

OBSAH

VEDECKÉ ČLÁNKY

BRTKO, R. Nadobudnutie vlastníckeho práva k predmetu kúpy v klasickom období rímskeho práva.....	5
HAMRANOVÁ, D. Právne prostriedky ochrany obetí domáceho násillia	21
LYSÝ, M. Právnické vzdelávanie na Slovensku pred vznikom Univerzity Komenského. Príspevok k stému výročiu založenia právnickej fakulty	40
MÁČAJ, E. Úlohy pôdoznameľstva a ochrany pôdy pri vykonávaní pozemkových úprav	66
PORUBAN, A. Náhrada škody spôsobená dočasne prideleným agentúrnym zamestnancom.....	88
PRNOVÁ, J. Darovanie na smrteľnej posteli podľa rímskeho práva.....	98
RADOSA, M. Elektronická komunikácia krajských miest so svojimi obyvateľmi vo veciach územnej samosprávy	113

ODBORNÉ ČLÁNKY

FILAGOVÁ, L. – JAKUBÁČ, R. Opatrenia v konaní o zázname.....	131
HORVAT, M. – HAMUĽÁK, J. Historický vývoj agentúr dočasného zamestnávania	143

RECENZIE

ČUNDERLÍK, L.

Nevečeřalová, N. – Schweigl, J.

Právní aspekty evropských fondů finanční asistence. Edice Scientia 159

ČUNDERLÍK, L.

Daudrikh, Y. – Szakács, A.

Colné právo a menové právo 162

VEDECKÉ ČLÁNKY

NADOBUDNUTIE VLASTNÍCKEHO PRÁVA K PREDMETU KÚPY V KLASICKOM OBDOBÍ RÍMSKEHO PRÁVA¹

prof. doc. JCDr. PaedDr. Róbert Brtko, CSc.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva
robert.brtko@flaw.uniba.sk

Nadobudnutie vlastníckeho práva k predmetu kúpy v klasickom období rímskeho práva

Príspevok je zameraný na kritickú analýzu vybratých rímskoprávných textov Justiniánskych digest obsahujúcich právnu úpravu nadobudnutia vlastníckeho práva k predmetu kúpy. Určité fragmenty problematiku prevodu vlastníckeho práva k predmetu kúpy podmieňovali už okamihom jej odovzdania, hoci kúpna cenu ešte nebola zaplatená. Podľa iných zas prevod vlastníckeho práva závisel od zaplatenia kúpnej ceny, hoci k odovzdaniu veci prišlo už predtým. Podľa ďalších fragmentov okamih prevodu vlastníckeho práva k predmetu kúpy závisel na poskytnutí záruky predávajúcemu, že kúpna cena mu bude zaplatená. Autor prostredníctvom interpolačnej metódy poukazuje nato, že rozdiely právnych úprav v prameňoch rímskeho práva sú len zdanlivé a že otázka nadobudnutia vlastníckeho práva k predmetu kúpy v klasickom období rímskeho práva súvisela s delením vecí na veci mancipačné a veci nemancipačné. Uvedené delenie cisár Justinián v 6. stor. n. l. zrušil a zaviedol novú úpravu.

Erwerb vom Eigentumsrecht zum Kaufobjekt in der klassischen Zeit des römischen Rechts

Der Beitrag orientiert sich auf eine kritische Analyse von ausgewählten Texten von Justiniansdigeste, die eine Rechtsregulierung vom

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou pre podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0417.

Erwerb des Eigentumsrechts zum Kaufobjekt. Bestimmte Fragmente bedingten die Problematik vom Transfer des Eigentumsrechts zum Kaufobjekt durch den Augenblick von seiner Übergabe, obwohl der Kaufpreis noch nicht bezahlt wurde. Laut anderen hängte der Transfer des Eigentumsrechts vom Bezahlen des Kaufpreises ab, obwohl es zur Übergabe von diesem Ding schon vorher kam. Laut den anderen Fragmenten hängte der Augenblick von der Übergabe des Eigentumsrechts zum Kaufobjekt von der Garantieleistung ab, die dem Verkaufenden geleistet wurde, dass ihm der Kaufpreis bezahlt wird. Autor weist durch eine Interpolationsmethode darauf, dass die Unterschiede der Rechtsregulierungen in den Quellen vom römischen Recht nur scheinbar sind und die Frage vom Erwerb des Eigentumsrechts zum Kaufobjekt in der klassischen Zeit vom römischen Recht mit der Teilung der Dinge auf die Manzipations- und Unmanzipationsdinge zusammenhängte. Die erwähnte Teilung brach der Kaiser Justinian im 6. Jhr. n. Ch. ab und er führe eine neue Regulierung ein.

Acquisition of ownership to the object of purchase in the classical period of Roman law

The paper is focused on a critical analysis of the selected Roman law texts of Justinian's Digest containing the legislation of acquisition of ownership to the object of purchase. Certain fragments made the issue of the transfer of ownership to the object of purchase conditional upon the moment of its delivery, although the purchase price has not yet been paid. According to others, the transfer of ownership depended on the payment of the purchase price, although the item has been handed over before. According to other fragments, the moment of the transfer of ownership to the object of purchase depended on providing the guarantee to a seller that the purchase price would be paid to him. Using the interpolation method, the author points out that the differences of legislation in Roman law sources are only apparent and that the issue of acquiring ownership to the object of purchase in the classical period of Roman law was related to the division of items into *res mancipi* and *res nec mancipi*. This division was abolished by Emperor Justinian in the 6th century A.D. and he introduced a new legislation.

Kľúčové slová: kúpna zmluva, vlastníckeho právo, klasické obdobie rímskeho práva, justiniánske obdobie rímskeho práva, interpolácie, mancipačné veci

Schlüsselbegriffe: Kaufvertrag, Eigentumsrecht, klassische Zeit vom römischen Recht, Justinians Zeit vom römischen Recht, Interpolationen, Manzipationsdinge

Keywords: purchase contract, property law, classical period of Roman law, Justinian period of Roman law, interpolations, *res mancipi*

Úvod

Kúpna zmluva (*emptio venditio*) bola v rímskom práve konsenzuálnym kontraktom, ktorý zaväzoval zmluvné strany už samotnou dohodou. Kúpa bola len zaväzovacím právnym úkonom, to znamená, že jej samotné uzavretie ešte nespôsobovalo prevod vlastníckeho práva ku kúpnej cene a k predmetu kúpy. K naplneniu uvedeného cieľa bolo nutné vykonať príslušný scudzovací vecnoprávny úkon v závislosti od toho, čo predstavovalo predmet kúpnej zmluvy. Ak predmetom kúpy boli mancipačné veci, na prevod vlastníckeho práva sa vyžadovala mancipácia (*mancipatio*) alebo injurecessia (*in iure cessio*). V prípade kúpy nemancipačných vecí sa samotný prevod vlastníckeho práva uskutočnil len neformálnym odovzdaním (*traditio*).

Rozdelením kúpnej zmluvy na fázu obligačnú a translačnú vyvolalo medzi rímskymi právnikmi zásadné otázky týkajúce sa nielen zodpovednosti za škodu predanej veci, ale aj okamihu prevodu vlastníckeho práva k predmetu kúpy. V rímskoprávných prameňoch nachádzame texty, podľa ktorých kupujúci nadobudol vlastnícke právo k veci už okamihom jej odovzdania, hoci kúpnu cenu ešte nezaplatil. Iné texty zas prevod vlastníckeho práva podmieňovali zaplatením kúpnej ceny, hoci k odovzdaniu veci prišlo už predtým. Podľa ďalších prameňov zas okamih prevodu vlastníckeho práva k predmetu kúpy závisel na poskytnutí záruky predávajúcemu, že kúpna cena mu bude zaplatená. Uvedená záruka mohla byť poskytnutá prostredníctvom fideiussie (*fideiussio*) alebo expromissie (*expromissio*) alebo ručného zálohu (*pignus*).

Cieľom príspevku je nielen predstaviť a analyzovať významné rímskoprávne texty upravujúce problematiku prevodu vlastníckeho práva z titulu kúpnej zmluvy, ale prostredníctvom interpolačnej metódy aj poukázať na zdanlivé rozpory v týchto textoch v kontexte historického vývoja rímskeho súkromného práva, ktoré – ako je známe – bolo právnym poriadkom, ktorý platil na území starovekého rímskeho štátu viac ako 1000 rokov.

1. Relevantné rímskoprávne pramene

Na úvod predstavíme tri dôležité pramene. Prvý je prevzatý z Gaiovej učebnice práva a nepochybne odráža klasickú právnu úpravu.

„*Itaque si tibi vestem uel aurum uel argentum tradidero siue ex venditionis causa sive ex donationis sive quavis alia ex causa, statim tua fit ea res, si modo ego eius dominus sim*“ (Gai Inst. 2, 20).

„Preto, ak ti odovzdám, či už na základe kúpy alebo darovania alebo iného dôvodu, šaty alebo zlato alebo striebro, stane sa ihneď (tá vec) tvojím vlastníctvom, za predpokladu, že som jej vlastníkom“ (Gai Inst. 2, 20).

Rozdielnu úpravu zaviedol východorímsky cisár Justinián, ktorý vo svojej učebnici rímskeho práva *Institutiones seu Elementa* vytvorenej v rokoch 529 – 530 otázku nadobudnutia vlastníckeho práva k predmetu kúpy podmienil zaplatením kúpnej ceny, avšak pri kúpe na úver umožnil okamžitý prevod.

„*Sed si quidem ex causa donationis aut dotis aut qualibet alia ex causa tradantur, sine dubio transferentur: venditae vero et traditae non aliter emptori acquiruntur, quam si is venditori pretium solverit vel alio modo ei satisfecerit, veluti expromissore aut pignore dato. Quod caveatur quidem etiam lege duodecim tabularum (...). Sed et si is qui vendidit fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est, statim rem emptoris fieri*“ (Iust. Inst. 2, 1, 41).

„Ak sa veci budú odovzdávať na základe darovania, zriadenia vena alebo z nejakého iného dôvodu, bezpochyby sa preniesie vlastnícke právo. Ale veci, ktoré sú predané a odovzdané, nadobudne kupujúci len vtedy, keď predávajúcemu zaplatil kúpnu cenu alebo ho uspokojil inou formou, napríklad prostredníctvom súčinnosti nového dlžníka alebo ak dal záloh. To síce určoval aj Zákon XII tabúl (...). Ak však predávajúci predal kupujúcemu na úver, musíme povedať, že sa vec okamžite stáva vlastníctvom kupujúceho“ (Iust. Inst. 2, 1, 41).

Autorom tretieho textu je opäť klasický právnik Gaius, avšak fragment z jeho XXVIII. knihy k provinčnému ediktu nám zachoval Justinián vo svojej najvýznamnejšej zbierke výpisov z diel klasických právnikov nazývanej *Digesta seu Pandectae*.

„*Ut res emptoris fiat, nihil interest, utrum solutum sit pretium an eo nomine fideiussor datus sit. Quod autem de fideiussore diximus, plenius acceptum est, qualibet ratione si venditori de pretio satisfactum est, veluti expromissore aut pignore dato, proinde sit, ac si pretium solutum esset*“ (Gai. D. 18, 1, 53).

„Aby prešla vec na kupujúceho, nie je podstatné, či je zaplatená kúpna cena alebo či je poskytnutá záruka (fideiussor). Čo sme ustanovili s ohľadom na ručiteľa (fideiussora) treba tomu rozumieť v širšom zmysle, t. j., že záruka za kúpnu cenu je poskytnutá predávajúcemu akýmkoľvek spôsobom; napríklad pridaním ďalšieho dlžníka (expromissor) alebo odovzdaním zálohu; a v týchto prípadoch je to ako keby bola zaplatená kúpna cena“ (Gai. D. 18, 1, 53).

Nesúlady právnych úprav v citovaných prameňoch je zrejmé a v nasledujúcej časti sa ho pokúsime vysvetliť.

2. Názory právnych romanistov

Na nekonzistentnosť právnych textov poukazovali viacerí právnici romanisti najmä z konca 19. a z prvej polovice 20. storočia.² V tomto období sa vyprofilovali tri rozdielne názorové prúdy. Prvý reprezentoval nemecký právnik Ludwig Enneccerus, podľa ktorého až justiniánske právo 6. storočia prvýkrát zaviedlo úpravu, na základe ktorej sa prevod vlastníckeho práva z titulu uzavretia kúpnej zmluvy uskutočnil tiež vtedy, keď sa predávajúci spoľahol na dobromyseľnosť kupujúceho, že kúpnu cenu zaplatí neskôr. Preto tento romanista považoval za neklasický nielen text justiniánskych Inštitúcií 2, 1, 41, ale aj časť fragmentu právnika Pomponia (D. 18, 1, 19).³

V prvom prípade za neklasické považoval slová:

„*Sed et si is qui vendidit fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est, statim rem emptoris fieri*“ (Iust. Inst. 2, 1, 41).

„Ak však predávajúci predal kupujúcemu na úver, musíme povedať, že sa vec okamžite stáva vlastníctvom kupujúceho“ (Iust. Inst. 2, 1, 41).

V druhom prípade za interpolované považoval nasledovné slová nachádzajúce sa v hranatých zátvorkách:

„*Quod vendidi non aliter fit accipientis, quam si aut pretium nobis solutum sit aut satis eo nomine factum [vel etiam fidem habuerimus emptori sine ulla satisfatione]*“ (Pomp. D. 18, 1, 19).

„To, čo som predal, nepatrí kupujúcemu dovtedy, pokiaľ mi nezaplatil kúpnu cenu, alebo nedal zábezpeku na platbu [alebo dokiaľ sa nespolieham na dobromyseľnosť kupujúceho bez akejkoľvek zábezpeky]“ (Pomp. D. 18, 1, 19).⁴

² Napr. Fritz Pringsheim (+1967), Karl Martin Ludwig Enneccerus (+1928), Emilio Albertario (+1948), Charles Louis Appleton (+1935), Paul Wilhelm Anton Krüger (+1926), Carlo Longo (+1938), Pietro Bonfante (+1932), Vincenzo Arangio Ruiz (+1964), Mariano San Nicolò (+1955), Otto Lenel (+1935), Heinrich Siber (+1951), Édouard Cuq (+1934) a iní. Taktiež porovnaj PRINGSHEIM, F.: *Der Kauf mit fremdem Geld*. Leipzig : Verlag von Veit & Comp., 1916, s. 50 a nasl.; ENNECCERUS, L.: *Rechtsgeschäft, Bedingung und Anfangstermin*. Dotlač vydania z r. 1889, Norderstedt : Hansebooks, 2017, s. 250; LONGO, C.: *Passaggio della proprietà e pagamento del prezzo nella vendita romana*. In *BIDR* 17 (1938) s. 15 a nasl.; ALBERTARIO, E.: *Studi di diritto romano. Obbligazioni*. Milano : Giuffrè, 1936, s. 428 a nasl.; ARANGIO – RUIZ, V.: *La compravendita in diritto romano, I*. Napoli : Jovene, 1952, 429 s.; THOMAS, J. A. C.: *Institutes* 2, 1, 41 and the Passage of Property on Sale. In *Suoth African Law Journal* 90 (1973) s. 150 a nasl.; VACCA, L.: *Vendita e trasferimento della proprietà nella prospettiva storico-comparatistica*. Torino : Giappichelli, 1998, 127 a nasl.; ROMEO, S.: *L'appartenenza e l'alienazione in diritto romano. Tra giurisprudenza e prassi*. Milano : Giuffrè, 2010, s. 135 a nasl.

³ Porovnaj ENNECCERUS, L.: *Rechtsgeschäft, Bedingung und Anfangstermin*. Dotlač vydania z r. 1889, Norderstedt : Hansebooks, 2017, s. 250 a nasl.

⁴ Porovnaj LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum quae in Iustiniani Digestis inesse dicuntur*. Tomus I. Weimar : Hermann Böhlau Hachfolger, 1929, s. 311.

Iné vysvetlenie predstavil ďalší nemecký romanista Fritz Pringsheim, ktorý vychádzal z textu Inštitúcií klasického právnika Gaia⁵ a ktorý sa priklonil k názoru, že podľa klasického rímskeho práva k prevodu vlastníckeho práva k predávanej veci z predávajúceho na kupujúceho došlo v okamihu jej odovzdania. Preto za interpolované, resp. neklasické považoval všetky texty justiniánskych Digest a justiniánskych Inštitúcií, ktoré podmieňovali tento prevod či už zaplatením kúpnej ceny alebo poskytnutím záruky (prostredníctvom fideiussie či ručného zálohu) alebo poskytnutím kúpnej ceny ako kreditu.⁶

Nemenej zaujímavé objasnenie problematiky poskytol francúzsky právnik Charles Louis Appleton, ktorý síce pripustil, že predmetné texty mohli byť v nepodstatnej miere interpolované, avšak dospel k názoru, že normy upravujúce prevod vlastníckeho práva k predmetu kúpy boli po stáročia rovnaké. Teda podľa Appletona kupujúci nadobudol vlastnícke právo k veci vtedy, keď predávajúcemu zaplatil kúpnu cenu alebo predávajúcemu poskytol zábezpeku na zaplatenie alebo ak sa predávajúci spoliehal na dobromyseľnosť kupujúceho bez akejkoľvek záruky⁷ (porovnaj Pomp. D. 18, 1, 19).

Prevažná časť novších autorov sa k interpolačnej metóde ako takej stavia skôr rezervovane a považuje ju za prekonanú.⁸ Preto aj problematiku prevodu vlastníckeho práva na základe kúpy vysvetľujú spôsobom, že klasické právo uvedenú otázku jednoznačne neriešilo a justiniánske právo prevzalo úpravu Zákona XII tabúl, avšak pri kúpe na úver umožnilo okamžitý prevod.⁹ Petr Bělovský na túto tému uvádza: „Studujeme-li problematiku převodu vlastnictví z titulu kupní smlouvy v pramenech, nemůžeme přehlédnout pasáž Inst. Iust. 2, 1, 41, podle níž vlastnictví na kupujícího přejde pouze po zaplacení kupní ceny, případně poskytnutím záruky. Táto podmienka je v kontextu právnej povahy tradice (...) nekonzistentní s ohľadom na republikové i klasické pojetí tradice, a to pretože Justinián sa zde odkazuje na úpravu Zákona XII desek. V literatúre je však odkaz na Zákon XII desek prijímaný prevaž-

---

⁵ Celé meno tohto právnika sa nám nezachovalo. Jeho spisovateľskú činnosť možno sledovať v období vlády cisárov Antonina Pia (138-161) a Marca Aurelia (161-180).

⁶ Porovnaj PRINGSHEIM, F.: *Der Kauf mit fremdem Geld*. Leipzig : Verlag von Veit & Comp., 1916, s. 50.

⁷ Porovnaj APPLETON, Ch.: *À l'époque classique le transfert de propriété de la chose vendue et livrée était – il subordonné, en règle, au paiement du prix?* In *Revue historique de droit français et étranger* 7 (1928) s. 173-200.

⁸ Porovnaj KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. Praha : C.H. Beck, 1995, s. 46; ANDRÉS-SANTOS, R. J.: *Brevissima storia della critica interpolazionistica nelle fonti giuridiche romane*. In *Revista de Estudios Histórico-Jurídicos* 33 (2011) s. 65-120.

⁹ Porovnaj BLAHO, P. – HARAMIA, I. – ŽIDLICKÁ, M.: *Základy rímskeho práva*. Bratislava : Manz a Vydavateľské oddelenie PraF UK, 1997, s. 349.

ně skepticky (...). Panuje tedy přesvědčení, že jde čistě jen o justiniánskou interpolaci“.¹⁰

3. Kúpa nemancipačných vecí

Domnievame sa, že pochopiť a vysvetliť rozpory v citovaných prameňoch je možné prostredníctvom interpolačnej metódy. Na jej základe možno prijať tézu, že právna úprava prevodu vlastníckeho práva na kupujúceho prešla v Ríme dvoma vývojovými fázami, a to obdobia klasického práva a obdobím poklasického a justiniánskeho práva. Taktiež sa domnievame, že táto problematika je úzko spätá s delením vecí na mancipačné (*res Mancipi*) a nemancipačné (*res nec Mancipi*).

V klasickom období pre nadobudnutie vlastníckeho práva malo uvedené delenie vecí osobitný význam, lebo prevod mancipačných vecí s plnými právnymi dôsledkami bol možný pomocou formálnych úkonov mancipácie (*Mancipatio*) alebo injurecessie (*in iure cessio*).¹¹ Uzatvorenie kúpnej zmluvy, vykonanie mancipačného úkonu a zaplatenie kúpnej ceny nemuseli byť v rovnakom čase, avšak mancipácia bola nevyhnutná nato, aby došlo k prevodu vlastníckeho práva k takejto veci. Nemancipačné veci sa prevádzali pomocou neformálneho odovzdania (*traditio*). Avšak takéto odovzdanie nebolo samoučelné, v jeho pozadí musel byť určitý dôvod (*iusta causa traditionis*), na základe ktorého sa vec odovzdala. Neformálnosť tradície vyhovovala rozmáhajúcemu sa rímskemu hospodárskemu životu a v justiniánskom práve sa stala jediným odvodeným spôsobom nadobudnutia vlastníckeho práva medzi živými. Z uvedeného dôvodu význam delenia vecí na mancipačné a nemancipačné začal strácať význam a Justinián ho celkom odstránil.

Naproti tomu Gaius (ako klasický rímsky právnik) vo svojej učebnici práva zdôrazňoval rozdiel medzi dvoma kategóriami vecí: „medzi vecami mancipačnými a nemancipačnými je však veľký rozdiel“ (Gai Inst. 2, 18); „nemancipačné veci sa stávajú vlastníctvom druhého už odovzdaním“ (Gai Inst. 2, 19); „ak ti odovzdám, či už na základe kúpy alebo darovania alebo iného dôvodu (tá vec) sa stane ihneď tvojím vlastníctvom, za predpokladu, že som jej vlastníkom“ (Gai Inst. 2, 20).

Od Gaia sa dozvedáme, že v klasickom období rímskeho práva sa prevod vlastníckeho práva nemancipačnej veci z titulu kúpy uskutočnil

¹⁰ BĚLOVSKÝ, P.: *Obligace z kontraktu. Smlouva a její vymahatelnost v římském právu*. Praha : Auditorium, 2021, s. 205.

¹¹ „Injurecessia sa v období dominátu za cisára Diokleciána (284-305) prestala používať.“

ihneď (lat. „*statim*“), t. j. okamihom jej odovzdania. Domnievame sa, že ide o ustálenú právnu úpravu klasického práva, čo dokumentujú aj iné fragmenty justiniánskych Digest, napr.:

„*Item si quis merces in horreo repositas vendiderit, simul atque claves horrei tradiderit emptori, transfert proprietatem mercium ad emptorem*“ (Gai. D. 41, 1, 9, 6).

„Podobne, ak niekto predáva tovar, ktorý je uložený v sklade a zároveň odovzdá kupujúcemu kľúče od neho, prenáša vlastnícke právo k tovaru na kupujúceho“ (Gai. D. 41, 1, 9, 6).

„*Interdum etiam sine traditione nuda voluntas domini sufficit ad rem transferendam, veluti si rem, quam commodavi aut locavi tibi aut apud te deposui, vendidero tibi: licet enim ex ea causa tibi eam non tradiderim, eo tamen, quod patior eam ex causa emptionis apud te esse, tuam efficio*“ (Gai. D. 41, 1, 9, 5).

„Niekedy stačí iba vôľa vlastníka (*nuda voluntas*) bez odovzdania veci, aby prešla do vlastníckeho práva, napríklad ak niekto vec, ktorú ti vypožičal alebo prenajal alebo u teba uložil, ti predá. Hoci ti vec z tohto dôvodu neodovzdal, predsa bude tvojím vlastníctvom, pretože ti dovolil, aby zostala u teba z dôvodu kúpy“ (Gai. D. 41, 1, 9, 5).

„*Clavibus traditis ita mercium in horreis conditarum possessio tradita videtur, si claves apud horrea traditae sint: quo facto confestim emptor dominium et possessionem adipiscitur, etsi non aperuerit horrea: quod si venditoris merces non fuerunt, usucapio confestim inchoabitur*“.

„Držba (tovaru) sa považuje za nadobudnutú, ak boli odovzdané kľúče od skladu s tovarom, v prípade, že kľúče boli odovzdané pred skladom: keď sa tak stane, kupujúci okamžite nadobúda vlastníctvo a držbu, hoci sklad neotvorí (...)“ (Pap. D. 18, 1, 74).

Z uvedeného vyplýva, že obsah paragrafov 19 a 20 druhej knihy Inštitúcií právnika Gaia je v dokonalom súlade s citovanými fragmentami justiniánskych Digest. To indikuje, že v období klasického práva sa prevod vlastníckeho práva nemancipačnej veci z predávajúceho na kupujúceho uskutočnil už jej odovzdaním (*traditio*). V predchádzajúcej časti sme poukázali na to, že aj Fritz Pringsheim mal rovnaký názor (že podľa klasického rímskeho práva k prevodu vlastníctva došlo v okamihu jej odovzdania – Gai Inst. 2, 20), ale tento romanista neprikladal význam dvom skutočnostiam, a to, že Gaiov text (Gai Inst. 2, 20): a) sa týka len prípadov predaja nemancipačných vecí; b) nepriamo poukazuje na to, že v prípade scudzenia mancipačných vecí sa vlastníctvo prevádzalo pomocou iných právnych úkonov, t. j. mancipácie alebo injurecessie.

Prichádzame k záveru, že v období klasického práva v prípade kúpy nemancipačnej veci sa prevod vlastníckeho práva uskutočnil v momente jej odovzdania, a to celkom nezávisle na zaplatení kúpnej ceny: „(...) ak ti odovzdám, (...) na základe kúpy (...) šaty alebo zlato alebo striebro, stane sa ihneď tá vec tvojím vlastníctvom (...)“ (Gai Inst. 2, 20). Vychádzame totiž z predpokladu, že ak išlo o predaj nemancipačných vecí (napr. šaty, šperky, výrobky a pod.) a nie o predaj mancipačných vecí (otroci, pozemky na italskom území, štvornohé ťažné zvieratá, najstaršie poľné pozemkové služobnosti), tak predávajúci a kupujúci zvyčajne uzavierali kúpu tak, že ich vzájomné plnenia boli splatné ihneď, takže takáto kúpa bola kúpou z ruky do ruky, t. j. reálnym kontraktom. Pri kúpe nemancipačných vecí mohlo dôjsť nezriedka aj k takým situáciám, keď sa zmluvné strany dohodli, že ich vzájomné plnenia budú splatné v budúcnosti a v rovnakom čase. Avšak v prípade, že sa kontrahenti dohodli tak, že najprv plní predávajúci a kupujúci zaplatí neskôr, tak predávajúci sa musel spoľahnúť na dobromyseľnosť a čestnosť kupujúceho.

4. Kúpa mancipačných vecí

Kúpa mancipačných vecí, ako vecí základného hospodárskeho významu pre rímsku agrárnu rodinu, podliehala inej právnej úprave. Ako už bolo uvedené, ich prevod bol možný len prostredníctvom prísne formálneho právneho úkonu nazývaného *mancipatio* alebo *in iure cessio*. Domnievame sa, že k samotnej mancipácii sa pristupovalo vtedy, ak kúpna cena bola zaplatená, alebo ak predávajúcemu bola aspoň poskytnutá konkrétna záruka na jej zaplatenie.

Uvedená následnosť vyplývala z pôvodnej štruktúry mancipácie, ktorá v ranom období rímskeho práva (keď v Ríme ešte neexistovali razené peniaze) bola výmenným úkonom spočívajúcim v okamžitej výmene veci za kusy medi, ktoré sa museli odvážiť. Keď v priebehu ďalšieho vývoja bola med' nahradená razenými mincami, zmenil sa i charakter mancipácie: a) peniaze sa už nevážili, ale len počítali, čím sa mancipácia zmenila z reálnej výmeny (*venditio effectiva*) na predaj obrazný (*venditio imaginaria*); b) mancipácia sa stala len abstraktným úkonom, pri ktorom dôvod jeho vykonania nemusel byť zverejnený; c) mancipácia ako symbolický predaj sa oddelila od svojej kauzy, teda predaja, ktorý pôvodne bol jej dôvodom, pre ktorý sa vykonávala.¹²

---

¹² Na túto tému taktiež porovnaj KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. Praha : C.H. Beck, 1995, s. 171; BRTKO, R.: *Kontroverzie medzi sabiniánmi a prokuliánmi*. Levoča : MTM, 2020, s. 56-57.

Podľa najstaršieho práva bol teda mancipačný úkon úkonom výmenným (pri ktorom si nadobúdateľ a scudziteľ okamžite vymenili svoje plnenia) a nie úkonom abstraktným (pri ktorom nadobúdateľ predniesol stanovené slávnostné slová a vykonal symbolické úkony: uchoпил predmet prevodu, cinkol medenou mincou na váhu a odovzdal ju namiesto kúpnej ceny scudziteľovi). Aj v neskoršom období, keď mancipácia bola zredukovaná do podoby obrazného predaja, zaplatenie medenou mincou stálo vždy oproti predmetu mancipácie a preto sa domnievame, že prevod vlastníckeho práva mancipačnej veci bol vždy závislý na zaplatení kúpnej ceny. Jednoducho povedané, realita prevodu musela zodpovedať jeho symbolike.

Z uvedeného vyplýva, že pramene, ktoré prevod vlastníckeho práva z titulu kúpy podmieňovali zaplatením kúpnej ceny alebo aspoň poskytnutím záruky na vykonanie platby (a ktoré Fritz Pringsheim považoval za interpolované), sú pramene, ktoré pôvodne, t. j. v období klasického práva, upravovali predaj mancipačných vecí. Neexistuje však ani jeden prameň, ktorý by uvedenú podmienku vyslovene viazal na predaj nemancipačných vecí.

Na potvrdenie našej hypotézy uvedieme viacero príkladov.

„*Venditor si eius rei quam vendidit dominus non sit, pretio accepto auctoritatis manebit obnoxius: aliter enim non potest obligari*“ (Pauli Sent. 2, 17, 1).

„Predávajúci, ktorý nie je vlastníkom predanej veci, prijatím kúpnej ceny zodpovedá na základe *auctoritas (actio auctoritatis)*. V opačnom prípade nezodpovedá“ (Pauli Sent. 2, 17, 1).

Odvolanie sa na *auctoritas*,¹³ resp. na žalobu *actio auctoritatis* poukazuje na situáciu, že išlo nepochybne o uzavretie kúpnej zmluvy v mancipačnej forme a že predávaná vec mala pravdepodobne právnu vadu: vec predal nevlastník bez súhlasu alebo vedomia vlastníka veci. Auktoritatívna zodpovednosť mancipanta (predávajúceho) spočívala v jeho garančnej povinnosti zastať sa kupujúceho v súdnom spore, v ktorom vlastník veci (ako tretí) žaloval kupujúceho. Povinnosť zastať sa kupujúceho konkrétne znamenala, že scudziteľ sám prevezme spor ako žalovaný.¹⁴

„*Ut res emptoris fiat, nihil interest, utrum solutum sit pretium an eo nomine fideiussor datus sit. Quod autem de fideiussore diximus, plenius acceptum est, qualibet ratione si venditori de pretio satisfactum est,*

¹³ „*Auctoritas*“ = záruka, ručenie, zodpovednosť scudziteľa za evikciu pri mancipácii.

¹⁴ Porovnaj RUSSO, E.: *Il Codice Civile. Commentario. Vendita e consenso translativo. Art. 1470.* Milano : Giuffrè, 2010, s. 45-46.

veluti expromissore aut pignore dato, proinde sit, ac si pretium solutum esset“ (Gai. D. 18, 1, 53).

„Aby prešla vec na kupujúceho, nie je podstatné, či je zaplatená kúpna cena alebo či je poskytnutá záruka (fideiussora). Čo sme ustanovili s ohľadom na ručiteľa (fideiussora) treba tomu rozumieť v širšom zmysle, t. j., že záruka za kúpnu cenu je poskytnutá predávajúcemu akýmkoľvek spôsobom; napríklad pridaním ďalšieho dlžníka (expromissor) alebo odovzdaním zálohu; a v týchto prípadoch je to ako keby bola zaplatená kúpna cena“ (Gai. D. 18, 1, 53).

Uvedený prameň sa dotýkal predaja *res Mancipi*, hoci to zo samotného textu na prvý pohľad nie je zrejmé. Nemecký romanista Otto Lenel (1849 – 1935), ktorý zrekonštruoval celú tvorbu klasických právnikov vo svojom monumentálnom diele *Palingenesia iuris civilis*, zaradil Gaiov fragment do rubriky „*De auctoritate* (E. 290)“¹⁵, z čoho vyplýva, že v citovanom fragmente slovo *vec (res)* sa v klasických textoch nepochybne vzťahovalo len na kúpu mancipačných vecí, nakoľko sa vyžadovala záruka za kúpnu cenu.

„*Et in primis ipsam rem praestare venditorem oportet, [id est tradere] : quae res, si quidem dominus fuit venditor, facit et emptorem dominum, si non fuit, tantum [evictionis] < auctoritatis > nomine venditorem obligat, si modo pretium est numeratum aut eo nomine satisfactum*“ (Ulp. D. 19, 1, 11, 2).

„A predávajúci musí predovšetkým plniť samotnú vec, [to znamená odovzdať]. Pokiaľ bol totiž predávajúci vlastníkom, tak potom táto vec učiní vlastníka taktiež z kupujúceho; pokiaľ vlastníkom nebol, tak zaväzuje predávajúceho len pre prípad zodpovednosti [za právne vady] < na základe auctoritas >, samozrejme za predpokladu, že kúpna cena bola zaplatená, alebo bol uspokojený inak“ (Ulp. D. 19, 1, 11, 2).

Slová, nachádzajúce sa v hranatých zátvorkách, boli podľa Emilia Albertaria a Interpoláčného indexu doplnené justiniánskymi právnikmi v 6. storočí; slovo v špicatej zátvorke zas uvádza výraz, ktorý v dôsledku interpolácie z pôvodného (klasického) textu pravdepodobne vypadol.¹⁶ Za predpokladu, že prijmeme uvedenú tézu, resp. zásahy justiniánskych interpolátorov ako pravdivé, tak niet pochyb, že Ulpianov fragment v pôvodnej verzii upravoval len kúpu mancipačných vecí. Naviac Albertario sa priklonil k názoru, podľa ktorého Ulpian v ori-

¹⁵ LENEL, O.: *Palingenesia iuris civilis: iuris consultorum reliquiae quae Iustiniani Digestis continentur ceteraque juris prudentiae civilis fragmenta minora secundum auctores et libros. Volumen prius*. Leipzig : Ex officina B. Tauchnitz, 1889, s. 234.

¹⁶ Porovnaj LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum*. Tomus I., s. 342.

ginálnom texte najskôr hovoril o predaji mancipačných vecí a potom nemancipačných.¹⁷

„*Quaesitum est, an emptor servo recte libertatem dederit nondum pretio soluto. paulus respondit servum, quem venditor emptori [tradidit] < mancipio dedit >, si ei pro pretio satisfactum est, et nondum pretio soluto in bonis emptoris esse coepisse*“ (Paul. D. 40, 12, 38, 2).

„Vznikla otázka, či kupujúci môže oprávnenne udeliť slobodu svojmu otrokovi, ak cena ešte nebola zaplatená. Paulus odpovedal, že ak predávajúci [odovzdal] < mancipoval > otroka kupujúcemu a bola mu poskytnutá záruka za kúpnu cenu, (otrok) je vo vlastníctve kupujúceho, aj keď kúpna cena nebola zaplatená“ (Paul. D. 40, 12, 38, 2).

Fragment sa týka otázky kúpy otroka, ktorý bol mancipačnou vecou. Podobne ako v iných prípadoch kompilátori nahradili výraz „*mancipio dedit*“ slovom „*tradit*“.¹⁸

[*Quod vendidi*] < *res Mancipi vendita* > < *fundus venditus* > *non aliter fit accipientis, quam si aut pretium nobis solutum sit aut satis eo nomine factum vel etiam fidem habuerimus emptori sine ulla satisfactione*“ (Pomp. D. 18, 1, 19).

„[To, čo som predal] < Predaná mancipačná vec > < Predaný pozemok >, nepatrí kupujúcemu dovtedy, pokiaľ mi nezaplatil kúpnu cenu, alebo nedal zábezpeku na platbu alebo dokiaľ sa nespolieham na dobromyseľnosť kupujúceho bez akejkoľvek zábezpeky“ (Pomp. D. 18, 1, 19).

Uvedený text sme citovali už v prvej časti (Názory právnych romanistov), kde sme uviedli, že nemecký právnik Ludwig Enneccerus považoval slová – „alebo dokiaľ sa nespolieham na dobromyseľnosť kupujúceho bez akejkoľvek zábezpeky“ – za interpolované. Enneccerus však nebral do úvahy nami stanovenú tézu týkajúcu sa rozdielnej úpravy kúpy mancipačných a nemancipačných vecí v klasickom období rímskeho práva. Preto sa domnievame, že kompilátori upravili Pomponiov fragment tak, že z pôvodného textu vymazali zmienku o mancipačnej veci alebo pozemku¹⁹ a nahradili ju spojením „to, čo som predal“.

Teraz predstavíme tri fragmenty, v ktorých interpolátori zamenili pôvodné sloveso „mancipoval“ (*mancipaverit*) za „odovzdal“

¹⁷ Porovnaj ALBERTARIO, E.: *Studi di diritto romano. Obbligazioni*. Milano : Giuffrè, 1936, s. 440-441.

¹⁸ Porovnaj LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum quae in Iustiniani Digestis inesse dicuntur*. Tomus III. Weimar : Hermann Böhlau Hachfolger, 1935, s. 157.

¹⁹ Lenel zaradil tento Pomponiov fragment medzi texty hovoriace o predaji pozemku. LENEL, O.: *Palingenesia iuris civilis: iuris consultorum reliquiae quae Iustiniani Digestis continentur ceteraque juris prudentiae civilis fragmenta minora secundum auctores et libros. Volumen alterum*. Leipzig : Ex officina B. Tauchnitz, 1889, s. 74.

(*tradiderit*), čím pôvodné klasické texty cielene prispôbobi potrebám novej doby.

„*Si a Titio fundum emeris qui Sempronii erat isque tibi traditus fuerit pretio soluto, deinde Titius Sempronio heres extiterit et eundem fundum Maevio vendiderit et [tradiderit] < mancipaverit >: Iulianus ait aequius esse praetorem te tueri (...)*“ (Ulp. D. 44, 4, 4, 32).

„Ak si od Titia kúpil pozemok, ktorý patril Semproniovi a ten ti bol odovzdaný po zaplatení kúpnej ceny a potom, čo sa Titius stal Semproniovym dedičom, ten istý pozemok predal a [odovzdal] < mancipoval > Maeviovi, Julianus hovorí, že je spravodlivé, aby ti prétor poskytol ochranu (...)“ (Ulp. D. 44, 4, 4, 32).

„*Si a Titio fundum emeris Sempronii et tibi traditus sit pretio soluto, deinde Titius Sempronio heres extiterit et eundem alii vendiderit et [tradiderit] < mancipaverit >, aequius est, ut tu potior sis. Nam et si ipse venditor eam rem a te peteret, exceptione eum summo veres. Sed et si ipse possideret et tu peteres, adversus exceptionem dominii replicatione uteris*“ (Ulp. D. 6, 1, 72).

„Ak si od Titia kúpil Semproniov pozemok a ten ti bol odovzdaný po zaplatení kúpnej ceny a potom, čo sa Titius stal Semproniovym dedičom, pozemok predal a [odovzdal] < mancipoval > inému, je spravodlivé, aby si mal lepšie postavenie. I keby od teba vymáhal vec sám predávajúci, odrazíš ho námietkou. Ale i keby bol držiteľom on sám a keby si žaloval ty, môžeš proti námietke vlastníctva uplatniť protinámietku podvodu“ (Ulp. D. 6, 1, 72).

„*Si a Titio fundum emeris qui Sempronii erat isque tibi traditus fuerit, pretio autem soluto Titius Sempronio heres extiterit et eundem fundum Maevio vendiderit et [tradiderit] < mancipaverit >: Iulianus ait aequius esse priorem te tueri (...)*“ (Pomp. D. 21, 3, 2).

„*Ak si od Titia kúpil pozemok, ktorý patril Semproniovi a ten ti bol odovzdaný a potom, keď kúpna cena bola zaplatená, Titius sa stal Semproniovym dedičom a ten istý pozemok predal a [odovzdal] < mancipoval > Maeviovi, Julianus hovorí, že je spravodlivé poskytnúť ochranu prvému (...)*“ (Pomp. D. 21, 3, 2).

Vo všetkých troch fragmentoch išlo o situáciu, keď niekto prijal pozemok (mancipačnú vec) *ex iusta causa* na základe tradície od nevlastníka, ktorý, keď sa dodatočne stal kviritským vlastníkom, ten istý pozemok predal a mancipoval tretiemu. Právnicki priznali prvému príjemcovi lepšie postavenie v spore, pretože mohol uplatniť protinámietku podvodu. Záznamy z Interpolačného indexu nám opätovne potvrdzujú počiatočnú tézu: v klasickom období rímskeho práva bol prevod vlastníckeho práva mancipačných vecí z titulu kúpy podmienený zaplatením kúpnej ceny alebo aspoň poskytnutím konkrétnej záruky

na jej zaplatenie. Z interpolačného indexu vyplýva, že aj iné fragmenty Justiniánskych digest týkajúce sa nadobudnutia vlastníckeho práva k predmetu kúpy boli kompilátormi podobným spôsobom upravené, ako napr. Ulp. D. 14, 4, 5, 18; Ulp. D. 49, 14, 5, 1; Ulp. D. 7, 1, 12, 5; Gai. D. 41, 1, 43, 2, Paul. D. 21, 1, 43, 10.

Záver

V úvode príspevku sme konštatovali, že rímskoprávne pramene nejednoznačne upravovali moment nadobudnutia vlastníckeho práva k predmetu kúpy a že rozpory medzi nimi sú len zdanlivé. Po analýze Gaiovho textu (Gai Inst. 2, 20) a iných fragmentov justiniánskej kodifikácie prichádzame k záveru, že v klasickom období rímskeho práva sa prevod vlastníckeho práva uskutočňoval v dvoch rozdielnych momentoch podľa toho, či predmetom kúpy bola *res nec Mancipi* alebo *res Mancipi*. V prvom prípade sa prevod vlastníckeho práva uskutočnil ihneď (*statim*) v okamihu odovzdania veci, a to nezávisle od zaplatenia kúpnej ceny. V prípade kúpy mancipačnej veci, sa na prevod vyžadovala mancipácia (resp. *injurecessia*), avšak k samotnému mancipačnému úkonu sa pristupovalo až vtedy, keď kúpna cena bola zaplatená, alebo keď predávajúcemu bola aspoň poskytnutá konkrétna záruka na jej zaplatenie.

V Digestach cisára Justiniána možno v tomto ohľade identifikovať dve skupiny fragmentov. Ak fragmenty prevod vlastníckeho práva nepodmieňovali zaplatením kúpnej ceny alebo aspoň poskytnutím záruky na jej zaplatenie, tak išlo o texty upravujúce predaj nemancipačných vecí. V prípade, že fragmenty vyžadovali zaplatenie kúpnej ceny alebo poskytnutie garancie, išlo o predaj mancipačných vecí, ktorých vlastníctvo sa prevádzalo prostredníctvom mancipácie. Keďže Justinián nariadil, aby delenie vecí na mancipačné a nemancipačné bolo z prameňov odstránené, tak justiniánski kompilátori pri tvorbe Digest postupovali systematicky: z pôvodných textov klasických právnikov týkajúcich sa kúpy zmienku o mancipácii odstraňovali.

Použitá literatúra

1. ALBERTARIO, E.: *Studi di diritto romano. Obbligazioni*. Milano : Giuffrè, 1936, 571 s.
2. ANDRÉS-SANTOS, R. J.: Brevissima storia della critica interpolazionistica nelle fonti giuridiche romane. In *Revista de Estudios Histórico-Jurídicos* 33 (2011) s. 65-120.

3. ARANGIO – RUIZ, V.: *La compravendita in diritto romano, I*. Napoli : Jovene, 1952, 429 s.
4. BĚLOVSKÝ, P.: *Obligace z kontraktu. Smlouva a její vymahatelnost v římském právu*. Praha : Auditorium, 2021, 359 s.
5. BLAHO, P. – HARAMIA, I. – ŽIDLICKÁ, M.: *Základy římskeho práva*. Bratislava : Manz a Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK Bratislava, 1997, 483 s.
6. BRTKO, R.: *Kontroverzie medzi sabiniánmi a prokuliánmi*. Levoča : MTM, 2020, 165 s.
7. ENNECCERUS, L.: *Rechtsgeschäft, Bedingung und Anfangstermin*. Dotlač vydania z r. 1889, Norderstedt : Hansebooks, 2017, 312 s.
8. KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. Praha : C.H. Beck, 1995, 386 s.
9. LENEL, O.: *Palingenesia iuris civilis: iuris consultorum reliquiae quae Iustiniani Digestis continentur ceteraque juris prudentiae civilis fragmenta minora secundum auctores et libros. Volumen Prius*. Leipzig : Ex officina B. Tauchnitz, 1889, 1308 s. Dostupné aj na: <https://archive.org/details/palingenesiajuri01lene>.
10. LENEL, O.: *Palingenesia iuris civilis: iuris consultorum reliquiae quae Iustiniani Digestis continentur ceteraque juris prudentiae civilis fragmenta minora secundum auctores et libros. Volumen alterum*. Leipzig : Ex officina B. Tauchnitz, 1889, 1264 s. Dostupné aj na: <https://archive.org/details/palingenesiajuri02lene/page/n641/mode/2up>
11. LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum quae in Iustiniani Digestis inesse dicuntur*. Tomus I. Weimar : Hermann Böhlhaus Hachfolger, 1929, 402 s.
12. LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum quae in Iustiniani Digestis inesse dicuntur*. Tomus II. Weimar : Hermann Böhlhaus Hachfolger, 1931, 326 s.
13. LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum quae in Iustiniani Digestis inesse dicuntur*. Tomus III. Weimar : Hermann Böhlhaus Hachfolger, 1935, 600 s.
14. LONGO, C.: *Corso di diritto romano. Le cose, la proprietà e i suoi modi di acquisto*. Milano : Giuffrè, 1938, 343 s.
15. LONGO, C.: *Passaggio della proprietà e pagamento del prezzo nella vendita romana*. In *BIDR* 17 (1938) s. 15 a nasl.
16. PRINSGHEIM, F.: *Der Kauf mit fremdem Geld*. Leipzig : Verlag von Veit & Comp., 1916, 180 s.
17. ROMEO, S.: *L'appartenenza e l'alienazione in diritto romano. Tra giurisprudenza e prassi*. Milano : Giuffrè, 2010, 468 s.
18. RUSSO, E.: *Il Codice Civile. Commentario. Vendita e consenso translativo. Art. 1470*. Milano : Giuffrè, 2010, 394 s.
19. THOMAS, J. A. C.: *Institutes 2, 1, 41 and the Passage of Property on Sale*. In *Suoth African Law Journal* 90 (1973) s. 150 a nasl.

20. VACCA, L.: *Vendita e trasferimento della proprietà nella prospettiva storico-comparatistica*. Torino : Giappichelli, 1998, 308 s.

Recenzenti:

prof. JUDr. Matúš Nemeč, PhD.

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

prof. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.

PRÁVNE PROSTRIEDKY OCHRANY OBETÍ DOMÁCEHO NÁSILIA¹

JUDr. Denisa Hamranová, PhD.

Okresná prokuratúra Nové Zámky
denisa.hamranova@genpro.gov.sk

Právne prostriedky ochrany obetí domáceho násilia

Autorka v predmetnom vedeckom príspevku analyzuje právne prostriedky, ktoré majú obeť domáceho násilia možnosť využiť a to v rôznych oblastiach práva najmä správneho, civilného a trestného práva, pričom poukazuje na dôležitosť týchto prostriedkov v kontexte efektívnej prevencie pred domácim násilím. Ďalej vo vedeckom príspevku poukazuje aj na posledné novelizačné zmeny zákonov, ktoré nastali v roku 2020 s dôrazom na inštitút vykázania z obydlia. V časti obsahu vedeckého príspevku poukazuje aj na postup policajných orgánov v kontexte rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva, pričom sa zameriava na nedostatky v postupe policajných orgánov, ktoré môžu nastať v prípade nedostatočného podchytenia prvých náznakov domáceho násilia.

Legal Means of the Protection of Victims of Domestic Violence

In this scientific paper, the author analyzes the legal means that victims of domestic violence have the opportunity to use in various areas of law, especially administrative, civil and criminal law, and points out the importance of these means in the context of effective prevention of domestic violence. Furthermore, in his scientific contribution, he also points to the latest amendments to the laws, which occurred in 2020 with an emphasis on the institute of expulsion from the dwelling. In the content of the scientific contribution, it also points to the conduct of the police authorities in the context of the judgments of the European Court

¹ Príspevok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV 16-0471. This article was supported by the scientific project APVV 16-0471 of the Slovak Research and Development Agency.

of Human Rights, focusing on shortcomings in the conduct of the police authorities that may occur if the first signs of domestic violence are not sufficiently detected.

Rechtsmittel zum Schutz von Opfern häuslicher Gewalt

In dieser wissenschaftlichen Arbeit analysiert die Autorin die rechtlichen Mittel, die Opfern häuslicher Gewalt in verschiedenen Rechtsgebieten, insbesondere im Verwaltungs-, Zivil- und Strafrecht, zur Verfügung stehen, und weist auf die Bedeutung dieser Mittel im Rahmen einer effektiven Prävention hin häusliche Gewalt. Darüber hinaus weist er in seinem wissenschaftlichen Beitrag auch auf die jüngsten Gesetzesänderungen hin, die im Jahr 2020 mit einem Schwerpunkt auf dem Institut der Wohnungsverweisung erfolgt sind. Inhaltlich weist der wissenschaftliche Beitrag auch auf das Verhalten der Polizeibehörden im Kontext der Urteile des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte hin und konzentriert sich dabei auf Mängel im Verhalten der Polizeibehörden, die bei ersten Anzeichen auftreten können Häusliche Gewalt wird nicht ausreichend erkannt.

Kľúčové slová: domáce násilie, vykávanie z obydlia, neodkladné opatrenia, obeť, väzba, ochrana obetí, poškodená osoba

Key words: domestic violence, eviction, emergency measures, victim, detention, victim protection, injured person.

Schlüsselwörter: Häusliche Gewalt, Zwangsräumung, Sofortmaßnahmen, Opfer, Inhaftierung, Opferschutz, Verletzte

Úvod

Ludské práva a základné slobody sú v podmienkach Slovenskej republiky regulované množstvom právnych noriem rôznych odvetví. Aj napriek tejto skutočnosti sa v spoločnosti naďalej vyskytujú prípady zlého zaobchádzania s deťmi, ev. s inými osobami v spoločnej domácnosti, ktoré sú odkázané na výživu alebo pomoc. Väčšinou býva uvedená problematika takéhoto typu násilia vnímaná ako súkromná problematika, ktorá zostáva za dverami domácnosti, pričom k odhaleniu prichádza až v prípade jej už dostatočného zlyhania častokrát v podobe neodstrániteľných následkov. Medzi najzávažnejšie protiprávne konania páchané v rodinách, ktorých intenzita už dosahuje **naplnenie skutkovej podstaty trestného činu je týranie.**

Pojem týranie však nemáme exaktne ustanovený v osobitnej časti zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „**Trestný zákon**“), rovnako, ako ani hlavu, resp. diel

v Trestnom zákone, ktorý by upravoval trestné činy úzko súvisiace s domácim násilím. Hlavný problém vidíme vo vymedzení a určení hranice, kedy je možné dané konanie špecifikovať ako domáce násilie, a následne ho subsumovať pod protiprávne konanie – delikt. V aplikačnej praxi sa viackrát stáva, že konanie páchatel'a je vyhodnotené ako protiprávne konanie, ktoré napĺňa znaky trestného činu, avšak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a je jeho závažnosť nepatrná, čo znamená, že predmetné konanie je v zmysle aplikácie materiálneho korektívu vyhodnotené len ako konanie, ktoré by mohlo napĺňať znaky priestupku.² Orgány činné v trestnom konaní mnohokrát vyhodnotia, že závažnosť takýchto činov je nepatrná a napĺňa len skutkovú podstatu priestupku proti verejnému poriadku v zmysle ustanovenia § 47 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Zákon o priestupkoch**“) alebo ako priestupok proti občianskemu spolunažívaniu podľa § 47 Zákona o priestupkoch. V radoch polície sú rozšírené názory, že existujú oveľa závažnejšie trestné činy, ktorými by sa mali zaoberať prioritne, ale podľa nášho názoru je možné, že chýba pochopenie toho, že aj takéto konanie býva pre ženy a deti nesmierne nebezpečné a život ohrozujúce.

Dostupné dáta³ od služieb poskytujúcich podporu a pomoc ženám zažívajúcim násilie ukazujú, že počas COVID-19 pandémie došlo k nárastu partnerského a domáceho násillia. Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násillia na ženách (KMC) Inštitútu pre výskum práce a rodiny (IVPR) realizovalo počas 1. vlny pandémie (t. j. od 30. marca 2020 do 14. júna 2020) týždňové zisťovania medzi poskytovateľmi služieb pre ženy zažívajúce násilie. V tom čase sa na služby obrátilo 1251 žien, z čoho 362 bolo nových klientok (t. j. ich služby predtým nevyužívali). Zatiaľ čo spočiatku bolo využívanie služieb utlmené, v polovici apríla 2020 začal postupný nárast, ktorý gradoval na začiatku júna 2020.⁴

1. Oblasti právnej úpravy poskytujúce možnosti ochrany obetí pred domácim násilím

Osoby, na ktorých je páchané, ev. v budúcnosti (prevencia) by mohlo byť páchané protiprávne konanie vykazujúceho znaky domáce-

---

² Ustanovenie § 10 ods. 2 Trestného zákona.

³ OČENÁŠOVÁ, Z. *Vplyv protipandemických opatrení COVID-19 na násilie páchané na ženách*. Bratislava, 2021.

⁴ Tamže.

ho násilia, majú v súčasnosti k dispozícii viacero právnych prostriedkov v rôznych oblastiach práva a to s dôrazom na to, v akom štádiu, ev. fáze domáceho násilia sa ochrana poskytuje. Ide o:

- a) ochranu obetí domáceho násilia v oblasti správneho práva,
- b) ochranu obetí domáceho násilia v oblasti civilného práva,
- c) ochranu obetí domáceho násilia v oblasti trestného práva.

Zastávame názor, že je potrebné v každom prípade a v každej jednej fáze zamedziť styk agresora s obeťou zabezpečovacími prostriedkami, ktoré nám legislatíva umožňuje. Nasledovne poukazujeme a analyzujeme základné z nich, pričom ich objasňovanie je doplnené vlastnými úvahami *de lege ferenda*.

1.1 Právny inštitút vykázania zo spoločného obydlija ako prostriedok ochrany obetí domáceho násilia v oblasti správneho práva

Súčasná pandemická situácia COVID-19 je jedným z hlavných dôvodov, ktorý viedol k nárastu domáceho násilia, páchaného tak na ženách, ako aj deťoch, a to aj z dôvodu, že znížený príjem, či možnosť zamestnať sa malo, a aj má vplyv aj na rozhodovanie žien odísť od násilníka, pretože môžu mať výrazne sťaženú šancu začať život v bezpečí s ohľadom na nájdenie si nového bývania, práce, či finančného zabezpečenia svojej rodiny. Jedným z opatrení, ktoré je možné aplikovať policajnými orgánmi v záujme pomôcť v prípadoch domáceho násilia, je možnosť vykazať násilnú osobu zo spoločného obydlija. Podľa štatistík Policajného zboru Slovenskej republiky (PZ SR) došlo v pandemickom roku 2020 k výraznejšiemu využívaniu tohto inštitútu. V roku 2020 realizovala polícia 1045 vykázaní zo spoločného obydlija, čo predstavuje medziročný nárast o 17 % (892) vykázaní zo spoločného obydlija za rok 2019.⁵

Predmetný inštitút vykázania z obydlija bol zavedený do zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Zákon o Policajnom zbore**“), ako ustanovenie § 27, a to novelou, ktorá nadobudla účinnosť 15. decembra 2009, pričom to bolo laickou aj odbornou verejnosťou vnímané ako pozitívny krok najmä z dôvodu, že účelom bude zamedzenie styku agresora s obeťou domáceho násilia. Po zavedení predmetného inštitútu sa však v praxi objavovali viaceré aplikačné problémy v podobe nedostatkov najmä krátky čas vykázania 48 hodín, pričom aj R. Dobrovodský uviedol

---

⁵ Pripravovaný materiál – Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022 – 2027.

názor, že „ak zoberieme do úvahy úroveň právneho vedomia obyvateľstva SR a ešte k tomu nie veľmi dobrú celouzemnú dostupnosť podpory zo strany mimovládnych organizácií na pomoc obetiam domáceho násillia, je zrejmé, že 48-hodinová lehota je krátka“⁶. Následne bola z iniciatívy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v rámci nadväznosti na Národný akčný plán vypracovaná a následne Národnou radou SR schválená novela Zákona o Policajnom zbore⁷, v rámci ktorej sa predĺžila lehota zo 48 hodín na 10 dní, pričom účelom novokoncipovanej doby vykázania násilníka na 10 dní sa mala zadovážiť bezpečná ochrana ohrozených osôb, resp. obetí domáceho násillia.⁸ Predmetná legislatívna zmena účinná od 1. januára 2016 ustanovila vykázanej osobe taktiež ďalšiu povinnosť, ktorá je zákonným dôsledkom vykázania zo spoločného obydlija. Ide o povinnosť nepribližovať sa k ohrozenej osobe, pričom táto povinnosť trvá počas celej doby vykázania zo spoločného obydlija. Zákon súčasne stanovuje, že povinnosť nepribližovať sa k ohrozenej osobe sa vzťahuje na vzdialenosť menšiu ako 10 metrov.

Avšak ani táto legislatívna zmena nebola dostatočná a identifikované nedostatky právnej úpravy mali byť odstránené novelou zákona o obetiach trestných činov z roku 2021,⁹ ktorá priniesla zmeny predmetného inštitútu a to vo viacerých oblastiach:

- **predĺženie lehoty vykázania násilnej osoby** z pôvodných desať dní na štrnásť dní.
- **manudakčná povinnosť policajta** voči ohrozenej osobe o možnosti podať občianskoprávny návrh na nariadenie neodkladného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku a poskytnúť jej, podľa možnosti v písomnej forme, informácie o organizáciách na pomoc obetiam a intervenčných centrách, vrátane informácií o službách nimi poskytovaných a kontaktných údajoch,
- **spísanie úradného záznamu policajtom a jeho zaslanie do 24 h intervenčnému centru**

---

⁶ DOBROVODSKÝ, R. K novým legislatívnym zmenám v ochrane obetí domáceho násillia. In. *Justičná revue*, roč. 62, č. 1, 2010, s. 27.

⁷ Zákon č. 397/2015 Z. z., ktorým sa na účely Trestného zákona ustanovuje zoznam látok s anabolickým alebo iným hormonálnym účinkom a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

⁸ Dôvodová správa k zákonu č. 397/2015 Z. z., ktorým sa na účely Trestného zákona ustanovuje zoznam látok s anabolickým alebo iným hormonálnym účinkom a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

⁹ Zákon č. 217/2021, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 231/2019 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Za hlavný dôvod predĺženia uvedenej lehoty sa uvádza kooperácia intervenčného centra ako medzičlánku do obdobia vykázania, pričom „súčasných desať dní doby vykázania, nie je dostatočných na nadviazanie kontaktu s obeťou, poskytnutie krízovej intervencie intervenčným centrom a prípravu na podanie kvalifikovaného návrhu na vydanie neodkladného opatrenia.“¹⁰ Predmetnú zmenu vnímame veľmi pozitívne, nakoľko vykázanie z obydľia je len dočasný prostriedok ochrany, ktorý je podľa nášho názoru nutný doplniť zároveň aj potrebou nadviazať na intervenčné centrá v záujme ďalšieho postupu vo veci aj v rámci prevencie jednotlivých obetí s dôrazom na psychickú pomoc obetiam.

V rámci vzťahu vykázanej osoby voči osobám ohrozeným štatistiky uvádzajú, že až 70 – 80 % vykázaných osôb sú manželia, druhovia, prípadne bývalí partneri, z čoho vyplýva, že v súvislosti s inštitútom vykázania ide najmä o násilie v intímnych vzťahoch.¹¹ Vzhľadom na pomerne stúpajúci trend je počet vykázaní násilnej osoby zo spoločného obydľia podľa ustanovenia § 27a Zákona o Policajnom zbore relatívne nízky. Podľa výpočtov činí priemerný počet vykázaní za rok počet 242, pričom 76 % vykázaných osôb tvoria intímni partneri obetí domáceho násilia. Celkový počet vykázaní za posledných osem rokov predstavuje výsledných 1917 vykázaní.¹²

Vo všeobecnosti je ponímaný názor, že inštitút vykázania nie je trest, ale opatrenie preventívneho charakteru.¹³ Odhliadnuc od uvedeného názoru je potrebné zdôrazniť, že stále ide len o oprávnenie policajta, a nie jeho povinnosť. Ako uvádza B. Šramel, uplatnenie tohto inštitútu závisí od posúdenia veci samotným policajtom a od zhodnotenia naplnenia jednotlivých podmienok vykázania zo spoločného obydľia, teda od objektívneho zistenia skutkového stavu veci, zhodnotenia jednotlivých dôkazov, ktoré má k dispozícii (výpovede svedkov a poškodených, vecné dôkazy).¹⁴

¹⁰ Dôvodová správa k zákonu č. 217/2021, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 231/2019 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

¹¹ HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za roky 2012 a 2013*, Bratislava, 2014. s. 50. Dostupné na: <http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2014/Holubova/2287.pdf>.

¹² Tamže.

¹³ K tomu pozri aj: BANDŽAK, J.: Inštitút vykázání jako preventivní prostředek v případech domácího násilí. In: Karlovarská právní revue. Roč. 7, č. 4(2011), s. 93 – 101.

¹⁴ ŠRAMEL, B. Vykázanie zo spoločného obydľia ako preventívny prostriedok ochrany pred domácim násilím. In: POLÁK, P., TITLOVÁ, M.: *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s.

1.2 Neodkladné opatrenie – občianskoprávny prostriedok ochrany obetí domáceho násillia

Ďalším právnym prostriedkom, ktorým je možné riešiť správanie násilníka, je procesnoprávny prostriedok v podobe podania návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia podľa zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „CSP“). Neodkladným návrhom môže poškodená osoba dosiahnuť najmä:

- **dočasný zákaz vstupu osoby podozrivej z násillia do domu alebo bytu**, (ustanovenie § 325 odsek 2 písmeno e) CSP),
  - **dočasný zákaz vstupu alebo obmedzený vstup osoby do domu alebo bytu, na pracovisko alebo na iné miesto** (ustanovenie § 325 odsek 2 písmeno f) CSP),
  - **úplný alebo čiastočný zákaz kontaktovania** (ustanovenie § 325 odsek 2 písmeno g) CSP),
  - **zákaz priblízenia** (ustanovenie § 325 odsek 2 písmeno h) CSP).
- Takéto rozhodnutia o neodkladných opatreniach však majú iba dočasný charakter, nakoľko súd neodkladné opatrenia nariaďuje len do času, kým sa o veci nerozhodne v riadnom konaní s riadnym dokazovaním.

Ako sme už vyššie spomínali v kontexte vykázania z obydllia, ohrozená osoba je pri tomto vykázaní poučená príslušníkmi Policajného zboru o možnosti podať návrh na neodkladné opatrenie. Z dikcie zákona však nevyplýva povinnosť ohrozenej osoby najprv využiť inštitút vykázania, ale môže podať návrh na nariadenie neodkladného opatrenia aj bez predchádzajúceho vykázania.

Ohrozená osoba podáva tento návrh na súd podľa príslušnosti uvedenej v CPS, konkrétne na okresný súd žalovaného, ktorým je podľa § 14 CSP súd v obvode ktorého má fyzická osoba adresu trvalého pobytu.¹⁵ Pozitívne hodnotíme aj prostriedok upravený v ustanovení § 325 ods. 3 CSP, podľa ktorého je možné nariadiť kontrolu jeho dodržiavania technickými prostriedkami. Novinkou v rámci CSP je neobmedzené trvanie neodkladného opatrenia.¹⁶ Je teda na sudcovi či určí lehotu, počas ktorej bude opatrenie trvať alebo ju neurčí. Súd dokonca môže nariadiť neodkladné opatrenie, ktorého obsah by bol totožný s výrokom vo veci samej. Súd však môže určiť vo výroku uznesenia o nariadení neodkladného opatrenia, že navrhovateľ je povinný v stanovenej lehote podať žalobu vo veci samej. Ak tak neurobí, poučí strany, ktorým sa

---

¹⁵ Pozri ustanovenie § 14 CSP.

¹⁶ Pozri ustanovenie § 330 CSP.

ukladá neodkladné opatrenie o možnosti podať žalobu vo veci samej a právnych následkoch s tým spojenými.

Dané opatrenie považujeme za účinný preventívny prostriedok riešenia problematiky domáceho násillia. Je však nutné si uvedomiť, že v praxi sa problematickým javí vykladanie slovného spojenia „*dôvodne podozrivý z násillia*“. Uvedené znenie bolo prevzaté z Občianskeho súdneho poriadku, ktorým taktiež upravoval predbežné opatrenia. Formulácia je nejasná, nakoľko nie je explicitne ustanovená definícia toho pojmu v Trestnom zákone, aj keď tento pojem používa. Odborná literatúra vo všeobecnosti podozrivou osobou nazýva osobu, voči ktorej vzniklo podozrenie, že spáchala trestný čin. Pojem „*dôvodný*“ však rovnako nie je v žiadnom právnom predpise *expressis verbis* definovaný. Terminologicky si môžeme toto slovo odvodiť aj z ustanovenia § 163 Trestného poriadku, ktorý uvádza, že „*ak je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba...*“, čím rozumieme, že dôvodne podozrivým by mohla byť osoba, voči ktorej bolo vznesené obvinenie.

V tejto súvislosti poukážeme aj na prípad z roku 2011 (v tej dobe bol v účinnosti Občiansky súdny poriadok, ktorý vymedzoval predbežné opatrenie), kedy Okresný súd Bratislava V uznesením zo dňa 16. decembra 2011¹⁷ nariadil predbežným opatrením odporcovi, aby dočasne nevstupoval do bytu do právoplatnosti rozhodnutia súdu o návrhu navrhovateľky na vylúčenie odporcu z užívania bytu. Ako odôvodnenie bolo uvedené, že manžel sa viackrát opakovane dopustil fyzického násillia na navrhovateľke, v dôsledku čoho súd prvého stupňa dospel k záveru, že skutkový stav je preukázaný v rozsahu dôvodného podozrenia z násillia, ako aj okolnosti použitia sily pri demonštrovaní postoja manželky k manželským hádkam. Rovnako uviedol, že nie je vylúčené vzhľadom na rozvrátenosť vzťahov možné opakovanie obdobného násillia voči navrhovateľke. Po zákonom nariadení predbežného opatrenia sa odporca (manžel) odvolal, čím Krajský súd v Bratislave uznesením zmenil uznesenie Okresného súdu Bratislava V tým, že nariadenie zrušil. Ako dôvod uviedol, že „*napadnuté prvostupňové rozhodnutie nie je vecne správne. Hoci z dikcie ustanovenia § 76 ods. 1 písm. g/ O.s.p. vyplýva možnosť súdnym rozhodnutím zamedziť osobám dopúšťajúcim sa násillia na blízkej osobe, ich vylúčenie z užívania bytu alebo obmedzenie ich užívacieho práva, je nevyhnutné, aby situácia násillia nebola zamieňaná so situáciou konfliktu, nakoľko násillie nie je hádka ani konflikt, ale býva dlhotrvajúce a má stupňujúcu tendenciu*“¹⁸. Rovnako

¹⁷ Uznesenie Okresného súdu Bratislava V zo dňa 16. decembra 2009, č. k. 41C 477/2011-22.

¹⁸ Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 31. decembra 2012, sp. zn. 2Co 40/2012-41.

uviedol, že jedna facka nie je prejavom fyzického násillia v dôsledku nutnosti stúpajúcej tendencie, čo však nebolo navrhovateľkou preukázané. Nakoniec Krajský súd v Bratislave dospel k záveru, že nebolo navrhovateľkou preukázané dlhodobé konanie odporcu v podobe násilného správania, čím neboli naplnené zákonné podmienky pre nariadenie predbežného opatrenia podľa § 76 ods. 1 písm. g) Občianskeho súdneho poriadku.¹⁹ Nato sa navrhovateľka obrátila na Generálnu prokuratúru Slovenskej republiky mimoriadnym dovolaním, pričom generálny prokurátor vyhovel podnetu a navrhoval zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie. Namietal najmä tým, že „osvedčenie dôvodného podozrenia z násillia znamená, že súd pomocou ponúknutých dôkazných prostriedkov zisťuje najvýznamnejšie skutočnosti (teda nie všetky rozhodujúce), pričom postačuje, že osvedčená skutočnosť sa mu vzhľadom na všetky okolnosti javí ako nanajvýš pravdepodobná. Dôvodné podozrenie z násillia sa v prípadoch podľa § 76 ods. 1 písm. g) O.s.p. preukazuje predovšetkým listinnými dôkazmi, keďže ide o konanie z hľadiska procesného maximálne zrýchlené“²⁰. S týmto názorom sa stotožnil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky, a vo svojom uznesení konštatoval, že navrhovateľka preukázala a predložila Okresnému súdu Bratislava V viacero listinných dôkazov preukazujúce, že navrhovateľ sa voči nej opakovane dopúšťal násilného konania, pričom na tieto dôkazy odvolací súd nebral ohľad, a absentovalo ich vyhodnotenie v zmysle Občianskeho súdneho poriadku. Rovnako aj predložené listinné dôkazy dostatočným spôsobom naplňujú základné podmienky ustanovenia § 76 ods. 1 písm. g) Občianskeho súdneho poriadku, z čoho je zreteľné, že odporca je vo vzťahu k navrhovateľke dôvodne podozrivý z násillia.²¹ Na základe uvedeného Najvyšší súd Slovenskej republiky napadnuté uznesenie odvolacieho súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie. Na základe uvedeného máme za to, že v prípade skúmania základných podmienok na nariadenie predbežného opatrenia podľa § 76 ods. 1 písm. g) Občianskeho súdneho poriadku postačuje podozrenie z násillia, pričom takéto násillie nemusí byť aj preukázané. V prípade, keby sa súdom nariadené opatrenie páchatelom nedodržiavalo, zakladalo by to trestnú zodpovednosť páchatela za trestný čin marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 ods. 1 písm. g) Trestného zákona²².

---

¹⁹ Tamže.

²⁰ Bližšie pozri: [online]. Dostupné na: <http://www.najpravo.sk/judikatura/obcianske-procesne-pravo/predbezne-opatrenia/definicia-nasillia-predbezne-opatrenie-pri-domacom-nasilli.html>.

²¹ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 15.októbra 2012, sp. zn. 5M Cdo 10/2012

²² Kto marí alebo podstatne sťažuje výkon rozhodnutia súdu alebo iného orgánu verejnej moci tým, že sa dopustí závažného alebo opakovaného konania, aby zmaril vykázanie zo spoločného obydlia vydané podľa osobitného predpisu alebo na základe predbežného opatrenia súdu.

1.3 Obmedzenie užívania spoločnej nehnuteľnosti podľa Občianskeho zákonníka – občianskoprávny prostriedok ochrany obetí domáceho násillia

Ďalšia z tzv. „predbežných“ prostriedkov ochrany je poskytovaná zákonom č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „**Občiansky zákonník**“), a to spôsobom, že v prípade výskytu fyzického alebo psychického násillia alebo hrozby takého násillia vo vzťahu k manželovi alebo k blízkej osobe, ktorá býva v spoločnom dome alebo byte, môže takáto osoba podať návrh na obmedzenie užívacieho práva násillníka k domu alebo bytu, ktorý patrí do bezpodielového spoluvlastníctva, prípadne ho z jeho užívania úplne vylúčiť.²³

Pokiaľ sa násillia dopúšťa niektorý z manželov, Občiansky zákonník upravuje možnosť podať na súd **návrh na obmedzenie alebo úplné vylúčenie** manžela, resp. bývalého manžela z užívania spoločnej **nehnuteľnosti** alebo nehnuteľnosti, ktorú majú spolu v prenájme. Je potrebné preukázať, že ďalšie spolužitie sa stalo neznesiteľným z dôvodu fyzického alebo psychického násillia, alebo hrozby takýmto násillím vo vzťahu k manželovi alebo k blízkej osobe, ktorá býva v spoločnej nehnuteľnosti.

1.4 Väzba ako právny prostriedok zamedzujúci styk agresora s obeťou v rámci domáceho násillia

Trestnoprávna úprava jednak upravuje v Trestnom zákone jednotlivé skutkové podstaty trestných činov, ktoré zaraďujeme do oblasti domáceho násillia, ako napr.

- trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona,
- trestný čin nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona,
- trestný čin nebezpečného prenasledovania podľa § 360a Trestného zákona a iné.

V tomto prípade ide o hmotnoprávnu úpravu, v rámci ktorej jednotlivé protiprávne konanie je právne kvalifikované v zmysle tohto zákona ako trestný čin. Na druhej strane v trestnoprávnej rovine

---

²³ Ustanovenie § 146 odsek 2 Občianskeho zákonníka: *Ak sa z dôvodu fyzického alebo psychického násillia alebo hrozby takého násillia vo vzťahu k manželovi alebo k blízkej osobe, ktorá býva v spoločnom dome alebo byte, stalo ďalšie spolužitie neznesiteľným, môže súd na návrh jedného z manželov obmedziť užívacie právo druhého manžela k domu alebo bytu patriacemu do bezpodielového spoluvlastníctva, prípadne ho z jeho užívania úplne vylúčiť.*

máme aj procesnoprávnú úpravu, v rámci ktorej zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „**Trestný poriadok**“) upravuje niektoré zaistovacie prostriedky, ktorými sa dočasne obmedzuje osobná sloboda tak podozrivých, ako už aj obvinených osôb a to aj z dôvodu, ak je **dôvodná obava, že obvinený dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval** (tzv. preventívna väzba). Vzhľadom na to, že trestnoprávna ochrana obetí domáceho násillia bola analyzovaná vo viacerých vedeckých príspevkoch,²⁴ v nasledovných častiach detailnejšie poukážeme na civilnú a správnu oblasť ochrany obetí domáceho násillia, ktorá sa podľa nášho názoru stále vyznačuje nedostatočnou právnou úpravou.

V prípade väzby teda ide o právny prostriedok v oblasti trestného práva procesnoprávneho charakteru, ktorý majú príslušníci policajného zboru k dispozícii na zamedzenie styku násillníka s obeťou v zmysle Trestného poriadku, a ktorý podľa nášho názoru chráni ohrozené osoby účinnejšie, ako vykázanie z obydllia. Je to najmä z dôvodu, že v prípade návrhu na nariadenie predbežného opatrenie musí práve obeť iniciovať občianskoprávne konanie, aby sa zabránilo ďalšiemu násilliu, pričom už z predchádzajúcej kapitoly sme sa oboznámili, aké následky má domáce násillie na obeť, že práve iniciovanie je samo o sebe pre obeť vo väčšine prípadov viktimizáčnym prvkom. Preto považujeme za jednoduchšie zabrániť násilliu prostriedkom trestnoproceného charakteru.

Procesný inštitút väzby efektívnym spôsobom zabraňuje páchatelovi v páchaní ďalšej trestnej činnosti. V rámci domáceho násillia je väzba považovaná „za jedno z najviac obmedzujúcich opatrení, ktorými disponuje Trestný poriadok k zaisteniu obvineného, nakoľko jeho účelom je okrem iného snaha zabrániť mu v dokonaní trestného činu, či v jeho pokračovaní“²⁵. Vyznačuje sa subsidiárnou povahou, čo znamená, že legálne je možné väzbu aplikovať len vtedy, keď nie je možné osobu obvineného inak zaistiť. V zmysle ustanovenia § 71 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku je umožnené súdu vziať obvineného do väzby „ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený a z jeho konania alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná oba-

²⁴ K tomu pozri napr. HAMRANOVÁ, D. Týranie blízkej a zverenej osoby v zmysle aplikačných problémov v praxi. In: *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2016. s. 82-90.

²⁵ KRÁLIČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEL, M. *Právo proti domácemu násilliu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 101.

va, že bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil,“ t. j. pôjde o preventívnu väzbu. Máme za to, že v prípadoch skutočného domáceho násillia budú takéto dôvody na podozrenie vždy existovať. V rámci domáceho násillia sa opakovane stretávame s názorom, že sa v týchto prípadoch uplatňuje len výlučne preventívna väzba, ale z nášho pohľadu nevyklúčujeme ani kolúznú²⁶ a útekovú²⁷ väzbu. V rámci trestných činov korelujúcich s domácim násillím môže vzniknúť dôvod aj na kolúznú väzbu v dôsledku rizika, že ohrozené osoby, t. j. poškodení alebo aj svedkovia, môžu byť zo strany podozrivého určitým spôsobom ovplyvňovaní. Na druhej strane, keby bolo využité oprávnenie vykázania z obydllia, mohlo by prísť k situácii, že podozrivý by sa zdržoval na neznámom mieste, čo by zakladalo dôvod na útekovú väzbu.

V porovnaní s vykázáním z obydllia je inštitút väzby dôslednejší v tom, že podozrivá osoba je umiestnená do ústavu na výkon väzby, v dôsledku čoho sú ohrozené osoby dostatočným spôsobom chránené, čo sa nedá s určitosťou potvrdiť pri vykázaní z obydllia. Je tomu tak preto, že príslušníci policajného zboru nehliadkujú dané miesto, odkiaľ bola následne osoba vykázaná, a rovnako nezaručuje, že aj napriek vykázaniu z obydllia, násillná osoba nebude pokračovať v takomto protiprávnom konaní na ohrozených osobách.

Odhlíadnuc od Trestného zákona a Trestného poriadku poukazujeme aj na osobitný právny predpis, ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2018 a to zákon číslo 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o obetiach“). Predmetný Zákon o obetiach definuje pojmy ako **obet' trestného činu**²⁸, **obzvlášť' zrani-**

---

²⁶ Ustanovenie § 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku.

²⁷ Ustanovenie § 71 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku.

²⁸ Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 písm. b) Zákona o obetiach: Na účely tohto zákona sa rozumie **obet'ou**

1. fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková škoda, nemajetková alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej zákonom chránené práva alebo slobody,
2. príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec, manžel a osoba, ktorá žila v čase smrti v spoločnej domácnosti s osobou, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ako aj osoba závislá od osoby, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť, ak utrpeli v dôsledku smrti tejto osoby škodu a ak odsek 2 neustanovuje inak; ak je týchto osôb viac, považuje sa za obet' každá z nich.

teľná obeť²⁹ či trestný čin domáceho násilia³⁰. Ďalej upravuje práva obetí nezávisle od začatia trestného konania, t. j. najmä právo na odbornú pomoc, vrátane právnej pomoci. Rovnako sa Zákon o obetiach zameriava na úpravu odškodňovania obetí násilných trestných činov, ako aj vytvorenie systému pre poskytovanie odbornej pomoci subjektmi poskytujúcimi pomoc obetiam a ich podporu. V prípade trestného konania, obeť vystupuje v postavení svedka, poškodeného alebo oznamovateľa a jej jednotlivé práva sú upravené v Trestnom poriadku.

2. Postup orgánov činných v trestnom konaní týkajúcich sa domáceho násilia v zmysle judikatúry ESLP

Zaradenie vymedzených skutkových podstát trestných činov, ktoré vykazujú znaky konaní úzko súvisiacich s domácim násilím považujeme, odhliadnuc od našich návrhov *de lege ferenda* v hmotnoprávnej oblasti domáceho násilia, za čiastočný úspech zákonodarcu istým spôsobom eliminovať takéto násilné konania. Usudzujeme však, že samotná kriminalizácia činov proti blízkym a zvereným osobám v domácom prostredí, resp. zvyšovanie trestných sadzieb nie je dostatočná, pokiaľ sa aj z procesného hľadiska neuskutočnia legislatívne zmeny, nakoľko

---

²⁹ Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c) Zákona o obetiach: Na účely tohto zákona sa rozumie **obzvlášť zraniteľnou obeťou**

1. dieťa; dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak,
2. osoba staršia ako 75 rokov,
3. osoba so zdravotným postihnutím,
4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násilia,
5. obeť trestného činu spáchaného násilím alebo hrozbou násilia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery,
6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie alebo druhej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obeť a jej osobných vlastností, vzťahu k páchateľovi alebo závislosti od páchateľa, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.

³⁰ Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 písm. d) Zákona o obetiach: Na účely tohto zákona sa rozumie **trestným činom domáceho násilia** trestný čin spáchaný násilím alebo hrozbou násilia na príbuznom v priamom rade, osvojiteľovi, osvojenecovi, súrodencovi, manželovi, bývalom manželovi, druhovi, bývalom druhovi, rodičovi spoločného dieťaťa alebo inej osobe, ktorá s páchateľom žije alebo žila v spoločnej domácnosti.

bez efektívnych prostriedkov realizácie sa *legislatívny materiál* nemá šancu reálne a účinným spôsobom implementovať do praxe.

Napriek tomu, že máme legislatívne pozadie aspoň čiastočným spôsobom prijateľné, v praxi možno badať v niektorých prípadoch u orgánov činných v trestnom predsudky voči obetiam domáceho násillia, v dôsledku čoho je množstvo takýchto prípadov nevyriešených a niektoré končia tragicky. V tomto kontexte poukazujeme na medializované prípady, kedy laicky povedané, polícia nezasiahne včas po trestnom oznámení obete, v rámci čoho nastane negatívny následok. Jedným z takýchto prípadov, ktorý vyvolal veľkú mediálnu odozvu bol aj prípad Kontrovej, ktorý sa odohral v Tušiciach (okres Michalovce). Skutkový stav spočíval v tom, že sťažovateľka kontaktovala políciu a podala v roku 2002 trestné oznámenie, obsahom ktorého bolo, že ju manžel napadol a zbil elektrickým káblom. Bolo preukázané, že násillie pretrvávalo dlhší čas. Neskôr podala opakovane trestné oznámenia a frekventovane kontaktovala orgány činné v trestnom konaní, ale neúspešne. Následne sa páchatel' poškodenej vyhrážal zabitím ich spoločných detí. Aj túto skutočnosť poškodenej oznámila, vrátane držby nelegálnej zbrane páchatel'a. Nakoniec páchatel' zavraždil ich deti a následne zastrelil aj seba.³¹ Okresný súd obvinených policajtov najprv spod obžaloby oslobodil a odôvodnil to tým, že „*trestný čin marenia úlohy verejného činiteľa predpokladá zmarenie úlohy úplne alebo aspoň na určitý čas. Nepostačuje iba zdržiavanie splnenia úlohy. Dospel k záveru, že v prejednávacom prípade konanie policajtov neprerástlo do takéhoto zmarenia ich úlohy a ich konanie nemalo priamy vzťah k tragédii*“³². Rovnako postupoval aj Krajský súd, ktorý odvolanie poškodenej zamietol. Následne až Najvyšší súd Slovenskej republiky uviedol, že tak okresný a tiež krajský súd nevyhodnotili dôkazy logicky vrátane toho, že dospeli k nesprávnym záverom. Rovnako skonštatoval, že obvinení policajti závažným spôsobom zanedbali plnenie svojich úloh. Uviedol, „*že medzi ich protiprávnym konaním a fatálnym následkom bola priama príčinná súvislosť*“³³. Tým vrátil vec okresnému súdu na opätovné prejednanie veci, pričom výslovne poukázal na to, že okresný súd je viazaný návrhom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v zmysle ustanovenia § 270 Trestného poriadku. Policajti boli uznaní za vinných zo spáchania trestného činu marenia plnenia úlohy verejného činite-

³¹ Bulletin Odboru dokumentácie, analytiky a zahraničných vzťahov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pre rok 2015. s. 28.

³² PIROŠÍKOVÁ, M. *Práva osoby poškodenej trestným činom z hľadiska judikatúry Európskeho súdu pred ľudské práva*. [online].[cit.2021-12-12]. Dostupné na: http://www.jasr.sk/files/Piro%C5%A1%C3%ADkov%C3%A1_Pr%C3%A1va%20osoby%20po%C5%A1kodenej.pdf.

³³ Tamže

ľa podľa ustanovenia § 326 Trestného zákona³⁴ z nedbanlivosti, a boli odsúdení. Neskôr prípad skončil aj pred Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu, kde poškodená žalovala Slovenskú republiku „*pre porušenie práva na život svojich detí ďalej pre porušenie svojho práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života, porušenie práva na prístup k súdu a neexistenciu účinného vnútroštátneho prostriedku nápravy*“³⁵. Rozsudok ESĽP³⁶ bol vynesený 31. mája 2007, ktorým bola Kontrovej priznaná náhrada nemajetkovej ujmy. V tomto prípade zreteľne vidíme ľahkomyselnosť a neprofesionalitu príslušníkov policajného zboru, ktorí zanedbali plnenie svojej úlohy už v prípravnom konaní, keď opakovane ignorovali skutočnosti uvedené v trestnom oznámení a dopúšťali sa nečinnosti. Nie vždy sa takejto chyby dopúšťajú príslušníci policajnému zboru, ale v niektorých prípadoch k tomu môže dôjsť až na hlavnom pojednávaní, kedy sudca i napriek zreteľným dôkazom, ktoré preukazujú závažné správanie páchatel'a voči poškodenému, nenariadi väzbu podľa ustanovenia § 71 ods. 1, 2 písm. c) Trestného poriadku³⁷. I v dôsledku takejto skutočnosti došlo k následku smrti u družky, ktorej sa opakovane vyhrážal bývalý druh, načo bol obžalovaný z nebezpečného vyhrážania. Sudkyňa i napriek jednoznačným dôkazom nenariadila preventívnu väzbu, a obžalovaný bol stíhaný na slobode. Krátko na to družku, aj jej matku zavraždil. Na základe uvedeného poukazujeme na to, že bolo zákonnou povinnosťou sudkyne preskúmať existenciu dôvodov väzby obžalovaného, ktoré zo súdneho spisu vyplývali.

V tejto súvislosti by sme chceli poukázať aj na zahraničný prípad, ktorý bol prejednaný aj pred ESĽP, a to Volodina vs. Rusko, kedy ESĽP dospel k záveru, že *došlo k porušeniu článku 3 Dohovoru (zákaz neľudského zaobchádzania), pretože vnútroštátne orgány činné v trestnom konaní neposkytli sťažovateľke, ktorá bola obeťou domáceho násillia, napriek opakovane predloženým dôkazom žiadnu ochra-*

---

³⁴ Verejný činiteľ, ktorý pri výkone svojej právomoci z nedbanlivosti zmarí alebo podstatne sťaží splnenie dôležitej úlohy, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

³⁵ Národný akčný plán pre elimináciu a prevenciu násillia páchaného na ženách na roky 2014 – 2019. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, 2013 s. 5.

³⁶ Bližšie pozri: Sťažnosť č. 7510/04 a Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva Kontrová vs. Slovensko zo dňa 31. mája 2007

³⁷ Obvinený môže byť vzatý do väzby len vtedy, ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený a z jeho konania alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná obava, že **c) bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil.**

nu pred násilníkom a jeho útoky neboli vyšetrené. Skutkový stav spočíval v tom, že sťažovateľka žila so svojim partnerom, od ktorého sa neskôr odsťahovala. Po tomto incidente sa začal bývalý partner správať násilnícky a vyhrážal sa sťažovateľke, že zabije ju aj jej syna, pokiaľ sa k nemu nevráti. V dôsledku strachu pred ním sa sťažovateľka spolu so svojim synom v dôsledku jeho útokov a vyhrážania sa z jeho strany utiekla dvakrát do Moskvy, avšak zakaždým ju a jej syna vyhľadal a donútil k návratu. Po prvom nútenom návrate ju udrel do tváre a brucha; v nemocnici bolo následne zistené, že sťažovateľka bola v 9. týždni tehotenstva a v dôsledku rany jej hrozil potrat. Na odporúčanie lekárov tak podstúpila interrupciu. Pri druhom nútenom návrate sťažovateľka zistila, že S. zámerne poškodil brzdný systém jej vozidla, pričom sa jej opakovane vyhrážal SMS správami, že ju zabije. Sťažovateľka sa po každom incidente obrátila na policajné orgány, tie však jej trestné oznámenia vždy odložili ako neopodstatnené. Neskôr zistila, že S. jej v snahe mať prehľad o jej pohybe vložil do podšívky kabelky GPS tracker. V roku 2018 ďalej umiestnil bez jej súhlasu jej fotografie na sociálnu sieť a začal sa jej opakovane vyhrážať po telefóne. Raz na ňu čakal pred domom, vytiahol ju z privolaného taxi, a vo svojom aute jej zobral osobné doklady a dva mobilné telefóny. Aj v tomto prípade bolo trestné oznámenie políciou odložené. Sťažovateľka sa tak rozhodla požiadať o štátnu ochranu z dôvodu, že bola obeťou trestného činu, jej žiadosť však bola zamietnutá. V auguste 2018 sa sťažovateľke podarilo s cieľom vyhnúť sa prenasledovaniu zo strany S. dosiahnuť zmenu mena. Sťažovateľka namietala, že došlo k porušeniu článku 3 Dohovoru, pretože jej vnútroštátne orgány neposkytli ochranu pred opakovaným domácim násilím, a orgány činné v trestnom konaní nijakým spôsobom nepotrestali páchatel'a. ESLP v závere zistil, že došlo k porušeniu práv sťažovateľky chránených článkom 14 (zákaz diskriminácie) v spojení s článkom 3 Dohovoru, pretože ženy boli a sú v Rusku obeťami domáceho násillia vo významne vyššej miere ako muži a ruské orgány v reakcii na tento trend neprijali žiadne opatrenia.³⁸ V tejto súvislosti dávam do pozornosti, že v roku 2016 bol v Rusku schválený zákon, ktorý zmiernil postih za domáce násillie.³⁹

³⁸ Rozsudok ESLP zo dňa 9. augusta 2019 vo veci č. 41261/17 – Volodina proti Rusku. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-194321%22%7D>.

³⁹ K tomu bližšie pozri HAMRANOVA, D. (De)kriminalizácia domáceho násillia v Európe? Zhodnotenie prijatia kontroverzného zákona v Rusku. In: *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násillia*. – ISBN 978-80-8168-708-2. – Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. – S. 352-365

Záver

Vyššie nami analyzované právne prostriedky najmä v podobe neodkladného opatrenia a vykázania z obydlija ako prostriedky na zamedzenie styku násilníka s obeťou spolu budujú integrovaný systém okamžitej intervencie, a zároveň sa prelínajú a komplementárne doplňujú. Ak obeť stihne podať v lehote do 14 dní (v zmysle najnovších právnych zmien) od vykázania návrh na nariadenie neodkladného opatrenia na súd, trvanie vykázania zo spoločného obydlija sa predlžuje. Považujeme však za nutné zdôrazniť, že predbežné opatrenie si spoločnosť často vykladá ako konečné, definitívne rozhodnutie, ktorým sa obeť domohla ochrany. Pritom hlavným účelom tohto inštitútu je poskytnúť dočasnú úpravu práv a povinností do času, kým sa nerozhodne vo veci, pričom neodkladným opatrením sa práva a záujmy účastníkov vopred neprejudikujú⁴⁰. Je nevyhnutné si uvedomiť, že mnohokrát obeť domáceho násillia nemajú vedomosť o možných právnych prostriedkoch, poväčšine sa spoliehajú na podanie trestného oznámenia, pričom považujeme za dôležité v prípade výjazdu policajnej hliadky pre podozrenie z domáceho násillia podrobne obeť informovať o týchto prostriedkoch, ako efektívnych nástrojoch zamedzenia ďalšieho násillného konania. Za veľmi pozitívne považujeme zmenu zákona o Policajnom zbore, ktorý najmä predĺžil dĺžku vykázania z obydlija vrátane zavedenia obligatórnej manudakčnej povinnosti. Za dôležité považujeme zdôrazniť skutočnosť, že osobnosť obeť domáceho násillia je špecifická, často krát aj viackrát viktimizovaná, v dôsledku čoho je potrebný osobitný postup orgánov činných v trestnom konaní. Druhá stránka problematiky, ktorú nesmieme opomínať je aj to, že predmetné inštitúty vo veľkom rozsahu zasahujú do osobnej slobody potencionálneho páchatel'a, obzvlášť v prípade zaist'ovacieho prostriedku – väzby, v dôsledku čoho je nutné aj za účelom prevencie dôsledne skúmať osobitosti a podrobnosti každého prípadu *ad hoc*, aby sa tieto inštitúty nezneužívali a nebolo nezákonne zasiahnuté do práv takýchto osôb.

Použitá literatúra

1. BANDŽAK, J. Institut vykázání jako preventivní prostředek v případech domácího násillí. In. *Karlovarská právní revue*. Roč. 7, č. 4, 2011, s. 93-101. ISSN 1801-2193.

---

⁴⁰ MADLIAK, J., SREBALOVÁ, M., BAŇACKÝ, M. *Ochrana základných práv a slobôd žien a mladistvých normami trestného práva*, SNSLP, Bratislava, 2003, s. 45.

2. BODNÁROVÁ, B. FILADELFIOVÁ, J. Domáce násilie na Slovensku. Priebežná správa z výskumu. Bratislava: Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny. 2002, 122 s. ISBN 8089048064.
3. Bulletin Odboru dokumentácie, analytiky a zahraničných vzťahov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pre rok 2015.
4. DOBROVODSKÝ, R. K novým legislatívnym zmenám v ochrane obetí domáceho násilia. In. *Justičná revue*, roč. 62, č. 1, 2010, s. 23-31. ISSN 1335-6461.
5. DOBROVODSKÝ, R. K inštitútu vykázania násilnickej osoby z obydľia a k iným zmenám pri ochrane obetí násilia páchaného v rodine. In. *Justičná revue*, roč. 61, č. 1, 2009, 138-148. ISSN 13356.
6. HAMRANOVÁ, D. Týranie blízkej a zverenej osoby v zmysle aplikačných problémov v praxi. In: Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2016. s. 82-90. ISBN 9788080546823.
7. HAMRANOVÁ, D. (De)kriminalizácia domáceho násilia v Európe? Zhodnotenie prijatia kontroverzného zákona v Rusku. In: *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 352-365. ISBN 9788081687082.
8. HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za roky 2012 a 2013*. Bratislava, 2014. s. 50. Dostupné na: <http://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2014/Holubova/2287.pdf>.
9. KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEĽ, M. *Právo proti domácim násilím*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 9788074003813.
10. MADLIAK, J., SREBALOVÁ, M., BAŇACKÝ, M. *Ochrana základných práv a slobôd žien a mladistvých normami trestného práva*, SNSĽP, Bratislava, 2003, 99 s. ISBN 8089016065.
11. MÁTEL, A. Domáce násilie ako sociálno-patologický jav. In: BARGEL, M., MUHLPACHR, P. et al. *Inkluze versus exkluze – dilemata sociální patologie*. Brno: MSD, 2010. s. 111.
12. OČENÁŠOVÁ, Z. *Vplyv protipandemických opatrení COVID-19 na násilie páchané na ženách*. Bratislava, 2021.
13. ŠRAMEL, B. Vykázanie zo spoločného obydľia ako preventívny prostriedok ochrany pred domácim násilím. In. POLÁK, P., TITTLVÁ, M.: *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, ISBN 9788081687082.

Použité právne predpisy a judikatúra

1. Zákon číslo 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
2. Zákon číslo 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.

3. Zákon číslo 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.
4. Zákon číslo 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
5. Zákon číslo 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
6. Zákon číslo 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
7. Zákon číslo 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov v znení neskorších predpisov.
8. Pripravovaný materiál – Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022 – 2027.
9. Dôvodová správa k zákonu č. 217/2021, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 231/2019 Z. z. a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
10. Uznesenie Okresného súdu Bratislava V zo dňa 16.decembra 2009, č.k. 41C 477/2011-22.
11. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 31.decembra 2012, sp. zn. 2Co 40/2012-41.
12. Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 15.októbra 2012, sp. zn. 5M Cdo 10/2012
13. Rozsudok EŠLP zo dňa 9. augusta 2019 vo veci č. 41261/17 – Volodina proti Rusku. Dostupné na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-194321%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-194321%22]})

Recenzenti:

prof. JUDr. Margita Prokeiová, PhD.

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

**PRÁVNICKÉ VZDELÁVANIE
NA SLOVENSKU
PRED VZNIKOM UNIVERZITY KOMENSKÉHO.
PRÍSPEVOK K STÉMU VÝROČIU
ZALOŽENIA PRÁVNICKEJ FAKULTY¹**

prof. Mgr. Miroslav Lysý, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky
miroslav.lysy@flaw.uniba.sk

**Právnické vzdelávanie na Slovensku
pred vznikom Univerzity Komenského.**

Príspevok k stému výročiu založenia právnickej fakulty

Príspevok sa zaoberá prehistóriou právnického vzdelávania na území Slovenska pred rokom 1918, a to všeobecnými predpokladmi pre vznik univerzít v Európe, stručnými dejinami najstarších stredovekých univerzít v Uhorskom kráľovstve, ale aj právnickými vzdelávacími inštitúciami na Slovensku od 17. storočia (univerzity v Trnave a v Košiciach). So vznikom modernej doby bolo potrebné prispôsobiť vzdelávanie právnikov, orientovať ho na praktické zručnosti a od 19. storočia aj vyučovať v národnom jazyku (maďarskom). Z pohľadu rozvoja právnej vedy boli posledné desaťročia pred rozpadom Rakúsko-Uhorska žižlivé, avšak z pohľadu rozvoja slovenskej národnej vzdelanosti chýbala na Slovensku právnická inštitúcia vzdelávajúca v slovenskom jazyku. Vznikom československého štátu sa otvorila cesta k novým ustanovizniám právnického vzdelávania na Slovensku.

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou pre podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0417.

**Die Rechtsausbildung in der Slowakei
vor der Entstehung der Comenius-Universität.
Beitrag zum Zentenarium der Begründung
der Juristischen Fakultät**

Der Beitrag befasst sich mit der Vorgeschichte der Juristischen Ausbildung in dem aktuellen Gebiet der Slowakei vor dem Jahr 1918, mit einer kurzen Geschichte der ältesten mittelalterlichen Universitäten im Ungarischen Königreich, aber auch mit den juristischen ausbildenden Institutionen in der Slowakei seit der 17. Jahrhundert. Mit der Moderne war es nötig, sich auf die praktischen Fähigkeiten zu orientieren die ab dem 19. Jahrhundert auch in Nationalsprache (ungarisch) unterrichtet wurden. Aus der Hinsicht der Jurisprudenz, die letzte Jahrzehnte vor dem Zusammenbruch Österreich-Ungarns waren förderlich, aber unter dem Gesichtspunkt der Entwicklung einer slowakischen nationalen Ausbildung, fehlte es in der Slowakei an einer juristischen Institution mit Unterricht in slowakischer Sprache.

**Legal Education in Slovakia before
the Creation of the Comenius University.**

Article to the Centenary of the Foundation of the Faculty of Law

The Paper is concerned with the prehistory of the legal education in Slovakia before 1918, with the short history of the oldest medieval universities in the Kingdom of Hungary, but also with the legal education institutions in Slovakia since 17th century. With the rise of the modern period, the legal education was necessary to adjust, to focus it on practical skills and since 19th century also to educate in national language (Hungarian). From the point of view of legal science, the last decades before the disintegration of Austria-Hungary were well-disposed, but from the point of view of Slovak national legal culture development, the institution educating in Slovak language was missing in Slovakia.

Kľúčové slová: právnické vzdelávanie, stredoveké univerzity, novoveké univerzity, reformy vzdelávania

Schlüsselbegriffe: juristische Ausbildung, mittelalterliche Universitäten, neuzeitliche Universitäten, Ausbildungsreforme

Keywords: legaleducation, medieval universities, early modern universities, reforms of education

Úvod

Normy správania sa sprevádzajú históriu ľudstva akiste ešte od čias, keď neexistoval spôsob ich zaznamenávania. Učenie sa týmto normám sprevádzalo človeka od jeho narodenia až po smrť. Bola to rodi-

na a širšia spoločnosť, ktoré tieto normy vytvárali, no najmä uchovávali v pamäti. Opakovanie uplatňovania týchto noriem a vyhľadávanie nových, ak došlo k dosiaľ nevyriešenému sporu, vytvárali predpoklady pre vznik práva. Čím bola spoločnosť zložitejšia a komplexnejšia, čím zložitejšie spoločenské štruktúry vznikali, tým bolo aj právo zložitejšie a vyžadovalo si na svoju realizáciu nielen spoločnosťou uznávanú autoritu, ale aj istú mieru profesionalizácie.

Táto profesionalizácia však nevedla priamočiaro k vytvoreniu právnickej profesie. Aj najstarší sudcovia, ktorí mali riešiť spory medzi ľuďmi, vykonávali mnohé ďalšie funkcie. Spojenie vládnutia (povedané dnešným jazykom exekutívy) a rozhodovania sporov (súdnicstva) spôsobovalo vysokú koncentráciu moci. To všetko bolo znásobené tým, že táto moc sa často legitimizovala prostredníctvom náboženstva. Vďaka tomu sa znalosť pravidiel správania sa, verejnej moci a náboženstva spájali do rúk vládnucej vrstvy spoločnosti. Základné pravidlá spoločnosti si samozrejme osvojil každý, a to aj prostredníctvom náboženských zákazov a príkazov. Typickým príkladom je starozákonné Desatoro (Ex 20, 7-17), obsahujúce stručný sumár pravidiel, ktoré dokázala absorbovať aj väčšinovo aliterárna spoločnosť. Zložitejšie spoločnosti si však vyžadovali komplexnejšie súbory pravidiel a tu sa stretávame s prvými komplexnejšími písomnými právnymi prameňmi.

Za týmto účelom vznikali zrejme aj staroorientálne kodifikácie. Hoci znalosť písma nebola v tej dobe samozrejmosťou, tieto kodifikácie mali bez pochyb za cieľ rozšíriť znalosť práva. To všetko bolo spojené s oslavou zbožšteného panovníka a malo upevňovať jeho moc, ako nasvedčuje najznámejší právny prameň staroorientálnych štátov, Chammurapiho zákonník.² Vzťah vládnej moci a božstva nakoniec dostatočne demonštrovali náboženské formy sankcií, ktoré mali postihnúť nástupcov Chammurapiho, pokiaľ by sa rozhodli nedržať sa noriem obsiahnutých v zákonníku.

V ďalšej fáze staroveku, v antickom Grécku, sa spisomňovanie práva spájalo s bojom proti dedičnej moci aristokracie. Tá zneužívala svoj monopol na výkon súdnej moci a znalosť nepísaného obyčajového práva. Hoci obsah takto spísaného práva poznáme len v zlomkoch, zdá sa, že ho predsa len môžeme aspoň čiastočne rekonštruovať. Antické grécke kodifikácie zo Sparty, Atén a iných miest (Lykúrgos, Drakón,

---

² Tento zákonník pochádzal z obdobia vlády kráľa Chammurapiho v strednej Mezopotámii (1792 – 1750 pred n. l.). Nebol však v skutočnosti najstarším zákonníkom, ako sa domnievali na začiatku 20. storočia v období jeho objavenia. Porovnaj Johns, C. H. W.: *The Oldest Code of Law in the World*. Edinburgh: T. & T. Clark, 1903, s. v – xii. Výnimočnosť tohto textu je však v jeho komplexnej zachovalosti. Na strane druhej však tento text nemal zrejme dlhodobý vplyv na ďalší vývoj, ktorý by sme mohli porovnať s vplyvom rímskeho práva.

Solón, a ďalší) upravovali pravidlá konania pred súdom a dôkazné prostriedky, určovali výšku trestov, či ochranu súkromného vlastníctva.³ Najdôležitejším výsledkom kodifikácie však nebolo zrejme len zjednotenie pravidiel vtedajšieho hmotného a procesného práva, ale jeho zverejnenie. V porovnaní s Chammurapiho kódexom však mali zbierky práva v gréckych mestách opačný účinok. Pokiaľ zákonník starobabylonského kráľa mal posilňovať jeho moc, v gréckych mestách dochádza spolu so zverejnením práva k úpadku moci aristokracie.⁴

Zverejnenie platného práva malo podobné účinky aj v starovekom Ríme. Narušenie monopolu na výkon práva, ktorý držali vtedajší rímski kňazi (pontifikovia), smerovalo k laicizácii práva, k jeho rozšíreniu smerom k širším vrstvám spoločnosti.⁵ V ďalších stáročiach sa tak rímske právo dočkalo nielen rozvoja svojich inštitútov, ale súčasne aj právnických osobností a dokonca právnych smerov (škôl) s odlišným výkladom práva.

Antické vzdelanie bolo vzdelaním mestského typu, v ktorom sa kládol dôraz nielen na obsah, ale aj vyjadrovacie formy. Malo pripraviť študentov na verejné pôsobenie, na zaujatie obecnstva na verejnom zhromaždení alebo pred súdom.⁶ Táto praktická stránka vzdelávania bola už vtedy dopĺňaná svojou „nepraktickou“ dvojličkou v podobe štúdia literatúry. Tak sa základom antického vzdelania stali slobodné umenia, teda tzv. *trivium* (gramatika, rétorika a dialektika) a *quadrivium* (aritmetika, geometria, astronómia a muzika). Predmetom vyššieho vzdelávania naopak neboli praktické a zárobkové disciplíny, ktorým Rimania a neskôr aj kresťanský stredovek opovrhovali, každý z iných dôvodov. Ak u Rimanov hral prím odpor k manuálnej práci, kresťanský stredoveký svet zavrhol peniaze a hmotné statky. Tieto odbory tak zostali pre „nevzdelancov“,⁷ aby sa pre nich vytvorili univerzitné štúdiá až v modernej dobe.

1. Pred vznikom univerzít

Uchovávatelom antickej vzdelanosti sa v stredoveku stala najmä kresťanská cirkev, formujúca sa v cisárskom období Rímskej ríše. Jej

³ Pečírka, J.: *Dějiny pravěku a starověku I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 495.

⁴ Vojáček, L. et al.: *Dejiny verejného práva a prameňov práva*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010, s. 47.

⁵ Rebroy, K. – Blahoy, P.: *Rímske právo*. Bratislava: Obzor, 1991, s. 65.

⁶ Třeštík, D.: *Kosmas*. Praha: Melantrich, 1972, s. 29.

⁷ Verger, J.: Univerzita. In *Encyklopedie středověku*. Eds. J.LeGoff – J.-C.Schmitt. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 823.

včasnostredoveké štruktúry na západe dokázali však nanajvýš uchovať časť týchto diel a zmieriť pohanských autorov staroveku s kresťanským svetom latinského stredoveku. Z velikánov stredovekej vedy spomeňme tieto štyri mená:⁸ Boëthius a jeho definície prírody a osoby; Cassiodor, prikazujúci mníchom prepisovať staré rukopisy; Izidor zo Sevilly a jeho „program“ siedmich slobodných umení zachovaných prostredníctvom jeho slávneho diela *Etymologiae* a napokon vykladač Písma Beda Venerabilis. Všetky štyri osobnosti stredovekej patristiky si zaslúžia zmienku v našom prehľade preto, že pomáhali uchovať zvyšky antickej vzdelanosti a postavili základy stredovekej teológie a filozofie.

Vzdelanosť včasného stredoveku bola vzdelanosťou najmä cirkevných štruktúr: biskupstiev a kláštorov. Biskupstvá sídlili najmä v mestách, kým kláštory, aspoň spočiatku, na vidieku. Práve kláštory predstavovali gravitáciu nového stredovekého sveta smerom na vidiek; ruralizácia je typickým znakom raného stredoveku. Je to európsky vidiek, v ktorom sa začala koncentrovať hospodárska moc nových feudálnych pánov a je to aj vidiek, ktorý sa stal centrom ranostredovekej európskej kultúry. Tu aj popri týmto inštitúciám vznikajú cirkevné školy, ktorých základom sa stanú práve slobodné umenia. Nebol to, pravda, veľký pokrok a ani to nepredstavuje vrchol európskej kultúry. Stalo sa to však solídnym základom budúceho rozmachu.

Rozvoj práva v tomto období spočíva najmä vo vytváraní kánonov, synod a koncilov. Už v neskoroantickom svete dokázala cirkev absorbovať do svojich štruktúr idey rímskych právnikov a tí jej pomohli vytvoriť z cirkvi hierarchickú a životaschopnú organizáciu, ktorá vedela prežiť štáty; tak Západorímsku ríšu, ako aj barbarské kráľovstvá, ktoré prišli po nej. V prvých stáročiach stredoveku sa tak cirkev stala strážcom nových pomerov a vystupovala ako garant panovníckej moci, udržiavania vzdelanosti i tvorby práva v podobe v kresťanskom duchu upravených barbarských zákonníkov.⁹

Cez všetku kultúrnu nedokonalosť včasného stredoveku si cirkevní predstavitelia uvedomovali význam vzdelania. Vznikol tak naň cirkevný monopol, keďže laické školy postupne mizli a ich miesto nahrádzali školy katedrálne (biskupské) a kláštorne, ktorých zakladanie sa stalo pre cirkev novou povinnosťou určenou koncilovými uzneseniami.¹⁰ Predmetom vzdelávania sa stali v prvom rade staré dobré anticke slo-

⁸ Ktoré zvýraznil aj vo svojom diele Le Goff, J.: *Kultura stredoveké Evropy*. Praha: Vyšehrad, 2005², s. 179 – 181.

⁹ Hattenhauer, H.: *Evropské dějiny práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 119 – 139.

¹⁰ Špeciálne poukazujeme na Tretí lateránsky koncil (r. 1179). Brocchieriová, M. F. B. Intelektuál. In: *Středověký člověk a jeho svět*. Ed. Jacques Le Goff. Praha: Vyšehrad, 2003², s. 162.

bodné umenia. Až po ich zvládnutí mohli študenti pokračovať ďalej, najčastejšie v zmesi zručností z teológie a koncilových noriem.

Systém a úroveň vzdelávania sa však v stredovekej Európe zmenil zásadnejšie až po roku 1000, spolu s hospodárskym rozmachom miest. Na rozdiel od raného stredoveku to boli teraz mestá, v ktorých sa začala na nevôľu feudálnych pánov koncentrovať čoraz väčšia remeselná aktivita a obchod. So zvyšujúcim sa počtom ich obyvateľov sa zvyšoval aj záujem o vzdelanie. Novými študentmi už pritom neboli len klerici a novici; počet škôl i študentov sa postupne zvyšoval. Ku katedrálным školám pribudli aj školy súkromné, na význame naberali školy farské a kapitulné. Okrem kvantitatívneho rozmachu dochádza aj k zmene obsahu učiva. Základom sú stále slobodné umenia, väčší dôraz je na *triviu*, menej už na *quadriviu*. Do tohto systému celkom nezapadajú nové predmety, ako je teológia a kánonické právo, napriek tomu sú však podstatnou zložkou štúdia. Mení sa však aj postavenie cirkvi, v ktorej v priebehu 11. storočia prepuklo emancipačné hnutie v súboji so svetskou mocou a hlavnými zbraňami v tomto zápase sa stávajú často právnické argumenty.¹¹ Aj preto si význam škôl začínajú viac a viac uvedomovať nielen predstavitelia cirkvi, ale aj panovníci.

Bolo preto v istom zmysle prirodzené, že s postupnou gravitáciou kultúry, remesiel, obchodu a vzdelania do miest sa bude vo vrcholnom stredoveku zásadne meniť aj povaha vzdelávania. A hoci sa cirkvi nechystala zo vzdelávacích štruktúr vytrátiť, nedá sa poprieť, že urbanizácia vrcholnostredovekej Európy sa spojila s čiastočnou laicizáciou vzdelania. A tak sa v 12. storočí začínajú rodiť prvé univerzity, jeden z najväčších vynálezov stredovekého sveta slúžiaci dodnes. Tieto *spoločenstvá* (lat. *universitas*) získavajú v zápase medzi cirkvou a svetskou mocou svoju ochranu a podporu raz od cisárov a kráľov, inokedy od pápeža. Keď v roku 1215 získala parížska *Universitas magistrorum et scholarium Parisiensium* písomné štatúty od pápeža (potvrdené v roku 1231), znamenalo to nezávislosť tohto vysokého učenia a širokú vnútornú autonómiu. Nové spoločensvá sa organizovali na podobnom základe ako slobodné mestá či remeselné profesijné združenia (cechy), spájajúce univerzitných majstrov (*magistri, doctores*), bakalárov (*baccalarii*) a študentov (*studentes*). Rozdiel oproti remeselným združeniam azda spočíval v dočasnosti členstva. Svojich funkcionárov, správcov, si volili tieto spoločensvá sami a rovnako sami rozhodovali o obsahu a forme vyučovania.

---

¹¹ Třeštík, *Kosmas*, s. 31 – 36.

Prirodzenou súčasťou bola súdna autonómia, zabezpečujúca ochranu pre študentov i ich učiteľov.¹²

Hoci bolo rímske právo určitou súčasťou vzdelávania, kontrast oproti antike bol v tomto období zjavný. Už veľmi skoro po páde Západorímskej ríše (476) sa *ius civile* prestalo v Európe používať, prinajmenšom vo svojej rozvinutej podobe. Zanikla vôbec vedomosť o štruktúre tohto práva, pretože sa opustilo používanie písaného práva ako takého. Stredoveká spoločnosť sa konštituovala ako spoločnosť zvykového, ústnou tradíciou odovzdávaného práva a až vo vrcholnom stredoveku sa tieto základy postupne začínajú meniť. Smäd po zákonoch narastá opäť s emancipačnými snahami cirkvi v období Gregora VII. (1073 – 1085), aby sa vzápätí objavili a začali citovať a používať texty justiniánskeho *Corpus iuriscivilis*, najmä *Digesta*. Bol to najmä bolonský profesor Irnerius a jeho žiaci, ktorí sa zaslúžili o znovuobjavenie rímskeho práva, ktoré sa v ďalších stáročiach stalo predmetom skúmania, glosovania a komentovania, stretu s feudálnym a kánonickým právom, no najmä recepcie tam, kde obchodný život si vyžadoval vyspelejšie formy záväzkov.¹³

Znovuobjavenie rímskeho práva prišlo v Európe približne v rovnakej dobe ako znovuobjavenie Aristotela. Preklady z arabčiny a gréčtiny zabezpečili nový impulz stredovekej filozofii. Napriek vysokej autonómnosti univerzít obsahový základ výučby zostával podobný. Vzhľadom ku kozmopolitnému charakteru týchto vzdelávacích centier sa ako najpraktickejšie riešenie ukázalo, že jazykom vzdelanosti zostane latinčina. Na tomto základe boli absolventi univerzít v európskych (latinských) podmienkach dostatočne „univerzálni“ a uplatniteľní všade, kde bol záujem o rímske a kánonické právo, teológiu, filozofiu, medicínu, či základy trívia. Vznikla tak z hľadiska jazykového i obsahového pomerne jednotná európska vzdelanosť.

A keďže sa týmto novým korporáciám očividne darilo a nachádzali všemožnú podporu a stretávali so záujmom, postupne vznikali v západnej Európe nové a nové univerzity, aby zápasili s novými a novými problémami. Univerzity, ktorých jednotlivé inštitúcie sami seba označovali *studium generale*, sa postupne začlenili do kultúrneho sveta latinkej Európy. Štúdium sa začínalo na fakulte slobodných umení (artistickej fakulte), po ktorej mohol študent študovať na jednej z troch „vyšších“ fakúlt, na právnickej, lekárskej a teologickej.

¹² Broccheriová, Intelektuál, s. 165 – 166. Le Goff, J.: *Za jiný středověk*. Praha: Argo, 2005, s. 195 – 196. Múcska, V. et al.: *Dejiny európskeho stredoveku II. Vrcholný stredovek (od polovice 11. storočia do polovice 13. storočia)*. Bratislava: Hlbiny, 2019, s. 272.

¹³ Chiffolleau, J.: Právo a práva. In *Encyklopedie středověku*, s. 532 – 533. Rebro – Blaho, *Rímske právo*, s. 79 – 81.

2. Najstaršie univerzity a Uhorsko

Vrcholnostredoveké inštitúcie dokázala stredná Európa prevziať s oneskorením. Prvé privilegiálne mestá sa v Uhorsku objavujú od prvej tretiny 13. storočia. S príslušným oneskorením potom vznikajú aj cechy a univerzity. V prípade vzdelávacích inštitúcií bola dôležitá iniciatíva stredo európskych panovníkov, ktorých záujem o založenie univerzít sa spájal s potrebou získania kvalifikovaných ľudí v správe a v cirkvi.

Najstarším učilišťom v našich dejinách však bolo zrejme učilište zriadené v rámci pôsobenia Konštantína a Metoda, ktorí prišli pôsobiť na naše územie na základe žiadosti moravského kniežat'a Rastislava (846 – 870). Sami Konštantín a Metod prešli byzantskými školami a v prípade Konštantína spomína jeho životopis, že sa učil u Leva Matematika a u Fotia (ten pôsobil ako konštantínopolský patriarcha v rokoch 857 – 867 a 877 – 886). Absolvoval teda štúdiá na konštantínopolskej akadémii, ktorá býva niekedy v literatúre síce označovaná ako univerzita,¹⁴ chýbala jej však korporatívna povaha západoeurópskych vyšších učení. Po príchode na Moravu zriadili učilište Konštantín a Metod práve tu, aby vychovávali kňazov pre moravskú cirkev. Základom výučby Konštantína a Metoda bola, prirodzene, gramatika, rozhodli sa však nie pre latinskú alebo grécku gramatiku, ale pre staroslovienčinu, ktorej z praktických dôvodov vytvorili aj písmo, ktoré poznáme pod názvom hlaholika.

Rozhodnutie Konštantína a Metoda vyučovať žiakov na Morave v staroslovienčine si vyžiadalo rozsiahle prekladateľské úsilie, do ktorého sa pustili obaja bratia. Okrem cirkevných textov sa stretávame s prekladmi právnych prameňov, najmä s prekladom zákonníka byzantských cisárov Leva III. a Konštantína V. Ekloga, ktorý v našom prostredí poznáme ako Súdny zákon pre ľudí. Z obdobia pôsobenia Metoda ako arcibiskupa (na Morave pôsobil v tejto funkcii až po prepustení z bavorského väzenia po roku 873) potom pochádza rozsiahly preklad byzantskej kánonickoprávnej zbierky Nomokánon,¹⁵ ktorý ukazuje pri najmenšom snahu o to, aby sa cirkevnoprávne spory na Morave a medzi Moravou a Bavorskom riešili právnymi prostriedkami.

V uhorskom prostredí sa vzdelávanie rozvíjalo tak ako inde, teda pri kláštoroch. Vznikom väčších sídelných aglomerácií sa začali budovať aj farské školy a školy v kapitulách, resp. prepoštvách. Už v 11. storočí

---

¹⁴ Por. napr. Vavřínek, V.: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolem a Římem*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 129.

¹⁵ Jáger, R.: Časové vymedzenie vzniku veľkomoravského Nomokánona. In: *Konštantínove listy*, roč. 11, 2018, č. 2, s. 67 – 77.

nimi boli podľa všetkého Bratislavské a Nitrianske prepošstvo, o niečo neskôr vzniklo prepošstvo aj na Spiši. A už tu sa zrejme na týchto školách vyučovalo kánonické právo, pravda, až po zvládnutí matérie slobodných umení.¹⁶

Zhruba od 13. storočia sa pritom potreby štátnej a cirkevnej správy v Uhorsku začínajú zvyšovať v dôsledku obrovského nárastu záujmu o spisovanie právnych úkonov. Takáto produkcia si vyžadovala viac ako len znalosť *trivia* zo slobodných umení a prinajmenšom od 14. storočia sa začína formovať praktické právnické vzdelávanie v Uhorsku pre budúcich praktických právnikov.¹⁷

Predpoklady pre vznik prvej uhorskej univerzity dozreli až za vlády Ľudovíta I. Veľkého (1342 – 1378). Za jeho vlády došlo k založeniu *studiumgenerale* v Päťkostolí (maď. Pécs), avšak bez teologickej fakulty, na základe čoho nebola univerzita kompletná. O presnejších okolnostiach jej vzniku i zániku toho veľa nevieme, predpokladá sa len, že ako *studiumgenerale* fungovala od roku 1367 do prelomu 14. a 15. storočia a do tureckého vpádu pred polovicou 16. storočia mohla fungovať zrejme len ako *studiumparticulare*.¹⁸ To už bolo v čase, keď boli v strednej Európe založené ďalšie univerzity, ako pražská univerzita v Českom kráľovstve (1348), krakovská univerzita v Poľskom kráľovstve (1364) a viedenská univerzita v Rakúskom vojvodstve (1365).

Podobne ako pri päťkostolskej univerzite je zahalené tajomstvom aj založenie a pôsobenie ďalšej uhorskej univerzity so sídlom v Starom Budíne (Óbuda), keďže potvrdzovacia listina o jej založení z roku 1389 sa nenašla. Nevieme celkom, či sa ju podarilo založiť vďaka úsiliu uhorského kráľa Žigmunda Luxemburského (1387 – 1437), alebo tamojšieho prepošstva. Status univerzity zrejme starobudínska univerzita stratila pomerne rýchlo, keďže o nie-

---

¹⁶ Prehľadne Hlavačková, M.: *Kapitula pri Dóme sv. Martina. Intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí*. Bratislava: Pro historia, 2008, s. 13 – 14.

¹⁷ Podrobnejšie spracovanie praktického právnického vzdelávania (*patvaria*) spracoval v našej literatúre Bónis, Gy.: Die praktische Juristenausbildung im mittelalterlichen Ungarn. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfest der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 55 – 64. Porovnaj tiež Laclaviková, M. – Švecová, A.: *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*. Praha: Leges, 2017, s. 19 – 20.

¹⁸ Štulrajterová, J.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. a 15. storočí a založenie Academie Istropolitany. In: *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Paedagogica*, roč. 20, 2008, s. 51.

koľko desaťročí neskôr mohol kráľ Matej Korvín konštatovať, že sa v Uhorsku žiadna univerzita nenachádza.¹⁹

Tým sa prirodzene dostávame k poslednej zo stredovekých uhorských univerzít, a to k bratislavskej. Vzhľadom k tomu, že sa predošlé dve uhorské univerzity nepodarilo dlhšie udržať, bolo logické, že uhorskí študenti študovali na zahraničných univerzitách, aby tam mohli získať vzdelanie, ktoré im kapitulné a farské školy, prípadne *studium-particulare* nemohli poskytnúť. Po nástupe Mateja Korvína sa táto potreba snúbila s prienikom humanizmu do Uhorska a s pôsobením zahraničných umelcov a učencov. K založeniu univerzity v Bratislave došlo 19. mája 1465 (pôsobiť začala na jeseň 1467) a táto inštitúcia vošla do našich dejín pod názvom Academia Istropolitana, hoci sa tento názov v čase jej existencie nepoužíval (bratislavské *studium generale* sa označovalo skôr ako *Universitas ([H]istropolitana)*.

Pápež Pavol II. (1464 – 1471) udelil bratislavskej univerzite svoje dobrozdanie, podľa ktorého sa mala nová vzdelávacia ustanovizeň riadiť bolonským vzorom. O týchto vnútorných pomeroch však vieme v skutočnosti (opäť) veľmi málo, a to aj vzhľadom ku krátkemu obdobiu fungovania Istropolitany. Samotný bolonský vzor zrejme vôbec nezodpovedal vnútorným pomeroch na bratislavskej univerzite, keďže tento typ univerzity spočíval v samospráve študujúcich, ktorí si spomedzi seba volili rektora (na rozdiel od parížskeho typu rozšíreného aj v Nemecku, kde univerzity spravovali učitelia).²⁰ Ďalšou pochybnosťou je vôbec existencia právnickej fakulty, prinajmenšom z pohľadu niektorých bádateľov.²¹ Treba však povedať, že založenie kompletnej univerzity, vrátane právnickej fakulty, bolo bez pochyb pôvodným zámerom kráľa Mateja Korvína a na existenciu právnickej fakulty poukazujú ešte ďalšie indicie. Nimi sú²² najmä bohaty vybave-

¹⁹ Tamže, s. 52. CSIZMADIA, A.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. – 15. storočí. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí*. Eds. Ľudovít HOLOTÍK – Anton VANTUCH. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 111 – 113.

²⁰ Porovnaj Jankovič, V.: Vznik a účinkovanie prvej bratislavskej univerzity – Academia Istropolitana. In: *Historický časopis*, roč. 12, 1964, č. 4, s. 543. REBRO, K.: Istropolitana a Bologna. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí*. Eds. Ľ. HOLOTÍK – A. VANTUCH. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 13 – 17. V Rebrovej štúdii nájdeme aj veľmi podrobný rozbor bolonského typu univerzity a jej rozdielom oproti parížskemu typu, najmä v otázke správy a riešenia prípadných sporov.

²¹ REBRO, Istropolitana a Bologna, s. 18 – 19. REBRO, K.: K dejinám Academie Istropolitany. In: *Slovenská archivistika*, roč. 2, 1967, č. 1, s. 12 – 18. Rebrove argumenty v zásade prijal aj Gábriš, T.: Humanizmus a renesancia v predmoháčskom Uhorsku a ich vplyv na právnické vzdelávanie a knižnú kultúru. In: *Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianae*, 2007, roč. 25, s. 95-96. Skepticky k existencii právnickej fakulty tiež Laclavíková – Švecová, *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*, s. 25 – 26.

²² Ako upozornila Hlavačková, *Kapitula pri Dóme sv. Martina*, s. 117 – 122.

ná bratislavská knižnica, ktorá obsahovala v dobe existencie univerzity bohatú dobovú právnickú literatúru, v ktorej nechýbal Graciánov dekrét, Dekretálie Gregora IX., Klementíny atď.²³ Ak sa prikloníme v tomto prípade v prospech existencie právnickej fakulty v Bratislave, zrejme budeme súhlasiť aj s názorom, že dôraz vo vyučovaní sa kládol na kánonické právo.

Bratislavská univerzita (Istropolitana) pôsobila, podobne ako jej dve ďalšie stredoveké predchodkyne v Uhorsku, príliš krátko. Veľmi rýchlo prišla stagnácia a úpadok, spojený aj s poklesom záujmu kráľa Mateja Korvína o jej ďalší rozvoj. Napokon, keď sa Korvínovi podarilo obsadiť Viedeň a spraviť si z nej sídlo, mal k dispozícii práve viedenskú univerzitu. Univerzita v Bratislave zanikla niekedy po roku 1488.

3. Novoveké právnické vzdelávanie

Impulzom k založeniu novovekej Trnavskej univerzity sa stala reformácia a na ňu nadväzujúca rekatolizácia. Ak reformácia podnietila zápas o cirkev, záujem o výklad Biblie, štúdium prvotnej cirkvi a politické i vojenské zápasy v európskych krajinách severne od Álp, rekatolizácia (niekedy s určitou nepresnosťou označovaná aj ako protireformácia) bola odpoveďou katolíckej cirkvi na pokusy o spochybnenie autority pápeža a riešenie vieroučných otázok rôzneho druhu. V Uhorsku sa obom hlavným vetvám reformácie (luteránskemu a kalvínskeму smeru) podarilo získať veľkú väčšinu obyvateľstva (cca 80 – 90 %), čím sa znovuzískanie krajiny stalo pre katolíkov veľkou výzvou. Jednou zo zbraní tejto rekatolizácie sa malo stať katolícke vzdelávanie a tieto ciele sledovala aj Spoločnosť Ježišova (jezuitský rád), ktorej štruktúry a existenciu potvrdil pápež Pavol III. v roku 1540.

Centrom katolíckej inteligencie v Uhorsku sa stala Trnava. Dôvodom bolo to, že po tureckých výbojoch po roku 1541 sa muselo Ostrihomské arcibiskupstvo presťahovať práve sem (v roku 1543) a keď sa novým ostrihomským arcibiskupom stal Mikuláš Oláh, veľkú pozornosť venoval práve organizácii školstva v Trnave. Do Trnavy ale aj inde prišli napokon aj jezuiti, ktorí prispievali k organizácii najmä „stredného“

---

²³ Bližšie k týmto zbierkam tvoriacim *Corpus iuris canonici* pozri VLADÁR, V.: *Pramene práva Katolíckej cirkvi v historickom vývoji*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 149n.

školsťva.²⁴ Uhorsku vřak chýbala univerzita a mladí ťtudenti chodili na svoje ťtúdiá do okolitých i vzdialenejších krajín.

Ak sa máme vrátiť trochu späť, toto bol zrejme aj prípad najslávnejšieho uhorského právnicka z prelomu stredoveku a novoveku Štefana z Vrbovca (Werböczyho), u ktorého sa predpokladá ťtúdium na niekto-rej z italských univerzít.²⁵ Práve jeho vzdelanie a rozhl'ad v rímskom i kánonickom práve sa odrazil na systematike a čiastočne i terminológii jeho Opusu Tripartitum. Jeho „trojknihá“ sa stala základom uhorského (najmä súkromného) práva, ako vieme, nie z autority moci panovníka a snemu (teda podľa pôvodného zámeru), ale z autority jedinečnosti spracovania. Štefan z Vrbovca bol zrejme jeden z mála v Uhorsku, ktorý bol dostatočne vzdelaný na to, aby takéto dielo spracoval a dal uhorskému právu a jurisprudencii významný impulz pre ďalšie stáročia vývoja.

Zápas o podobu uhorskej vzdelanosti vřak Štefan z Vrbovca nevybojoval; zomrel v Turkmi obsadenom Budíne na sklonku roku 1541 a prenechal tak tieto zápasy neskorším generáciám. Až takmer o storočie po jeho smrti (1635) sa podarilo zriadiť v Trnave novú univerzitu, ktorá mala tentoraz šťastie na dlhšie trvanie a rozvoj ako jej stredoveké predchodkyne. Jej vybudovanie bolo zásluhou už spomínaných jezuitov a nesmieme ani opomenúť kľúčovú úlohu ostrihomského arcibiskupa Petra Pázmaňa. Základným ťtudijným predpisom sa stal jezuit'ský ťškolský poriadok *Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu* z roku 1599.²⁶

Pôvodná ťtruktúra trnavskej jezuitskej univerzity nepočítala s existenciou právnickej fakulty, a nebola jej súčasťou dokonca ani fakulta lekárska. Právnická fakulta vřak napokon pribudla v roku 1667. Vznik tejto fakulty bol podmienený potrebami uhorskej verejnej správy, či podporou ťľachty, čo napokon prevážilo nad počiatočným váhaním vedenia univerzity. Veľkou výhodou napokon bolo, že sa popri rímskom a kánonickom práve malo na fakulte vyučovať domáce uhorské-

²⁴ *Dejiny Slovenska II (1526 – 1848)*. Ed. S. Cambel. Bratislava: Veda, 1987, s. 126 – 127. K organizácii jezuitského ťškolsťva aj v kontexte s trnavskou univerzitou porovnaj Holinka, R.: Založení Trnavské university. In: *Trnavský sborník. K 300. výročí založení university v Trnavě vydala v říjnu 1935 Učená společnostŠafaříkova v Bratislavěpěčí gen. tajemníka prof. dr. Vladimíra Klecandyjakootisk „Bratislavy“, Časopisu pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi (IX. 3) v 1000 výtiscích*. V Praze: Tiskem Státní tiskárny, s. 11 – 28.

²⁵ Porovnaj napr. Mezey, B.: Az ötszász esztendő's jogkönyv. In *Jogtörténeti szemle*, 2014 – 2015, č. 4.-1, s. 2.

²⁶ Laclavíková – Švecová, *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*, s. 29 – 30.

ho právo.²⁷ Takáto priam praktická orientácia vzdelávania pritom nebola úplnou samozrejmosťou,²⁸ keďže dosiahnutie vzdelania nebolo v minulosti primárne orientované na prax, ako je to (spravidla) dnes. Navyše pripomeňme, že v Uhorsku recepcia rímskeho práva prebehla omnoho povrchnejším spôsobom v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami. Inak bolo ale v štúdiu práva v zásade dodržané to, čo platilo už tradične: štúdiu práva predchádzali slobodné umenia, a teda uchádzač už musel mať zvládnutú prípravu na gymnázium, resp. artistickej fakulte. Na právnickej fakulte napokon študenta čakali prednášky z kánonického, rímskeho a domáceho uhorského práva.

Trnavská právnická fakulta bola limitovaná nedostatkom financií, čo sa spočiatku prejavovalo najmä v nestabilnom profesorskom zbrore. Pomery však nijako nezlepšovali ani všeobecne nestabilné pomery v krajine (morové epidémie a stavovské povstania). Pokojný rozmach nastal až po skončení povstania Františka II. Rákociho. Trnava sa tak stala skutočným intelektuálnym centrom Uhorska a centrom právnej vedy. Význam Trnavy ako strediska vzdelávania si uvedomíme najmä v kontexte osobností, ktoré boli späté s Trnavskou univerzitou a s literatúrou, ktorá v Trnave vychádzala. Na prvom mieste je to Martin Svätójánsky (1633 – 1705), ktorý mal na starosti univerzitnú knižnicu a tlačiareň, a ktorého poznáme najmä ako vydavateľa zbierky uhorských zákonov *Corpus JurisHungarici* (1696), v ktorej okrem zahrnutých zákonov uhorského Krajinského zhromaždenia (snemu) nájdeme aj zbierku *Opus Tripartitum*.²⁹ Z ďalších zvučných mien spomeňme ešte prinajmenšom Jána Segediho (1699 – 1760) a jeho spracovanie uhorského práva na báze *Tripartita*. Zabudnúť netreba ani na Michala Benčíka (1670 – 1728), ktorý sa v slovenských dejinách preslávil svojím výpadom proti trenčianskej šľachte slovenského pôvodu a obyvateľom mesta Trenčín,³⁰ ale ktorého treba pripomínať aj ako autora najstaršieho návrhu trestného zákonníka v Uhorsku.

---

²⁷ Tamže, s. 43 – 51. REBRO, Karol. Die juristische Fakultät der Universität in Trnava (1667 – 1777). In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848*, s. 16.

²⁸ REBRO, K.: Právnická fakulta trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*. Eds. Viliam Čičaj. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 128, 131 – 134. Jankovič, V.: *Trnavská univerzita*. Bratislava: Pamiatkový ústav, Bratislava, 1995, s. 52.

²⁹ Luby, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura edition, 2002², s. 72 – 73. K dejinám trnavskej tlačiarne porovnaj Radváni, H.: Knižnica a kníhtlačiareň trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*, s. 209 – 221.

³⁰ Posledne sa téme venoval Demmel, J.: *Panslávi v kaštieli*. Bratislava: Kalligram, 2017, s. 26 – 28.

Zoznam osobností novovekej trnavskej univerzity je prirodzene rozsiahlejší,³¹ náš prehľad však zakončíme tým, že Trnava mala byť len dočasným sídlom jezuitskej univerzity, pretože sa počítalo s tým, že bude po odchode Turkov z Uhorska sídliť v Ostrihome. Keď napokon skutočne došlo k oslobodeniu strednej časti krajiny od Turkov, sťahovanie univerzity do Ostrihomu sa neuskutočnilo. Realizovali sa však dôležité reformy vzdelávania uhorskej kráľovnej Márie Terézie,³² ktorá ustanovila štátny dohľad nad univerzitou. Vznik štátneho dohľadu nad vzdelávacími inštitúciami (bez ohľadu na zriaďovateľa) je napokon podstatou štátnej vzdelávacej politiky až do súčasnosti. Väčší poriadok vo výučbe, už aj s ohľadom k nie vždy ideálnym pomerom na trnavskej právnickej fakulte predstavoval dohľad Miestodržiteľskej rady. Reformy Márie Terézie sa však týkali aj organizácie univerzity a jej fakúlt, či kontroly financovania a obsahu výučby. Tie boli zavŕšené pravidlami štúdia (*norma studio-rum*) z roku 1770.³³ V roku 1777 potom prispôsobila výučbu svojou reformou *Ratioeducationis*, zdôrazňujúcou praktickú stránku výučby práva.³⁴ V tom istom roku dochádza aj k sťahovaniu univerzity do Budína, v ktorom zostala do roku 1834, keď bola univerzita presťahovaná na druhý breh rieky Dunaj do Pešti. Tam táto najväčšia maďarská vysokoškolská ustanovizeň sídli dodnes pod názvom Univerzita LorándaEötvösa (EötvösLorándTudományegyetem).

Trnavská univerzita nebola vo svojej dobe jedinou v Uhorsku. Druhú univerzitu sa podarilo založiť vďaka iniciatíve jágerského biskupa Benedikta Kišdyho v roku 1657 v Košiciach a podobne ako v Trnave išlo o jezuitskú univerzitu, ku ktorej patrilo gymnázium. Na rozdiel od Trnavy v Košiciach existovala len právnická katedra. V roku 1777 sa z nej však stala Košická kráľovská akadémia s možnosťou dvojročného právnického štúdia. Aj tu sa v tomto roku prejavili následky reformy *Ratioeducationis*.³⁵

---

³¹ Prehľadne Laclavíková – Švecová, *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*, s. 87 – 112.

³² Kowalská, E.: *Osvietené školstvo (1771 – 1815). Nástroj vzdelania a disciplinizácie*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2014, s. 18 – 31.

³³ Eckart, F.: *A Jog- és államtudományi kar története 1667 – 1935*. Budapest: Királyi magyar egyetemi nyomda, 1936, s. 65 – 66.

³⁴ Súvislosti reforiem vzdelávania a výučby domáceho práva v Trnave sa venoval Csizmadia, A.: Der Unterricht des Heimatrechts in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts und die Jurisprudentia practica von István Huszty. In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848*, s. 79 – 90.

³⁵ Halaga, O. R.: Právny, územný a populačný vývoj mesta Košíc. Košice: Mestský národný výbor v Košiciach, 1967, s. 79 – 80. VIETOR, M.: Die rechtswissenschaftliche Akademie in Košice bis zum Jahre 1848. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848*, s. 322 – 323.

Štúdium práva na právnických akadémiách sa stalo v tomto období novou možnosťou právnického vzdelávania. Na rozdiel od plného univerzitného vzdelania na kráľovských akadémiách sa vyučovali „len“ praktické predmety, pričom vedecké vzdelanie zostalo práve univerzitám. Okrem Košíc bola zriadená akadémia aj v Trnave, v Rábe, Záhrebe a Veľkom Varadíne.³⁶ Štúdium spočívalo v absolvovaní filozofického a právnického kurzu, pričom okrem matérie, ktorú poznáme zo slobodných umení, sa tu vyučovali aj dejiny, či základy prírodovedy a hospodárskej vedy. Ako budúci praktickí právnici mali zvládnuť materiu z prirodzeného práva, domáceho (uhorského) práva a kánonického práva.³⁷ Vzhľadom k rozhodnutiu cisára a uhorského kráľa Jozefa II. zmeniť územnosprávne členenie Uhorska došlo k presťahovaniu Kráľovskej právnickej akadémie z Trnavy do Bratislavy, k čomu došlo v roku 1784.

Tak sa v Bratislave a v Košiciach dalo študovať právo na právnických akadémiách, kým úplné univerzitné štúdium sa dalo dosiahnuť na vtedajšej Uhorskej univerzite v Budíne. Ak by sme si mali spraviť sondu do dobovej organizácie štúdia, tak na košickej právnickej akadémii bolo od roku 1861 rozdelené medzi nasledovné katedry:

Katedra uhorského verejného práva, správneho práva a súkromného práva,
Katedra rakúskeho občianskeho práva a občianskeho procesného poriadku,
Katedra rakúskeho občianskeho práva, uhorského obchodného, zmenkového a banského práva,
Katedra rímskeho a kánonického práva,
Katedra právnej filozofie a trestného práva a
Katedra dejín Uhorského kráľovstva a ďalších provincií rakúskej monarchie a štatistiky.³⁸

---

³⁶ Kowalská, E.: Pôsobenie Kráľovskej akadémie v Trnave (1777 – 1784). In: *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*, s. 285.

³⁷ Tamže.

³⁸ Potemra, M.: Die Juristische Akademie in Košice in den Jahren 1848 – 1922. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Právnická vzdelanosť na Slovensku (1848 – 1971). Materiály z konferencie k 50. výročiu vzniku Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (Smolenice 2. – 4. novembra 1971)*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, s. 224. Podrobnejšie štatistiky o študentoch košickej akadémie sú spracované v Kmety, A. – Juhász, R. I.: *A Kassai felsőoktatási nézményeinek hallgatói 1776 – 1852*. Budapest: Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2018, 718 s.

4. Výzvy v právnickom vzdelávaní v 19. storočí

Moderná doba priniesla tak ako v iných sférach života v dejinách právnického vzdelávania výrazné zmeny. V školstve stále pretrvávalo konfesiónálne rozdelenie škôl. Na území Slovenska tak bolo najdôležitejším delenie na školy katolícke a evanjelické, pričom počtom dominovalo katolícke školstvo. V polovici 40. rokov 19. storočia tak bolo na Slovensku 24 katolíckych gymnázií, po ktorých bolo možné študovať na spomínaných právnických akadémiách v Košiciach a v Bratislave, a ktoré boli taktiež katolíckymi ustanovizňami. Z evanjelických vyšších škôl sa dalo právo študovať na prešovskej akadémii³⁹ a pre kalvínov bola zase k dispozícii akadémia v Blatnom Potoku (Sárospatak).⁴⁰ Výučba práva a dejín na akadémiách trvala spočiatku dva roky, po roku 1850 sa však zaviedlo trojročné štúdium. Plný právnický doktorát sa dal získať len na univerzite, a to buď v Pešti (od r. 1873 Budapešti) alebo v sedmohradskom Kluži (Cluj, Kolozsvár, Klausenburg), prípadne aj v chorvátskom Záhrebe (keďže Chorvátsko bolo súčasťou krajín Svätoštefanskej koruny). Právo sa však dalo študovať aj mimo Uhorska, a to najmä na právnických fakultách v Prahe⁴¹ alebo vo Viedni.

V tomto storočí sa definitívne odstránila latinská univerzalizita z uhorského vysokoškolského prostredia. Prvým prelomom sa stala výučba v nemčine zavedená za Jozefa II. na Uhorskej univerzite. Po jeho smrti nasledoval síce návrat k latinčine, ale postupne v prvej polovici 19. storočia došlo popri maďarizácii v štátnej správe a ústredných orgánoch štátu (napríklad zavedením maďarčiny ako rokovacieho jazyka Krajinského zhromaždenia) aj k maďarizácii vzdelávania a neskôr aj samosprávy. V roku 1844 tak uhorský parlament na svojom zasadnutí v Bratislave schválil napriek protestom chorvátskych poslancov zákonný článok zavádzajúci maďarčinu ako jazyk štátnej správy a Krajinského zhromaždenia,⁴² pričom maďarčina sa začala zavádzať

---

³⁹ *Dejiny Slovenska II*, s. 782.

⁴⁰ Jedným z jej študentov bol napríklad Lajos Kossuth. Z jeho generácie, ktorá utvárala jadro uhorskej politiky v dobe po vydaní marcových zákonov z roku 1848 mali právnické vzdelanie aj osobnosti ako Ferenc Deák (prvý uhorský minister spravodlivosti z roku 1848 a architekt vyrovnania z roku 1867), József Eötvös (spoluvorca tzv. Národnostného zákona z roku 1868) či prvý uhorský ministerský predseda Lajos Batthány.

⁴¹ Od akademického roka 1882/1883 sa začala výučba na rozdelených právnických a filozofických fakultách, a to na českej a nemeckej. Ďurčanský, M. – Ratajová, J. – Pousta, Z.: *Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze*. In *Encyklopédie českých právních dějin. V. svazek Pa-Právni*. Eds. Karel Schelle – Jaromír Tauchen. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 856.

⁴² Zák. čl. II/1844 o maďarskom jazyku a národnosti. (*1844. évi II. törvénycikk a magyar nyelvés nemzetiségéről.*)

aj ako jazyk vyšších škôl a akadémií v Uhorsku (vrátane Chorvátska).⁴³ Z tejto perspektívy môžeme tiež upozorniť na to, že približne od polovice 19. storočia dochádza aj k pomad'arčovaniu odbornej právnickej literatúry. Ak dovtedajší velikáni uhorskej právnej vedy ako boli Štefan Huszty,⁴⁴ Jacob Fleischhacker,⁴⁵ Alexander Kövy,⁴⁶ Imrich Kelemen,⁴⁷ Pavol Szlemenics (Slemenič),⁴⁸ či Ján Nepomuk Markovics (Markovič)⁴⁹ svoje základné diela vydávali v latinskom jazyku, (no nezriedka bývali prekladané už do maďarčiny)⁵⁰ literatúra od druhej polovice 19. storočia bola už písaná zväčša v maďarskom jazyku a autori ako boli János Suhayda,⁵¹ Alajos Knorr,⁵² Bálint Ökröss,⁵³ Imre Zlinszky⁵⁴ či Gusztáv Wenzel⁵⁵ si presekávali svoju akademickú dráhu kultivovaním maďarského právnického jazyka,⁵⁶ k čomu im dopomáhala nielen zázemie

⁴³ NÁNÁSI, L.: Az első magyar jogász-akadémikus Szlemenics Pál élete és munkássága. In: *Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica*, 2013, roč. 3, č. 2, s. 173. Kónya, Peter et al. *Dejiny Uhorska*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013, s. 537.

⁴⁴ Jeho základné dielo vyšlo v niekoľkých vydaniach, my na tomto mieste citujeme to trnavské z roku 1766: Huszty, S.: *Jurisprudentia practica seu Commentarius novus in Jus Hungaricum I-III*. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Societatis Jesu: 1766. Z Husztyho práce potom hojne čerpali ďalší autori.

⁴⁵ Fleischhacker, J. *Institutiones Juris Hungarici Praemissis Ejusdem Historia ac Prolegomenis Tres in Libros divisae. Liber I-III*. Posonii: Typis Ioannis Nep. Schauff, 1795.

⁴⁶ KOVY, A.: *Elementa jurisprudentiae Hungaricae*. Cassoviae: Typis Francisci Landerer, 1800.

⁴⁷ KELEMEN, E.: *Institutiones Juris Hungarici privati. Liber I-III*. Buda: Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1814.

⁴⁸ Szlemenics, P.: *Elementa Juris Hungarici Judiciarii civilis. Tomus I*. Posonii: Typis Simonis Petri Weber et Filii, 1829.

⁴⁹ Markovics, I. N.: *Epitome institutiovm Ivris Hvngarici privati*. Buda: Typis Regiae Vniversitatis Hvngaricae, 1822.

⁵⁰ Aj oni tak už počas svojho života reagovali na pomad'arčovanie školstva, práva a akademického prostredia. Príkladom je aj Szlemenicsovo dielo o uhorskom občianskom práve v maďarskom jazyku z roku 1845: SZLEMENICS, P.: *Magyar polgári törvény*. Pozsony: Belnay örökösei, 1845². Jeho maďarských písaných prác je však ďaleko viac, por. jeho životopisnú štúdiu NÁNÁSI, Az első magyar jogász-akadémikus Szlemenics Pál élete és munkássága, s. 171 – 195.

⁵¹ SUHAYDA, J.: *A magyar polgári anyagi magánjog rendszere az országbírói értekezlet által megállapított Ideiglenes törvénykezési szabályokhoz alkalmazva*. Pest: Nyomatott Vodianer F.-nél, 1874³.

⁵² KNORR, A.: *A magyar magánjog. Különös tekintettel a gyakorlati életigényeireis*. Pest: Eggenberger-félé akad. könyvkereskedés, 1873.

⁵³ ÖKRÖSS, B.: *Általános magyar polgári magánjog az 1848. évi törvényhozás és az országbírói tanácsokmány módosításai nyomán*. Pest: Heckenast Gusztáv, 1872⁴.

⁵⁴ ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlati gényeire*. Budapest: Franklin-társulat, 1902⁸.

⁵⁵ Wenzel bol nielen civilistom ale aj právnym historikom a expertom na dejiny uhorských miest. Z jeho civilistickej tvorby odcitujme prinajmenšom súhrn uhorského a sedmohradského súkromného práva: WENZEL, Gusztáv. *A magyar és erdélyi magánjog rendszere I – II*. Buda: A kir. m. egyetemi nyomda, 1863 – 1864.

⁵⁶ Zo základných diel tohto obdobia však spomeňme ešte po nemecky písané dielo Carla Putza (*System des ungarischen Privatrechtes*. Wien: Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1870).

Uhorskej kráľovskej univerzity a niektorých ďalších vyšších škôl, ale aj v roku 1825 zriadená Uhorská akadémia vied.

V porovnaní s týmto inštitucionálnym zázemím mali maďarské národy Uhorského kráľovstva omnoho skromnejšie prostredie a skôr nepriateľský postoj väčšej časti politických elít krajiny. Aj preto sa v prostredí národného obrodzenia môžeme stretnúť s požiadavkami smerujúcimi k vytvoreniu slovenských vzdelávacích inštitúcií. Tak Žiadosti slovenského národa z 10. mája 1848⁵⁷ obsahujú požiadavku na zriadenie všetkých stupňov slovenských škôl, a to vrátane univerzity so slovenským vyučovacím jazykom a so slobodou vyučovania.⁵⁸ V roku 1861 sa v Memorande slovenského národa opäť myslelo na školstvo, a to dokonca výslovne aj právnické. Niet divu; koncept Memoranda vytvoril právnik Štefan Marko Daxner.⁵⁹ Je napokon pre atmosféru memorandového obdobia slovenských dejín príznačné, že sa v texte požaduje zriadenie právnickej akadémie „v príhodnom meste slovenskom“,⁶⁰ bez toho, že by autori udali konkrétny návrh. To naznačuje, že sídla už existujúcich akadémii v Bratislave a v Košiciach nezodpovedali predstavám národného hnutia ako „príhodné slovenské mestá“.⁶¹

Požiadavky slovenského národného hnutia nielenže neboli vyslyšané, ale realita uhorskej vzdelávacej politiky po rakúsko-uhorskom vyrovnaní z roku 1867 smerovala k zostreniu maďarizácie a k útoku na novozaloženú Maticu slovenskú a slovenské gymnáziá v Martine, v Kláštore pod Znievom a v Revúcej. Hoci boli tieto ataky v podstate regionálnymi súbojmi stoličných úradníkov proti slovenským kultúrnym a vzdelávacím inštitúciám, mali pre rozvoj slovenského vzdelávania celkovo veľmi negatívne dôsledky. Najdôležitejším bolo, že sa

---

⁵⁷ Žjadosťi slovenskjescho národa. In M. DOHNÁNY: *História povstaňja slovenskjescho z roku 1848* I. Skalica: Písmom a tlačivom Fraňa Xaviera Škarnicla a sinou : 1850, s. 58.

⁵⁸ Pod slobodou vyučovania mali zrejme autori Žiadostí na mysli vyučovaciu slobodu, ako ju zaviedla legislatíva marcových zákonov. Porovnaj Zák. čl. XIX/1848 o uhorskej univerzite. (1848. évi XIX. törvénycikk a magyar egyetemről.)

⁵⁹ K rozšírenosti právnického vzdelávania medzi slovenskou inteligenciou porovnaj napr. Halász, I.: Vznik slovenskej právnickej infraštruktúry po roku 1918 (Príspevok k storočnici vzniku slovenského časopisu Právny obzor). In *Právnik*, roč. 156, 2017, č. 7, s. 605.

⁶⁰ *Slovenské národné shromaždenie v Turčianskom sv. Martince 1861*. Ed. A. Sládkovič. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská, 1941, s. 92.

⁶¹ Pre štúrovcov napríklad Bratislava mohla predstavovať po niekoľko rokov dôležité inštitucionálne zázemie vďaka zriadeniu slovanskej katedry na evanjelickom lýceu. Keď však došlo k jej zrušeniu, prestali v roku 1848 vychádzať Slovenské národné noviny a zanikol aj poslancový mandát Ludovíta Štúra po rozpustení posledného stavovského snemu, prestala byť Bratislava centrom slovenského národného života. K tomu podrobnejšie Demmel, J.: *Ludovít Štúr*. Bratislava: Kalligram, 2015, s. 270 – 272. Nové centrum sa v tomto čase len hľadalo a skôr zhodou okolností sa ním po Memorande stal Turčiansky svätý Martin. Pripomeňme ešte, že katolícke právnické akadémie v Košiciach a v Bratislave tiež nevyhovovali veľkej časti slovenského národného hnutia práve z konfesiónálnych dôvodov (sám Daxner bol evanjelik).

v slovenskom jazyku prakticky nevedlo vyššie vzdelávanie a pre právnické štúdium bola elementárnym predpokladom úplná znalosť maďarského jazyka.

Povinná znalosť maďarčiny pre slovenských vzdelancov by sama o sebe nemusela pochopiteľne znamenať nič zlé, ak by v Uhorskom kráľovstve popri maďarskom právnickom vzdelávaní existovalo aj slovenské. Za daných podmienok preto nebolo celkom možné udržiavať odborný slovenský právnický jazyk. Dá sa to ilustrovať napríklad na tom, že počnúc rokom 1868 vznikla povinnosť štátnych inštitúcií vydávať úradné preklady zbierky zákonov do jazykov národností.⁶² Tieto preklady tak skutočne začali vychádzať, a to aj v slovenčine, avšak – čo je príznačné – s veľmi kolísavou a neustálenou právnou terminológiou, ktorá oscillovala medzi používaním latinizmov a jazykovými kalkami. Pripomeňme si, že ak latinizmy boli skôr typické v českom alebo nemeckom odbornom (a teda i právnom) jazyku, kalky boli a sú viac charakteristické pre maďarský jazyk, v ktorom sa veľmi dôsledne uplatňoval princíp jazykového purizmu. Ten viedol k vytváraniu úplne nových slov, vďaka čomu maďarský jazyk obsahuje relatívne málo internacionalizmov. Slovenský právnický jazyk stál však na križovateľke. Obrovskou nevýhodou preň bola skutočnosť, že neexistovala možnosť systematického zdokonaľovania sa v porovnaní s možnosťami, aké mala v Uhorsku maďarčina, alebo aj v porovnaní s českým právnickým jazykom v predlitavskej časti monarchie.

Ako sme už uviedli vyššie, v Uhorskom kráľovstve sa nachádzali univerzity v (Buda)Pešti a v Kluži,⁶³ pričom panoval názor, že na tak veľkú krajinu je tento počet škôl veľmi nízky. V prípade univerzity v Kluži mala táto ustanovizeň zabezpečovať vzdelanie najmä pre sedmohradské regióny, avšak nepredpokladalo sa, že by sa vo väčšom počte hlásili na túto školu aj obyvatelia zo západnej a severnej časti krajiny. Veľmi skoro po založení klužskej univerzity sa začalo uvažovať práve nad Bratislavou ako nad ďalším sídlom uhorskej univerzity. Prestíž získania statusu univerzitného mesta podporovali aj bratislavský župan a mešťanosta, pričom v prospech Bratislavy mali hovoriť vhodné priestory, či rozsiahla nemocnica (pre potreby lekárskej fakul-

⁶² Na základe § 1 Zák. čl. XLIV/1868 vo veci národnostného zrovnoprávnenia. (1867. évi XLIV. törvénycikk. a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában.)

⁶³ Univerzita v Kluži bola založená po tom, ako došlo k opätovnému zjednoteniu Sedmohradského veľkokniežatstva a Uhorského kráľovstva v roku 1868. V roku 1872 bol vydaný zákon, ktorým sa univerzita založila: Zák. čl. XIX/1872 o založení Klužskej uhorskej kráľovskej univerzity a o jej dočasnej správe. (1872. évi XIX. törvénycikk a kolozsvári magyar királyi tudományegyetem felállításáról és ideiglenes szervezéséről.) Univerzita mala pozostávať za nasledujúcich fakúlt: Fakulta práva a štátnych vied, Lekárska fakulta, Fakulta filozofie, jazykov a histórie a Fakulta matematiky a prírodných vied.

ty). Práve lekárska fakulta mala byť kľúčovou súčasťou; už aj preto, že veľká časť študentov viedenskej lekárskej fakulty pochádzala zo zadunajských, severozápadných a severných stolíc Uhorska. Problém bol však v tom, že sa okolo založenia tretej uhorskej univerzity rozpútal regionálny zápas medzi ďalšími mestami, ako boli Ráb, Segedín, či Košice. Každé z týchto centier malo svojich zástancov a uhorské kráľovské ministerstvo školstva a kultu riešilo celú vec pomerne pomaly. Zakladanie tretej uhorskej univerzity sa preto odkladalo. Svoje akiste zohral aj nedostatok financií.

Keď sa však podľa kvantitatívnej analýzy z roku 1910 ukázalo, v akom nelichotivom postavení je uhorské vysoké školstvo v porovnaní so zahraničím (v Rakúskej časti monarchie bolo v tom čase osem univerzít, v Nemecku dvadsaťjedna, alebo v Belgicku štyri), pomaly sa začali hýbať ľady, aby došlo k založeniu ďalších vysokých škôl.⁶⁴ Predpisom slúžiacim k ich založeniu sa stal zákon z roku 1912,⁶⁵ na základe ktorého sa financovanie na založenie oboch univerzít zabezpečilo najmä zo štátnych prostriedkov a príspevkov miest. Zákon súčasne počítal s organizačným spojením univerzity so Štátnou nemocnicou v Bratislave. Čo v zákone určené zatiaľ nebolo, bola organizačná štruktúra univerzity. Názov novozriadenej inštitúcie v podobe Alžbetínska univerzita mal evokovať spomienky na manželku uhorského kráľa a rakúskeho cisára Františka Jozefa Alžbetu (1837 – 1898), ktorá bola v Uhorsku populárna.⁶⁶ Z pôvodne štyroch plánovaných fakúlt sa podarilo v priebehu rokov 1914 – 1918 rozbehnúť tri: právnickú fakultu, lekársku fakultu a fakultu filozofie, jazykov a histórie. Poslednú fakultu orientovanú na prírodné vedy sa už založiť nepodarilo.

---

⁶⁴ K tomu porovnaj: Dôvodová správa k zákonnému článku XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk indokolása a debreczeniés a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról.)

Dostupné na internete: <<https://net.jogtar.hu/ezertev-torveny?docid=91200036.TVI&searchUrl=/ezertev-torvenyei%3Fpagenum%3D46>>

⁶⁵ Zák. čl. č. XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk a debreczeniés a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról).

⁶⁶ Jozef Beňa uvádza sv. Alžbetu Uhorskú ako tú, po ktorej mala byť univerzita pomenovaná. Beňa, J.: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě. In *Encyklopedie českých právních dějin. V. svazek, Pa-Právní*. Eds. K. Schelle – J. Tauchen. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 868. Maďarská legislatíva však túto univerzitu označovala ako Bratislavskú univerzitu uhorskej kráľovnej Alžbety (*pozsonyi m. kir. Erzsébet királyné tudományegyetem*), čo samozrejme nemôže byť odkaz na Alžbetu Durínsku (1207 – 1231), ktorá bola manželkou vojvodu a nie kráľa. Por. maďarský zák. čl. XXV/1921 o dočasnom premiestnení kluzskej a bratislavskej maďarskej kráľovskej univerzity. Porovnaj tiež Bartl, J. et al.: *Univerzita Komenského 1919 – 1994 Bratislava*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994, s. 14.

Záver

Alžbetínska univerzita bola duchom, jazykom i učiteľským zborom maďarskou inštitúciou. Ukázalo sa to naplno po vzniku Československa, keď vysvitlo, že túto inštitúciu nebude možné transformovať na československú univerzitu. Je ostatne charakteristické, že členovia jej profesorského zboru Béla (Vojtech) Tuka, E. Luknich a A. Kiss boli dôvodne podozriví zo zapojenia do protištátnej činnosti v prospech Maďarska.⁶⁷ Všetky tieto skutočnosti prispievali k tomu, že novozaložený štát sa rozhodol založiť univerzitu na Slovensku na zelenej lúke. História tomu chcela, že podobne ako v roku 1914, aj v roku 1919 bola nová bratislavská univerzita založená v dvojičke s ďalšou, tentokrát s brnianskou.⁶⁸ Začala sa tak písať najdôležitejšia kapitola dejín právnického vzdelávania v Bratislave.

Použitá literatúra

1. BARTL, J. et al.: *Univerzita Komenského 1919 – 1994 Bratislava*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1994.
2. BEŇA, J.: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě. In *Encyklopedie českých právních dějin. V. svazek, Pa-Právní*. Eds. K. Schelle – J. Tauchen. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 868 – 912.
3. BÓNIS, Gy.: Die praktische Juristen ausbildung im mittelalterlichen Ungarn. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfeier der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 55 – 64.
4. BROCCHERIOVÁ, M. F. B. Intelektuál. In: *Středověký člověk a jeho svět*. Ed. Jacques Le Goff. Praha : Vyšehrad, 2003², s. 157 – 181.
5. CSIZMADIA, A.: Der Unterricht des Heimatrechts in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts und die Jurisprudentia practica von István Huszty. In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfeier der Begründung*

---

⁶⁷ V apríli 1920 bola táto organizácia odhalená. Porovnaj Illýová, Z. – Malatinský, M.: *Dva procesy s Vojtechom Tukom*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 8.

⁶⁸ Zákon č. 50/1919 Sb. z. a n., ktorým se zřizuje druhá česká universita.

- der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 79 – 90.
6. CSIZMADIA, A.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. – 15. storočí. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí.* Eds. Ľudovít HOLOTÍK – Anton VANTUCH. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 100 – 117.
  7. *Dejiny Slovenska II (1526 – 1848).* Ed. S. Cambel. Bratislava: Veda, 1987.
  8. DEMMEL, J.: *Ľudovít Štúr.* Bratislava : Kalligram, 2015.
  9. DEMMEL, J.: *Panoslávi v kaštieli.* Bratislava: Kalligram, 2017.
  10. ĎURČANSKÝ, M. – RATAJOVÁ, J. – POUSTA, Z.: Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. In *Encyklopedie českých právních dějin. V. svazek Pa-Právni.* Eds. Karel Schelle – Jaromír Tauchen. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016, s. 846 – 868.
  11. ECKART, F.: *A Jog- és állam tudományi kar története 1667 – 1935.* Budapest : Királyi magyar egyetemi nyomda, 1936.
  12. FLEISCHHACKER, J. *Institutiones Juris Hungarici Praemissis Ejusdem Historia ac Prolegomenis Tres in Libros divisae. Liber I-III.* Posonii : Typis Ioannis Nep. Schauff, 1795.
  13. GÁBRIŠ, T.: Humanizmus a renesancia v predmoháčskom Uhorsku a ich vplyv na právnické vzdelávanie a knižnú kultúru. In: *Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianaе,* 2007, roč. 25, s. 89 – 106.
  14. HALAGA, O. R.: Právny, územný a populačný vývoj mesta Košíc. Košice: Mestský národný výbor v Košiciach, 1967.
  15. HALÁSZ, I.: Vznik slovenskej právnickej infraštruktúry po roku 1918 (Príspevok k storočnici vzniku slovenského časopisu Právny obzor). In *Právnik,* roč. 156, 2017, č. 7, s. 603 – 618.
  16. HATTENHAUER, H.: *Evropské dějiny práva.* Praha : C. H. Beck, 1999.
  17. HLAVAČKOVÁ, M.: *Kapitula pri Dóme sv. Martina. Intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí.* Bratislava : Pro historia, 2008.
  18. HOLINKA, R.: Založení Trnavské university. In: *Trnavský sborník. K 300. výročí založení university v Trnavě vydala v říjnu 1935 Učená společnost Šafaříkova v Bratislavě péčí gen. tajemníka prof. dr. Vladimíra Klecandy jako otisk „Bratislavy“, Časopisu pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi (IX. 3) v 1000 výtisících.* V Praze : Tiskem Státní tiskárny, s. 1 – 42.
  19. HUSZTY, S.: *Jurisprudentia practica seu Commentarius novus in Jus Hungaricum I-III.* Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Societatis Jesu : 1766.
  20. CHIFFOLEAU, J.: Právo a práva. In *Encyklopedie středověku,* s. 525 – 539.

21. ILLÝOVÁ, Z. – MALATINSKÝ, M.: *Dva procesy s Vojtechom Tukom*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017.
22. JÁGER, R.: Časové vymedzenie vzniku veľkomoravského Nomokánona. In: *Konštantínove listy*, roč. 11, 2018, č. 2, s. 67 – 77.
23. JANKOVIČ, V.: *Trnavská univerzita*. Bratislava : Pamiatkový ústav, Bratislava, 1995.
24. JANKOVIČ, V.: Vznik a účinkovanie prvej bratislavskej univerzity – Academia Istropolitana. In: *Historický časopis*, roč. 12, 1964, č. 4, s. 535 – 551.
25. JOHNS, C. H. W.: *The Oldest Code of Law in the World*. Edinburgh : T. & T. Clark, 1903.
26. KELEMEN, E.: *Institutiones Juris Hungarici privati. Liber I-III*. Budae : Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1814.
27. KMETY, A. – JUHÁSZ, R. I.: *A Kassai felsőoktatás intézményeinek hallgatói 1776 – 1852*. Budapest : Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2018.
28. KNORR, A.: *A magyar magánjog. Különös tekintettel a gyakorlati életigényeireis*. Pest : Eggenberger-felé akad. könyvkereskedés, 1873.
29. KÓNYA, Peter et al.: *Dejiny Uhorska*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013.
30. KOVY, A.: *Elementa jurisprudentiae Hungaricae*. Cassoviae : Typis Francisci Landerer, 1800.
31. KOWALSKÁ, E.: *Osvietené školstvo (1771 – 1815). Nástroj vzdelania a disciplinizácie*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2014.
32. KOWALSKÁ, E.: Pôsobenie Kráľovskej akadémie v Trnave (1777 – 1784). In: *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*. Eds. Viliam Čičaj. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 285.
33. LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*. Praha : Leges, 2017.
34. LE GOFF, J.: *Kultura stredoveké Evropy*. Praha: Vyšehrad, 2005².
35. LE GOFF, J.: *Za jiný středověk*. Praha : Argo, 2005.
36. LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Iuraedition, 2002².
37. MARKOVICS, I. N.: *Epitome institutionvm Ivris Hvngarici privati*. Budae : Typis Regiae Vniversitatis Hvngaricae, 1822.
38. MEZEY, B.: Az ötszáz esztendő jogkönyv. In *Jogtörténeti szemle*, 2014 – 2015, č. 4.-1, s. 1 – 12.
39. MÚCSKA, V. et al.: *Dejiny európskeho stredoveku II. Vrcholný stredovek (od polovice 11. storočia do polovice 13. storočia)*. Bratislava : Hlbiny, 2019.
40. NÁNÁSI, L.: Az első magyar jogász-akadémikus Szlemenics Pál élete és munkássága. In: *Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica*, 2013, roč. 3, č. 2, s. 171 – 195.

41. ÖKRÖSS, B.: *Általános magyar polgári magánjog az 1848. évi törvényhozás és az országbírói tanácsokmány módosításai nyomán.* Pest : HeckenastGusztáv, 1872⁴.
42. PEČÍRKA, J.: *Dějiny pravěku a starověku I.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
43. POTEMRA, M.: Die Juristische Akademie in Košice in den Jahren 1848 – 1922. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Právnická vzdelanosť na Slovensku (1848 – 1971). Materiály z konferencie k 50. výročiu vzniku Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (Smolenice 2. – 4. novembra 1971).* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, s. 219 – 250.
44. PUTZ, C.: *System des ungarischen Privatrechtes.* Wien : Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1870.
45. RADVÁNI, H.: Knižnica a kníhtlačiareň trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách.* Eds. Viliam Čičaj. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 209 – 221.
46. REBRO, K.: Istropolitana a Bologna. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí.* Eds. L. HOLOTÍK – A. VANTUCH. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1967, s. 5 – 24.
47. REBRO, K.: K dejinám Academie Istropolitany. In: *Slovenská archivistika*, roč. 2, 1967, č. 1, s. 3 – 28.
48. REBRO, K.: Právnická fakulta trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách.* Eds. Viliam Čičaj. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 123 – 134.
49. REBRO, Karol. Die juristische Fakultät der Universität in Trnava (1667 – 1777). In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfeier der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 11 – 22.
50. *Slovenské národné shromaždenie v Turčianskom sv. Martince 1861.* Ed. A. Sládkovič. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská, 1941.
51. SUHAYDA, J.: *A magyar polgári anyagi magánjog rendszere az országbírói értekezlet által megállapított Ideiglenes törvénykezési szabályokhoz alkalmazva.* Pest : Nyomatott Vodianer F.-nél, 1874³.
52. SZLEMENICS, P.: *Elementa Juris Hungarici Judiciarii civilis. Tomus I.* Posonii : Typis Simonis Petri Weber et Filii, 1829.
53. SZLEMENICS, P.: *Magyar polgári törvény.* Pozsony : Belnay örökösei, 1845².
54. ŠTULRAJTEROVÁ, J.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. a 15. storočí a založenie Academie Istropolitany. In: *Zborník Filozofickej*

- fakulty Univerzity Komenského, Paedagogica, roč. 20, 2008, s. 49 – 58.*
55. TŘEŠTÍK, D.: *Kosmas*. Praha : Melantrich, 1972.
  56. VAVŘÍNEK, V.: *Cyril a Metoděj mezi Konstatinopolem a Římem*. Praha : Vyšehrad, 2013.
  57. VERGER, J.: Univerzita. In *Encyklopedie středověku*. Eds. J. LeGoff – J.-C. Schmitt. Praha : Vyšehrad, 2002, s. 822 – 833.
  58. VIETOR, M.: Die rechtswissenschaftliche Akademie in Košice bis zum Jahre 1848. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfest der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 319 – 340.
  59. VOJÁČEK, L. et al.: *Dejiny verejného práva a prameňov práva*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010.
  60. WENZEL, Gusztáv. *A magyar és erdélyi magánjog rendszere I – II*. Buda : A kir. m. egyetemi nyomda, 1863 – 1864.
  61. ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai ervényében különös tekintettel a gyakorlati gényeire*. Budapest : Franklin-társulat, 1902⁸.
  62. Žjadost'i slovenskjego národa. In M. DOHNÁNY: *História povstaňa slovenskjego z roku 1848 I*. Skalica: Písmom a tlačivom Fraňa Xaviera Škarnicla a sinou : 1850.

1. Zák. čl. II/1844 o maďarskom jazyku a národnosti. (1844. évi II. törvénycikk a magyar nyelv és nemzetiségéről.)
2. Zák. čl. XIX/1848 o uhorskej univerzite. (1848. évi XIX. törvénycikk a magyar egyetemről.)
3. Zák. čl. XLIV/1868 vo veci národnostného zrovnoprávnenia. (1867. évi XLIV. törvénycikk. a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában.)
4. Zák. čl. XIX/1872 o založení Klužskej uhorskej kráľovskej univerzity a o jej dočasnej správe. (1872. évi XIX. törvénycikk a kolozsvári magyar királyi tudományegyetem felállításáról és ideiglenes szervezéséről.)
5. Dôvodová správa k zákonnému článku XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk indokolása a debreczeni és a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról.)
6. Dostupné na internete: <<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91200036.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D46>>
7. Zák. čl. č. XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk

a debreczeniés a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról).

8. Zákon č. 50/1919 Sb. z. a n., kterým se zřizuje druhá česká universita.

9. Zák. čl. XXV/1921 o dočasnóm premiestnení klužskej a bratislavskej maďarskej kráľovskej univerzity.

Recenzenti:

doc. Mgr. Matej Mlkvý, PhD., LL.M.

prof. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.

ÚLOHY PÔDOZNALECTVA A OCHRANY PÔDY PRI VYKONÁVANÍ POZEMKOVÝCH ÚPRAV¹

JUDr. Ľudovít Máčaj, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva
ludovit.macaj@flaw.uniba.sk

Úlohy pôdoznanectva a ochrany pôdy pri vykonávaní pozemkových úprav

Článok približuje otázky pôdoznanectva a ochrany pôdy v súvislosti s vykonávaním pozemkových úprav, ktorých uskutočnenie je jednou z dlhodobých priorít vlády Slovenskej republiky. Článok sa zameriava na otázky budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine v rámci realizácie pozemkových úprav, spolu s úlohami štátu na ich zabezpečení, následne poukazuje na otázky postavenia Výskumného ústavu pôdoznanectva a ochrany pôdy, jeho súčasných úloh a právomocí a ich perspektív v týchto súvislostiach. Vo finálnej časti prináša viacero úvah de lege ferenda o tom, aké sú perspektívne úlohy pôdoznanectva a ochrany pôdy v týchto rozhodovacích procesoch a ako môžu prispieť ku formovaniu a tvorbe usporiadanej krajiny.

Enjeux de la science des sols et de la protection des sols dans la performance du remembrement

L'article aborde les questions de science des sols et de protection des sols en relation avec la mise en œuvre du remembrement, dont la réalisation est l'une des priorités à long terme du gouvernement de la République slovaque. L'article s'intéresse aux enjeux de la construction d'équipements publics et communs et des mesures du pays dans la mise en œuvre du remembrement, ainsi qu'aux missions de l'État pour les sécuriser, ensuite il rappelle les enjeux de la situation de l'Institut de Recherche en Sciences et Protection des Sols, ses missions et attributions

---

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantu č. APVV-19-0494 s názvom „Efektívne pozemkové úpravy“ udeleného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV).

actuelles et ses perspectives. Dans la dernière partie, il apporte plusieurs considérations de lege ferenda sur les rôles prometteurs de la science du sol et de la protection des sols dans ces processus décisionnels et sur la manière dont ils peuvent contribuer à la formation et à la création d'un paysage organisé.

Issues of soil science and soil protection in the land consolidation proceedings

The article approaches the issues of soil science and soil protection in connection with the implementation of land consolidation, the realisation of which is one of the long-term priorities of the Government of the Slovak Republic. The article focuses on the issues of building public and common facilities and measures in the country in the implementation of land consolidation, along with the tasks of the state to secure them, subsequently it points out the issues of the position of the Research Institute of Soil Science and Soil Protection, its current tasks and powers and its perspectives. In the final part, it brings several considerations de lege ferenda about what are the promising roles of soil science and soil protection in these decision-making processes and how they can contribute to the formation and creation of an organized landscape.

Kľúčové slová: pôdoznalectvo, ochrana pôdy, spoločné zariadenia a opatrenia, pozemkové úpravy

Mots clés: la science du sol, la protection des sols, les équipements et mesures communes, le remembrement

Keywords: soil science, soil protection, common facilities and measures, land consolidation

Úvod

Vykonanie pozemkových úprav patrí medzi úlohy, ku ktorým sa už pred istým časom zaviazala Vláda Slovenskej republiky v časovom horizonte najbližších 30 rokov², a obdobným spôsobom sa k tejto úlohe nedávno zaviazala v ostatnom programovom vyhlásení na obdobie rokov 2021-2024.³ Pozemkové úpravy sú súborom rozhodovacích procesov, pri ktorých sa zohľadňuje a vzájomne zosúladzuje viacero záujmov – a to ako verejných, tak aj niektorých súkromných. Ako vyme-

---

² Návrh opatrení na urýchlené vykonanie pozemkových úprav v SR. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2019/372>.

³ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021-2024. [online]. [cit. 14.01.2022] <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494677>, s. 106.

dzuje zákon Slovenskej národnej rady č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pozemkových úpravách“), pri vymedzení obsahu pozemkových úprav, v prípade ich uskutočňovania sa jedná o vzájomné zosúladenie *s požiadavkami a podmienkami ochrany životného prostredia a tvorby územného systému ekologickej stability, funkciami poľnohospodárskej krajiny a prevádzkovo-ekonomickými hľadiskami moderného poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a podpory rozvoja vidieka*.⁴ Aby bolo možné tieto ciele dosiahnuť, je potrebné územie predstavujúce obvod pozemkových úprav považovať za jeden krajinný celok. Je treba zohľadňovať nielen záujmy vlastníkov pozemkov (od fyzických osôb a právnických osôb súkromného práva, cez subjekty samosprávy až po štát), ale rovnako ďalšie vyššie spomenuté záujmy smerujúce k ekologickej stabilite a vhodnému využitiu územia. Prostriedkami, ktoré k tomu môžu slúžiť, sú napríklad verejné zariadenia a opatrenia alebo spoločné zariadenia a opatrenia (ďalej aj len „verejné a spoločné zariadenia a opatrenia“). Tie v zmysle zákona o pozemkových úpravách slúžia vlastníkom pozemkov, rovnako tak ale aj širšiemu verejnému záujmu. Ich budovanie je preto jednou z priorit pri vykonávaní pozemkových úprav.

S ochranou a využívaním najmä poľnohospodárskej pôdy blízko súvisí pôdoznalectvo, ktoré po odbornej stránke zabezpečuje Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy (ďalej len „VÚPOP“), ktorý dnes tvorí organizačnú súčasť Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra. V rámci svojej činnosti sa podieľa na hodnotení kvality pôdy, jej ochrany pred degradačným procesom, rovnako vývoju metód rekultivácie devastovaných a znečistených pôd, či vedeckému prognózovaniu zmien vlastností pôd v dôsledku klimatickej zmeny.⁵ Význam týchto činností však naberá na význame práve s ohľadom na potrebu realizácie komplexných pozemkových úprav na Slovensku v celoštátnom meradle.

Cieľom článku je priblížiť význam budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine, s ohľadom na potrebu zosúladenia viacerých záujmov pri uskutočnení pozemkových úprav a zabezpečenie ekologickej stability, ako aj poukázať na postavenie VÚPOP a jeho zákonné oprávnenia a povinnosti, a vo výsledku prinesieme niektoré návrhy.

---

⁴ § 1 zákona č. 330/1991 Zb.

⁵ Činnosť VÚPOP. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/cinnost_vyskum.php.

Článok sa snaží zodpovedať na otázku, či má pôdoznalectvo vykonávané prostredníctvom VÚPOP perspektívu aj v budúcnosti pri konaní o pozemkových úpravách a či práve budovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine môže predstavovať jeho možné rozšírenie právomocí na tomto úseku.

1. Význam verejných a spoločných zariadení a opatrení krajine

Pri pozemkových úpravách, a to najmä komplexných – teda tých, ktorých obvod predstavuje zväčša celé katastrálne územie⁶, je nevyhnutným predpokladom aj záujem na určitom formovaní krajiny. Ako uviedol vo svojom rozsudku Najvyšší súd Slovenskej republiky, *pozemkové úpravy predstavujú určitú konštrukciu nových vlastníckych vzťahov, keď dochádza ku komplexnému riešeniu regulovanému právnym predpisom a je vo verejnom záujme, aby bola odstránená neprehľadnosť vo vlastníckych a užívacích vzťahoch*.⁷ Avšak, cieľom nie je len usporiadanie pozemkového vlastníctva. Ako uvádza Maslák, *pri vykonávaní pozemkových úprav je potrebné dbať nielen na záujmy jednotlivých vlastníkov, ale nemenej dôležitou funkciou, ktorú majú pozemkové úpravy plniť, je vytvorenie vhodného rázu celej krajiny (vytvorenie rôznych ekologických, krajinných, vodozádržných, protieróznych opatrení)*.⁸

Ak by sme sa na túto problematiku zamerali zo všeobecnejšieho hľadiska, pozemkové úpravy predstavujú aj nástroj krajinytvorby.⁹ Na ich základe teda dochádza prioritne k novému priestorovému usporiadaniu pozemkového vlastníctva – predmetom sú teda pozemky ako nehnuteľné veci, a rôzne druhy právnych vzťahov, ktoré sa k nim viažu. Pozemky ako také však v krajine neexistujú samostatne, teda nezávisle od seba, ale navzájom sa ovplyvňujú a vytvárajú tak krajinu ako funkčný celok. Určitá definícia tohto pojmu je prítomná v zákone č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „stavebný zákon“), podľa ktorého sa jedná o *komplexný systém priestoru, polohy, georeliéfu a ostatných navzájom funkčne prepojených hmotných prirodzených a človekom pretvorených aj vytvorených prvkov, najmä geologického*

⁶ § 3 ods. 1 zákona č. 330/1991 Zb.

⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 19.05.2010, sp. zn. 2 Sžo 235/2009.

⁸ MASLÁK, M.: Pozemkové úpravy z právneho hľadiska (vrátane problematiky záhradkových osád a usporiadania vzťahov k pozemkom pod stavbami, ktoré prešli na obce a VÚC), s. 13.

⁹ MÁČAJ, L.: Perspektívy pozemkových úprav na Slovensku z hľadiska poľnohospodárskej politiky a krajinného plánovania.

podkladu a pôdotvorného substrátu, vodstva, pôdy, rastlinstva a živočíšstva, umelých objektov a prvkov využitia územia, ako aj ich väzieb vyplývajúcich zo sociálno-ekonomických javov v krajine.¹⁰ Krajina ako pojem teda v zjednodušenom vyjadrení predstavuje akési zosúladienie viacerých prvkov v priestore, pričom niektoré z nich sú prirodzené, iné človekom pretvorené a vytvorené. Pokiaľ sa však zameriavame na územie Slovenska, môžeme uviesť, že sa jedná (azda s výnimkou pralesov) o krajinu, ktorá je „dielom ľudských rúk“, pri ktorej je človek jej aktívnym tvorcom, ovplyvňujúcim aj prírodné prvky. Pri tejto tvorbe by však malo ísť o aktívnu a premyslenú činnosť, snažiacu sa o úmyselné zosúladienie viacerých záujmov. Ako uvádza Maslák, *základné práva a slobody sú rovnocenné a nemožno absolutizovať jedno z nich na úkor druhého. V prípade pozemkových úprav nemožno výlučne hovoriť o ústavnoprávnej ochrane vlastníctva bez toho, aby sme nezohľadnili to, že poľnohospodárska a lesná pôda požíva ústavnoprávnu ochranu (čl. 44 ods. 5 Ústavy SR) a že každý má právo na priaznivé životné prostredie (čl. 44 ods. 1 Ústavy SR).*¹¹

Práve preto právne predpisy ukladajú pri vykonávaní pozemkových úprav viaceré povinnosti okrem samotného usporiadania pozemkového vlastníctva, a tie sa prejavujú napríklad aj pri budovaní verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine. V tomto prípade sa jedná o také prvky v krajine, ktoré sú cieľavedome vytvárané za účelom prospechu verejnosti, alebo viacerých subjektov. Krajina má takto slúžiť nielen vlastníkom pozemkov, ale aj verejnému, resp. spoločnému záujmu. Keďže pozemkové úpravy predstavujú proces smerujúci k celkovému usporiadaniu krajiny, sú aj jedinečnou príležitosťou ku vytvoreniu takýchto prvkov.

Na tomto mieste je vhodné poukázať v prvom rade na zákoné vymedzenie verejných zariadení a opatrení. Ich výpočet sa nachádza takisto v zákone o pozemkových úpravách, pričom sa jedná o:

- a) zariadenia na rekreáciu,
- b) športové zariadenia,
- c) zariadenia na dodávku pitnej vody,
- d) čistenie odpadových vôd,
- e) skládky tuhého komunálneho odpadu,
- f) cestné komunikácie okrem poľných ciest a lesných ciest,
- g) ďalšie verejné zariadenia a opatrenia.¹²

---

¹⁰ § 139a ods. 3 zákona č. 50/1976 Zb.

¹¹ MASLÁK, M.: Vplyv nezákonného postupu v jednej etape konania o pozemkových úpravách na ďalšie etapy konania, s. 221.

¹² § 12 ods. 3 zákona č. 330/1991 Zb.

Ďalšiu významnú kategóriu predstavujú spoločné zariadenia a opatrenia, upravené tiež v zákone o pozemkových úpravách. Tam sa nachádza aj ich výpočet, podľa ktorého sa jedná o:

- a) *cestné komunikácie (poľné cesty a lesné cesty) slúžiace na sprístupnenie pozemkov a súvisiace stavby (mosty, priepusty, železničné priecestia a pod.),*
- b) *protierózne opatrenia slúžiace na ochranu pôdy pred veternou eróziou a vodnou eróziou a súvisiace stavby (zatrávnenia, zalesnenia, vetrolamy, vsakovacie pásy, terasy, prehrádzky a priehlahy),*
- c) *opatrenia na ochranu životného prostredia, ktoré spočívajú hlavne vo vytvorení ekologickej stability a podmienok biodiverzity krajiny (biokoridory, biocentrá, interakčné prvky, sprievodná zeleň),*
- d) *vodohospodárske opatrenia, ktoré zabezpečujú krajinu pred prívalovými vodami a podmáčaním a zabezpečujú zdroj vody na krytie vlhového deficitu (nádrže, poldre, odvodnenia a závlahy),*
- e) *d'alšie spoločné zariadenia a opatrenia.*¹³

V obidvoch prípadoch, teda ako pri verejných zariadeniach a opatreniach, rovnako aj pri spoločných zariadeniach a opatreniach sa jedná o náležitosti projektu pozemkových úprav, ktoré v ňom musia byť zohľadnené. Ako zásadné rozdiely by sme mohli vymedziť jednak to, o aké konkrétne zariadenia a opatrenia sa pri týchto dvoch kategóriách jedná, ako aj ich účelové určenie. Tu sa čiastočne môžeme odraziť aj od ich názvu. V prípade spoločných zariadení a opatrení zákon o pozemkových úpravách vymedzuje, že slúžia vlastníkom pozemkov v obvode pozemkových úprav, zatiaľ čo verejné zariadenia a opatrenia by mali mať širšie využitie, nakoľko v zmysle zákona slúžia všetkým obyvateľom obce riešeného územia. Spoločné zariadenia a opatrenia sa však napriek tomu spájajú s výraznejším verejným záujmom z *hľadiska ústavnej ochrany poľnohospodárskej a lesnej pôdy a základného práva na priaznivé životné prostredie. Ide o spoločné zariadenia a opatrenia slúžiace na ochranu pôdy pred vodnou a veternou eróziou, vytvárajúce ekologickejšiu stabilitu v danom území, ochranu krajiny pred povodňami, zabezpečujúce zdroje vody a pod.*¹⁴

Vo vzťahu k obidvom druhom môžeme vo všeobecnosti uviesť, že sa jedná o zariadenia a opatrenia na jednej strane zabezpečujúce obsluhu krajiny pre vlastníkov predmetných pozemkov, no niekedy aj pre

¹³ § 12 ods. 4 zákona č. 330/1991 Zb.

¹⁴ MASLÁK, M.: Vplyv nezákonného postupu v jednej etape konania o pozemkových úpravách na ďalšie etapy konania, s. 221.

širšiu verejnost'. No na druhej strane je tu prítomný záujem na dosahovanie ekologickej stability krajiny. Podľa Pavloviča *opatrenia súvisiace s adaptáciou krajiny sú v zákone o pozemkových úpravách upravené najmä ustanoveniami týkajúcimi sa spoločných zariadení a opatrení*.¹⁵ Ich využitie je preto široké a smerujúce najmä k ekologickým aspektom krajnotvorby či k ochrane klímy.

Vytvorenie priestoru pre vybudovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení je predchádzané na prvom mieste vysporiadaním pozemkov, na ktorých sa majú nachádzať. Samotné pozemkové úpravy v tomto prípade predstavujú v zásade len vytvorenie priamych predpokladov pre budovanie takých spoločných zariadení a opatrení v krajine, ktoré sú v danom prípade považované za potrebné vzhľadom ku charakteru krajiny. Avšak, pri spoločných zariadeniach a opatreniach je podstatné hlavne ich samotné vybudovanie. Ako uvádza Urban, *rovnamo dôležité, ako usporiadať vlastníctvo k existujúcim zariadeniam, je aj navrhnuť zariadenia nové. V tejto etape môžeme zahustiť sieť poľných komunikácií tak, aby každý nový pozemok bol prístupný z verejnej (obecnej) komunikácie, navrhnuť protierózne, protipovodňové a vodozádržné opatrenia, ktoré zmiernia čoraz frekventovanejšie problémy súvisiace s klimatickou zmenou (striedanie povodní a období sucha)*.¹⁶

Pri poukazovaní na možnosť budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení je vhodné poukázať aj na ich účelové určenie, ktoré môže smerovať jednak ku ochrane a zachovaniu práv jednotlivých vlastníkov, na druhej strane v niektorých prípadoch smerujú k vybudovaniu miestneho územného systému ekologickej stability (ďalej len „MÚSES“). Tieto dva záujmy sa navzájom môžu dopĺňať, avšak nedá sa vylúčiť ani situácia, kedy dochádza k ich vzájomnému rozporu a nie sú v súlade. Podľa Muchovej a Petroviča, *obsah činností spojených s ochranou prírody a tvorbou krajiny stanovuje zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Zákon definuje miestny územný systém ekologickej stability (ďalej aj len „MÚSES“) ako celopriestorovú štruktúru navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Základ tohto systému predstavujú biocentrá, biokoridory*.¹⁷

¹⁵ PAVLOVIČ, M.: Budovanie spoločných zariadení a opatrení na rozdrobených pozemkoch, s. 116.

¹⁶ URBAN, J.: Spoločné zariadenia a opatrenia. In Kpu.sk, [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.kpu.sk/obsah-clenenie-projektu-pu/5-spolocne-zariadenia-opatrenia>.

¹⁷ MUCHOVÁ, Z. – PETROVIČ, F.: Ekologické zariadenia a opatrenia v projektoch pozemkových úprav na príklade katastrálneho územia Lužianky. In Acta Environmentalica Universitatis Comenianae (Bratislava), 2008, roč. 16, č. 1, s. 70.

Zákon o pozemkových úpravách poukazuje na dôležitosť tvorby MÚSES už pri vymedzení obsahu pozemkových úprav.¹⁸ A na tento pojem aj viackrát odkazuje – či už pri vymedzení jedného z dôvodov pozemkových úprav, pri obstarávaní úvodných podkladov už v rámci samotného konania o pozemkových úpravách, no najmä pri vypracovaní všeobecných zásad funkčného usporiadania územia, ako i následného vyrovnania. Napriek tomu v tomto právnom predpise nie je prítomné vymedzenie toho, čo predstavuje MÚSES a jeho aplikácia v krajine.

V súvislosti s verejnými a spoločnými zariadeniami a opatreniami zákon o pozemkových úpravách poukazuje na *opatrenia na ochranu životného prostredia, ktoré spočívajú hlavne vo vytvorení ekologickej stability a podmienok biodiverzity krajiny (biokoridory, biocentrá, interakčné prvky, sprievodná zeleň)*.¹⁹ Pojem MÚSES sa v ňom nespomína, ten nachádza svoje vyjadrenie v spomínanom zákone č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov tak, ako je uvedené vo vyššie zmienenej publikácii. Aj podľa ďalších ustanovení zmieneného právneho predpisu sa v prípade MÚSES odkazuje na súbor aktivít pri ochrane prírody a krajiny, ktorých cieľom je vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability. V tomto prípade má však dopady aj pri príprave dokumentácie ochrany prírody a krajiny, ako generel nadregionálneho územného systému ekologickej stability Slovenskej republiky, dokument regionálneho územného systému ekologickej stability či dokument miestneho územného systému ekologickej stability.²⁰

Bez ohľadu na dôvod realizácie zariadení a opatrení v krajine je potrebné poukázať práve na dôležitosť pojmu „spoločné“, resp. „verejné“. V niektorých prípadoch teda môže byť prioritná krajinotvorba v rámci prípravy MÚSES, inokedy záujmy vlastníkov pozemkov dotknutých pozemkovými úpravami a ďalších oprávnených osôb. Každopádne by sa malo jednať o spoločný záujem či už menšieho, alebo väčšieho množstva osôb, ktorý je prítomný práve pri vykonávaní pozemkových úprav, v ktorých sa nejedná len o nové usporiadanie pozemkového vlastníctva, ale aj celkového usporiadania krajiny.

Verejné a spoločné zariadenia a opatrenia v krajine sú premietnuté v projekte pozemkových úprav, a to v rámci návrhu nového usporiadania pozemkov v obvode pozemkových úprav, ktorý obsahuje geodetické a popisné údaje. Tu sa pripravujú plány verejných zariadení a opatrení, a to aj v nadväznosti na návrh MÚSES územia na účel pozemkových

---

¹⁸ § 1 ods. 1 zákona č. 330/1991 Zb.

¹⁹ § 12 ods. 4 písm. c) zákona č. 330/1991 Zb.

²⁰ § 54 ods. 2 a ods. 10 zákona č. 543/2002 Z. z.

úprav. Ako uvádza Martvoň, *potrebu pozemkov na spoločné zariadenia a opatrenia znášajú všetci účastníci okrem vlastníkov, ktorí súhlasili s vyrovnaním v peniazoch, a to podľa pomeru ich nárokov na vyrovnanie k výmere všetkých pozemkov v obvode projektu pozemkových úprav. Pozemky určené na spoločné zariadenia a opatrenia poskytuje štát. Pozemky určené na verejné zariadenia a opatrenia poskytuje ten, komu prejdú do vlastníctva alebo správy nové pozemky určené na verejné zariadenia a s nimi súvisiace opatrenia.*²¹ Schvaľovanie uvedených plánov, ako aj rozdeľovacieho plánu vo forme umiestňovacieho a vytyčovacieho plánu, je súčasťou schvaľovania projektu pozemkových úprav príslušným okresným úradom ako samostatnej etapy pozemkových úprav. Pre vymedzenie spoločných a verejných zariadení a opatrení je však schválenie projektu pozemkových úprav kľúčové. Jeho následkom je potom schválenie vykonania projektu pozemkových úprav. *Rozhodnutie o schválení vykonania projektu pozemkových úprav a rozdeľovací plán vo forme geometrického plánu alebo vo forme obnovy katastrálneho operátu novým mapovaním sú listinami, na ktorých základe sa vykonávajú zmeny v katastri nehnuteľností.*²² V tomto momente teda dochádza k vzniku nových vlastníckych a iných právnych vzťahov k predmetným pozemkom vrátane verejných a spoločných zariadení a opatrení.

2. Pôdoznanectvo a jeho význam pri pozemkových úpravách

Pôdoznanectvo je odbornou činnosťou, ktorá vo svojej podstate síce priamo nesúvisí s vykonávaním pozemkových úprav, na druhej strane má na ne výrazný dopad. Pôdoznanectvo predstavuje činnosť bezprostredne spätú s pedológiou ako samostatným vedným odborom, zameriavajúcim sa na vedecko-výskumná činnosť v oblasti využívania a ochrany pôdy v krajine. Pôdoznanectvo tiež smeruje aj ku samotnej znaleckej činnosti vykonávanej na určitom konkrétnom pozemku.

A tak je to aj v prípade vykonávania pozemkových úprav. Ako uvádzajú Ilavská, Lazúr a Granec, *pri zostavovaní všeobecných zásad funkčného usporiadania územia majú rozhodujúcu úlohu vlastnosti, funkcie a potenciál pôd.* Okrem usporiadania pozemkového vlastníctva môže byť predmetom pozemkových úprav aj *racionálna organizácia*

---

²¹ MARTVOŇ, A.: Verejné a spoločné zariadenia v rámci pozemkových úprav v obciach na Slovensku, s. 155.

²² Ibid.

*využívania poľnohospodárskej pôdy v krajine s ohľadom na prirodzený potenciál pôdy, ekologickú stabilitu krajiny a preferencie človeka v jej využívaní.*²³

Inak povedané, pokiaľ by sme pri sceľovaní pozemkov brali do úvahy len záujmy na ochrane vlastníckych a iných práv, jednalo by sa o nesprávny postup pri pozemkových úpravách. Ten by vo výsledku mohol vyústiť jednak do značných škôd pri plnení ekologických funkcií daného územia, rovnako tak by spôsobil aj produkčno-ekonomické straty s ohľadom na vykonávanie poľnohospodárskej činnosti na predmetných pozemkoch. Tu je potrebné poukázať na to, že tieto dva záujmy sú neraz vo vzájomnom rozpore. Vychádzame tu aj z otázok veľkosti obhospodarovaných plôch, pri ktorých sa vo všeobecnosti predpokladá, že čím sa jedná o väčšiu územnú jednotku, tým je prípadný zisk zo starostlivosti o ňu vyšší. *Pri spájaní a usporiadaní územných celkov má sa zásadne vychádzať zo základného postulátu, že ak prísľušný územný celok (parcela, hon, blok a pod.) má byť základnou územnou výrobnou jednotkou a ak má poskytovať aj vyrovnané podmienky pre rast a produkciu plodín, má byť aj dostatočne homogénny. Na heterogénnych honoch sú rozdielne podmienky pre obrábanie a tým aj pre rast a produkciu plodín. Sú tu značne obmedzené možnosti jednotného postupu agromelioračných a protieróznych opatrení, ako aj ostatných zásahov.*²⁴ Vo všeobecnosti môžeme vychádzať z predpokladu, že čím sa jedná o väčšie homogénne obhospodarovacie plochy, tým sa jedná aj o väčší potenciálny zisk, ktoré je možné dosiahnuť. Má to však aj negatívnu stránku veci, a to je práve dopad na krajinu – jednak jej vzhľad, ako aj na konkrétne biotopy. V súčasnosti sa často zmieňuje ako problém ochrany poľnohospodárskej pôdy aj veľká rozloha obhospodarovaných plôch – monokultúrnych polí, ktoré priamo vplývajú na kvalitu a stav poľnohospodárskej pôdy, a to najmä ornej pôdy. *Na Slovensku sú podľa technologickej spoločnosti OneSoil priemerne najrozľahlejšie polia v EÚ. Priemerná veľkosť poľa na Slovensku je 12 ha..., pričom priemer EÚ je 3,9 ha. Veľký rozdiel v obhospodarovaní pôdy je viditeľný napríklad pri porovnaní pohraničných oblastí Slovenska a Rakúska.*²⁵

Môžeme preto uviesť, že práve z uvedených dôvodov sa nám do popredia dostáva otázka potreby úloh pedológie pri vykonávaní pozem-

---

²³ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ GÁLIS, M.: Na poliach pusto. O škodlivosti rozľahlých monokultúr na ornej pôde a možných riešeniach. In *Inštitút environmentálnej politiky. Komentár 2020/4, máj 2020.* [online]. [cit. 31.01.2022] Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/iep/2020_5_na_poliach_pusto.pdf.

kových úprav, aby bolo možné tieto záujmy vzájomne vyvážiť. Ciele pozemkových úprav by mali byť dosahované s ohľadom na vedomosti o pôde, na jej produkčné vlastnosti, ako aj jej funkcie. V tejto súvislosti je vhodné opätovne upriamiť pozornosť na otázky verejných a spoločných zariadení a opatrení. Pokiaľ je cieľom, aby výsledkom pozemkových úprav bolo také usporiadanie krajiny, ktoré bude zohľadňovať viacero záujmov – ako na usporiadaní pozemkového vlastníctva či iných právnych vzťahov k pozemkom, rovnako tak aj otázky ekologickej stability územia (vrátane vyššie spomínanej krajinytvorby), je potrebné pri príprave projektu pozemkových úprav zohľadniť požiadavky pedológie.

V tomto prípade však zároveň narážame na otázky majetkového usporiadania pozemkového vlastníctva. V súčasnosti sa na rozdrobenosť pozemkového vlastníctva môže použiť 6 indikátorov, resp. popisných situácií: jeden vlastník vlastní viacero parciel; parcely jedného vlastníka sú roztrúsené na rôznych miestach v rámci územia obce; jeden vlastník vlastní malú časť parcely (fragmentácia vlastníctva pôdy); parcely sú malé; parcely majú nežiaduce tvary; parcely sú neprístupné.²⁶ Samozrejme, ideálnym výsledkom je stav, kedy sa výlučným vlastníkom určitej parcely stane jeden vlastník, prípadne čo najmenší počet spoluvlastníkov. Zároveň je ideálnym výsledným stavom, keď pozemok, ktorý vznikne na základe pozemkových úprav je samostatne využiteľný na jeho účel – napríklad v prípade pozemku predstavujúceho poľnohospodársku pôdu je to možnosť a efektívnosť jeho samostatného obhospodarovania. Rovnako je to aj v prípade pozemkov, ktoré majú byť využité práve za účelom vybudovania verejných a spoločných zariadení a opatrení. Ako je uvedené aj vyššie, štát má zvláštne postavenie najmä pri budovaní spoločných zariadení a opatrení, kedy v niektorých prípadoch poskytuje pozemky, hoci vo všeobecnosti *potrebu pozemkov na spoločné zariadenia a opatrenia znášajú všetci účastníci okrem vlastníkov, ktorí súhlasili s vyrovnaním v peniazoch, a to podľa pomeru ich nárokov na vyrovanie k výmere všetkých pozemkov v obvo-* *de projektu pozemkových úprav.*²⁷

V tejto súvislosti by sme preto mohli postaviť otázku, v akej miere by bolo možné rozšíriť možnosti štátu pri budovaní najmä spoločných (ale pro futuro zaviesť túto možnosť aj pri verejných) zariadení a opatrení, a to najmä v situácii, keď je ich budovanie potrebné z hľadiska verejných-

---

²⁶ HUDECOVÁ, L.: The Effectiveness of Land Consolidation in Slovakia. (2015) The FIG WORKING WEEK 2015 At: Sofia, Bulgaria. [online]. [cit. 31.01.2022]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/277714379_The_Effectiveness_of_Land_Consolidation_in_Slovakia.

²⁷ § 12 ods. 8 zákona č. 330/1991 Zb.

ho záujmu presahujúceho záujmy vlastníkov predmetných pozemkov, ako aj obyvateľov obce, v ktorej územnom obvode sa pozemkové úpravy vykonávajú. A zároveň načrtnúť možnosti, v akej miere by sa v tomto prípade mohol podieľať štát na ich budovaní a takisto, aké sú úlohy pôdoznanectva pri takto cielenej politike štátu.

Pre vykonávanie pozemkových úprav je preto dôležité mať dostatok informácií o pôde. *Poskytovateľom takýchto informácií je Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy, ktorý pre potreby spracovateľov projektov pozemkových úprav vykonáva permanentnú aktualizáciu a spracovanie informácií o pôde a spracúva účelové hodnotenia kvality, ohrozenia a potenciálov poľnohospodárskej pôdy nevyhnutné pre jej udržateľné využívanie v ekologicky stabilizovanej krajine.*²⁸ VÚPOP v súčasnosti nepredstavuje subjekt s vlastnou právnou subjektivitou, ale je od 01.01.2014 organizačnou súčasťou Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra (ďalej len „centrum“). To v zmysle jeho zriaďovateľskej listiny predstavuje *hlavnú organizáciu Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR pre implementáciu zásad inteligentnej špecializácie v oblasti poľnohospodárskeho a potravinárskeho výskumu a vývoja, ako jednej zo základných oblastí špecializácie Slovenskej republiky z pohľadu dostupných vedeckých kapacít.*²⁹ Z hľadiska organizácie štátnej správy na Slovensku by sme centrum mohli zaradiť medzi dekoncentrované orgány štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou, nakoľko sa jedná o orgán podriadený ústrednému orgánu štátnej správy, a to rozpočtom a vymenovávaním vedúceho.³⁰ VÚPOP teda predstavuje len jeho súčasť, aj keď s vlastnou organizačnou štruktúrou a útvarmi. V zmysle úloh centra by sme pod pôsobnosť VÚPOP mohli zaradiť napríklad tieto činnosti: *komplexný výskum pôdy zameraný najmä na identifikáciu, hodnotenie a racionálne využívanie a ochranu produkčných a mimo produkčných schopností pôd vrátane tvorby a zdokonaľovania informačných, inherentných a expertných systémov o pôde, modelovania a tvorby optimalizačných programov ochrany a efektívneho využívania pôdy s prihliadnutím na ochranu ostatných zložiek životného prostredia.* Rovnako by sme sem však mohli a vedeli zaradiť aj činnosti spojené so službami Pôdneho portálu či tvorbu

²⁸ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznancké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznanecov SR, s. 165-166. https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf

²⁹ Zriaďovacia listina. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/dokumenty/Zriadovacia_listina_11_2014.pdf.

³⁰ MARTVOŇ, A.: Organizácia štátnej správy. In VRABKO, M. a kol.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. – 2. dopl. vyd. ISBN 978-80-89603-68-8. – Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 98.

a realizáciu *Identifikačného systému produkčných blokov na poľnohospodárskej pôde (LPIS) ako kľúčového komponentu IACS pre podporu farmárov vrátane aktualizácie produkčných blokov a s nim súvisiacich informačných vrstiev*.³¹ Obdobných činností, predstavujúcich povinnosti a oprávnenia VÚPOP ako organizačnej súčasťi centra by sme našli viaceré, a to vo všetkých prípadoch, kedy je predmetom jeho činnosti starostlivosť a ochrana najmä poľnohospodárskej pôdy.

Táto činnosť má svoje opodstatnenie aj vo vzťahu k vykonávaniu pozemkových úprav, a to samozrejme s ohľadom na celý proces. Na prvom mieste by sme mohli zmieniť oceňovanie pozemkov. Každý vlastník má dostať pozemok primeranej výmery a kvality vo vzťahu k pôvodnému pozemku (jedná sa o aplikáciu zásady grunt za grunt). Zákon o pozemkových úpravách v tejto súvislosti uvádza, že v rámci prípravy úvodných podkladov pozemkových úprav sa *hodnota pozemkov v obvode projektu pozemkových úprav určí podľa druhu pozemku vedeného v katastri nehnuteľností spresneného na základe komisionálneho zistenia v rámci spresňovania druhov pozemkov v obvode pozemkových úprav a podľa bonitovaných pôdnoekologických jednotiek* (ďalej len „BPEJ“).³² Po začatí konania o pozemkových úpravách okresný úrad začne práce na aktualizovaní BPEJ.³³ V zmysle zákona č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane poľnohospodárskej pôdy“) vykonáva pôdna služba (ktorej úlohy vykonáva VÚPOP) niekoľko úloh pri ochrane poľnohospodárskej pôdy v rámci odborného dohľadu – okrem iného *spravuje a spresňuje mapu bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek systémovo v rámci komplexnej revízie katastrálneho územia a v plošnom rozsahu celého katastrálneho územia*.³⁴ Tieto mapové podklady sa následne využijú pri príprave úvodných podkladov a rovnako sa zohľadňujú pri stanovení všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav. Ohodnotenie pozemkov sa následne prejavuje pri vyrovnaní vlastníkom pozemkov a vlastníkom spoluvlastníckych podielov na iných pozemkoch.

Zvláštna situácia však vzniká aj v prípade spomínaných verejných a spoločných zariadení a opatrení, ktoré môžu byť založené aj vo verej-

³¹ Zriaďovacia listina. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/dokumenty/Zriadovacia_listina_11_2014.pdf.

³² § 9 ods. 3 zákona č. 330/1991 Zb.

³³ § 9 ods. 1 písm. b) zákona č. 330/1991 Zb.

³⁴ § 24 ods. 3 písm. d) zákona č. 220/2004 Z. z.

nom záujme v zmysle snahy o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy. Aj v tomto prípade sa môžeme odraziť od informácií podľa BPEJ, ako aj ďalších informácií o pôdnom fonde zistených v rámci prípravy úvodných podkladov pozemkových úprav. *Jedná sa o základné informácie o ekologických a agronomických vlastnostiach pôd, umožňujúce určiť:*

- *optimálny spôsob využitia pôdy na konkrétnej lokalite,*
- *ohrozenie pôdy degradačnými faktormi,*
- *optimálny spôsob jej ochrany.*³⁵

V tejto súvislosti je viacero zaujímavých ustanovení obsiahnutých v samotnom zákone o pozemkových úpravách. V rámci prípravy úvodných podkladov zákon upravuje, že schválené všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav v niektorých prípadoch na účely výstavby spoločných zariadení a opatrení nahrádzajú niektoré rozhodnutia v územnom konaní, či rozhodnutia o odňatí poľnohospodárskej pôdy či vyňatí lesných pozemkov.³⁶ V súlade so zásadou so zásadou grunt za grunt nové pozemky vlastníka sú primerané, ak rozdiel hodnoty pôvodných pozemkov a nových pozemkov vlastníka nepresahuje desať percent hodnoty pôvodných pozemkov vrátane pozemkov alebo ich časti potrebných na spoločné zariadenia a opatrenia, avšak zároveň nepresahuje 5 % výmery pôvodných pozemkov po odpočítaní podielu pozemkov alebo ich časti potrebných na spoločné zariadenia a opatrenia.³⁷

Toto sa prejavuje rovnako aj v prípade nadobúdania pozemkov potrebných pre budovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení. V tomto prípade musíme rozlišovať rôzne situácie. *Pozemky určené projektom pozemkových úprav pre územný systém ekologickej stability regionálneho a nadregionálneho charakteru, ako aj pozemky na vybudovanie spoločných zariadení a opatrení slúžiacich vodnému hospodárstvu, najmä malých vodných nádrží, úprav tokov, závlahových zariadení a odvodňovacích zariadení poskytuje štát.*³⁸ Zákon o pozemkových úpravách ustanovuje, ak sa v katastrálnom území, v ktorom prebieha konanie o pozemkových úpravách, nenachádzajú pozemky vo vlastníctve

³⁵ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166. https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf.

³⁶ § 10 ods. 7 zákona č. 220/2004 Z. z.

³⁷ § 11 ods. 4 a 5 zákona č. 220/2004 Z. z.

³⁸ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166. https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf.

tve štátu v rozsahu potrebnom pre spoločné zariadenia a opatrenia, štát tieto pozemky nadobudne prostredníctvom Slovenského pozemkového fondu, alebo správcu pri pozemkových úpravách.³⁹ V prípadoch iných spoločných zariadení a opatrení platí, že ich vlastníctvo *nadobudne obec, v ktorej obvode sa pozemky nachádzajú, za náhradu. Za náhradu sa považuje vecné plnenie vo forme správy a údržby spoločných zariadení a opatrení. Ak ide o špecifické spoločné zariadenie a opatrenie, okresný úrad určí iného vlastníka na základe jeho súhlasu v rozhodnutí o schválení vykonania projektu pozemkových úprav.*⁴⁰

Hoci teda základný právny rámec nadobúdania vlastníctva bol v zákone jasne daný, jeho ďalšia realizácia najmä vo svetle Návrhu opatrení na urýchlené vykonanie pozemkových úprav v SR si v blízkej dobe vyžiada reagovať na ďalšie výzvy, aj s ohľadom na ochranu poľnohospodárskej pôdy. K tomuto sa bližšie vyjadrujeme v ďalšej časti tohto článku.

3. Výzvy na úseku pôdoznalectva vo vzťahu k pozemkovým úpravám a návrhy ich riešení

V súčasnosti stojí pôdna služba, ako aj VÚPOP ako taký pred viacerými výzvami. Od vtedy, ako sa na základe spomínanej novej zriaďovacej listiny stal organizačnou súčasťou centra, je jeho postavenie nevyjasnené. Otázka je, v akej miere dokáže reflektovať nové výzvy pred ktorými spoločnosť dnes stojí. Je ich nepochybne veľa a to najmä na celom úseku ochrany poľnohospodárskej pôdy. V súvislosti s načrtnutými otázkami v tomto článku poukážeme na návrhy týkajúce sa vykonania pozemkových úprav.

Táto úloha VÚPOP by mohla byť práve spätá s vybudovaním verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine. Pri ich budovaní v budúcnosti vystupuje čoraz väčšmi do popredia práve verejný záujem, a to v jeho čo najširšom význame, nielen s ohľadom na vlastníkov predmetných pozemkov, resp. obyvateľov obce riešeného územia, ale aj verejný záujem na ochrane poľnohospodárskej pôdy či lesných pozemkov.

Tu by sme na prvom mieste mohli uviesť jednotky BPEJ, ktoré predstavujú *klasifikačný a identifikačný údaj vyjadrujúci kvalitu a hodnotu produkčno-ekologického potenciálu poľnohospodárskej pôdy na danom*

³⁹ § 11 ods. 26 a 17 zákona č. 220/2004 Z. z.

⁴⁰ § 11 ods. 19 zákona č. 220/2004 Z. z.

stanovišti.⁴¹ Aj tu je však treba poukázať na to, že *vlastná bonita – hodnota pôdy sa v súčasnej bonitácii vyjadruje celoštátne platnou cenou pôdy a nie bonitnou triedou. Údaje o produkcii a nákladoch sa po určitých obdobiach aktualizujú rovnako ako aj cena pôdy.*⁴² Predstavujú významný údaj najmä pri otázkach odňatia poľnohospodárskej pôdy a jej neoprávnenom zábere – smerom k povinnosti zaplatiť finančný odvod. Ide o dôležitý údaj aj z hľadiska jednotlivých postupov v rámci vykonávania pozemkových úprav. Preto zároveň vzniká otázka, či nie je potrebné tieto jednotky aktualizovať a v ich vyjadrení kódu okrem súčasných údajov (a to: kód klimatického regiónu, kód hlavnej pôdnej jednotky, kód svahovitosti a expozície, kód skeletovitosti a hĺbky pôdy, kód zrnitosti pôdy a kód hlavnej pôdno-klimatickej jednotky) nezohľadniť aj ďalšie skutočnosti, ako napríklad práve požiadavky ekologickej stability územia vyplývajúce jednak z MÚSES, ako aj ďalších objektívne stanovených kritérií. Prípadne súčasné BPEJ nahradiť inými jednotkami, čo by bolo ideálnym riešením. Najvhodnejšia by bola možnosť využitia viacerých, rôznych jednotiek ohodnotenia bonity pôdy aj z hľadiska jej pedologických kvalít s ohľadom na využitie týchto jednotiek – inak pre účely stanovenia výšky odvodov za odňatie resp. neoprávnený záber poľnohospodárskej pôdy, inak na úseku spomínaných pozemkových úprav či územného plánovania. V tejto súvislosti by preto bolo potrebné prijať novú právnu úpravu na tomto úseku. BPEJ sú v súčasnosti vo všeobecnosti upravené v zákone o ochrane poľnohospodárskej pôdy, pričom bližšie sú stanovené v prílohe č. 2 nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 58/2013 Z. z. o odvodoch za odňatie a neoprávnený záber poľnohospodárskej pôdy v znení neskorších predpisov. Ideálnym riešením by bolo teda prijatie viacerých nových vykonávacích predpisov k zákonu o ochrane poľnohospodárskej pôdy, ktoré by tieto jednotky bližšie špecifikovali, a to s ohľadom na konkrétny rozhodovací proces vo verejnej správe, na ktorý by boli aplikované. Metodika ich určenia by však obdobne, ako aj pri súčasných BPEJ vychádzala z viacerých kritérií. Pri jednotkách, ktoré by bolo možné využiť práve na účely konanie o pozemkových úpravách, by tak boli využité aj kódy odrážajúce ekologickú stabilitu v území a tieto jednotky by sa posudzovali vo vzájomnej súvislosti.

Ďalšia výzva bezprostredne súvisí práve s plánom na urýchlené vykonanie pozemkových úprav na Slovensku. Keďže na základe vyššie zmieneneho dokumentu schváleného vládou Slovenskej republiky

---

⁴¹ § 2 písm. c) zákona č. 220/2004 Z. z.

⁴² BPEJ. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.podnemapy.sk/portal/verejnost/bpej/bpej.aspx>.

môžeme spravodlivo očakávať, že procesy týkajúce sa pozemkových úprav sa postupne začnú na území celého štátu, bolo by vhodným prístupom organizovať vybudovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine plánovite na celom Slovensku, aby sa nejednalo o jednorazové, resp. ad hoc procesy. Práve v tomto by mohla spočívať zaujímavá úloha VÚPOP, ktorý by zabezpečil prípravu plánu budovania spoločných zariadení a opatrení na všetkých katastrálnych územiach obcí, v ktorých pozemkové úpravy ešte neprebehli. Samozrejme, toto by sa týkalo len tých verejných a spoločných zariadení a opatrení, ktoré by boli budované na základe verejného záujmu smerujúceho ku zabezpečeniu ekologickej stability (resp. environmentálne spoločné zariadenia a opatrenia). Je samozrejmé, že takáto úloha by bola náročná ako organizačne, tak aj personálne a finančne. Logicky by preto takéto procesy nemohli prebiehať celoplošne pre celé územie Slovenska. Ideálny postup v tomto prípade by predstavoval nadviazanie na nariadené komplexné pozemkové úpravy, ktoré sa vykonávajú v obvode celých katastrálnych území. Svoje miesto by mal práve v prípade prvej etapy pozemkových úprav – v rámci prípravy úvodných podkladov, konkrétne všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav. Medzi obligatórne prieskumy a rozbor, ktoré sa pri nich vykonávajú⁴³, by tak bolo zaradené aj plánovanie a príprava budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení vo vzájomnej spolupráci s VÚPOP, ktorý by na v tomto prípade dohliadal na zabezpečenie ochrany poľnohospodárskej pôdy, vykonanie pedologického prieskumu a následné vytvorenie podkladu pre budovanie spomínaných zariadení. Príprava úvodných podkladov a prijatie uvedených všeobecných zásad by však naďalej ostalo v pôsobnosti miestne príslušného okresného úradu, VÚPOP by v tejto veci poskytoval len záväzné stanovisko ako dotknutý orgán.

Zároveň by sme na tomto mieste mohli spomenúť aj možnosť zavedenia informačného systému, ktorý by informácie o potrebe budovania takýchto verejných a spoločných zariadení a opatrení na konkrétnych územiach sprístupňoval všetkým oprávneným subjektom, ale v určitej miere aj verejnosti. V tomto prípade sa jedná o určité formovanie mienky jednak oprávnených subjektov, ako aj verejnosti a pro futuro vytváranie kultúrnej a ekologickej a environmentálnej krajiny. Tento aspekt má totiž dve roviny – jednak rozšírenie a sprehl'adnenie informácií dostupných cez informačné systémy o pôde – v prvom rade informácií dostupných cez mapový portál ZBGIS vedený Úradom geodézie, kartografie

---

⁴³ § 9 ods. 11 zákona č. 330/1991 Zb.

a katastra Slovenskej republiky, ako aj cez Pôdny portál VÚPOP a jeho aplikácie (ako Register pôdy LPIS), rovnako však aj Portál elektronických služieb katastra nehnuteľností (Portál ESKN) a ďalšie, už dnes používané informačné systémy dotýkajúce sa pozemkového vlastníctva a užívania pôdy. Tu je potrebné zabezpečiť, aby už existujúce verejné a spoločné zariadenia a opatrenia boli riadne evidované. Zároveň je však potrebné vytvárať priestor k tomu, aby čo najširší okruh informácií týkajúcich sa usporiadania pozemkového vlastníctva a jednotlivých prvkov v krajine. Tiež je tu však priestor k tomu, aby tieto informačné systémy boli využité práve v rámci konaní o pozemkových úpravách. S prebiehajúcou elektronizáciou verejnej správy existuje spravodlivý predpoklad, že k predmetným informačným systémom bude mať prístup čoraz väčší okruh osôb. Keďže, ako sme uviedli vyššie, budovanie verejných a spoločných zariadení predstavuje určitý prejav verejného alebo spoločného záujmu, dalo by sa zamyslieť aj nad tým, či by sa do navrhovania týchto zariadení, cielených najmä na ochranu a budovania nemohli aspoň nepriamo – svojimi návrhmi – zapojiť aj ďalšie subjekty nad zákonom stanovený okruh účastníkov pozemkových úprav, samozrejme bez postavenia účastníka. Tieto návrhy by následne boli prerokúvané spolu s ostatnými úvodnými podkladmi a následne by mohli byť schválené v rámci všeobecných zásad funkčného usporiadania územia spolu s registrom pôvodného stavu.⁴⁴

Osobitnou výzvou na tomto úseku je zároveň možnosť vytvorenia osobitných podzákonných predpisov vo forme vyhlášok Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, ktorá by určovala, akým spôsobom má VÚPOP postupovať vo vzťahu k pozemkovým úpravám. To samozrejme nielen vo vzťahu k navrhovaným úpravám, ktoré by v zmysle vyššie uvedeného textu predstavovali riešenie nastolených výziev. Je tu skôr potrebné poukázať na skutočnosť, že zákon o pozemkových úpravách nemá vykonávací predpis k tak významnému konaniu, ako sú pozemkové úpravy. Táto problematika sa týka v podstate všetkých etáp a rozhodovania v rámci pozemkových úprav. Napriek tomu, že zákon o pozemkových úpravách predstavuje pomerne detailný opis celého konania, predsa nemôže upravovať všetky procesné aspekty. Ako príklad by sme mohli uviesť už vyššie zmienené prerokúvanie úvodných podkladov⁴⁵, kde zákonodarca umožňuje oprávneným subjektom podať námietky, ktoré musia byť prerokované, ale bližšia konkretizácia tohto postupu absentuje. Obdobne je to aj v niekoľkých iných prípadoch. Je samozrejme, že tieto skutočnosti

⁴⁴ V zmysle ustanovení § 10 zákona č. 330/1991 Zb.

⁴⁵ Tamže.

nemôžu byť obsiahnuté najmä vzhľadom na rozsah v samotnom zákone, ale ich bližšia špecifikácia v podzákonnom predpise by bola vhodnou zmenou smerujúcou k naplneniu zásady zákonnosti a materiálnej rovnosti v rámci celých pozemkových úprav, keďže príslušné okresné úrady by neboli odkázané v mnohých prípadoch len na skúsenosti zo svojej rozhodovacej praxe, či mnohokrát vlastný výklad nekonkrétnych zákonných ustanovení. V tomto prípade sa nemusí jednať len o jeden podzákonný predpis, ale aj viacero, ktoré by bližšie upravovali konkrétne najmä procesné aspekty pozemkových úprav. Takáto vyhláška by mohla upravovať aj úlohy a jednotlivé činnosti spadajúce pod oprávnenia VÚPOP.

Je samozrejmé, že existuje široká škála návrhov a možných zmien, ktoré by bolo možné a vhodné v súvislosti s konaním o pozemkových úpravách realizovať. Zamerali sme sa však najmä na priblíženie tých, ktoré majú súvis s väčšou ochranou pôdy a zároveň krajiny ako celku, najmä v súvislosti s realizáciou verejných a spoločných zariadení v krajine a úloh pedológie vykonávanej najmä VÚPOP v rámci tohto procesu.

Záver

V článku sme poukazovali na dôležitosť a význam úloh pôdoznanectva a ochrany pôdy pri vykonávaní pozemkových úprav. Vzhľadom na širokú tému a možnosť priblíženia viacerých aspektov problematiky pozemkových úprav sme sa zamerali len na otázky spojené s verejnými a najmä spoločnými zariadeniami a opatreniami, ktorých budovanie sa v ostatnej dobe čoraz väčšmi začína zdôrazňovať v súvislosti s verejným záujmom na ochrane poľnohospodárskej a lesnej pôdy.

Cieľ stanovený v úvode článku sme sa snažili dosiahnuť v jeho jednotlivých častiach. V prvej časti sú preto priblížené verejné a spoločné zariadenia a opatrenia a ich význam z hľadiska krajiny tvorby, ekologickej stability, ako aj ďalších environmentálnych aspektov. V ďalšej časti sme sa zamerali na otázky pôdoznanectva, postavenia VÚPOP, a ich významu vo vzťahu k vykonávaniu pozemkových úprav. Prvá a rovnako tak aj druhá časť článku sú spracované najmä analytickou metódou, ako aj metódou dedukcie a indukcie a iných metód vedeckého výskumu, a to za využitia práce s odbornou literatúrou, právnymi predpismi a rovnako tak aj s ďalšími zdrojmi. V ostatnej časti článku sme poukázali na viaceré výzvy, ktoré vznikajú na úseku pôdoznanectva vo vzťahu k pozemkovým úpravám. Rovnako tak sme priblížili aj viaceré možné

riešenia a zlepšenia na tomto úseku. V tejto časti sme formulovali niekoľko návrhov zmien, ktoré by mohli byť pro futuro implementované do právnej úpravy.

Vo vzťahu k otázke stanovenej v úvode článku sme dospeli k záveru, že pôdoznalectvo má aj v súčasnej dobre významné a nezameniteľné úlohy, ktoré sa týkajú viacerých aspektov ako pozemkového vlastníctva, tak aj užívania pôdy. Rovnako dopadajú aj na pozemkové úpravy. Tie predstavujú okrem účelného usporiadania pozemkového vlastníctva zároveň príležitosť na formovanie krajiny ako celku, ktorý má slúžiť nie len vlastníkom pozemkov, ale aj verejnému a spoločnému záujmu ostatných subjektov. To sa dá dosiahnuť práve budovaním verejných a spoločných zariadení a opatrení. Naplnenie úloh štátu a spoločnosti, ktoré by mohli byť v tomto prípade realizované práve prostredníctvom VÚPOP, by boli veľmi prospešné pre vykonanie pozemkových úprav v celoštátnom meradle. A to aj z dôvodu, aby týmto procesom nechýbala jednotná koncepcia. Samozrejme, pozícia správneho orgánu by v rámci jednotlivých etáp pozemkových úprav stále prislúchala okresnému úradu, avšak VÚPOP by tu ako dotknutý orgán mal svoje dôležité úlohy.

V každom prípade, pozemkové úpravy sú súborom rozhodovacích procesov vo verejnej správe, ktoré bude prebiehať ešte dlhú dobu. Bez ohľadu na to, či sa vykonanie pozemkových úprav vo všetkých územiach, kde ešte neprebehlo, podarí v stanovenom termíne, je samozrejmé, že spoločenská potreba ich uskutočnenia v čo najväčšom meradle bude narastať. Ak chceme, aby pozemkové úpravy zároveň predstavovali príležitosť pre budovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení za účelom dosiahnutia ekologickej stability, úlohy VÚPOP by mali aj na tomto úseku v budúcnosti naďalej narastať.

Použitá literatúra

Monografie, vedecké a odborné publikácie

1. GÁLIS, M.: Na poliach pusto. O škodlivosti rozľahlých monokultúr na ornej pôde a možných riešeniach. In Inštitút environmentálnej politiky. Komentár 2020/4, máj 2020. [online]. [cit. 31.01.2022] Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/iep/2020_5_na_poliach_pusto.pdf.
2. HUDECOVÁ, Ľ.: The Effectiveness of Land Consolidation in Slovakia. (2015) The FIG WORKING WEEK 2015 At: Sofia, Bulgaria. [online]. [cit. 31.01.2022]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/277714379_The_Effectiveness_of_Land_Consolidation_in_Slovakia.

3. ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166. Dostupné na: https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf.
4. MASLÁK, M.: Vplyv nezákonného postupu v jednej etape konania o pozemkových úpravách na ďalšie etapy konania. In PAVLOVIČ, M. (zost.) Zborník z XXI. ročníka medzinárodnej vedeckej česko-poľsko-slovenskej konferencie práva životného prostredia. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020, s. 219-229.
5. MASLÁK, M.: Pozemkové úpravy z právneho hľadiska (vrátane problematiky záhradkových osád a usporiadania vzťahov k pozemkom pod stavbami, ktoré prešli na obce a VÚC). 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020, 132 s.
6. MARTVOŇ, A.: Verejné a spoločné zariadenia v rámci pozemkových úprav v obciach na Slovensku. In PAVLOVIČ, M. (zost.) Analýzy a trendy v pozemkových úpravách. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2021, s. 150-166.
7. MARTVOŇ, A.: Organizácia štátnej správy. In VRABKO, M. a kol.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. – : 2. dopl. vyd. ISBN 978-80-89603-68-8. – Bratislava : C. H. Beck, 2018. – S. 81-102.
8. MÁČAJ, E.: Perspektívy pozemkových úprav na Slovensku z hľadiska poľnohospodárskej politiky a krajinného plánovania. In PAVLOVIČ, M. (zost.) Analýzy a trendy v pozemkových úpravách. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2021, s. 117-126.
9. MUCHOVÁ, Z. – PETROVIČ, F.: Ekologické zariadenia a opatrenia v projektoch pozemkových úprav na príklade katastrálneho územia Lužianky. In Acta Environmentalica Universitatis Comenianae (Bratislava), 2008, roč. 16, č. 1, s. 70. Dostupné na: https://fns.uniba.sk/fileadmin/prif/actaenvi/ActaEnvi_2008_1/08_Muchova_Petrovic.pdf.
10. PAVLOVIČ, M.: Budovanie spoločných zariadení a opatrení na rozdrobených pozemkoch. In Zemědělské právo v době klimatické krize 1. vyd. ISBN 978-80-210-9748-3. – Brno : Masarykova univerzita, 2020, s. 115-131.
11. URBAN, J.: Spoločné zariadenia a opatrenia. In Kpu.sk, [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.kpu.sk/obsah-clenenie-projektu-pu/5-spolocne-zariadenia-opatrenia>.

Online zdroje, ostatné dokumenty, súdne rozhodnutia

1. BPEJ. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.podnemapy.sk/portal/verejnost/bpej/bpej.aspx>.

2. Činnosť VÚPOP. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/cinnost_vyskum.php.
3. Návrh opatrení na urýchlené vykonanie pozemkových úprav v SR. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2019/372>.
4. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021-2024. [online]. [cit. 14.01.2022] <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494677>.
5. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 19.05.2010, sp. zn. 2 Sžo 235/2009.
6. Zriaďovacia listina. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/dokumenty/Zriadovacia_listina_11_2014.pdf.

Recenzenti:

doc. JUDr. Alexandra Löwy, PhD.

Mgr. Anton Martvoň, PhD.

prof. JUDr. Marián Vrabko, CSc.

NÁHRADA ŠKODY SPÔSOBENÁ DOČASNE PRIDELENÝM AGENTÚRNÝM ZAMESTNANCOM¹

JUDr. Andrej Poruban, PhD.

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne
Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov
andrej.poruban@tnuni.sk

Náhrada škody spôsobená dočasne prideleným agentúrnym zamestnancom

Počas 20. a 21. storočia väčšina európskych krajín upravuje existenciu agentúr dočasného zamestnávania. Zatiaľ čo základné zásady sú zakotvené v Dohovore Medzinárodnej organizácie práce č. 181 a v smernici EÚ 2008/104/ES, otázka zodpovednosti za škodu je ponechaná na vnútroštátne právo. Príspevok prezentuje rastúci trend využívania dočasne pridelených zamestnancov v Slovenskej republike a poskytuje prehľad právnej úpravy náhrady škody spôsobenej dočasne prideleným zamestnancom. Zaoberá sa všeobecnou a osobitnou zodpovednosťou za spôsobenú škodu obsiahnutou v Zákonníku práce, ktorá sa uplatňuje namiesto občianskoprávnej úpravy. Cieľom tohto článku je upozorniť na dôležitosť tejto témy medzi akademickou obcou, zákonodarcami, zamestnávateľmi a zamestnancami, ktorí zdieľajú spoločný záujem.

Compensation for damage caused by temporary agency employee

For much of the 20th and 21st century, the majority of European countries maintain of the operation of temporary-work agencies. While the core principles are enshrined in Convention International Labour

---

¹ Príspevok vznikol za podpory prostriedkov poskytnutých z projektu Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied (VEGA) ev. číslo 1/0228/20 pod názvom Sociálna ochrana osôb so zdravotným postihnutím v pracovnom práve a práve sociálneho zabezpečenia.

Organization No. 181 and EU Directive 2008/104/EC, issue of the liability of damages leaves on national law. This paper presents the growing trend in the use of temporary agency employees in Slovak Republic and provides an overview of the regulation of compensation for damages caused by temporary agency employee. It deals with general and specific framework contained in the Labour Code which applies instead of the civil law. The purpose of this article is to raise awareness of the importance of this topic among academics, legislators, employers and employees, who have a common interest in it.

Indemnización por daños y perjuicios causados por un empleado de una empresa de trabajo temporal

Durante gran parte del siglo XX y XXI, la mayoría de los países europeos mantienen el funcionamiento de las empresas de trabajo temporal. Si bien el principio básico de protección está consagrado en el Convenio n° 181 de la Organización Internacional del Trabajo y en la Directiva 2008/104 de la UE, la cuestión de la responsabilidad por daños y perjuicios queda en manos de la legislación nacional. Este documento presenta la tendencia creciente en el uso de empleados de empresas de trabajo temporal en la República Eslovaca y proporciona una visión general de la regulación de la indemnización por daños y perjuicios causados por los empleados de empresas de trabajo temporal. Trata del marco general y específico contenido en el Código Laboral que se aplica en lugar del derecho civil. El objetivo de este artículo es sensibilizar sobre la importancia de este tema a académicos, legisladores, empresarios y empleados, que tienen un interés común en él.

Kľúčové slová: dočasne pridelený zamestnanec, agentúra dočasného zamestnávania, užívateľský zamestnávateľ, náhrada škody

Keywords: temporary agency employee, temporary-work agency, user undertaking, compensation for damages

Palabras clave: trabajador de una empresa de trabajo temporal, empresa de trabajo temporal, empresa usuaria, indemnización por daños y perjuicios

Úvod

Napriek tomu, že náhrada škody spôsobená užívateľskému zamestnávateľovi nie je explicitne upravená v Zákonníku práce č. 311/2001 Z. z. (ZP), vychádza táto konštrukcia z trojprvkového vzťahu, ktorý vzniká dohodami o dočasnom pridelení.

Za škodu, ktorú spôsobí zamestnanec počas dočasného pridelenia užívateľskému zamestnávateľovi, bude zodpovedať svojmu právnomu zamestnávateľovi. Agentúra dočasného zamestnávania (ADZ) bude za

škodu spôsobenú užívateľskému zamestnávateľovi zodpovedať podľa § 420 ods. 2 Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. (ObčZ)². Takáto prax je však niekedy spochybňovaná, pretože ADZ žiadnu činnosť u užívateľského zamestnávateľa nevykonáva.³

ADZ síce nezodpovedá za výsledok, ale zodpovedá za to, že – pri poskytnutí pracovnej sily pridelenými zamestnancami – užívateľský zamestnávateľ neuhrádza škodu. Zohľadňuje sa, že medzi ADZ a užívateľským zamestnávateľom existuje obchodnoprávny vzťah, z ktorého škoda by mala byť uhradená. Tak ako v prípade iných obchodnoprávných (občianskoprávných) vzťahov bude môcť užívateľský zamestnávateľ uplatniť skutočnú škodu a aj prípadný ušlý zisk, a to bez ohľadu na to, či zamestnanec spôsobil škodu z nedbanlivosti alebo úmyselne. Väčšia časť podnikateľského rizika tak ostáva na ADZ.

Pri regresnom nároku ADZ voči pridelenému zamestnancovi však bude platiť obmedzenie rozsahu náhrady škody v zmysle § 186 ZP⁴.

1. Všeobecná zodpovednosť dočasne prideleného zamestnanca za škodu

Pri všeobecnej zodpovednosti podľa § 179 ods. 1 ZP⁵ preukazuje ADZ naplnenie všetkých predpokladov, ktorými sú

- i/ porušenie právnej povinnosti pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním;

---

² § 420 ods. 2 ObčZ: „škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá.“

³ ŠUBRT, B. Právni analýza inštitutu agenturného zamestnávania v ČR: výzkumná zpráva. Praha: VÚPSV, 2007, s. 35.

⁴ § 186 ZP:

- „(1) Zamestnanec, ktorý zodpovedá za škodu, je povinný nahradiť zamestnávateľovi skutočnú škodu, a to v peniazoch, ak škodu neodstráni uvedením do predchádzajúceho stavu a ak túto škodu zamestnávateľ od zamestnanca požaduje.
- (2) Náhrada škody spôsobená z nedbanlivosti, ktorú zamestnávateľ požaduje od zamestnanca, nesmie u jednotlivého zamestnanca presiahnuť sumu rovnajúcu sa štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku pred porušením povinnosti, ktorým spôsobil škodu. Toto obmedzenie neplatí, ak ide o osobitnú zodpovednosť zamestnanca podľa § 182 až 185 alebo ak bola škoda spôsobená pod vplyvom alkoholu alebo po požití omamných látok alebo psychotropných látok.
- (3) Ak bola škoda spôsobená úmyselne, môže zamestnávateľ okrem skutočnej škody požadovať aj náhradu ušlého zisku, ak by jej neuhradenie odporovalo dobrým mravom.“

⁵ § 179 ods. 1 ZP: „Zamestnanec zodpovedá zamestnávateľovi za škodu, ktorú mu spôsobil zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním. Zamestnávateľ je povinný preukázať zamestnancovo zavinenie okrem prípadov uvedených v § 182 a 185.“

- ii/ vznik škody;
- iii/ príčinná súvislosť medzi porušením právnej povinnosti a vznikom škody;
- iv/ zavinenia na strane zamestnanca, pretože tento druh zodpovednosti je spojený s prezumpciou nevinny a budovaný na princípe zavinenia.

Relatívne samostatný druh všeobecnej zodpovednosti je upravený v § 179 ods. 2 ZP⁶, pri ktorom sa nevyžaduje porušenie právnej povinnosti, ale postačí úmyselné konanie proti princípom ekvity. K vzniku zodpovednosti musí ADZ kompletne preukázať:

- i/ konanie proti dobrým mravom;
- ii/ vznik škody;
- iii/ príčinnú súvislosť medzi konaním proti dobrým mravom a spôsobenou škodou;
- iv/ zavinenie aspoň vo forme nepriameho úmyslu, ktorý sa neviaže na spôsobenie škody, ale k vlastnému konaniu, ktoré síce nedosahuje intenzity protiprávnosti, ale je v rozpore s dobrými mravmi.

Všeobecná zodpovednosť za škodu je modifikovaná v zmysle § 181 ods. 2 ZP⁷. Pri aplikovaní je potrebné prihliadať na prevenčné opatrenie uložené všetkým zamestnancom⁸, pretože by nebolo spravodlivé, aby pridelený zamestnanec splniaci svoju zakročovaciu povinnosť zodpovedal za škodu, ktorú spôsobil v príčinnej súvislosti s aktívnym odvracaním škody. Následky nesplnenia notifikačnej a zakročovacej povinnosti zamestnanca dotvára § 181 ods. 1 ZP⁹. Tu však bude daná zodpovednosť len za škodu, ktorej bezprostrednému vzniku by sa zabránilo, keby pridelený zamestnanec konal v intenciách zákonom uloženou povinnosťou.

⁶ § 179 ods. 2 ZP: „Zamestnanec zodpovedá aj za škodu, ktorú spôsobil úmyselným konaním proti dobrým mravom.“

⁷ § 181 ods. 2 ZP: „Zamestnanec nezodpovedá za škodu, ktorú spôsobil pri odvracaní škody hroziacej zamestnávateľovi alebo nebezpečenstva priamo ohrozujúceho život alebo zdravie, ak tento stav sám úmyselne nevyvolal a ak si pritom počínal spôsobom primeraným okolnostiam.“

⁸ 178 ods. 2 druhá veta ZP: „Ak je na odvrátenie škody hroziacej zamestnávateľovi neodkladne potrebný zákrok, je povinný zakročiť.“

⁹ § 181 ods. 1 ZP: „Od zamestnanca, ktorý vedome neupozornil vedúceho zamestnanca na hroziacu škodu alebo nezakročil proti hroziacej škode, hoci by sa tým zabránilo bezprostrednému vzniku škody, môže zamestnávateľ požadovať, aby prispel na úhradu škody v rozsahu primeranom okolnostiam prípadu, ak ju nemožno uhradiť inak. Pritom sa prihliadne najmä na to, čo bránilo splneniu povinnosti. Náhrada škody nesmie presiahnuť sumu rovnajúcu sa štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku.“

Osobitným prípadom je posudzovanie zodpovednosti za škodu, ktorú spôsobil zamestnanec v opitosti.¹⁰ Ide o preklenutie prechodnej deliktuálnej nespôsobilosti zamestnanca. Podmienkou vzniku zodpovednosti za škodu je, že v daný moment sa zamestnanec vlastným zavinením uvedie do stavu, v ktorom nie je schopný ovládnuť svoje konanie alebo posúdiť jeho následky. Ide najmä o situácie pod vplyvom alkoholu, omamných prostriedkov, drog alebo iných návykových látok. Bude na ADZ, aby preukázala aspoň nevedomú nedbanlivosť, teda že zamestnanec nevedel, že sa uvedie do stavu nedostatku zmienených schopností, hoci vzhľadom k okolnostiam svojim skúsenostiam a znalostiam to vedieť mal a mohol.

2. Osobitná zodpovednosť dočasne prideleného zamestnanca za škodu

Osobitná zodpovednosť, ktorá má prednosť pred všeobecnou, je špecifická v tom, že zamestnávateľ a neťaží dôkazné bremeno pri zavinení zamestnanca, pretože to sa predpokladá. Sú tu teda sprísnené podmienky voči zamestnancovi a poskytuje sa zvýšená ochrana majetku zamestnávateľa. Práve táto oblasť je dlhodobo kritizovaná za nedostatky.¹¹

2.1 Zodpovednosť za schodok na zverených hodnotách, ktoré je zamestnanec povinný vyúčtovať

Prvým typom je zodpovednosť podľa § 182 ZP¹². Zamestnávateľ je povinný zamestnancovi preukázať:

¹⁰ § 180 ZP: „Zamestnanec, ktorý je postihnutý duševnou poruchou, zodpovedá za škodu ním spôsobenú, len ak je schopný ovládnuť svoje konanie a posúdiť následky svojho konania. Zamestnanec, ktorý sa uvedie vlastnou vinou do takého stavu, že nie je schopný ovládnuť svoje konanie alebo posúdiť následky svojho konania, zodpovedá za škodu v tomto stave spôsobenú.“

¹¹ OLŠOVSKÁ, A. – TOMAN, J. – ŠVEC, M. – SCHUZSTEKOVÁ, S. – BULLA, M.: Agentúrne zamestnávanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015.

¹² § 182 ZP:

„(1) Ak zamestnanec prevzal na základe dohody o hmotnej zodpovednosti zodpovednosť za zverené hotovosti, ceniny, tovar, zásoby materiálu alebo iné hodnoty určené na obeh alebo obrat, ktoré je povinný vyúčtovať, zodpovedá za vzniknutý schodok. V dohodách sa môže so zamestnancami súčasne dohodnúť, že ak budú pracovať na pracovisku s viacerými zamestnancami, ktorí uzatvorili dohodu o hmotnej zodpovednosti, zodpovedajú s nimi za schodok spoločne (spoločná hmotná zodpovednosť).

(2) Dohoda o hmotnej zodpovednosti sa musí uzatvoriť písomne, inak je neplatná.

(3) Zamestnanec sa zbaví zodpovednosti celkom alebo sčasti, ak preukáže, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia.

(4) Ak nedostatky vzniknú v pracovných podmienkach zamestnancov so spoločnou hmotnou zodpovednosťou v súvislosti s tým, že bol na ich pracovisko zaradený iný zamestnanec

- i/ uzavretie dohody o hmotnej zodpovednosti so zamestnancom;
- ii/ vznik škody v podobe schodku na zverených hodnotách.

Schodok predstavuje rozdiel medzi skutočným stavom hodnôt, ktoré sa zodpovedný zamestnanec zaviazal vyúčtovať, a údajmi účtovnej evidencie, o ktorý je skutočný stav nižší ako účtovný stav. Pre ustálenie schodku musia byť stanovené dva pevné časové body pre porovnanie. Prvý – východiskový, ku ktorému hmotná zodpovednosť presne začína riadnym zverením a zaúčtovaním hodnôt, a druhý – konečný, kedy sa vyúčtovanie uskutočňuje. Medzi týmito dvoma bodmi prebieha obdobie možných zmien, ktoré sa musí premietnuť do vyúčtovania. Nie je pritom podstatné kedy a ako vznikol schodok na hodnotách, ktoré zamestnanec prevzal na vyúčtovanie.

Za schodok sa nepovažuje škoda, ktorá vznikla poškodením alebo znehodnotením tovaru. V takomto prípade ale môže ísť o všeobecnú zodpovednosť zamestnanca, ak svojim zavinením porušil povinnosť pre uskladnenie a poškodenie tovaru. Schodok býva spravidla zisťovaný inventarizáciou ako inventarizačný rozdiel. Zamestnávateľ však môže aj inými dôkaznými prostriedkami preukázať stav hodnôt, ktoré zamestnancovi zveril. Príčinná súvislosť je skrytá vo zverení hodnôt, ktoré majú byť vyúčtované, a v tom, že vyúčtované neboli, a preto vznikol schodok.

Základnou hmotnoprávnou podmienkou je platná dohoda o zodpovednosti k ochrane hodnôt zverených zamestnancovi, ktorá môže byť uzatvorená oddelene alebo aj ako súčasť pracovnej zmluvy. V záujme právnej istoty je predpísaná písomná forma. Nedostatok formy má za následok neplatnosť dohody. Trvanie dohody a spôsoby zániku sú upravené v ZP.

Obsahom tejto dohody je záväzok zamestnanca prevziať zodpovednosť za zverené hodnoty určené na obeh alebo obrat, s ktorými je spojená povinnosť ich vyúčtovania. ZP ich uvádza len demonštratívne ako hotovosti, ceniny, tovar, zásoby materiálu alebo iné hodnoty. Charakteristickým znakom, ktorý ich odlišujúce od iných hodnôt, je, že sú určené na obeh alebo obrat. Pojem zverenie je širší ako len odovzdanie a zahŕňa v sebe dôveru a spoľahlivosť. Musí teda ísť o riadne odovzdanie a prevzatie hodnôt. Zamestnanec musí mať možnosť výlučnej osobnej dispozície s nimi po celý čas, po ktorý ich má vo svojej moci. To znamená, že môže s hodnotami nakladať (predávať, vydávať, pre-

---

alebo iný vedúci, prípadne zástupca vedúceho, alebo s tým, že niektorý zo zamestnancov od dohody o hmotnej zodpovednosti odstúpil, zamestnávateľ je povinný nedostatky odstrániť bez zbytočného odkladu“

pravovať atď.), ale vždy tak, aby mohol kedykoľvek uskutočniť ich riadne vyúčtovanie.

Zamestnanec preto nemôže hmotne zodpovedať napr. za zverenú dopravnú prostriedky, vybavenie kancelárie a zariadenie predajne alebo iný drobný majetok. Čo patrí do okruhu hodnôt je potrebné posudzovať podľa okolností prípad. Akceptovanými hodnotami sú tovar v predajni, v sklade, prepravovaný tovar, prevzaté finančné prostriedky od iných osôb, pohonné hmoty a účtenky na ne, stravné lístky, vratné obaly.

A práve v súvislosti s dohodou o hmotnej zodpovednosti nastáva praktický problém, pretože užívateľský zamestnávateľ nemôže v zmysle druhej vety § 58 ods. 8 ZP¹³ robiť právne úkony voči dočasne pridelenému zamestnancovi. Odkazované ustanovenie síce spomína iba vedúceho zamestnanca, ale pri využití argumentu *a minori ad maius* dospejeme k záveru, že ak právne úkony nemôže robiť vedúci zamestnanec, tak ich nemôže robiť ani iný poverený zamestnanec a ani štatutárny orgán (člen štatutárneho orgánu) užívateľského zamestnávateľa.

Tento nedostatok sa nedá vyriešiť ani za pomoci § 421 ObčZ¹⁴, pretože by išlo o obchádzanie ZP. V prípade dlhších pridelení by do úvahy pripadalo uzavretie dohody o hmotnej zodpovednosti prideleného zamestnanca, ktorá smeruje voči majetku užívateľského zamestnávateľa, s ADZ. Pridelený zamestnanec však musí mať nielen právnu, ale aj faktickú možnosť požiadať o vykonanie inventarizácie. Z pohľadu užívateľského zamestnávateľa ešte pripadá uzavretie dohody o hmotnej zodpovednosti na základe splnomocnenia udeleného ADZ. Takéto riešenie je však sporné práve kvôli zákazu uskutočňovania právnych úkonov (§ 58 ods. 8 ZP).

2.2 Zodpovednosť za stratu zverených predmetov

Podľa § 185 ZP¹⁵ zamestnanec zodpovedá za stratu predmetov, ktoré zamestnávateľ zveril zamestnancovi v súvislosti s výkonom práce. Zamestnávateľ musí preukázať:

---

¹³ § 58 ods. 8 druhá veta ZP: „Vedúci zamestnanci užívateľského zamestnávateľa nemôžu voči dočasne pridelenému zamestnancovi robiť právne úkony v mene zamestnávateľa alebo agentúry dočasného zamestnávania.“

¹⁴ § 421 ObčZ: „Každý, kto od iného prevzal vec, ktorá má byť predmetom jeho záväzku, zodpovedá za jej poškodenie, stratu alebo zničenie, ibaže by ku škode došlo aj inak.“

¹⁵ § 185 ZP:

„Zodpovednosť zamestnanca za stratu zverených predmetov

(1) Zamestnanec zodpovedá za stratu nástrojov, ochranných pracovných prostriedkov a iných podobných predmetov, ktoré mu zamestnávateľ zveril na základe písomného potvrdenia.

- i/ zamestnancovi riadne vydal predmet na písomné potvrdenie;
- ii/ zamestnanec predmet nevrátil.

Nevrátenie predmetu sa rovná jeho strate. Ak čas vrátenia nebol dohodnutý (výslovne alebo mlčky), je zamestnanec povinný vrátiť zverený predmet do siedmich dní po tom, čo ho o to zamestnávateľ požiadal.¹⁶

Tento typ zodpovednosti sa nevzťahuje na akékoľvek predmety, s ktorými zamestnanec prichádza do styku, ale len na tie, ktoré ZP súhrnne označuje ako nástroje, ochranné pracovné prostriedky a iné podobné predmety, a ktorých by zabezpečovanie ochrany bolo pre zamestnávateľa náročné, nepraktické a neefektívne. Takými sú spravidla veci menších rozmerov, ktoré zamestnanec používa výlučne sám a nedelí sa o ne s inými zamestnancami.

Podmienkou je, že musí mať možnosť kvalifikovane zabezpečiť ich účinnú ochranu. Ide teda o také predmety, ktoré sa užívaním nespotrebovávajú, a pri ktorých rozumne uvažovať o ich vrátení. Spravidla sa bude jednať o rôzne náradie, pracovný odev a obuv, tašky na pracovné prostriedky, notebook, tablet, mobilný telefón a pod. Naopak predmetom osobitnej zodpovednosti nie sú napr. stroje, automobily, zariadenie pracoviska, či kancelársky nábytok. Povahu takýchto predmetov nemajú ani veci poskytované viacerým osobám na krátkodobé vykonanie nejakej činnosti, ako napr. nástroje poskytované z náradovne.

Aj tu vznikajú pochybnosti, či ADZ môže vyvodit' osobitný typ zodpovednosti voči dočasne pridelenému zamestnancovi. Jeden názor vychádza primárne z toho, že medzi zamestnancom a užívateľským zamestnávateľom nevzniká pracovnoprávny vzťah.¹⁷ Hoci tu možno oponovať, že ide o pracovnoprávny vzťah, aj keď len *sui generis*. Ďalší názor zas pracuje so zúženým obsahom pojmu zamestnávateľ použíty v § 185 ZP, v ktorom zákonodarca nemal myslieť aj užívateľského zamestnávateľa, ale iba právneho zamestnávateľa – ADZ.¹⁸ Takéto rie-

---

(2) Zamestnanec sa zbaví zodpovednosti úplne alebo sčasti, ak sa preukáže, že strata vznikla úplne alebo sčasti bez jeho zavinenia.

(3) Zamestnávateľ môže po dohode so zástupcami zamestnancov vymedziť okruh zamestnancov, s ktorými môže dohodnúť povinnosť, aby si dali poistiť predmet, ktorý im zamestnávateľ zveril podľa odseku 1, pre prípad straty a zničenia, a okruh zamestnancov, ktorým poistí predmet zverený podľa odseku 1 pre prípad straty a zničenia.“

¹⁶ § 33 ods. 3 ZP: „Ak nie je lehota uspokojenia nároku ustanovená právnym predpisom alebo ak nie je určená v rozhodnutí alebo dohodnutá, musí sa nárok uspokojiť do siedmich dní odo dňa, keď o uspokojenie oprávnený účastník požiadal.“

¹⁷ ŠVEC, M – TOMAN, J. a kol.: Zákonník práce zákon o kolektívnom vyjednávaní ; komentár zväzok 1. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019.

¹⁸ DOLOBÁČ, M.: Náhrada škody pri dočasnom pridelení zamestnanca. In: Súčasný stav a nové úlohy pracovného práva. Praha: Leges, 2016, s. 224.

šenie je pre prax nepraktické, pretože iba ťažko si predstaviť, že pridelený zamestnanec nebude vykonávať prácu s predmetmi, ktoré mu poskytuje užívateľský zamestnávateľ.

Vzhľadom na túto nedokonalosť tak ostáva náhrada škody pri strate používaných predmetov iba v rovine všeobecnej zodpovednosti v zmysle § 179 ZP, kde však ADZ bude musieť preukazovať zavinenie. To je tiež jeden z dôvodov, prečo v dohode o dočasnom pridelení podľa § 58a ZP takmer vždy užívateľskí zamestnávatelia požadujú, aby mala ADZ platne uzatvorenú poisťnú zmluvu, na základe ktorej je poistená zodpovednosť za škodu. Zmluvné strany si v dohode upravujú aj procedúry nahlasovania škôd, vyhotovenia zápisov o vzniknutej škode a pod.

Záver

Pri právnom vzťahu troch subjektov s rôznymi záujmami je kľúčovou otázkou, komu sa bude zodpovedať zamestnanec za škodu, ktorú spôsobí počas dočasného pridelenia. Odpoveď je potrebné hľadať v mozaike dvoch právnych predpisoch národného práva, a to aj napriek tomu, že súkromnoprávna koncepcia agentúrnej práce je ovplyvnená dohovorom Medzinárodnej organizácie práce č. 181 o súkromných agentúrach práce z roku 1997¹⁹, ktorý pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 22.02.2011, a smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2008/104/ES z 19. novembra 2008 o dočasnej agentúrnej práci²⁰. Ako to už býva, prax sa vždy nejako vysporiada s problémami, ktoré sa vyskytnú. Zákonodarcovi však možno odporučiť vylepšenie právnej úpravy, ktorá by konkretizovala práva a povinnosti agentúr, užívateľských zamestnávateľov, ako i zamestnancov.

Použitá literatúra

1. DOLOBÁČ, M.: Náhrada škody pri dočasnom pridelení zamestnanca. In: *Súčasný stav a nové úlohy pracovného práva*. Praha: Leges, 2016, s. 224.
2. KOMENDOVÁ, J.: Úprava agentur práce v normách prijatých Mezinárodní organizací práce. In: *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 3/2013, s. 347-353.

¹⁹ K dohovoru pozri viac KOMENDOVÁ, J.: Úprava agentur práce v normách prijatých Mezinárodní organizací práce. In: *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 3/2013, s. 347-353.

²⁰ K smernici pozri viac VARGA, P.: Nová smernica Európskeho parlamentu a Rady o dočasnom agentúrom zamestnávaní. In: *Justičná revue* č. 6-7/2009, s. 877-883.

3. OLŠOVSKÁ, A. – TOMAN, J. – ŠVEC, M. – SCHUZSTEKOVÁ, S. – BULLA, M.: Agentúrne zamestnávanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015.
4. ŠUBRT, B. Právni analýza institutu agenturného zamestnávania v ČR: výskumná správa. Praha: VÚPSV, 2007.
5. ŠVEC, M – TOMAN, J. a kol.: Zákoník práce zákon o kolektívnom vyjednávaní ; komentár zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019.
6. VARGA, P.: Nová smernica Európskeho parlamentu a Rady o dočasnom agentúrnom zamestnávani. In: Justičná revue č. 6-7/2009, s. 877-883.

Recenzenti:

doc. JUDr. Juraj Hamul'ák, PhD.

JUDr. Vladimír Minčíč, PhD.

DAROVANIE NA SMRTEĽNEJ POSTELI PODĽA RÍMSKEHO PRÁVA¹

Mgr. Jana Prnová, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva
jana.prnova@flaw.uniba.sk

Darovanie na smrteľnej posteli podľa rímskeho práva

V modernej definícii rímskeho darovania pre prípad smrti (*donatio mortis causa*) nezriedka akcentuje, že jeho výsledný efekt závisí od prežitia darcu obdarovaným. Tento stručný opis však neodráža zložitost' zmieneneho inštitútu. Darovanie v očakávaní smrti je príkladom *datio ob rem*, ktoré je predpokladom *condictio causa data causa non secuta*. Tento príspevok sa zameriava na právnu povahu darovania pre prípad smrti a rôznych foriem, v ktorých sa v rímskom práve uplatňoval. Cieľom príspevku je poukázať na prepracovanosť právnej úpravy inštitútu, ktorá by vo viacerých aspektoch mohla byť vzorom pre legislatívne úpravy majetkovoprávných dispozícií pre prípad smrti aj v momentálnej koronakríze.

Deathbed gifts under Roman law

Modern definitions of the Roman donation in anticipation of death (*donatio mortis causa*) often emphasize that its final effect depends on the fact that the donee outlives the donor. However, this brief specification does not reflect the real perplexity of the above-mentioned institution. Donation in anticipation of death is to be considered as an example of *datio ob rem*, which is a base of the action named *condictio causa data causa non secuta*. This paper focuses on the legal nature of *donatio mortis causa* and the various forms of its application in Roman law. The aim of this paper is to point out the elaborateness of the legal institute, which could be an example for the legislative adjustments of property dispositions in the case of death in the current coronavirus crisis.

---

¹ Tento príspevok je výstupom z grantového projektu VEGA č. 1/0548/22 s názvom Kríza dôvery a jej rímsko-kánonické riešenia.

Le don de lit de mort sous le droit romain

Dans la définition moderne de la donation romaine en cas de décès (*donatio mortis causa*), se souligne souvent que son effet final dépend de la survie du donateur au receveur. En réalité, cependant, cette brève description ne reflète pas la complexité de l'institut. La donation en prévision de la mort peut être considérée comme un exemple de *datio ob rem*, qui est un élément essentiel de la *condictio causa data causa non secuta*. Cet article s'intéresse à la nature juridique des dons en cas de décès et aux diverses formes sous lesquelles ils ont été appliqués en droit romain. L'objectif de l'article est de souligner la sophistication de la réglementation juridique de l'institut, qui à plusieurs égards pourrait être un modèle pour les ajustements législatifs des dispositions du droit de propriété en cas de décès dans la crise du coronavirus actuelle.

Kľúčové slová: darovanie, darovanie pre prípad smrti, rímske právo, mortis causa, inter vivos, nebezpečenstvo smrti, kríza, smrť

Keywords: donation, donatio mortis causa, roman law, mortis causa, inter vivos, danger of death, crisis, death

Mots clés: donation, don de mort, droit romain, mortis causa, inter vivos, péril de mort, crise, mort

Úvod

Kríza spojená s pandémiou vážne ovplyvňuje takmer všetky segmenty života spoločnosti, právny systém nevynímajúc. Právo musí reagovať na nové výzvy spojené nielen s prevenciou a ochranou verejného zdravia, ale aj s riešením negatívnych následkov nebezpečenstva ohrozenia životov ľudí nákazou koronavírusu. Jednou z oblastí vzbudzujúcich v pandemickej kríze legitímny záujem súčasnej právnej vedy je aj disponovanie majetkom v prípade anticipácie smrti. Reflektujúc skutočnosť, že mnohí tí, ktorí čelili nákaze, nemali v očakávaní smrti dostatok času alebo zdrojov zriadiť závet, ktorý je v našom právnom poriadku jediným povoleným právnym úkonom pre prípad smrti, je vhodné zvážiť, aké ďalšie právne inštitúty by mohli byť relevantné za účelom majetkovoprávných dispozícií pre prípad smrti. Alternatív je viacero, jednou z vhodných sa javí inštitút darovania pre prípad smrti.

Postoje zákonodarcov k darovaniu pre prípad smrti sa naprieč históriou a zemepisným priestorom líšia. Niektoré právne úpravy ho uznávajú ako vhodný doplnok dedenia, iné ho zakazujú ako inštitút, ktorý môže

služiť k obchádzaniu práv neopomenuteľných dedičov.² Renesancia darovania pre prípad smrti bola nedávno uskutočnená v Českej republike, a to prijatím nového Občianskeho zákoníku, účinného od januára 2014; legislatívne zakotvenie inštitútu však vyvolalo kritiku v právnej teórii i praxi.³ Platný slovenský Občiansky zákonník z roku 1964 darovanie pre prípad smrti explicitne zakazuje, čo je rezíduum spoločenských a politických pomerov spreď roku 1989. Zákaz robiť majetkom pre prípad smrti dispozície, odlišné od závetu, je však v rozpore s princípmi demokratického právneho štátu, a to najmä so zásadou zmluvnej autonómie účastníkov súkromnoprávnych vzťahov a slobodným disponovaním predmetom vlastníctva.⁴ Vo svetle úvah *de lege ferenda* o postupnom znovuzavedení inštitútu darovania pre prípad smrti do nášho právneho poriadku,⁵ ako aj rizík, spojených s nedokonalým legislatívnym zakotvením inštitútu, považujeme poznanie jeho rímskoprávnej doktríny za nanajvyšš dôležité.⁶

1. *Mortis causa* verus *inter vivos*

Právo považuje darovanie za jednostranne záväznú dispozíciu majetkom darcu v prospech inej osoby, ktorá nie je spojená s povinnosťou protiplnenia obdarovaného.⁷ Podobnú konštrukciu inštitútu darovania uznávalo aj rímske právo, teória ktorého však samotné darovanie považuje len za titul nadobudnutia veci. Nadobudnutie z dôvodu darovania môže byť realizované rôznymi spôsobmi, napríklad ako prevod vlast-

---

² V nemeckom práve nie je darovanie pre prípad smrti upravené ako osobitný právny inštitút. Umožňuje ho však ustanovenie § 2301 BGB (*Bürgerliches Gesetzbuch*) v rámci právnej úpravy dedičských dohôd. Rakúsky ABGB (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) v § 956 ustanovuje, že darovanie, ktorého účinky majú nastáť až po smrti darcu, sa má považovať za zmluvu len vtedy, ak obdarovaný dar prijal, darca sa výslovne vzdal práva dar odvolať, a ak o tom bola obdarovanému doručená písomná listina. Darovanie pre prípad smrti ďalej pripúšťa aj anglické *common law*. Zmienka o inštitúte však absentuje napríklad vo francúzskej a talianskej právnej úprave. Porovnaj: FEKETE, I., – FEKETEOVÁ, M.: Darovanie pre prípad smrti – *donatio mortis causa*. In *Justičná revue*, 2006, roč. 58, č. 10, s. 1446-1453. Dostupné online: <https://www.epi.sk/odbormy-clanok/Darovanie-pre-pripad-smrti-donatio-mortis-causa.htm>

³ Pozri napr. TALANDA, A.: Darování pro případ smrti – trojský kůň dědičského práva. In *Právní rozhledy*, 2015, č. 13-14, s. 474-481; DRACHOVSKÝ, O.: Darování pro případ smrti – kam s ním? In *Ad Notam*, 2019, č. 4, s. 3-7.

⁴ FEKETE, I., – FEKETEOVÁ, M.: *Darovanie pre prípad smrti - donatio mortis causa*, s. 1446-1453.

⁵ Počíta s ním aj legislatívny zámer nového Občianskeho zákoníka, schválený vládou SR. Dostupný na: <https://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Legislativny%20zamer%20OZ.pdf>

⁶ K problematike pozri aj: IVANČÍK, J.: Rímskoprávne princípy a zásady v transformujúcom sa slovenskom právnom poriadku. Kontinuita, návrat ku koreňom alebo premárnená príležitosť. In *Právo v měnícim se světě*. Vydavateľstvi a nakladateľstvi Aleš Čeněk, 2020, s. 334-346.

⁷ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník 2. Veľký komentár*. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 1884.

níctva,⁸ stipulácia,⁹ prevzatie či odpustenie dlhu¹⁰ a pod.¹¹ Darovanie teda rímske právo klasického obdobia nepovažovalo za osobitný kontrakt, ale predstavovalo kauzu (*causa donandi, causa donationis*) iných právnych úkonov.¹²

Pramene rímskeho práva zmieňujú darovanie (*donatio*) v dvojakom význame: ako darovanie medzi živými (*donatio inter vivos*) a darovanie pre prípad smrti (*donatio mortis causa*).¹³ Pre porovnanie zmienených kategórií darovania a vymedzenie dištinkcií medzi nimi, sú smerodajné texty právnikov Juliána a Paula:

<p>D. 39, 5, 1, pr. (IULIANUS libro 17 digestorum)</p> <p><i>Donationes complures sunt. Dat aliquis ea mente, ut statim velit accipientis fieri nec ullo casu ad se reverti, et propter nullam aliam causam facit, quam ut liberalitatem et munificentiam exercent: haec proprie donatio appellatur. Dat aliquis, ut tunc demum accipientis fiat, cum aliquid secutum fuerit: non proprie donatio appellabitur; sed totum hoc donatio sub condicione est. Item cum quis ea mente dat, ut statim quidem faciat accipientis, si tamen aliquid factum fuerit aut non fuerit, velit ad se reverti, non proprie donatio dicitur; sed totum hoc donatio est, quae sub condicione solvatur. Qualis est mortis causa donatio.</i></p>	<p>D. 39, 5, 1, pr. (JULIÁN v 17. knihe Digest)</p> <p><i>Existuje niekoľko druhov darovaní. Nieкто odovzdá (vec) s úmyslom, aby sa okamžite stala (vecou) toho, kto ju prijal a za žiadnych okolností sa mu nevrátila, a to len preto, aby prejavil svoju veľkorysosť a štedrosť: to je to, čo sa správne nazýva darovaním. Nieкто odovzdá (vec) s tým, aby sa stala príjemcovou len ak sa niečo stane: toto nemožno nazvať skutočným darovaním, ale toto celé je darovanie pod podmienkou. Podobne, keď nieкто (vec) dáva s úmyslom, aby sa ihneď stala (vecou) toho, kto ju prijal, ale ak sa niečo stane alebo nestane, chce, aby sa mu (vec) vrátila; toto nie je riadne darovanie, ale je to len darovanie, ktoré sa pod podmienkou rozviaže. Takým je darovanie pre prípad smrti.¹⁴</i></p>
---	---

⁸ Táto situácia napr. v D. 39, 5, 33, 1; D. 39, 6, 42, pr.; Gai Inst. 2, 20.

⁹ Táto situácia napr. v D. 39, 6, 35, 7.

¹⁰ Táto situácia napr. v D. 39, 6, 35, 6; D. 39, 6, 31, 4; D. 39, 5, 21, pr.; D. 39, 6, 24; D. 39, 6, 28.

¹¹ ZIMMERMANN, R.: *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 479.

¹² Bližšie k dôležitosti kauzy (*iusta causa*) právneho úkonu pozri: GORDON, W. M.: *The Importance of the iusta causa of traditio*. In *New Perspectives in the Roman Law of Property. Essays for Barry Nicholas*. Oxford: Clarendon Press, 1989, s. 99-109; KLEŇOVÁ, V.: *Iusta causa traditionis: Obligačný právny úkon zaväzujúci k prevodu vlastníctva alebo účel odovzdania?* In *Časopis pre právni vědu a praxi*, 2001, roč. 29, č. 4, s. 725-739. Bližšie k vývoju darovania pozri: AMELOTTI, M.: *La donatio mortis causa in diritto romano*. Milano: Giuffrè, 1953, s. 4; SIMONIUS, P.: *Die Donatio mortis causa im klassischen römischen Recht*. Bazilej: 1958, s. 198; ZIMMERMANN, R.: *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, s. 494; KLEŇOVÁ, V.: *Darovanie s prikazom v rímskom práve*. Praha: Leges, 2019, s. 21.

¹³ V obdobnom kontexte zmieňujú dva druhy darovania aj Justinianske Inštitúcie: „*donationum autem duo genera sunt: mortis causa et non mortis causa*“ (Inst. 2, 7, pr).

¹⁴ Preklad z anglického textu: WATSON, A.: *The Digest of Justinian. Volume 3*. Philadelphia: University of Pennsylvania, 1998, s. 408.

Z citácie Digest vyplývajú dve formy darovania. (1) Prvú formu právnik vymedzil ako darovanie v pravom slova zmysle, ktorým je majetková dispozícia vecou, realizovaná nezištne. Darca pri darovaní neočakáva od obdarovaného žiadne protiplnenie a nemá ani v úmysle domáhať sa vrátenia darovanej veci. Podstatným znakom tohto typu darovania je jeho nepodmienenosť – darca teda, keďže nič od obdarovaného neočakáva, odovzdáva vec obdarovanému ihneď. (2) Druhou formou, zmienenou v citovanom fragmente, je podmienené darovanie, pričom Julián pojednáva o suspenzívnej aj o rezolútívnej podmienke.¹⁵ V prípade odkladacej kondície sa obdarovaný stane vlastníkom veci až v okamihu splnenia podmienajúcej udalosti. Takéto darovanie nemožno považovať za darovanie v pravom slova zmysle tak, ako je vymedzené v bode (1) vyššie, nakoľko pri ňom absentuje požiadavka okamžitého výkonu a prevodu vlastníckeho práva.¹⁶ Rezolútívne podmienené darovanie je síce realizované ihneď, ale jeho následky pominú, pokiaľ nastane resp. nenastane istá vopred vymienená rozvážajúca skutočnosť.¹⁷ Záverom fragmentu Julián dodáva, že darovaním s rozvážajúcou podmienkou je *donatio mortis causa*, ktorému inštitútu sa podrobne venujeme v ďalších dvoch kapitolách tohto článku.

Juliánov text ďalej napovedá o dôležitom pojmovom znaku darovania v pravom slova zmysle: darca ho realizuje a dar odovzdáva obdarovanému výlučne s cieľom vykonať veľkorysosť a štedrosť, neočakáva žiadne protiplnenie. Táto liberalita zároveň odlišuje darovanie *inter vivos* od darovania pre prípad smrti, ktorého dôvodom je očakávanie smrti, bez hrozby (alebo uvedomenia si) ktorej by k tomuto darovaniu

---

¹⁵ Suspenzívna podmienka odkladá právne účinky darovania a odovzdanie daru (*Túto väzu ti darujem, ak na ceste zomriem*). Rezolútívna podmienka ruší darovanie, ktoré už bolo realizované odovzdaním (*Darujem ti túto väzu ale len za podmienky, že mi ju vrátiš, pokiaľ sa z cesty vrátim živý*). V prvom prípade obdarovaný nemá až do smrti darcu žiadne právo k veci, avšak akonáhle podmienka nastane (darca zomrie) obdarovaný sa stáva vlastníkom veci bez potreby ďalšieho odovzdania veci. V druhom prípade je darovanie účinné ihneď a obdarovaný nadobúda vlastníctvo veci odovzdaním, ale v prípade, že nastane očakávaná udalosť a darca zomrie, darovanie sa ruší a darca je povinný vrátiť darovanú vec. Bližšie pozri: CUMIN, P.: *A Manual of Civil Law; Or Examination in the Institutes of Justinian: Being a Translation of and Commentary on that Work, with an Introduction on the History of the Roman Law*. V. & R. Stevens and G.S. Norton, 1857, s. 106.

¹⁶ KLEŇOVÁ, V.: *Darovanie s príkazom v rímskom práve*, s. 26.

¹⁷ Ohľadom časti textu, pojednávajúcej o rezolútívnej podmienke (*item cum – donatio*), prevažuje v právnej romanistike mienka, že sa jedná o interpoláciu. Argumenty predostreli viacerí právní romanisti: AMELOTTI, M.: *La donatio mortis causa in diritto romano*, s. 25; KLEŇOVÁ, V.: *Poznalo klasické rímske právo rezolútívne podmienené darovanie pre prípad smrti?* In *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2019, s. 55-68. Klasický pôvod textu sa snaží dokázať RÜGER: RÜGER, D.: *Die donatio mortis causa im klassischen römischen Recht*. Berlin: Duncker & Humboldt, 2011, s. 30-32.

pravdepodobne nedošlo. Smrť ako motív darovania *mortis causa* potvrdzuje aj Paulus:

<p>D. 39, 6, 35, 2 (PAULUS libro sexto ad legem Iuliam et Papiam)</p> <p><i>Sed mortis causa donatio longe differt ab illa vera et absoluta donatione, quae ita proficiscitur, ut nullo casu revocetur. Et ibi qui donat illum potius quam se habere mavult: at is, qui mortis causa donat, se cogitat atque amore vitae recepisse potius quam dedisse mavult: et hoc est, quare vulgo dicatur: „Se potius habere vult, quam eum cui donat, illum deinde potius quam heredem suum“.</i></p>	<p>D. 39, 6, 35, 2 (PAULUS v šiestej knihe k zákonu Julia a Papia)</p> <p><i>Ale darovanie pre prípad smrti sa značne líši od pravého a nepodmieneného darovania, ktoré vznikne tak, že ho za žiadnych okolností nemožno odvolať. A vtedy si ten, kto (darovanie) robí praje, aby mal (vec) radšej obdarovaný než on sám: avšak ten, kto daruje pre prípad smrti, myslí na seba a z lásky k životu si radšej praje (vec) získať späť ako by ju mal dať (obdarovanému): a to je dôvod, prečo sa bežne hovorí: „(darca) chce väčšmi mať (vec) sám, ako (by ju mal mať) ten, komu daruje, radšej však on (obdarovaný), ako jeho (darcov) dedič.“¹⁸</i></p>
---	--

Z Paulovho textu vyplýva zásadný rozdiel medzi darovaním pre prípad smrti a darovaním medzi živými, t. j. skutočným a nepodmieneným darovaním (*vera et absoluta donatio*). Darca realizuje nepodmienečné darovanie *inter vivos* nezištne, s pohnútkou zrieknuť sa vlastníctva darovanej veci v prospech obdarovaného, ktorému vec dopraje väčšmi než sebe samému, pričom nemá v úmysle požadovať vrátenie daru. Pre tento typ darovania je teda kľúčová definitívnosť prevodu vlastníctva darovanej veci.¹⁹ V prípade darovania *mortis causa* darca anticipuje svoju smrť, a keďže si nepraje, aby vec získali jeho dedičia,²⁰ pristupuje k jej darovaniu ešte predtým než zomrie. Nebyť okolnosti bezprostredne hroziacej smrti, vec by si darca pravdepodobne egoisticky ponechal, preto ak darca nebezpečenstvo prežije (alebo ak prežije samotného obdarovaného), môže mať záujem získať darovanú vec naspäť pre seba,²¹ pričom za týmto účelom je aktívne legitimovaný na

¹⁸ Preklad z anglického textu: WATSON, A.: *The Digest of Justinian. Volume 3*, s. 418-419.

¹⁹ KLEŇOVÁ, V.: *Darovanie s príkazom v rímskom práve*, s. 189.

²⁰ Priorizácia obdarovaného pred dedičmi zo strany darcu je vyjadrená aj v D. 39, 6, 1, pr.; Inst. 2, 7, 1.

²¹ Ak bolo darované pre prípad smrti z dôvodu choroby a daná osoba sa z choroby vylieči, Ulpián pripúšťa možnosť vrátenia daru darcovi (D. 39, 6, 8, 1). Julián právo darcu *mortis causa* na vrátenie daru rozširuje aj na situáciu, kedy nie je ešte isté, či sa darca uzdraví, resp. vylieči z choroby (D. 39, 6, 16). Dôvodom pre vrátenie daru môže byť aj zmena názoru darcu, teda darca si darovanie jednoducho rozmyslí (D. 39, 6, 30; D. 39, 6, 35, 4).

podanie žaloby.²² Z vyššie uvedených citácií Digest vyplýva zásadné diferenciatívne kritérium darovania pre prípad smrti: je ním potenciálna odvolateľnosť tohto typu právneho úkonu, ktorá ho odlišuje od nepodmienečného darovania realizovaného medzi živými.²³

2. Darovanie pre prípad smrti a jeho druhy

Exemplifikatívny výpočet prípadov darovania pre prípad smrti s ohľadom na skutkové a právne okolnosti jeho vzniku a odvolateľnosti možno nájsť v D. 39, 6, 2:

<p>D. 39, 6, 2 (ULPIANUS libro 32 ad Sabinum)</p> <p><i>Iulianus libro septimo decimo digestorum tres esse species mortis causa donationum ait, unam, cum quis nullo praesentis periculi metu conterritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. Aliam esse speciem mortis causa donationum ait, cum quis imminente periculo commotus ita donat, ut statim fiat accipientis. Tertium genus esse donationis ait, si quis periculo motus non sic det, ut statim faciat accipientis, sed tunc demum, cum mors fuerit insecta.</i></p>	<p>D. 39, 6, 2 (ULPIÁN v 32. knihe k Sabinovi)</p> <p><i>Julián v sedemnástej knihe Digest hovorí, že sú tri druhy darovania pre prípad smrti. Prvý, kde darca, ktorý nemá žiadne obavy z blížiacej sa smrti, daruje výlučne s ohľadom na svoju smrteľnosť. Hovorí, že ďalší druh darovania pre prípad smrti je ten, keď niekto, vyrušený bezprostredným nebezpečenstvom daruje tak, že sa to (vec) okamžite stane vlastníctvom osoby, ktorá dostane (vec). Hovorí, že tretím druhom darovania pre prípad smrti je, keď niekto, vyrušený nebezpečenstvom, daruje tak, že sa to (vec) stane vlastníctvom osoby, ktorá dostane (vec) nie ihneď, ale až v prípade smrti (darcu).²⁴</i></p>
---	--

Citujúc Juliána, právnik Ulpian vymenúva tri formy darovania pre prípad smrti. Najprv zmieňuje darovanie z dôvodu uvedomenia si vlastnej smrteľnosti (*sola cogitatione mortalitatis*), ktorú okolnosť pripustil pre prípad *donatio mortis causa* aj Gaius.²⁵ Darca v tomto prípa-

²² Pre tento prípad Ulpian pripúšťa darcovi v D. 39, 6, 30 *condictio ex poenitentia*, ktorá je subkategóriou *condictio causa data causa non secuta*. Bližšie ku kondíciám pozri: ZIMMERMANN, R.: *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, s. 844; WENDT, O.: *Die Condictio ex poenitentia. Beitrag zur Lehre vom Dare ob causam*. Londýn: Forgotten books, 2018; DOSTALÍK, P.: *Conditiones. Ke kořenům bezdůvodného obohacení*. Praha: Auditorium, 2019.

²³ Marcián v D. 39, 6, 27 dokonca hovorí, že ak darovanie pre prípad smrti bolo uskutočnené tak, že ho za žiadnych okolností nemožno odvolať, má sa posudzovať ako *donatio inter vivos*.

²⁴ Preklad z anglického textu: WATSON, A.: *The Digest of Justinian. Volume 3*, s. 415.

²⁵ D. 39, 6, 31, 2: „Rursus id, quod mortis causa donatur, aut in periculum mortis datur aut cogitationem mortalitatis, quod nos quandoque morituros intellegimus.“

de nie je k darovaniu motivovaný nebezpečenstvom ani hrozbou smrti, ale iba vedomím, že ako smrteľná bytosť môže kedykoľvek zomrieť. Myšlienka na nevyhnutnú pominuteľnosť ľudského života je bezpochyby menej naliehavý dôvod darovania ako reálne ohrozenie života, z hľadiska jeho následkov však rovnako relevantný.

Další typ darovania pre prípad smrti, ktorý možno vyabstrahovať z citovaného textu, je realizovaný nasledovne: darca pod vplyvom bezprostredne hroziaceho nebezpečenstva smrti daruje vec obdarovanému, pričom k odovzdaniu veci (*datio*) dochádza okamžite.²⁶ Darovanie je teda motivované očakávaním hrozby na živote,²⁷ pričom postačuje, aby darca takéto nebezpečenstvo subjektívne pociťoval, nemusí byť dané objektívnymi okolnosťami.²⁸ Z hľadiska vecnoprávného je obdarovaný vlastníkom aj držiteľom darovanej veci, má teda silné postavenie, keďže mu prislúcha vecné právo *erga omnes*. Jediným obmedzením jeho nerušeného výkonu je skutočnosť, že účinnosť darovania je naviazaná až na moment smrti darcu. To potvrdzuje Ulpián, ktorý považuje takéto darovanie za imperfektné až kým darca nezomrie.²⁹ Dôvodom je skutočnosť, že *causa donationis* je suspenzívne podmienená do okamihu smrti darcu. Ten môže dotedy vec od obdarovaného kondikovať,³⁰ pokiaľ by nebezpečenstvo, pod vplyvom ktorého darca darovanie realizoval, pominulo (ak sa darca vyzdraví z choroby)³¹ alebo by darca prežil obdarovaného.³² Či však darca o vrátenie daru požiada alebo či v prípade odmietnutia obdarovaného vrátiť dar pristúpi darca k uplatneniu kondície, závisí len od subjektívnej vôle darcu, samotná skutočnosť, že nebezpečenstvo smrti pominulo (alebo že darca prežil obdarovaného) ešte neznamená automatickú neplatnosť darovania pre prípad smrti.

²⁶ Viacerí právni romanisti sa zhodujú, že práve táto forma predstavuje základný typ darovania pre prípad smrti. Bližšie pozri napr. AMELOTTI, M.: *La donatio mortis causa in diritto romano*, s. 12; ANKUM, H.: Donations in contemplation of death between husband and wife in classical Roman law. In *Index. Quaderni camerti di studi romanistici/ International survey of Roman law*, 1994, č. 41, s. 635-656; SIMONIUS, P.: *Die donatio mortis causa im klassischen römischen Recht*, s. 636.

²⁷ Hroziace nebezpečenstvo naznačujú v prameňoch tieto okolnosti: vážna choroba darcu (D. 12, 4, 12; D. 23, 3, 76; D. 24, 1, 4; D. 24, 1, 20; D. 24, 1, 56; D. 39, 6, 8; D. 39, 6, 13, 1), vysoký vek (D. 39, 6, 5), bitka či dlhá cesta (D. 39, 6, 29), chatrné zdravie, útok nepriateľov alebo lupičov, krutosť alebo nenávisť mocného muža, námorná plavba (všetko v D. 39, 6, 3), cestovanie cez nebezpečné miesta (D. 39, 6, 4). Do úvahy prichádza i alternatíva, že nebezpečenstvo sa bude týkať inej osoby ako darcu samotného (D. 39, 6, 18, pr.)

²⁸ D. 39, 6, 43: „...*Nerattius: sufficere existimationem donantis hanc esse, ut moriturum se putet: quam iuste nec ne susceperit, non quaerendum. Quod magis tuendum est.*“

²⁹ D. 39, 6, 32: „*Non videtur perfecta donatio mortis causa facta, antequam mors insequatur.*“

³⁰ SIMONIUS, P.: *Die donatio mortis causa im klassischen römischen Recht*, s. 125-126.

³¹ Táto situácia napr. v D. 39, 6, 8, 1; D. 39, 6, 13, pr.-1; D. 39, 6, 18, pr.-1; D. 39, 6, 19; D. 39, 6, 24; D. 39, 6, 29; D. 39, 6, 31, 3.

³² Táto situácia napr. v D. 39, 6, 13, 1; D. 39, 6, 23; D. 39, 6, 29; D. 39, 6, 44.

Posledná forma *donatio mortis causa* pripomína predchádzajúci typ. Aj v tomto prípade darca koná v obave o svoj život, vyvolanej nebezpečenstvom, ktoré mu hrozí. Rozdiel oproti predchádzajúcemu darovaniu spočíva v suspenzívnej podmienenosti prevodu vlastníckeho práva – obdarovanému darca odovzdal len držbu darovanej veci. Definitívny prevod vlastníckeho práva je podmienený okamihom smrti darcu. Nakoľko vlastnícke právo má darca, môže vec vindikovať od obdarovaného, prípadne od inej osoby, ktorá má predmetnú vec vo svojej faktickej moci.³³

Výpočet prípadov darovania pre prípad smrti, ktorý predstrel právnik Julián, sa síce sprvu môže javiť ako obsiahlejší v porovnaní v Gajovom dvojdelení,³⁴ nie všetky uvedené druhy *donatio mortis causa* však môžeme označiť za klasické. Právne posledný zmiený typ darovania pre prípad smrti bol do textu pravdepodobne interpolovaný justiniánskymi kompilátormi.³⁵ Keď teda odhliadneme od poklasickej vsuvky, zistíme, že Juliánove a Gajove vymedzenia darovania pre prípad smrti korešpondujú: obmedzujú sa na bezodkladné odovzdanie veci v prípade očakávania bezprostredného nebezpečenstva smrti ako prvú formu *donatio mortis causa* a darovanie pod vplyvom uvedomenia si všeobecnej smrteľnosti ako formu druhú.

Pozrime sa však na to, či tento záver korešponduje aj s doktrínou ďalších rímskych právnikov. V D. 39, 6, 3 uvádza Paulus nasledovne:

<p>D. 39, 6, 3 (PAULUS libro septimo ad Sabinum)</p> <p><i>Mortis causa donare licet non tantum infirmae valetudinis causa, sed periculi etiam propinque mortis vel ab hoste vel a praedonibus vel ab hominis potentis crudelitate aut odio aut navigationis ineundae:</i></p>	<p>D. 39, 6, 3 (PAULUS v 7. knihe k Sabinovi)</p> <p><i>Darovanie mortis causa je zákonné nielen vtedy, keď k tomu človeka prinúti chatrné zdravie, ale aj z dôvodu nebezpečenstva smrti, či už z rúk nepriateľov alebo lupičov; alebo pre krutosť alebo nenávisť nejakého mocného muža, alebo keď sa niekto chystá podniknúť námornú plavbu.³⁶</i></p>
---	---

³³ Použitie reivindikačnej žaloby na vydanie darovanej veci darcovi – vlastníkovi je potvrdené v D. 39, 6, 14 aj v D. 39, 6, 29. Bližšie k reivindikačnej žalobe pozri: PRNOVÁ, J.: Reivindikačná žaloba pohľadom rímskeho práva. In *Bratislavské právnické fórum 2013*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2013, s. 1705-1710.

³⁴ Gaius považuje za darovanie pre prípad smrti všetko, čo bolo dané v bezprostrednom nebezpečenstve smrti, alebo v očakávaní smrti z dôvodu, že chápeme, že skôr či neskôr zomrieme (D. 39, 6, 31, 2).

³⁵ Porovnaj LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum. Tomus III*, Weimar: Hermann Böhlau Hachfolger, 1935, s. 107.

³⁶ Preklad z anglického textu: WATSON, A.: *The Digest of Justinian. Volume 3*, s. 415.

V porovnaní s Gaiom, Ulpiánom a Juliánom je Paulus stručnejší: za zákonné darovanie pre prípad smrti považuje len také skutkové okolnosti, kedy je darovanie uskutočnené z dôvodu narušeného zdravia alebo ohrozenia života. Úplne absentuje zmienka o darovaní bez imanentného nebezpečenstva na živote, teda o takom darovaní, ktoré reflektuje iba skutočnosť, že skôr či neskôr darca nevyhnutne zomrie. V nadväznosti na túto stručnú Paulovu formuláciu sa v právnej romanistike rozšírilo presvedčenie, že tento typ darovania má až poklasický pôvod.³⁷ Bez ohľadu na časový rámeček vzniku inštitútu darovania *solo cogitatione mortalitatis*, je potrebné hodnotiť ho ako adekvátnu alternatívu majetkovoprávných dispozícií v očakávaní smrti. Darca je v tomto prípade totiž vo veľmi výhodnom postavení v prípade, že si darovanie rozmyslí a rozhodne sa požadovať dar späť. Nemusí totiž dokazovať existenciu dôvodov pre vrátenie daru (odpadnutie nebezpečenstva na živote) ani nemusí vyčkávať či obdarovaný zomrie skôr ako on sám, keďže podnetom pre darovanie nebolo bezprostredné ohrozenie na jeho živote.

3. *Donatio mortis causa* ako plnenie za účelom získania protiplnenia

<p>D. 39, 6, 35, 3 (PAULUS libro sexto ad legem Iuliam et Papiam)</p> <p><i>Ergo qui mortis causa donat, qua parte se cogitat, negotium gerit, scilicet ut, cum convaluerit, reddatur sibi: nec dubitaverunt Cassiani, quin conditione repeti possit quasi re non secuta propter hanc rationem, quod ea quae dantur aut ita dantur, ut aliquid facias, aut ut ego aliquid faciam, aut ut Lucius Titius, aut ut aliquid optingat, et in istis conditio sequitur.</i></p>	<p>D. 39, 6, 35, 3 (PAULUS v šiestej knihe k zákonu Julia a Papia)</p> <p><i>Preto ten, kto daruje pre prípad smrti, uskutočňuje v tej časti, v ktorej myslí na seba, obchod (negotium), s cieľom získať vec v prípade, že vyzdravie. A prívrženci Cassia nepochybovali, že kondíciou možno požadovať vrátenie (veci) akoby nebol splnený účel odovzdania, z toho dôvodu, že to, čo sa odovzdáva, to sa odovzdáva buď na ten účel aby si niečo vykonal, alebo aby Lucius Titius (niečo vykonal), alebo aby sa niečo prihodilo, a v týchto prípadoch sa povoľuje kondícia.³⁸</i></p>
---	--

³⁷ Zástancom klasicity inštitútu je napríklad AMELOTTI, M.: *La donatio mortis causa in diritto romano*, s. 11; ANKUM, H.: *Donations in contemplation of death between husband and wife in classical Roman law*, s. 636. Naopak tézu o poklasickom pôvode inštitútu prezentuje SIMONIUS, P.: *Die donatio mortis causa im klassischen römischen Recht*, s. 80.

³⁸ WATSON, A.: *The Digest of Justinian. Volume 3*, s. 419.

V citovanom texte púta klasifikácia darovania pre prípad smrti ako *datio ob rem*.³⁹ *Cassiani* (prívrženci rímskoprávnej školy sabiniánov) pripúšťajú, že darca *mortis causa* má k dispozícii *condictio re non secuta* na vrátenie odovzdanej veci ak nebol splnený účel odovzdania, t.j. nenastala smrť darcu. Zdá sa, že právnik referuje len na také darovanie pre prípad smrti, pri ktorom dochádza k okamžitému odovzdaniu darovanej veci, a teda prevod vlastníctva založený na odkladnej podmienke nemožno považovať za *datio ob rem*.⁴⁰

Vyvstáva otázka, aký bol v tomto prípade konkrétny účel *datio ob rem*, a prečo existovala táto forma darovania popri darovaní *inter vivos* a inštitútoch rímskeho dedičského práva?

Vymedzenie darovania v očakávaní smrti ako *datio ob rem* má zásadnú výhodu v porovnaní s právnymi aktami dedičského práva. Vzhľadom na to, že obdarovaný nadobudol vlastníctvo a držbu danej veci už v čase darovania, jeho právne postavenie bolo oveľa silnejšie ako postavenie dedičov, ktorí vlastníctvo a práva s ním spojené nadobudli až po smrti poručiťa. Hoci sa darovanie *mortis causa* považuje za perfektné až po smrti darcu, obdarovaný bol ako vlastník oprávnený vecou disponovať, užívať ju, aj brať jej prípadné plody.

Okrem tohto účelu mohol darca darovaním pre prípad smrti sledovať aj iný cieľ. V niektorých situáciách bolo darovanie jednoduchším spôsobom nakladania s majetkom ako spísanie poslednej vôle, a to z dôvodu formalít rímskeho testamentu v klasickom práve. V stave bezprostredného ohrozenia života bolo neformálne darovanie veľmi pohodlným nástrojom majetkovoprávnej dispozície. V iných prípadoch mohol darca obísť obmedzenia alebo zákazy rímskeho dedičského práva, najmä obmedzenia, ktoré vyplývali pre slobodné alebo bezdetné

³⁹ V rímskom práve bolo *datio ob rem* plnením, realizovaným kvôli určitému výsledku (D. 12, 5, 1, pr.), napr. na získanie protiplnenia (D. 12, 6, 52). Ak niekto platil (*datio*) za účelom získať od druhej strany protiplnenie (*ob rem*), potreboval záruku, že ak jeho očakávanie protiplnenia nebude naplnené, bude mať možnosť domáhať sa vrátenia svojho poskytnutého plnenia. Na tento účel slúžila *condictio ob rem*, v prameňoch označovaná aj ako *condictio ob rem dati*, *condictio ob causam datorum* a *condictio causa data causa non secuta*. Bližšie pozri: ZIMMERMAN, R.: *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, s. 842. K vzniku kondície pozri: VANČURA, J.: K histórii rímskych kondícií. In *Sborník věd právních a státních*, 1911-1912, roč. 12, s. 257-297.

⁴⁰ Nie je známy názor prokuliánov, pravdepodobne ho justiniánski kompilátori pri zostavovaní Digest vyškrtli. Zdá sa však, že klasifikácia *donatio mortis causa* ako *datio ob rem* bola v treťom storočí prevládajúcim názorom. Bližšie k názorovým nezhodám právnických škôl pozri: BRTKO, R.: *Kontroverzie medzi prokuliánmi a sabiniánmi*. Levoča: MTM Levoča, 2020. Bližšie k tvorbe Digest pozri: PRNOVÁ, J.: Digesta a fenomén interpolácii Justiniánskych kompilátorov. In *Historia et interpretatio Digestorum seu Pandectarum*. Praha: Leges, 2016, s. 123-134.

osoby.⁴¹ Ak konkrétnu osobu nebolo možné ustanoviť za dediča alebo osoba nepatrila medzi zákonných dedičov, jediným spôsobom nakladania s majetkom v prospech tejto osoby bolo darovanie *mortis causa*. Je teda pravdepodobné, že darovanie tohto druhu bolo do určitej miery výsledkom pokusov vyhnúť sa technickým alebo formálnym prvkom rímskeho dedičského práva.

Záver

Právny charakter darovania pre prípad smrti nebol v rímskom práve jednoznačný. Do istej miery je to zásluha justiniánskeho zákonodarstva a jeho interpolačného pričinenia, významnú úlohu však zohral i anomálny charakter inštitútu, ktorý niektorí právnici porovnávali s testamentom, iní zas pozorovali viac spoločných znakov s kontraktami. Medzi právníkmi klasického obdobia vývoja rímskeho právneho poriadku bolo dokonca sporné či inštitút subsumovať pod skupinu právnych úkonov *mortis causa* alebo *inter vivos*.⁴²

Porovnaním darovania pre prípad smrti a darovania v pravom slova zmysle možno vysloviť záver, že pri prvom zmienenom existuje nesúlad medzi účelom odovzdania a príčinou, ktorá umožňuje darcovi uplatniť si nárok na vrátenie plnenia. Ak darca prežil nebezpečenstvo, pre ktoré sa rozhodol darovať, bol oprávnený získať späť svoj majetok bez ohľadu na konkrétny dôvod, ktorý ho motivoval k prevodu majetku na obdarovaného.

V tomto príspevku sme poukázali, že darca, ktorý daruje v očakávaní smrti sleduje účel, ktorým je budúce darovanie, to je však suspenzívne podmienené až do smrti darcu. Obdarovaný teda nadobúda vlastníctvo darovanej veci na účel, ktorý má vzniknúť v budúcnosti. Darca chcel spravidla upraviť osud jemu patriacej veci po smrti tak, že ju ešte za života daroval vybranej osobe. Takto síce darca uprednostnil obdarovaného pred svojimi dedičmi, ale pred obdarovaným uprednostnil seba samého tým, že si ponechal možnosť za určitých okolností zmeniť svoj názor a získať darovanú vec späť.

Táto historická sonda do rímskoprávnej úpravy darovania pre prípad smrti ukázala, že inštitút sa stal efektívnym nástrojom pre majetkovoprávne dispozície popri (aj namiesto) zákonnom i testamentárnom dedení a ostatných nástrojoch dedičského práva. Nepriamo sme tým

---

⁴¹ Ide o obmedzenia uvalené zákonmi ex Iulia de maritandis ordinibus a lex Papia Poppaea. Bližšie pozri: GREGOR, M.: *Rímsky štát a právo za vlády cisára Augusta*. Praha: Leges, 2018.

⁴² Porovnaj C. 8, 56, 4; Inst. 2, 7, 1.

ukázali i potrebu zakotviť alternatívu majetkovoprávných dispozícií pre prípad smrti v slovenskom právnom poriadku, kde v súčasnosti úplne absentuje možnosť darovania *mortis causa* ale aj dedičských dohôd a zriadenia závetu s podmienkou. Naliehavosť tohto postulátu umocnila i pandémia, počas ktorej mnohí zomierajú náhle a neočakávane, bez existencie alebo aktualizácie poslednej vôle, týkajúcej sa naloženia ich majetkom. Právna úprava tzv. darovania na smrteľnej posteli však musí vhodne korelovať s inštitútmi dedičského práva tak, aby nedošlo k obchádzaniu a znevýhodňovaniu neopomenuteľných dedičov. Môže sa realizovať formou explicitného zakotvenia darovania pre prípad smrti ako dvojstranného právneho úkonu, ktorého účinnosť nastane až ku dňu smrti darcu, spolu s existenciou právnej možnosti darcu tento právny úkon kedykoľvek odvolať. Alternatívou je aj forma ustanovenia kolíznej právnej normy ako výkladového pravidla pre eventualitu darovania podmieneného smrťou darcu, ktorá môže byť posúdená podľa dedičského práva alebo ako bežné darovanie.

Použitá pramene

1. *Codex Iustinianus*, recognavit Krueger, P., Berlín: Weidmannos, 1877
2. *Corpus Iuris Civilis. Digesta, Tomus I.*, preklad Blaho, P., Vaňková, J., Bratislava: Eurokódex, 2008
3. *Digesta Iustiniani Augusti*, recognavit Mommsen, T., Krueger, P., Berlín: Weidmannos, 1870.
4. *GAIUS: Učebnice práva ve čtyřech knihách*, preklad Kincl, J., Plzeň: Aleš Čeněk, 2007
5. *Justiniánske inštitúcie*, preklad Blaho, P., Trnava: Iura Edition, 2000
6. Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka, schválený vládou Slovenskej republiky dňa 14.1.2009 uznesením č. 13.
7. *The Digest of Justinian. Volume 3*, preklad Watson, A., Philadelphia: University of Pennsylvania, 1998

Použitá literatúra

1. AMELOTTI, M.: *La donatio mortis causa in diritto romano*. Milano: Giuffrè, 1953, 238 s.
2. ANKUM, H.: Donations in contemplation of death between husband and wife in classical Roman law. In *Index. Quaderni camerti di studi romanistici/ International survey of Roman law*, 1994, č. 41, s. 635-656
3. BRTKO, R.: *Kontroverzie medzi prokuliánmi a sabiniánmi*. Levoča: MTM Levoča, 2020, 160 s.

4. CUMIN, P.: *A Manual of Civil Law; Or Examination in the Institutes of Justinian: Being a Translation of and Commentary on that Work, with an Introduction on the History of the Roman Law.* V. & R. Stevens and G.S. Norton, 1857, 401 s.
5. DOSTALÍK, P.: *Conditiones. Ke kořenům bezdůvodného obohacení.* Praha: Auditorium, 2019, 240 s.
6. DRACHOVSKÝ, O.: Darování pro případ smrti – kam s ním? In *Ad Notam*, 2019, č. 4, s. 3-7
7. FEKETE, I.: *Občiansky zákonník 2. Veľký komentár.* Bratislava: Eurokódex, 2011, 2656 s.
8. FEKETE, I., – FEKETEOVÁ, M.: Darovanie pre prípad smrti - *donatio mortis causa*. In *Justičná revue*, 2006, roč. 58, č. 10, s. 1446-1453
9. GORDON, W. M.: The Importance of the *iusta causa* of *traditio*. In *New Perspectives in the Roman Law of Property. Essays for Barry Nicholas*. Oxford: Clarendon Press, 1989, s. 99-109
10. GREGOR, M.: *Rímsky štát a právo za vlády cisára Augusta*. Praha: Leges, 2018, 200 s.
11. IVANČÍK, J.: Rímskoprávne princípy a zásady v transformujúcom sa slovenskom právnom poriadku. Kontinuita, návrat ku koreňom alebo premárnená príležitosť. In *Právo v menícim se světě*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 334-346
12. KLEŇOVÁ, V.: *Darovanie s príkazom v rímskom práve*. Praha: Leges, 2019, 364 s.
13. KLEŇOVÁ, V.: *Iusta causa traditionis: Obligačný právny úkon zaväzujúci k prevodu vlastníctva alebo účel odovzdania? In Časopis pre právni vědu a praxi*, 2001, roč. 29, č. 4, s. 725-739
14. KLEŇOVÁ, V.: Poznalo klasické rímske právo rezolutívne podmienené darovanie pre prípad smrti? In *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2019, s. 55-68
15. LEVY, E., RABEL, E.: *Index interpolationum. Tomus III*, Weimar: Hermann Böhlau Hachfolger, 1935, 599 s.
16. RÜGER, D.: *Die donatio mortis causa im klassischen römischen Recht*. Berlín: Duncker & Humbolt, 2011, 281 s.
17. SIMONIUS, P.: *Die Donatio mortis causa im klassischen römischen Recht*. Bazilej: Helbing & Lichtenhahn, 1958, 312 s.
18. PRNOVÁ, J.: Digesta a fenomén interpolácii Justiniánskych kompilátorov. In *Historia et interpretatio Digestorum seu Pandectarum*. Praha: Leges, 2016, s. 123-134
19. PRNOVÁ, J.: Reivindikačná žaloba pohľadom rímskeho práva. In *Bratislavské právnické fórum 2013*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2013, s. 1705-1710
20. TALANDA, A.: Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. In *Právní rozhledy*, 2015, č. 13-14, s. 474-481

21. VANČURA, J.: K historii římských kondikcií. In *Sborník věd právních a státních*, 1911-1912, roč. 12, s. 257-297
22. WENDT, O.: *Die Condictio ex poenitentia. Beitrag zur Lehre vom Dare ob causam*. Londýn: Forgotten books, 2018, 120 s.
23. ZIMMERMANN, R.: *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, 1241 s.

Recenzenti:

prof. PaedDr. JCDr. Róbert Brtko, CSc.

prof. Mgr. Miroslav Lysý, PhD.

prof. ICDr. Cyril Vasil', PhD.

ELEKTRONICKÁ KOMUNIKÁCIA KRAJSKÝCH MIEST SO SVOJIMI OBYVATEĽMI VO VECIACH ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY

JUDr. Matúš Radosa

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva
matus.radosa@flaw.uniba.sk

Elektronická komunikácia krajských miest so svojimi obyvateľmi vo veciach územnej samosprávy

Príspevok je zameraný na výsledky výskumu úrovne elektronickej komunikácie krajských miest so svojimi obyvateľmi. Je v ňom venovaná pozornosť elektronizácii verejnej správy a ambíciou posilniť jej prostredníctvom participáciu verejnosti na rozhodovaní vo veciach miestnej územnej samosprávy. Príspevok sa osobitne zameriava na možnosti realizácie prostriedkov priamej demokracie obyvateľmi krajských miest v elektronickej forme. Ťažiskom príspevku je výskum zameraný na úroveň elektronickej komunikácie krajských miest so svojimi obyvateľmi, ako aj na úroveň využívania elektronických prostriedkov priamej účasti ich obyvateľov na miestnej územnej samospráve. Súčasťou príspevku je aj prezentácia výsledkov komparácie výskumných zistení z predchádzajúceho výskumu zameraného na využívanie vzájomnej elektronickej komunikácie vyšších územných celkov so svojimi obyvateľmi vo veciach územnej samosprávy so súčasnými výskumnými zisteniami na úrovni krajských miest.

Electronic communication of regional cities with their inhabitants in matters of territorial self-government

The paper focuses on the results of research into the level of electronic communication of regional cities with their inhabitants. It pays attention to the electronization of public administration and the ambition to strengthen it through public participation in decision-making in self-government matters. In particular the paper focuses on the possibilities of implementing the means of direct democracy by the

inhabitants of regional cities in electronic form. The focus of the paper is research focused on the level of electronic communication of self-governing regions with their inhabitants, as well as on the level of used electronic means of direct participation of its inhabitants in regional self-government. The paper also includes a presentation of the results of a comparison of research findings from previous research focused on the use of mutual electronic communication of higher territorial units with their inhabitants in matters of territorial self-government with current research findings at the regional level.

Comunicación electrónica de las ciudades regionales con sus habitantes en materia de autogobierno territorial

El artículo se centra en los resultados de la investigación sobre el nivel de comunicación electrónica de las ciudades regionales con sus habitantes. Presta atención a la administración pública electrónica y la ambición de fortalecerla a través de la participación ciudadana en la toma de decisiones en materia de gobierno local. El trabajo se centra especialmente en las posibilidades de implementación de los medios de democracia directa por parte de los habitantes de las ciudades regionales en forma electrónica. El enfoque del trabajo es una investigación centrada en el nivel de comunicación electrónica de las ciudades regionales con sus habitantes, así como en el nivel de uso de medios electrónicos de participación directa de sus habitantes en el autogobierno local. El documento también incluye una presentación de los resultados de una comparación de los hallazgos de investigaciones anteriores centradas en el uso de la comunicación electrónica mutua de las unidades territoriales superiores con sus habitantes en materia de autogobierno territorial con los hallazgos de investigaciones actuales a nivel regional.

Kľúčové slová: miestna samospráva, krajské mestá, komunikácia s obyvateľmi, smart-komunikácia

Keywords: local self-government, regional cities, communication with inhabitants, smart-communication

Palabras clave: autogobierno local, ciudades regionales, comunicación con los habitantes, smart-comunicación

Úvod

Za najväčšiu výzvu súčasného výkonu verejnej moci na Slovensku možno považovať jej modernizáciu, pričom príkladom jej modernizácie je aj jej elektronizácia.¹ Jedným z ústredných pojmov elektronizá-

---

¹ ANDRAŠKO, J - HORVAT, M. – MESARČÍK, M. *Výbrané kapitoly práva informačných technológií I*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019. s. 10

cie je bezpochyby elektronická komunikácia. Elektronická komunikácia v oblasti verejnej správy, ako súčasť verejnej moci, predstavuje nevyhnutný krok vpred pre zrýchlenie procesov vo verejnej správe, dostupnosť administratívnych údajov a aj v samotnom uplatňovaní práv a plnení povinností spravovaných subjektov v oblasti verejnej správy. Územná samospráva ako súčasť verejnej správy nie je v tomto ohľade výnimkou. V súčasnosti je elektronická komunikácia zásadným zdrojom informácií potrebným pre vytváranie konceptov riadenia akéhokoľvek zo subjektov verejnej správy a ich rozhodovania, osobitne sa to týka miestnych samospráv.² Je tomu tak najmä pre blízkosť obcí a miest svojim obyvateľom a tým aj pre prirodzenejšiu potrebu obyvateľov ovplyvňovať život a dianie v obci, resp. v meste, v ktorom žijú.

Je nevyhnutné, aby narastajúcej potrebe elektronickej komunikácie v správnej praxi korešpondovalo aj spracovanie tejto problematiky prostredníctvom vedy správneho práva. Aplikačná prax podporená závermi zodpovedného a komplexného vedeckého bádania totiž nepochybne napomáha napĺňaniu práva adresátov verejnej správy na dobrú správu. Je preto prinajmenšom logické, že si autor dovoľuje prispieť k tejto snahe aj svojou vedeckou činnosťou. Nástrojom tejto snahy je výskum elektronickej komunikácie krajských miest vo veciach územnej samosprávy³, ktorého závery sú prezentované v tomto príspevku.

Samotný výskum elektronickej komunikácie⁴ prebiehal v troch na seba nadväzujúcich fázach. Prvou fázou bol zber dát k výskumu, druhú fázu predstavovalo spracovanie nadobudnutých dát a následnou poslednou fázou bola fáza vyhodnocovania spracovaných dát. Vo fáze zberu dát bola použitá výlučne dotazníková metóda, ktorou boli krajské mestá dopytované na konkrétne otázky týkajúce sa možnosti komunikácie obyvateľov s krajským mestom v elektronickej forme a rovnako miery využívania tejto formy. Pri spracovaní dát boli použité štatistické metódy, ktoré slúžia ku sprehľadneniu nadobudnutých dát a k ich následnej analýze a komparácii. Dáta tak boli spracované v podobe evidencie kladných a záporných odpovedí a vyjadrené ich pomerom alebo percentuálnym vyjadrením. Vo fáze vyhodnocovania dát bola použitá

---

² SREBALOVÁ, M. – RADOSA, M.: Je potrebné uvažovať o smart samosprávnych krajoch?. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, 2021, s. 231.

³ Pojmovo pod komunikáciou obyvateľov krajského mesta vo veciach územnej samosprávy autor pre účely tohto príspevku definuje akúkoľvek komunikáciu týkajúcu sa správy vecí verejných spadajúcich pod samosprávnú pôsobnosť krajského mesta. Autor tak má na mysli aj podávanie rôznych podnetov, návrhov, či elektronických hlasovaní a ankiet obyvateľmi adresované krajskému mestu.

⁴ Kde autor ďalej v texte používa pojem elektronická komunikácia, pre účely príspevku tým rozumie vzájomnú elektronickú komunikáciu krajských miest so svojimi obyvateľmi, pokiaľ k tomuto pojmu nepridáva iný dovetok.

metóda analýzy a metóda syntézy spracovaných dát z predošlej fázy. Následne bola využitá metóda komparácie pri porovnávaní dát získaných z predošlého výskumu úrovne elektronickej komunikácie samosprávnych krajov a dát z výskumu úrovne elektronickej komunikácie krajských miest, ktorý je predmetom tohto príspevku. Procesu a metodológii výskumu sa autor venuje ďalej v texte.

Výber oblasti výskumu nebol náhodný. Ako je uvedené vyššie, autor sa už skôr venoval výskumu úrovne vzájomnej elektronickej komunikácie samosprávnych krajov so svojimi obyvateľmi. Výskum úrovne obdobnej elektronickej komunikácie, vrátane jej podzákonnej normatívnej úpravy, tentokrát na úrovni krajských miest, sa javil ako logický ďalší krok v autorovej snahe komplexne zmapovať úroveň vzájomnej elektronickej komunikácie jednotiek územnej samosprávy so svojimi obyvateľmi v Slovenskej republike. Ambíciou autora je priniesť následnú komparáciu využívania prostriedkov elektronickej komunikácie a jej podzákonnej právnej úpravy na viacerých úrovniach územnej samosprávy.

1. Postavenie krajských miest v systéme územnej samosprávy

Územná samospráva predstavuje jednu zo súčastí verejnej správy. Spolu so záujmovou samosprávou tvoria funkčný obsah pojmu samospráva, ktorá je jednou zo foriem realizácie verejnej správy v Slovenskej republike. Samospráva predstavuje druhú imanentnú zložku zložitého mechanizmu verejnej správy. V istom slova zmysle predstavuje protipól k štátnej správe, ale v ďalšom jeho komplementárnu zložku. Zmysel územnej samosprávy sa vidí v tom, že obyvatelia si dokážu svoje záležitosti spravovať sami a len tie úlohy, ktoré nedokážu, by mali podliehať štátnej moci.⁵

Základný právny rámec územnej samosprávy v Slovenskej republike upravuje Ústava Slovenskej republiky⁶. V zmysle článku 64 Ústavy Slovenskej republiky, základom územnej samosprávy je obec, pričom územnú samosprávu tvorí obec a vyšší územný celok⁷. Pre vyššie

---

⁵ HORVAT, M. In VRABKO, M. a kol.: *Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie.* Bratislava : C. H. Beck, 2018. s. 103

⁶ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v účinnom znení.

⁷ Autor sa v spoluautorstve pod vedením prof. Márie Srebalovej venoval problematike samosprávnych krajov v príspevku *Je potrebné uvažovať o smart samosprávnych krajoch?* publikovanom v *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. ročník 40. číslo 1/2021, s. 225 - 239

územné celky je všeobecne zaužívané aj synonymické označenie samosprávne kraje. V § 1 ods. 1 zákona o samosprávnych krajoch⁸ sa totiž zavádza legislatívna skratka pojmu „vyšší územný celok“ ako „samosprávny kraj“. Z daného dôvodu sú tieto pojmy rovnocenné a treba ich považovať za synonymické.⁹ Obec a vyšší územný celok sú samostatné územné samosprávne a správne celky Slovenskej republiky združujúce osoby, ktoré majú na ich území trvalý pobyt.¹⁰ Obec aj vyšší územný celok sú právnickými osobami.

V súlade s ustanovením článku 70 Ústavy Slovenskej republiky, predpoklady a spôsob vyhlásenia obce za mesto ustanoví zákon¹¹. Obec vyhlasuje za mesto Národná rada Slovenskej republiky za splnenia podmienok špecifikovaných § 22 zákona o obecnom zriadení. Vyhlásenie obce za mesto však pochopiteľne neznamená stratu povahy jednotky územnej samosprávy podľa článku 64 Ústavy Slovenskej republiky. Právne postavenie, územné usporiadanie a orgány samosprávy miest s počtom obyvateľov nad 200 000 upravuje osobitný zákon. Pre mesto Košice je to zákon o meste Košice¹² a pre hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislavu je to zákon o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave¹³, ktorý upravuje osobitné postavenie hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy, jeho štruktúru a postavenie jeho orgánov. Mestá spolu s názvom používajú označenie „mesto“.

Jedným z kľúčových pojmov výskumu je pojem krajské mesto. Mesto, podľa ktorého je kraj pomenovaný, je sídlom orgánov štátu, ktoré pôsobia v územnom obvode kraja, ak osobitný zákon neustanoví inak. Osvedčenie o určení mesta za sídlo kraja vydáva Vláda Slovenskej republiky.¹⁴ Určenie mesta za sídlo kraja rovnako neznamená stratu postavenia krajského mesta podľa článku 64 Ústavy Slovenskej republiky. Kraje spolu s okresmi tvoria v Slovenskej republike správne celky. Územný obvod kraja a územný obvod okresu sú územnými obvodmi na výkon pôsobnosti orgánov štátu, ak osobitný zákon neustanovuje inak.

---

⁸ Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v účinnom znení.

⁹ VRABKO, M. a kol.: *Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie*. Bratislava : C. H. Beck, 2018. s. 123

¹⁰ Bližšie pozri výklad k článku 64a Ústavy Slovenskej republiky.

¹¹ Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v účinnom znení (ďalej v texte aj ako „zákon o obecnom zriadení“).

¹² Zákon Slovenskej národnej rady č. 401/1990 Zb. o meste Košice v účinnom znení.

¹³ Zákon Slovenskej národnej rady č. 377/1990 Zb. o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave v účinnom znení.

¹⁴ VRABKO, M. a kol.: *Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie*. Bratislava : C. H. Beck, 2018. s. 80

Pre účely tohto príspevku nie je nevyhnutné, aby boli ďalej podrobnejšie rozoberané aspekty vzniku, existencie a úloh krajských miest a samosprávnych krajov, či správneho usporiadania Slovenskej republiky, nakoľko meritom príspevku sú výsledky výskumu úrovne vzájomnej elektronickej komunikácie krajských miest so svojimi obyvateľmi a následná komparácia týchto výsledkov s výsledkami už skôr spracovaného výskumu úrovne vzájomnej elektronickej komunikácie samosprávnych krajov so svojimi obyvateľmi.

2. Výskum úrovne elektronickej komunikácie krajských miest

Ústredným pojmom vykonaného výskumu bola elektronická (digitálna) komunikácia. Elektronická komunikácia zahrňuje viacero služieb. Výsledkom je ponúknutie rovnocennej komunikácie medzi orgánom verejnej moci a spravovaným subjektom ku komunikácii v papierovej forme.¹⁵ Pre účely výskumu autor definuje elektronickú komunikáciu ako komunikáciu vykonanú v elektronickej forme za využitia elektronických informačno-komunikačných technológií (IKT). Zároveň však išlo o komunikáciu, ktorá prebieha medzi obyvateľmi, ako spravovanými subjektmi, s krajskými mestami, ako spravujúcimi subjektmi, a to v oblasti územnej samosprávy, či o elektronické formy rôznych prejavov priamej demokracie. Výskum nebol zameraný výlučne na elektronickú komunikáciu v zmysle zákona o e-Governmente¹⁶, ale aj na širšie možnosti elektronickej komunikácie bez potreby osobitnej identifikácie občianskym preukazom, či použitia elektronickej schránky. Pri skúmaní prejavov priamej demokracie v elektronickej forme sa rovnako autor neobmedzil iba „tradičné“ formy, ako napr. miestne referendá, ale aj o inovatívne snahy krajských miest o usporiadanie rôznych elektronických hlasovaní, ankiet, či hromadného zberu podnetov.

Výskum bol realizovaný v rámci väčšieho výskumu úrovne elektronickej komunikácie obyvateľov s jednotkami územnej samosprávy. Na prelome mesiacov február 2021 a marec 2021 bol realizovaný zber dát v rámci výskumu elektronickej komunikácie obyvateľov so samosprávnymi krajmi v oblasti územnej samosprávy, ktorého výsledky boli

---

¹⁵ VAČOK, J. – JAKUŠOVÁ, V. . In. MESARČÍK, M. (ed.) *Elektronická identifikácia: Teória a prax*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 41

¹⁶ Zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente) v účinnom znení.

prezentované začiatkom druhého polroka 2021¹⁷. Autor má po ukončení súčasného výskumu úrovne elektronickej komunikácie krajských miest ambíciu zamerať sa postupne na okresné a ostatné mestá v Slovenskej republike. Ambíciou je osloviť aj obce vybrané podľa konkrétneho kľúča zohľadňujúce geografické umiestnenie obce a počet obyvateľov. Nakoľko je cieľom uvedeného komplexného výskum aj vzájomná komparácia jeho výsledkov, otázky v použitých dotazníkoch majú rovnaký predmet, mení sa iba okruh pôsobnosti dotazovaného spravujúceho subjektu.

2.1 Ciele a metodológia výskumu

Hlavným cieľom výskumu je skúmať a analyzovať na akej úrovni jednotlivé krajské mestá vytvárajú podmienky pre vzájomnú komunikáciu so svojimi obyvateľmi a rovnako tiež skúmať, akými prostriedkami táto komunikácia prebieha. Ďalším cieľom bolo zistiť úroveň doterajšej, ako aj budúcej plánovanej iniciatívy elektronickeho výkonu prejavov priamej demokracie na úrovni krajských miest, existenciu a úroveň podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie krajských miest a v neposlednom rade aj vplyv prebiehajúcej pandémie koronavírusu na využívanie prostriedkov elektronickej komunikácie v podmienkach krajských miest. Účelom výskumu je získať, spracovať, analyzovať a následne porovnať informácie o aktuálnom stave adaptácie krajských miest na elektronicke komunikáciu so svojimi obyvateľmi.

Ako už autor uviedol v úvode tohto príspevku, výskum prebiehal v troch fázach. Zber dát k výskumu bol ako prvá fáza realizovaný v priebehu mesiaca jún 2021. V tejto fáze bola použitá výlučne dotazníková metóda, ktorou boli krajské mestá dopytované na konkrétne otázky týkajúce sa možnosti komunikácie obyvateľov s krajským mestom v elektronickej forme a rovnako miery využívania tejto formy. Vo fáze spracovania dát boli použité štatistické metódy, ktoré slúžia ku sprehladneniu nadobudnutých dát a k ich následnej analýze a komparácii. Dáta tak boli spracované v podobe evidencie kladných a záporných odpovedí a vyjadrené ich pomerom alebo percentuálnym vyjadrením. Poslednou fázou bola fáza vyhodnocovania spracovaných dát. V tejto fáze bola použitá metóda analýzy a metóda syntézy spracovaných dát z predošlej fázy. Následne bola využitá metóda komparácie pri porovná-

---

¹⁷ Autor v spoluautorstve pod vedením prof. Márie Srebalovej prezentoval výsledky výskumu v príspevku Je potrebné uvažovať o smart samosprávnych krajoch? publikovanom v Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. ročník 40. číslo 1/2021, s. 225 - 239

vaní dát získaných z predošlého výskumu úrovne elektronickej komunikácie samosprávnych krajov a dát z výskumu úrovne elektronickej komunikácie krajských miest, ktorý je predmetom tohto príspevku.

2.2 Priebeh zberu dát a výsledky ich spracovania

Pre vytvorenie objektívnych záverov o úrovni elektronickej komunikácie krajských miest so svojimi obyvateľmi, ako aj o úrovni elektronickej prostriedkov priamej účasti obyvateľov na miestnej samospráve, bolo nevyhnutné najskôr spoznať aktuálny skutočný stav. Za ťažiskový prostriedok získania dát a informácií ku skutočnému stavu autor zvolil použitie dotazníkovej metódy. Táto metóda sa osvedčila najmä pre jej bezprostrednosť, autenticitu a rýchlosť pri získavaní výsledkov k predmetu skúmania.

Výsledky z vyplnených dotazníkov sú podrobne k jednotlivým krajským mestám viditeľné v štatistických tabuľkách ďalej v texte časti 3. Komparácia s výskumom samosprávnych krajov.

Výzvou bola formulácia otázok, ktoré boli súčasťou dotazníka. Otázky bolo potrebné formulovať jasne a zároveň nimi okrem priestoru pre jednoznačnú odpoveď, musel byť daný priestor pre podrobnejšie vysvetlenie, či subjektívny postoj adresáta, pokiaľ si takýto postoj želal vyjadriť. Položené otázky mali za cieľ zistiť skutočný stav používania elektronickej komunikácie, či už prostredníctvom e-mailu, sociálnych sietí, prípadne iných foriem komunikácie. Zvolená metóda bola aplikovaná zaslaním identických dotazníkov každému jednému z ôsmich krajských miest v Slovenskej republike.

Všetkým Krajským mestám boli dotazníky v rovnaký deň zaslané na emailové adresy označené ako „podateľňa“ alebo „info“, ktoré boli zverejnené na ich webových sídlach. Vo všetkých prípadoch boli na predmetných webových stránkach tieto e-mailové adresy ľahko a rýchlo nájdené. Zároveň bol dotazník zaslaný aj na e-mailové adresy osôb (spravidla hovorcovi alebo kancelárii primátora) nájdených na webových sídlach krajských miest, zvyčajne pod odkazom „kontakty“. Aj pri vyhľadávaní tohto špecifického a konkrétneho typu kontaktov boli e-mailové adresy adresátov e-mailu rýchlo nájditel'né. V prípade každého krajského mesta tak bol dotazník zaslaný na dve e-mailové adresy uvedené na oficiálnej webovej stránke každého z nich, spolu so žiadosťou o spätné zaslanie vyplneného dotazníka do 7 dní odo dňa odoslania dotazníka.

Z ôsmich krajských miest spätné zaslalo vyplnený dotazník šesť krajských miest, a to Mesto Banská Bystrica, Hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislava, Mesto Nitra, Mesto Trenčín, Mesto Trnava a Mesto Prešov. Žiadosť o dodržanie lehoty 7 dní dodržalo iba Mesto

Nitra. Ostatné krajské mestá však reagovali následne rýchlo zhruba do jedného týždňa po uplynutí lehoty. Do výskumu sa vôbec nezapojili Mesto Košice a Mesto Žilina.

Na úvod formulára vyplňajúci označil svoju osobu a krajské mesto, za ktoré dotazník vyplňa. Vyplňajúci sa označili menom, priezviskom (prípadne aj titulom) a svojou funkciou.

Na otázku, či krajské mestá majú zriadenú oficiálnu e-mailovú adresu, odpovedali kladne všetky zúčastnené krajské mestá. Všetky zúčastnené krajské mestá zároveň označili túto formu komunikácie ako obyvateľmi často využívanú.

V nadväznosti na prvú otázku boli krajské mestá dopytované, či umožňujú svojim obyvateľom s krajským mestom komunikovať elektronickou formou aj iným spôsobom ako cez ústredný portál verejnej správy alebo prostredníctvom e-mailu (napr. prostredníctvom osobitného formulára na podávanie podnetov alebo prostredníctvom mobilnej aplikácie). Na uvedenú otázku odpovedalo kladne všetkých šesť zúčastnených krajských miest. Zároveň boli krajské mestá požiadané, aby predmetné prostriedky uviedli. Najčastejšie označeným prostriedkom bola možnosť použitia webového portálu www.odkazprestarostu.sk, za ktorými nasledovala komunikácia prostredníctvom kontaktných formulárov zverejnených na webových stránkach krajských miest. Menej používané bolo využitie sociálnych sietí.

Ďalším údajom, ktorý krajské mestá vyplňali bola informácia, či má krajské mesto vytvorený profil na sociálnych sieťach a zároveň boli krajské mestá v prípade kladnej odpovede požiadané o ich uvedenie do dotazníka. Kladne odpovedalo všetkých šesť zúčastnených krajských miest. Najčastejšie boli krajskými mestami označené služby Facebook (všetkými krajskými mestami), následne Instagram a YouTube.

Na otázku, či krajské mestá v histórii svojej existencie organizovali elektronické hlasovanie, elektronickú anketu, prípadne elektronické "referendum" ku konkrétnej otázke v rámci krajského mesta, odpovedalo kladne všetkých šesť zúčastnených krajských miest. Krajské mestá boli následne požiadané, aby uviedli svoje hodnotenie záujmu svojich obyvateľov o účasť na takejto iniciatíve. Odpovede na túto otázku boli zmiešané, prevládala však skôr nízka účasť obyvateľov na takýchto hlasovaniach.

Na otázku, či krajské mestá zaznamenali počas posledných piatich rokov podnet od svojich obyvateľov na konanie elektronickej ankety, resp. elektronickeho hlasovania ku konkrétnej otázke v rámci krajského mesta, odpovedalo kladne iba Mesto Trnava. Ostatných päť zúčastnených krajských miest odpovedalo záporne.

Ďalej boli krajské mestá dopytované k informácii, či uvažujú nad možnosťou usporiadať pre svojich obyvateľov elektronické hlasova-

nie, prípadne elektronickú anketu ku konkrétnej otázke krajského mesta ešte do konca roka 2021. Štyri zúčastnené krajské mestá odpovedali áno a dve zúčastnené krajské mestá odpovedali nie.

Na otázku, či krajské mestá disponujú vlastnou mobilnou aplikáciou pre účely komunikácie a výmeny informácií medzi krajským mestom a jeho obyvateľmi, odpovedali kladne iba dve zúčastnené krajské mestá.

Autor so zvýšeným záujmom očakával údaje o existencii vlastnej podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie krajských miest so svojimi obyvateľmi. Na otázku v znení „Má Vaše mesto vlastnú podzákonnú právnu úpravu elektronickej komunikácie medzi mestom a jeho obyvateľmi (napr. v podobe všeobecne záväzného nariadenia)?“ však neodpovedalo kladne žiadne zo zúčastnených krajských miest.

Posledná otázka bola zameraná na zistenie vplyvu pandémie koronavírusu na záujem obyvateľov o elektronickú komunikáciu s krajským mestom. Štyri zúčastnené krajské mestá evidujú zvýšený záujem obyvateľov o elektronickú komunikáciu oproti listinnej forme. Dve zúčastnené krajské mestá takéto zvýšenie záujmu v čase pandémie neevidujú.

3. Komparácia s výskumom samosprávnych krajov

Ako už autor uviedol, na prelome mesiacov február 2021 a marec 2021 bol realizovaný zber dát v rámci výskumu elektronickej komunikácie obyvateľov so samosprávnymi krajskými v oblasti územnej samosprávy. Predmet otázok v použitých dotazníkoch bol pre účely komparácie v zásade identický, až na formulácie zohľadňujúce rozdielnu pôsobnosť krajských miest a samosprávnych krajov.

Pre lepšiu orientáciu v komparácii autor nižšie zoradil dáta do prehľadných štatistických tabuliek. V každej tabuľke je uvedený porovnávaný pár spravujúcich subjektov. Kľúčom pre vytvorenie páru bolo územné kritérium. Ku každému krajskému mestu bol priradený samosprávny kraj, v ktorého územnom obvode sa krajské mesto nachádza.

Je potrebné povedať, že nakoľko bola v predchádzajúcom výskume zaznamenaná účasť všetkých ôsmich samosprávnych krajov na výskume a vo výskume krajských miest sa zapojilo iba šesť z ôsmich krajských miest, bolo vzájomnú komparáciu možné vykonať iba v šiestich z ôsmich možných prípadov. Nakoľko však v tabuľkách sú zároveň uvedené výsledky všetkých šiestich krajských miest zapojených do výskumu, z uvedených štatistických tabuliek je možné vyčítať aj vzájomnú komparáciu zúčastnených krajských miest. Samosprávne kraje sú v tabuľkách vyjadrené skratkou.

Tabuľka č. 1: Mesto Banská Bystrica a Banskobystrický samosprávny kraj

Atribút úrovne elektronickej komunikácie	Mesto Banská Bystrica	BBSK
Oficiálna e-mailová adresa	áno	áno
Iné spôsoby oficiálnej elektronickej komunikácie ako e-mail	áno	áno
Profil na sociálnych sieťach	áno	áno
Organizovanie elektronického hlasovania, či ankety pre obyvateľov vo veciach samosprávy v minulosti	áno	áno
Zaznamenaný podnet obyvateľov na uskutočnenie elektronického hlasovania za posledných 5 rokov	nie	nie
Plán zorganizovať elektronické hlasovanie pre obyvateľov do konca roku 2021	áno	áno
Vlastná mobilná aplikácia pre komunikáciu so svojimi obyvateľmi	áno	nie
Existencia podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie	nie	nie
Evidencia zvýšeného záujmu obyvateľov o elektronickú komunikáciu v čase pandémie	nie	áno
Celkový počet kladných odpovedí	7	6

Zdroj: vlastné spracovanie**Tabuľka č. 2:** Hlavné mesto SR Bratislava a Bratislavský samosprávny kraj

Atribút úrovne elektronickej komunikácie:	Hl. mesto SR Bratislava	BSK
Oficiálna e-mailová adresa	áno	áno
Iné spôsoby oficiálnej elektronickej komunikácie ako e-mail	áno	áno
Profil na sociálnych sieťach	áno	áno
Organizovanie elektronického hlasovania, či ankety pre obyvateľov vo veciach samosprávy v minulosti	áno	áno
Zaznamenaný podnet obyvateľov na uskutočnenie elektronického hlasovania za posledných 5 rokov	nie	nie
Plán zorganizovať elektronické hlasovanie pre obyvateľov do konca roku 2021	nie	áno
Vlastná mobilná aplikácia pre komunikáciu so svojimi obyvateľmi	nie	nie
Existencia podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie	nie	nie
Evidencia zvýšeného záujmu obyvateľov o elektronickú komunikáciu v čase pandémie	áno	nie
Celkový počet kladných odpovedí:	5	6

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka č. 3: Mesto Nitra a Nitriansky samosprávny kraj

Atribút úrovne elektronickej komunikácie	Mesto Nitra	NSK
Oficiálna e-mailová adresa	áno	áno
Iné spôsoby oficiálnej elektronickej komunikácie ako e-mail	áno	áno
Profil na sociálnych sieťach	áno	áno
Organizovanie elektronického hlasovania, či ankety pre obyvateľov vo veciach samosprávy v minulosti	áno	nie
Zaznamenaný podnet obyvateľov na uskutočnenie elektronického hlasovania za posledných 5 rokov	nie	nie
Plán zorganizovať elektronické hlasovanie pre obyvateľov do konca roku 2021	áno	nie
Vlastná mobilná aplikácia pre komunikáciu so svojimi obyvateľmi	nie	nie
Existencia podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie	nie	áno
Evidencia zvýšeného záujmu obyvateľov o elektronickú komunikáciu v čase pandémie	áno	áno
Celkový počet kladných odpovedí	6	5

Zdroj: vlastné spracovanie**Tabuľka č. 4:** Mesto Trenčín a Trenčiansky samosprávny kraj

Atribút úrovne elektronickej komunikácie:	Mesto Trenčín	TSK
Oficiálna e-mailová adresa	áno	áno
Iné spôsoby oficiálnej elektronickej komunikácie ako e-mail	áno	áno
Profil na sociálnych sieťach	áno	áno
Organizovanie elektronického hlasovania, či ankety pre obyvateľov vo veciach samosprávy v minulosti	áno	áno
Zaznamenaný podnet obyvateľov na uskutočnenie elektronického hlasovania za posledných 5 rokov	nie	nie
Plán zorganizovať elektronické hlasovanie pre obyvateľov do konca roku 2021	nie	áno
Vlastná mobilná aplikácia pre komunikáciu so svojimi obyvateľmi	áno	áno
Existencia podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie	nie	áno
Evidencia zvýšeného záujmu obyvateľov o elektronickú komunikáciu v čase pandémie	nie	áno
Celkový počet kladných odpovedí	5	8

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka č. 5: Mesto Trnava a Trnavský samosprávny kraj

Atribút úrovne elektronickej komunikácie:	Mesto Trnava	TTSK
Oficiálna e-mailová adresa	áno	áno
Iné spôsoby oficiálnej elektronickej komunikácie ako e-mail	áno	áno
Profil na sociálnych sieťach	áno	áno
Organizovanie elektronického hlasovania, či ankety pre obyvateľov vo veciach samosprávy v minulosti	áno	áno
Zaznamenaný podnet obyvateľov na uskutočnenie elektronického hlasovania za posledných 5 rokov	áno	nie
Plán zorganizovať elektronické hlasovanie pre obyvateľov do konca roku 2021	áno	áno
Vlastná mobilná aplikácia pre komunikáciu so svojimi obyvateľmi	nie	áno
Existencia podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie	nie	áno
Evidencia zvýšeného záujmu obyvateľov o elektronickú komunikáciu v čase pandémie	áno	áno
Celkový počet kladných odpovedí	7	8

Zdroj: vlastné spracovanie**Tabuľka č. 6:** Mesto Prešov a Prešovský samosprávny kraj

Atribút úrovne elektronickej komunikácie	Mesto Prešov	PSK
Oficiálna e-mailová adresa	áno	áno
Iné spôsoby oficiálnej elektronickej komunikácie ako e-mail	áno	áno
Profil na sociálnych sieťach	áno	áno
Organizovanie elektronického hlasovania, či ankety pre obyvateľov vo veciach samosprávy v minulosti	áno	áno
Zaznamenaný podnet obyvateľov na uskutočnenie elektronického hlasovania za posledných 5 rokov	nie	nie
Plán zorganizovať elektronické hlasovanie pre obyvateľov do konca roku 2021	áno	áno
Vlastná mobilná aplikácia pre komunikáciu so svojimi obyvateľmi	nie	áno
Existencia podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie	nie	nie
Evidencia zvýšeného záujmu obyvateľov o elektronickú komunikáciu v čase pandémie	áno	áno
Celkový počet kladných odpovedí	6	7

Zdroj: vlastné spracovanie

Záver

Opodstatnenosť vedeckého bádania v oblasti elektronickej komunikácie vo verejnej správe je nespochybniteľná. Neustály rozvoj informačných technológií a aj súčasné trvanie pandémie koronavírusu kladú požiadavky modernizácie a zjednodušovania prístupu ku komunikácii medzi vykonávateľmi verejnej správy a jej adresátmi. Je tomu tak v každej oblasti verejnej správy, či už ide o štátnu správu, samosprávu alebo ostatnú verejnú správu. Miestna územná samospráva je týmto požiadavkami ovplyvnená azda najintenzívnejšie, nakoľko obce a mestá sú v bezprostrednom kontakte so svojimi obyvateľmi. Autor tak uskutočneným výskumom v tejto oblasti aspoň čiastočne prispieva ku získaniu aktuálnych informácií použiteľných v ďalšej činnosti vedy správneho práva.

Prostredníctvom dotazníkovej metódy boli priamo od krajských miest získané cenné a bezprostredné informácie o jednotlivých otázkach úrovne elektronickej komunikácie medzi krajskými mestami a ich obyvateľmi v Slovenskej republike. Použitie dotazníkovej metódy sa tak aj vzhľadom na pomerne vysokú participáciu dopytovaných subjektov (6 z 8 krajských miest) osvedčilo a prinieslo hodnoverné informácie k aktuálnemu skutočnému stavu elektronickej komunikácie a k podmienkam elektronickej účasti obyvateľov na veciach verejných v oblasti miestnej územnej samosprávy v Slovenskej republike na úrovni krajských miest.

Použitím štatistickej metódy bolo možné vyjadriť pomer kladných a záporných odpovedí na jednotlivé položené otázky a zobrazením nadobudnutých dát do porovnávacích tabuliek sa vytvoril základ pre využitie nasledujúcej metódy komparácie. Celkové závery komparácie sú tak zrejmé aj zo zobrazených tabuliek.

Prostredníctvom metódy analýzy a metódy syntézy boli získané a spracované dáta posudzované z pohľadu zisteného zvyšovania úrovne elektronickej komunikácie, ako aj vôle, či už spravovaných alebo spravujúcich subjektov o pokračovanie a rozvíjanie elektronickej komunikácie na úrovni miestnej samosprávy.

Na základe využitia uvedených výskumných metód si tak autor dovoľuje priebeh a výsledky výskumu hodnotiť ako pozitívne. Prvým hodnotiacim kritériom bolo zapojenie sa väčšiny krajských miest (75 %) do vyplnenia dotazníka. Autor veľmi pozitívne hodnotí predovšetkým skúsenosť krajských miest s organizovaním elektronickej ankiet a hlasovaní vo všetkých šiestich zúčastnených krajských mestách. Za negatívum sa dá považovať konštatovanie nízkej účasti na takýchto elektronickej hlasovaniach.

Rozvinutosť elektronickej komunikácie sa prejavila aj v dostupnosti kontaktov na webových stránkach krajských miest, a to nielen pri vyhľadávaní všeobecného oficiálneho kontaktu, ale aj pri vyhľadávaní kontaktov na konkrétne osoby v jednotlivých oddeleniach rozdelených podľa agendy. Z výskumu vyplynula dominancia e-mailovej formy elektronickej komunikácie obyvateľov s krajskými mestami, doplnená alternatívami prostredníctvom kontaktných formulárov zverejnených na webových stránkach krajských miest, či často využívaného webového portálu www.odkazprestarostu.sk. Vysoko rozšírená je komunikácia prostredníctvom sociálnych sietí.

V prospech realizácie priamej účasti obyvateľov na miestnej územnej samospráve v elektronickej forme svedčia odpovede k viacerým doposiaľ uskutočneným elektronickým hlasovaniam a anketám v jednotlivých krajských mestách. Z výskumu vyplynula aj vysoká úroveň vôle krajských miest organizovať elektronické formy hlasovaní či ankiet počas uplynulého roku 2021. Ako už však bolo uvedené, záujem obyvateľov o takéto formy participácie bol zo strany krajských miest hodnotený prevažne ako nízky.

Ako nízku tiež autor hodnotí úroveň existencie podzákonnej právnej úpravy elektronickej komunikácie krajských miest, čo môže byť zapríčinené buď vnímaním vnútroštátnej či európskej legislatívy v tejto oblasti ako dostatočnej alebo na druhej strane nevôľou k úprave elektronickej komunikácie v podzákonnej právnej úprave krajskými mestami.

Vo vzájomnom pomere je však zrejماً popularita elektronickej komunikácie a participácie obyvateľov s krajskými mestami, pričom s ohľadom na neutíchajúci trend digitalizácie spoločnosti možno odvodnene predpokladať, že popularita elektronickej formy komunikácie proti listinnej, či osobnej forme bude narastať.

Autor si na záver dovoľuje poďakovať Mestu Banská Bystrica, Hlavnému mestu Slovenskej republiky Bratislave, Mestu Nitra, Mestu Trenčín, Mestu Trnava a Mestu Prešov za zapojenie sa do výskumu úrovne elektronickej komunikácie krajských miest so svojimi obyvateľmi, čím umožnili dosiahnutie jeho cieľa.

Použitá literatúra

1. ANDRAŠKO, J. – HORVAT, M. – MESARČÍK, M. *Výbrané kapitoly práva informačných technológií I*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019. 142 s. ISBN 978-80-7160-523-2.
2. HORVAT, M. In. ANDRAŠKO, J. (ed.) *Digitálna verejná správa a elektronická identifikácia*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019, s. 43-63.

3. HORVAT, M. – PIATEK, W. – POTĚŠIL, L. – ROZSNYAI, K. Public Administration's Adaptation to COVID-19 Pandemic – Czech, Hungarian, Polish and Slovak Experience. In.: Central European Public Administration Review, vol 19, no. 1/2021. s. 133 - 158
4. KOŠIČIAROVÁ, S. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2015
5. KOŠIČIAROVÁ, S. *Zákon o obecnom zriadení. Komentár. 1. vydanie*. Bratislava : Eurokódex, s. r. o., 2018. 198 s. ISBN 978-80-8155-079-9.
6. RADOSA, M.: Elektronický výkon priamej účasti obyvateľov na miestnej samospráve vo svetle súčasnej právnej regulácie Európskej únie. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Medzinárodné a vnútroštátne právne aspekty priamej účasti obyvateľov na miestnej samospráve, 2020, s. 48 - 51.
7. SREBALOVÁ, M. – RADOSA, M.: Je potrebné uvažovať o smart samosprávnych krajoch?. In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae, 2021, s. 225 - 239. ISSN 1336-6912.
8. SREBALOVÁ, M. – VRABKO, M.: Limity elektronizácie a participácie v správnych konaniach. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2020. Inovácie v administratívnom konaní: zrýchľovanie – elektronizácia – participácia, 2020, s. 8 - 14.
9. VAČOK, J. – JAKUŠOVÁ, V. : In. MESARČÍK, M. (ed.) *Elektronická identifikácia: Teória a prax*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 40 – 48.
10. VRABKO, M. a kol.: *Správne právo hmotné. Všeobecná časť. 2. vydanie*. Bratislava : C. H. Beck, 2018. 338 s. ISBN 978-80-89603-68-8.

Recenzenti:

JUDr. Jozef Andraško, PhD.

doc. JUDr. Zuzana Hamul'áková, PhD.

doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

ODBORNÉ ČLÁNKY

OPATRENIA V KONANÍ O ZÁZNAME

JUDr. Lucia Filagová

Úrad geodézie, kartografie a katastra SR
Chlumeckého 2, 820 12 Bratislava
lucia.filagova@skgeodesy.sk; filagova2@uniba.sk

JUDr. Róbert Jakubáč, PhD.

Úrad geodézie, kartografie a katastra SR
Chlumeckého 2, 820 12 Bratislava
robert.jakubac@skgeodesy.sk

Opatrenia v konaní o zázname

De lege lata možno vychádzajúc z normatívnej úpravy konania o zázname identifikovať rad opatrení, ktoré okresný úrad ako orgán verejnej správy vydáva v konaní o zázname. Vylúčenie subsidiárnej pôsobnosti správneho poriadku na konanie o zázname bez adekvátnej normatívnej úpravy procesných inštitútov (vrátane inštitútu opatrenia) generuje celý rad otázok. Niektoré z nich približuje a analyzuje tento príspevok. Osobitná pozornosť je pritom v príspevku venovaná „meritórnym“ opatreniam okresného úradu v konaní o zázname a právnej úprave opravných prostriedkov a prostriedkov *sui generis* proti opatreniam okresného úradu v konaní o zázname. V závere sa zdôrazňuje, že predpokladom kvalitnej reformy konania o zázname (a tým aj normatívnej úpravy opatrení okresného úradu v tomto konaní) je vedecké spracovanie a vyhodnotenie platnej a účinnej právnej úpravy.

Measures in the proceedings on the record

De lege lata, a number of measures issued by the district office as a public administration body in the registration procedure can be identified on the basis of the normative regulation of the registration procedure. The

exclusion of the subsidiary scope of the Administrative Procedure Code for registration proceedings without adequate normative regulation of procedural institutes (including the institute of the measure) generates a number of questions. Some of them approach and analyze this contribution. The article pays special attention to the „substantive“ measures of the district office in the proceedings on the record and the legal regulation of remedies and sui generis remedies against the measures of the district office in the proceedings on the record. In conclusion, it is emphasized that the precondition for a quality reform of the registration procedure (and thus also of the normative regulation of the district office's measures in this procedure) is scientific elaboration and evaluation of the valid and effective legal regulation.

Maßnahmen im Verfahren zu Protokoll

De lege lata lässt sich anhand der normativen Regelung des Meldeverfahrens eine Reihe von Maßnahmen identifizieren, die das Landratsamt als Organ der öffentlichen Verwaltung im Meldeverfahren erlässt. Der Ausschluss des subsidiären Anwendungsbereichs der Verwaltungsverfahrensordnung für Registrierungsverfahren ohne angemessene normative Regelung von Verfahrensinstituten (einschließlich des Maßnahmeninstituts) wirft eine Reihe von Fragen auf. Einige von ihnen nähern sich und analysieren diesen Beitrag. Besonderes Augenmerk legt der Beitrag auf die „materiellen“ Maßnahmen des Bezirksamts im Aktenverfahren und die gesetzliche Regelung von Rechtsbehelfen und Rechtsbehelfen sui generis gegen die Maßnahmen des Bezirksamts im Aktenverfahren. Abschließend wird betont, dass Voraussetzung für eine Qualitätsreform des Meldeverfahrens (und damit auch der normativen Regelung der Maßnahmen des Landratsamtes in diesem Verfahren) die wissenschaftliche Ausarbeitung und Bewertung der gültigen und wirksamen gesetzlichen Regelung ist.

Kľúčové slová: kataster nehnuteľností, záznam, správna žaloba, protest prokurátora

Key words: land registry, record, action in accordance with the administrative law, protest of the prosecutor

Schlüsselwörter: Liegenschaftskataster, Akte, Verwaltungsklage, Protest der Staatsanwaltschaft

Úvod

Konanie o zázname ako osobitný druh správneho konania¹, presnejšie katastrálneho konania, možno vymedziť ako procesný postup,

---

¹ V správnom súdnom konaní o správnej žalobe proti opatreniu vydanému v konaní o zázname alebo v konaní o správnej žalobe proti nečinnosti okresného úradu, katastrálneho odboru

v ktorom okresný úrad, katastrálny odbor (ďalej aj len „okresný úrad“) ako správny orgán na základe predložených písomných podkladov posudzuje, či sú splnené podmienky na vykonanie záznamu, pričom výsledkom tohto procesného postupu je vykonanie záznamu alebo oznámenie dôvodov nevykonania záznamu.² Normatívne je toto konanie *de lege lata* upravené predovšetkým v zákone č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „katastrálny zákon“), vyhláske č. 461/2009 Z. z., ktorou sa vykonáva katastrálny zákon, v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „vyhláska č. 461/2009 Z. z.“) a vyhláske č. 22/2010 Z. z., ktorou sa vydáva Spravovací poriadok pre katastrálne úrady a správy katastra. Historicky má predmetné konanie svoje korene vo federálnom zákone č. 265/1992 Zb. o zápisoch vlastníckych a iných vecných práv k nehnuteľnostiam (ďalej aj len „zákon č. 265/1992 Zb.“).³ I keď inštitút záznamu ako formy zápisu práva do niekdajších pozemkových kníh, a teda v konečnom dôsledku aj konanie o zázname, poznali predpisy upravujúce spravovanie niekdajších pozemkových kníh (ďalej aj len „pozemknížné predpisy“), právna úprava tohto inštitútu podľa pozemknížných predpisov vykazovala veľmi výrazné odlišnosti od právnej úpravy inštitútu záznamu podľa právnych predpisov *de lege lata*, či podľa zákona č. 265/1992 Zb.⁴

Normatívna úprava konania o zázname je dnes prakticky nevyčerpatelnou studnicou podnetov pre vedecké bádanie. Predmetom tohto príspevku budú opatrenia okresného úradu vydané v konaní o zázname v poňatí inštitútu opatrenia orgánu verejnej správy podľa zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpi-

---

v konaní o zázname má konanie o zázname charakter administratívneho konania v zmysle § 3 ods. 1 písm. a) zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

² Porovnaj s vymedzením konania o návrhu na vklad napríklad v rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. 11. 2010, sp. zn. 6Sžo 191/2010.

³ K právnej úprave záznamu a konania o zázname podľa zákona č. 265/1992 Zb. bližšie pozri napr. BAREŠOVÁ, E., BAUDYŠ, P.: Zákon o zápisoch vlastníckych a jiných vecných práv k nemovitostem. Komentář. Praha : C. H. Beck 2000, s. 108 – 121.

⁴ Pozri napr. ustanovenie § 59 a § 94 až ustanovenie § 102 nariadenia ministra spravodlivosti č. 222/1855 r. z. zo dňa 15. 12. 1855, ktorým vydávajú sa predpisy o uverejnení nových pozemknížných protokolov a o vedení ich čo pozemkových kníh. Záznam, ako forma zápisu práva do pozemkových kníh, ešte vyžadoval dodatočné ospravedlnenie. Bližšie k záznamu podľa pozemknížných predpisov pozri napr. FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Šamorín : Heuréka, 1998, s. 126 – 128. V odbornej literatúre sa možno stretnúť so stanoviskom, že záznam podľa zákona č. 265/1992 Zb. nemal nič spoločné s tým istým pojmom používaným v súvislosti so spravovaním pozemkových kníh – pozri KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek I. Praha : ASPI Publishing, s. r. o., 2002, s. 436.

sov (ďalej aj len „SSP“) ⁵ a podľa zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „zákon č. 153/2001 Z. z.“). Na účely tohto príspevku preto budeme rozumieť opatrením v kontexte konania o zázname správny akt vydaný okresným úradom v konaní o zázname, ktorým sú alebo môžu byť práva, právom chránené záujmy alebo povinnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby priamo dotknuté. Naša pozornosť sa v tomto príspevku obracia na opatrenia okresného úradu vydané v konaní o zázname vzhľadom na otázky, ktoré generuje vylúčenie subsidiárnej pôsobnosti správneho poriadku na konanie o zázname ⁶ bez toho, aby boli v katastrálnom zákone alebo inom právnom predpise upravené procesne významné inštitúty ako napríklad prerušenie alebo zastavenie tohto konania. ⁷ Žiaľ, tomuto aspektu katastrálnych konaní je v našej právnej spisbe mimo komentárovej literatúry (a Katastrálneho bulletinu) venovaná minimálna pozornosť. Systematika výkladu bude v tomto príspevku sledovať systematiku katastrálneho zákona, ktorý najprv v ustanovení § 36 ods. 2 prikazuje okresnému úradu vykonať záznam pri naplnení hypotézy tejto právnej normy, následne v ustanovení § 36a ods. 1 prikazuje okresnému úradu oznámiť dôvody nevykonania záznamu pri naplnení hypotézy tejto právnej normy, aby napokon v ustanovení § 42 ods. 5 katastrálneho zákona prikázal okresnému úradu vrátiť verejnú listinu alebo inú listinu pri naplnení hypotézy tejto právnej normy. Začneme teda výkladom o zázname, následne sa budeme venovať oznámeniu dôvodov nevykonania záznamu a vráteniu verejnej listiny alebo inej listiny ⁸ za účelom odstránenia jej nedostatkov. V rámci výkladu o opatrení, ktorým sa vracia verejná listina alebo iná listina za účelom odstránenia jej nedostatkov, sa budeme venovať aj oznámeniu o skôr začatom konaní o návrhu na vklad alebo o skôr začatom konaní o zázname ako ďalšej forme opatrenia okresného úradu vydaného v konaní o zázname. Napokon sa budeme venovať opravným prostriedkom a prostriedkom *sui generis*,

---

⁵ K povahe opatrenia podľa SSP pozri BARICOVÁ, J., FEČÍK, M., ŠTEVČEK, M., FILOVÁ, A. a kol. Správny súdny poriadok. Komentár. Bratislava : C. H. Beck, 2017, s. 35 – 37, HANZELOVÁ, I., RUMANA, I., ŠINGLIAROVÁ, I.: Správny súdny poriadok. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2016, s. 38.

⁶ Pozri ustanovenie § 34 ods. 3 katastrálneho zákona.

⁷ I keď zákonodarca vylúčil subsidiárnu pôsobnosť správneho poriadku vo vzťahu ku konaniu o zázname, základné pravidlá správneho konania sa na konanie o zázname vzťahujú – pozri POTASCH, P., HAŠANOVÁ, J.: Zákon o správnom konaní (správny poriadok). Komentár. Bratislava : C. H. Beck, 2015, s. 11.

⁸ Pojmy „verejná listina“ a „iná listina“ sa v katastrálnom zákone používajú ako legislatívne skratky na označenie písomného vyhotovenia rozhodnutí štátnych orgánov a notárskych osvedčení („verejná listina“) a iných listín, ktoré podľa zákona potvrdzujú práva k nehnuteľnostiam („iná listina“) – pozri ustanovenie § 8 ods. 1 písm. c) katastrálneho zákona.

na základe ktorých možno preskúmať opatrenia okresného úradu vydané v konaní o zázname.

1. Jednotlivé opatrenia okresného úradu v konaní o zázname

1.1 Záznam ako opatrenie okresného úradu

Záznam je v katastrálnom zákone *de lege lata* normatívne vymedzený ako úkon okresného úradu plniaci evidenčné funkcie, ktoré nemajú vplyv na vznik, zmenu alebo zánik práv k nehnuteľnostiam.⁹ Takéto vymedzenie záznamu v katastrálnom zákone síce reflektuje právnu úpravu a poňatie záznamu v samotnom katastrálnom zákone, avšak nepočíta s možnosťou osobitnej (odlišnej) právnej úpravy v špeciálnom právnom predpise, akou je právna úprava vzniku záložného práva ako zabezpečovacieho opatrenia zriadeného súdom.¹⁰ Nesprávnosť vyššie uvedeného vymedzenia záznamu v katastrálnom zákone spočíva v tom, že nepočíta s tým, že výnimočne môže mať záznam (a to v prípade zápisu záložného práva ako zabezpečovacieho opatrenia zriadeného súdom do katastra nehnuteľností) aj konštitutívne účinky.¹¹

Záznam je v katastrálnom zákone ďalej poňatý ako jeden z dvoch druhov zápisu vzniku, zmeny alebo zániku práv k nehnuteľnostiam do katastra nehnuteľností¹² uvedených v ustanovení § 1 ods. 1 katastrálneho zákona, eventuálne zapisovaných do katastra nehnuteľností podľa osobitných predpisov.¹³ Opodstatnenosť dvoch druhov zápisu vzniku, zmeny alebo zániku práv k nehnuteľnostiam do katastra nehnuteľnos-

⁹ Pozri ustanovenie § 5 ods. 2 katastrálneho zákona.

¹⁰ Pozri ustanovenie § 343 ods. 2 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj len „CSP“). K ustanoveniu § 343 ods. 2 CSP bližšie pozri ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol.: Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 1159 – 1161

¹¹ Napriek tomu, že z ustanovenia § 343 ods. 2 CSP možno jednoznačne odvodiť konštitutívne účinky zápisu záložného práva ako zabezpečovacieho opatrenia zriadeného súdom do katastra nehnuteľností vykonaného formou záznamu, v odbornej literatúre sa možno stretnúť aj s pomerne opatrným konštatovaním v tomto smere – pozri napr. DRÁČOVÁ, J., POLÁK, A.: Katastrálny zákon. Komentár. Žilina : Eurokódex, s. r. o., 2019, s. 12.

¹² Druhou formou zápisu vzniku, zmeny alebo zániku práv k nehnuteľnostiam do katastra nehnuteľností je vklad.

¹³ V súčasnosti tak súdna prax (napr. rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 16. 06. 2008, sp. zn. 8Sžo 64/2008) ako aj právna veda a aplikačná prax v zásade jednoznačne akceptuje stanovisko, že formou poznámky sa práva do katastra nehnuteľností nezapisujú.

tí je daná skutočnosťou, že slovenský právny poriadok reflektuje zásadu vkladania (intabulačnú zásadu) v oblasti nakladania s nehnuteľnosťami len čiastočne, keď práva k nehnuteľnostiam môžu vzniknúť aj na základe iných právnych titulov ako je zmluva v spojitosti s vkladom do katastra nehnuteľností.

V nadväznosti na vyššie uvedené by bolo možné konštatovať, že záznam predstavuje úkon okresného úradu, ktorým sa do katastra nehnuteľností zapisuje vznik, zmena alebo zánik práv k nehnuteľnostiam, ktorý nemá vplyv na vznik, zmenu alebo zánik práv k nehnuteľnostiam, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje inak. Tento úkon okresný úrad vykoná na základe verejnej listiny alebo inej listiny, prípadne zmluvy, pokiaľ katastrálny zákon alebo osobitný predpis výslovne ustanovuje, že zápis vzniku, zmeny alebo zániku práv k nehnuteľnostiam do katastra nehnuteľností sa na základe zmluvy vykonáva formou záznamu.¹⁴

Záznam vykonaný okresným úradom nepochybne naplňa znaky opatrenia orgánu verejnej správy, a to bez ohľadu na to, či má evidenčné účinky alebo konštitutívne účinky (ako je tomu v prípade už zmieneného zápisu záložného práva ako zabezpečovacieho opatrenia zriadeného súdom), ako aj bez ohľadu na to, či sa ním vykonáva zápis vzniku, zmeny alebo zániku práva do katastra nehnuteľností. Povahu záznamu ako opatrenia orgánu verejnej správy (konkrétne okresného úradu) ostatne akceptuje aj súdna prax.

1.2 Oznámenie dôvodov nevykonania záznamu ako opatrenie okresného úradu

Záznam, ako bol popísaný vyššie, predstavuje len jeden z viacerých druhov opatrení okresného úradu vydávaných v konaní o zázname. Ďalším druhom „meritórneho“ opatrenia okresného úradu vydávaného v konaní o zázname je oznámenie dôvodov nevykonania záznamu. Normatívne je táto forma „meritórneho“ opatrenia okresného úradu vydávaného v konaní o zázname vyjadrená v katastrálnom zákone v dvoch rovinách – jednak ju možno odvodiť výkladom z ustanovenia § 36 ods. 2 katastrálneho zákona a tiež z ustanovenia § 36a ods. 3 katastrálneho zákona, jednak je výslovne vyjadrená v katastrálnom zákone; skutočnosť, že predmetnú formu „meritórneho“ opatrenia

---

¹⁴ Katastrálny zákon v ustanovení § 34 ods. 1 síce zmluvu ako podklad na vykonanie záznamu výslovne neuvádza, napriek tomu je zrejmé, že podkladom na vykonanie záznamu môže byť v zákonom stanovených prípadoch aj zmluva. Formou záznamu sa zapisuje napríklad nájomné právo na základe nájomnej zmluvy – pozri ustanovenie § 34 ods. 1 katastrálneho zákona.

okresného úradu v konaní o zázname je v intenciách najmä ustanovenia § 36 ods. 2 katastrálneho zákona potrebné odvodzovať výkladom, predstavuje jeden z (viacerých) nedostatkov súčasnej právnej úpravy konania o zázname.

Všimnime si teraz najprv príkaz zákonodarcu daný okresnému úradu vo vzťahu k skúmaniu podmienok na záznam a porovnajme ho s príkazom zákonodarcu daným okresnému úradu vo vzťahu ku skúmaniu podmienok na vklad. Kým zákonodarca vo vzťahu ku skúmaniu podmienok na vklad ustanovil, že ak sú podmienky na vklad splnené, okresný úrad vklad povolí, inak návrh na vklad zamietne,¹⁵ v prípade skúmania podmienok na záznam bol menej dôsledný – zákonodarca totiž (s výnimkou skutočností subsumovateľných pod ustanovenie § 36a ods. 1 a ods. 3 katastrálneho zákona) ustanovil „iba“ toľko, že ak je verejná listina alebo iná listina spôsobilá na vykonanie záznamu, okresný úrad záznam vykoná,¹⁶ pričom však opomenul slová „inak záznam nevykoná“. Napriek tejto nedôslednosti zákonodarcu je nesporné, že ustanovenie § 36 ods. 2 katastrálneho zákona je potrebné vykladať tak, že ak verejná listina alebo iná listina nie je spôsobilá na vykonanie záznamu, okresný úrad záznam nevykoná.

Kým v ustanovení § 36 ods. 2 katastrálneho zákona absentuje výslovný príkaz oznámiť dôvod nevykonania záznamu, zatiaľ v ustanovení § 36a ods. 1 katastrálneho zákona je tento príkaz výslovne ustanovený. Pokiaľ sa teda naplní hypotéza ustanovenia § 36a ods. 1 katastrálneho zákona, je okresný úrad povinný oznámiť dôvod nevykonania záznamu a to tomu, kto predložil verejnú listinu alebo inú listinu, a tomu, v koho prospech právo k nehnuteľnosti svedčí podľa verejnej listiny alebo inej listiny.

Ďalšiu legislatívnu techniku vyjadrenia povinnosti okresného úradu oznámiť dôvod nevykonania záznamu zákonodarca ustanovuje v ustanovení § 36a ods. 3 katastrálneho zákona, podľa ktorého, ak je na vykonanie záznamu predložené súdne rozhodnutie, ktoré v dôsledku ďalšej právnej zmeny nie je záväzné pre osobu zapísanú v katastri nehnuteľností, okresný úrad záznam nevykoná, pričom zároveň popri vyznačení poznámky v katastri nehnuteľností vyzve toho, komu svedčí právo k nehnuteľnosti podľa súdneho rozhodnutia, aby v uvedenej dvojmesačnej lehote podal na súde žalobu o určenie práva k nehnuteľnosti. V ustanovení § 36a ods. 3 katastrálneho zákona síce explicitne nie je ustanovený príkaz oznámiť dôvody nevykonania záznamu, avšak je zrejmé, že výzva na podanie žaloby o určenie práva k nehnuteľnosti musí v sebe obsahovať aj dôvody

¹⁵ Pozri ustanovenie § 31 ods. 3 katastrálneho zákona.

¹⁶ Pozri ustanovenie § 36 ods. 2 katastrálneho zákona.

vydanie tejto výzvy, t. j. dôvody nemožnosti vykonania záznamu na základe predloženého súdneho rozhodnutia.

Na nedôslednosť pri vymedzení „meritórnych“ foriem ukončenia konania o zázname nadväzujú ďalšie nedôslednosti, a to (okrem iných) vo vzťahu k oznámeniu dôvodov nevykonania záznamu. *De lege lata* totiž absentuje napríklad vymedzenie náležitostí oznámenia dôvodov nevykonania záznamu.¹⁷ Pri absencii výslovnej právnej úpravy náležitostí oznámenia dôvodov nevykonania záznamu je potrebné tieto odvodiť zo všeobecných princípov správneho konania a dobrej verejnej správy a z právnej úpravy ustanovenej v SSP. Javí sa preto, že predmetný druh opatrenia okresného úradu by mal obsahovať ustanovenia relevantných právnych predpisov, v zmysle ktorých záznam nie je možné vykonať, a tiež vymedzenie dôvodov nevykonania záznamu a to tak, aby dôvody nevykonania boli objektívne zrozumiteľné pre adresáta; samotná skutočnosť, že dôvody nevykonania záznamu sú zrozumiteľné okresnému úradu alebo jeho nadriadeným orgánom, je nedostatočná. Nutnosť vymedzenia dôvodov nevykonania záznamu v predmetnom oznámení v konečnom dôsledku vyplýva aj z ustanovenia § 191 ods. 1 písm. d) SSP, podľa ktorého správny súd zruší opatrenie orgánu verejnej správy, ak je nepreskúmateľné pre nezrozumiteľnosť alebo pre nedostatok dôvodov.¹⁸ Ďalším nedostatkom *de lege lata* je strohosť právnej úpravy doručovania tohto oznámenia – v katastrálnom zákone je upravené len doručovanie písomností fyzickým osobám pre prípad, ak okresnému úradu nie je známa ich adresa na doručovanie v tuzemsku;¹⁹ inak doručovanie v katastrálnom konaní katastrálny zákon neupravuje a právnu úpravu doručovania podľa správneho poriadku nemožno použiť.²⁰

1.3 Vrátanie verejnej listiny alebo inej listiny za účelom odstránenia jej nedostatkov a oznámenie o skôr začatom konaní o návrhu na vklad alebo o zázname ako opatrenie okresného úradu

Záznam a oznámenie dôvodov nevykonania záznamu predstavujú opatrenia okresného úradu „meritórneho“ charakteru. Popri týchto opat-

¹⁷ Vyhláška č. 461/2009 Z. z. upravuje napríklad náležitosti protokolu o oprave chyby v katastrálnom operáte (ustanovenie § 59a), nie však náležitosti oznámenia dôvodov nevykonania záznamu.

¹⁸ Bližšie k ustanoveniu § 191 ods. 1 písm. d) SSP pozri BARICOVÁ, J., FEČÍK, M., ŠTEVČEK, M., FILOVÁ, A. a kol. Správny súdny poriadok. Komentár. Bratislava : C. H. Beck, 2017, s. 944 – 945.

¹⁹ Pozri ustanovenie § 25 katastrálneho zákona.

²⁰ Pozri ustanovenie § 34 ods. 3 katastrálneho zákona.

reniach „meritórneho“ charakteru však okresný úrad vydáva v konaní o zázname aj opatrenia „procesného“ charakteru, ktorými sú vrátenie verejnej listiny alebo inej listiny za účelom odstránenia jej nedostatkov a oznámenie o skôr začatom konaní o vklade, resp. o zázname. Kým prvé vyššie uvedené opatrenie má výslovnú oporu v ustanovení § 42 ods. 5 katastrálneho zákona, druhé vyššie uvedené opatrenie výslovnú oporu v katastrálnom zákone nemá, avšak možno ho odvodiť z iných ustanovení katastrálneho zákona a všeobecných princípov správneho konania a dobrej verejnej správy.

Zákonodarca v katastrálnom zákone ustanovil, že ak verejná listina alebo iná listina obsahuje chyby v písaní alebo počítaní alebo iné zrejme nesprávnosti alebo ak neobsahuje náležitosti vyžadované katastrálnym zákonom, je okresný úrad povinný túto listinu vrátiť vyhotoviteľovi alebo tomu, kto podal návrh na vykonanie záznamu; zároveň je okresný úrad povinný určiť lehotu na vykonanie opravy.²¹ Aj tento úkon okresného úradu má povahu opatrenia tohto správneho orgánu v konaní o zázname. Aj vo vzťahu k tomuto opatreniu absentuje *de lege lata* právna úprava vymedzujúca jeho náležitosti. Ďalším nedostatkom *de lege lata* je len čiastočná právna úprava pričom aj doručovanie tohto opatrenia.

Povinnosť oznámiť vyhotoviteľovi predloženej verejnej listiny alebo inej listiny alebo tomu, kto podal návrh na vykonanie záznamu, že tejto listine, resp. tomuto návrhu predchádza skôr začaté konanie o návrhu na vklad alebo skôr začaté konanie o zázname, katastrálny zákon ani iný právny predpis neustanovuje. Vystáva preto otázka, či je okresný úrad povinný túto skutočnosť oznámiť. S prihliadnutím k princípom dobrej verejnej správy sa javí vhodným vyššie uvedenú skutočnosť v konaní o zázname začatom na návrh oznámiť tomu, kto podal návrh na vykonanie záznamu. Toto oznámenie má potom povahu opatrenia okresného úradu v konaní o zázname, pričom ale nemá žiadne dôsledky vo vzťahu k prerušeniu plynutia lehôt v konaní o zázname. I keď to katastrálny zákon výslovne neustanovuje, máme za to, že plynutie lehoty na posúdenie spôsobilosti predloženej verejnej listiny alebo inej listiny byť podkladom na vykonanie záznamu sa prerušuje zo zákona, ak predloženému návrhu na vykonanie záznamu, resp. predloženej verejnej listine alebo inej listine predchádza iné skôr začaté konanie o návrhu na vklad alebo konanie o zázname – prerušenie plynutia predmetnej lehoty nie je v katastrálnom zákone nijako podmienené odoslaním oznámenia o skôr začatom konaní o návrhu na vklad alebo o skôr začatom konaní o zázname. Zároveň sa javí, že neoznámenie

---

²¹ Pozri ustanovenie § 42 ods. 5 katastrálneho zákona.

predmetnej skutočnosti tomu, kto podal návrh na vykonanie záznamu, nie je možné kvalifikovať ako nesprávny úradný postup. Ani v prípade opatrenia, ktorým okresný úrad oznamuje, že návrhu na vykonanie záznamu predchádza skôr začaté konanie o návrhu na vklad alebo konanie o zázname, nie sú *de lege lata* upravené jej náležitosti, pričom jeho doručovanie je taktiež upravené iba čiastočne.

2. Preskúmanie zákonnosti opatrení okresného úradu v konaní o zázname

Vychádzajúc z normatívnej úpravy konania o zázname sme identifikovali a priblížili 4 druhy opatrení okresného úradu vydávaných v tomto konaní a to:

- a) záznam,
- b) oznámenie dôvodov nevykonania záznamu,
- c) vrátenie verejnej listiny alebo inej listiny za účelom odstránenia jej nedostatkov,
- d) oznámenie o skôr začatom konaní o návrhu na vklad alebo konaní o zázname.

Vo vzťahu ku všetkým vyššie uvedeným opatreniam môže zo strany okresného úradu dôjsť k porušeniu všeobecne záväzných právnych predpisov. Relevantná je preto otázka opravných prostriedkov, resp. prostriedkov *sui generis*, na základe ktorých je možné tieto opatrenia preskúmať. Samotný katastrálny zákon upravuje iba jeden inštitút, na základe ktorého je možné preskúmať zákonnosť jedného z predmetných opatrení, a to záznamu. Týmto inštitútom je oprava chyby v katastrálnom operáte.²² Inak katastrálny zákon opravné prostriedky, resp. prostriedky *sui generis* proti opatreniam okresného úradu v konaní o zázname neupravuje. Na opatrenia okresného úradu v konaní o zázname sa preto v plnom rozsahu vzťahuje právna úprava opravných prostriedkov podľa SSP, predovšetkým právna úprava všeobecnej správnej žaloby,²³ a protestu prokurátora proti opatreniu orgánu verejnej správy v zákone č. 153/2001 Z. z.²⁴

²² Pozri ustanovenie § 59 ods. 2 písm. d) katastrálneho zákona. K podmienkam opravy chyby v katastrálnom operáte spočívajúcej vo vykonaní záznamu v rozpore príslušnými ustanoveniami katastrálneho zákona bližšie pozri napr. JAKUBÁČ, R., LENICKÁ, Z.: Oprava chyby v katastrálnom operáte. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, s. 68 -70.

²³ Osobitne je potrebné zdôrazniť, že opravným prostriedkom aj proti záznamu je všeobecná správna žaloba a nie správna žaloba proti inému zásahu orgánu verejnej správy.

²⁴ K protestu prokurátora proti opatreniu orgánu verejnej správy bližšie pozri napr. FEČÍK, M.: Dozor prokurátora a výkon štátnej správy na úseku katastra nehnuteľností. In: Konferencia

Je nesporné, že predmetom prieskumu v správnom súdnictve na základe všeobecnej správnej žaloby môže byť záznam ako aj oznámenie dôvodov nevykonania záznamu. Aj vrátenie verejnej listiny alebo inej listiny za účelom odstránenia jej nedostatkov ako opatrenie orgánu verejnej správy zrejme možno preskúmať v správnom súdnictve na základe všeobecnej správnej žaloby – toto opatrenie totiž predstavuje faktický ekvivalent prerušenia konania o návrhu na vklad, ktorého preskúmateľnosť v správnom súdnictve už v súdnej praxi konštatovateľná bola. I keď sa na prvý pohľad môže javiť otáznou preskúmateľnosť oznámenia o skôr začatom konaní o návrhu na vklad alebo konania o zázname v správnom súdnictve, keďže toto opatrenie *de facto* znamená, že okresný úrad nepokračuje v začatom konaní o zázname, máme za to, že aj toto opatrenie je preskúmateľné v rámci správneho súdnictva.

Všetky vyššie uvedené opatrenia sú nesporne preskúmateľné aj na základe protestu prokurátora proti opatreniu v zmysle zákona č. 153/2001 Z. z. Začatie konania o proteste prokurátora proti opatreniu okresného úradu vydanému v konaní o zázname je dôvodom na vyznačenie plomby v katastri nehnuteľností,²⁵ a to aj v prípade, ak smeruje proti opatreniu okresného úradu spočívajúcemu v oznámení dôvodov nevykonania záznamu.

Záver

V rámci konania o zázname sa do katastra nehnuteľností zapisuje široká škála práv na základe verejných listín a iných listín, vrátane zmlúv veľmi rôznorodého charakteru, pričom normatívna úprava tohto konania je mimoriadne stručná, v dôsledku ktorej skutočnosti v aplikáčnej praxi vyvstávajú mnohé otázky, na ktoré nie je daná jednoznačná a výslovná odpoveď v právnych normách. V tomto príspevku sme sa zamerali len na určitý aspekt konania o zázname a to opatrenia okresného úradu v tomto konaní.

Mali sme možnosť vidieť, že právna úprava konania o zázname a v rámci neho právna úprava opatrení vydávaných okresným úradom v konaní o zázname vykazuje viaceré nedostatky, resp. že *de lege ferenda* sa žiada výslovne upraviť viaceré aspekty predmetných opatrení. I keď koncept relatívne jednoduchej právnej úpravy záznamu bez „zbytočného“ formalizmu má zrejme svoje opodstatnenie, sotva však záro-

---

o katastri nehnuteľností. Zborník prednášok. Bratislava : Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, 2008, s. 85 -87.

²⁵ Pozri ustanovenie § 44 ods. 1 katastrálneho zákona.

veň možno pochybovať o nutnosti pomerne rozsiahlej reformy tohto inštitútu. Jedným z predpokladov každej reformy je pritom vedecká reflexia právnej úpravy de lege lata, t. j. vedecké spracovanie a vyhodnotenie platnej a účinnej právnej úpravy. Veríme, že týmto príspevkom vzbudíme záujem právnej vedy (doposiaľ pomerne skromný) o inštitút záznamu a konania o zázname.

Použitá literatúra

1. BAREŠOVÁ, E., BAUDYŠ, P.: Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Komentář. Praha : C. H. Beck 2000
2. BARICOVÁ, J., FEČÍK, M., ŠTEVČEK, M., FILOVÁ, A. a kol. Správny súdny poriadok. Komentár. Bratislava : C. H. Beck, 2017
3. DRÁČOVÁ, J., POLÁK, A.: Katastrálny zákon. Komentár. Žilina : Eurokódex, s. r. o., 2019
4. FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Šamorín : Heuréka, 1998
5. FEČÍK, M.: Dozor prokurátora a výkon štátnej správy na úseku katastra nehnuteľností. In: Konferencia o katastri nehnuteľností. Zborník prednášok. Bratislava : Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, 2008
6. HALAMA, O.: Katastrálny zákon. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2014
7. HANZELOVÁ, I., RUMANA, I., ŠINGLIAROVÁ, I.: Správny súdny poriadok. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2016
8. JAKUBÁČ, R., LENICKÁ, Z.: Oprava chyby v katastrálnom operáte. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021
9. KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek I. Praha : ASPI Publishing, s. r. o., 2002
10. KOŠIČIAROVÁ, S.: Princípy dobrej verejnej správy a Rada Európy. Bratislava : Iura Edition, spol. s r. o., 2012
11. POTASCH, P., HAŠANOVÁ, J.: Zákon o správnom konaní (správny poriadok). Komentár. Bratislava : C. H. Beck, 2015
12. ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol.: Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2016

Recenzenti:

prof. JUDr. Mária Srebalová, PhD.

prof. JUDr. Marián Vrabko, CSc.

HISTORICKÝ VÝVOJ AGENTÚR DOČASNÉHO ZAMESTNÁVANIA

doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva
matej.horvat@flaw.uniba.sk

doc. JUDr. Juraj Hamulák, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia
juraj.hamulak@flaw.uniba.sk

Historický vývoj agentúr dočasného zamestnávania

Poskytovanie služieb zamestnanosti na trhu práce je čoraz komplexnejšie. Súčasný stav problematiky je pritom daný jej historickými súvislosťami. Štát pôvodne chcel sám poskytovať tieto služby, ale v mnohom zlyhával, keď nedokázal poskytnúť svojim občanom dostatočne kvalitné služby. Zlyhával však aj súkromný sektor, ktorý tieto služby často poskytoval za vysoké poplatky a za čo si vyslúžil kritiku a tiež nevyhnutnosť vytvorenia právnej regulácie. Súčasná právna úprava je tak daná predovšetkým Dohovormi a Odporúčaniami Medzinárodnej organizácie práce, ktoré sú zamerané na agentúrne zamestnávanie. Tento článok analyzuje historický vývoj agentúrneho zamestnávania od jeho počiatkov až do dnešného dňa, a to najmä prostredníctvom právnej úpravy Medzinárodnej organizácie práce, ktoré boli záväzné aj pre Slovenskú republiku.

Historical Development of Temporary Employment Agencies

The provision of employment services in the labour market is increasingly complex. The current state of the issue is determined by its

historical context. The state originally wanted to provide these services itself, but failed in many ways when it was unable to provide its citizens with services of sufficient quality. However, the private sector has also failed, often providing these services for high fees, which has earned it criticism and the need for legal regulation. The current legal framework is thus determined primarily by the Conventions and Recommendations of the International Labour Organisation, which focus on agency work. This article analyses the historical development of agency employment from its origins to the present day, mainly through the ILO regulations, which have also been binding on Slovak Republic.

Historische Entwicklung der Zeitarbeitsfirmen

Die Bereitstellung von Arbeitsvermittlungsdiensten auf dem Arbeitsmarkt wird immer komplexer. Der aktuelle Stand des Themas wird durch seinen historischen Kontext bestimmt. Ursprünglich wollte der Staat diese Dienstleistungen selbst erbringen, scheiterte aber in vielerlei Hinsicht, da er nicht in der Lage war, seinen Bürgern Dienstleistungen in ausreichender Qualität zu bieten. Aber auch der private Sektor hat versagt und bietet diese Dienstleistungen oft gegen hohe Gebühren an, was ihm Kritik und die Notwendigkeit einer gesetzlichen Regelung eingebracht hat. Der derzeitige Rechtsrahmen wird also in erster Linie durch die Übereinkommen und Empfehlungen der Internationalen Arbeitsorganisation bestimmt, die sich auf die Leiharbeit konzentrieren. In diesem Artikel wird die historische Entwicklung der Leiharbeit von ihren Anfängen bis heute analysiert, und zwar hauptsächlich anhand der IAO-Regelungen, die auch für die Slowakische Republik verbindlich sind.

Kľúčové slová: agentúra dočasného zamestnávania, Medzinárodná organizácia práce, Odporúčanie č. 1 MOP, Dohovor č. 34 o agentúrach zamestnania za úhradu, Dohovor 88 o službách zamestnanosti, Dohovor 96 o agentúrach zamestnania za úhradu, Dohovor č. 181 o súkromných agentúrach zamestnania, Odporúčanie č. 188 o súkromných agentúrach zamestnania

Keywords: temporary employment agency, International Labour Organisation, ILO Recommendation No. 1, Convention No. 34 concerning employment agencies for remuneration, Employment Services Convention 88, Convention 96 on employment agencies for remuneration, Convention No. 181 concerning Private Employment Agencies, Recommendation 188 on private employment agencies

Schlüsselbegriffe: Zeitarbeitsunternehmen, Internationale Arbeitsorganisation, ILO-Empfehlung Nr. 1, Übereinkommen Nr. 34 über die Arbeitsvermittlung gegen Entgelt, Arbeitsvermittlungsabkommen 88, Übereinkommen 96 über Arbeitsvermittlungsagenturen gegen Entgelt, Übereinkommen Nr. 181 über private Arbeitsvermittlungsagenturen, Empfehlung 188 zu privaten Arbeitsvermittlern

Úvod

Pri pohľade na novodobé podmienky na pracovnom trhu môžeme povedať, že služby v oblasti poskytovania zamestnávania sú čoraz komplexnejšie. Nie je to už len štát, ktorý poskytuje služby v oblasti zamestnanosti, ale aj súkromný sektor výrazne vstupuje (môže vstupovať) do týchto spoločenských vzťahov. Preto v oblasti zamestnávania nerozoznávame len poskytovateľov služieb z pohľadu verejného sektora (štát), ale aj zo súkromného sektora.

Služby zamestnanosti sú tu poskytované z pohľadu štátu (úradu práce ako verejní poskytovatelia služieb zamestnanosti), ďalej súkromných agentúr (nábor, dočasné zamestnanie, vyhľadávania vhodného miesta a pod.), neziskové organizácie (zamerané hlavne na určité skupiny zamestnancov a poskytujúce špecializované služby) a v neposlednom rade aj jednotlivci (ako napríklad rôzni poradcovia pri [predovšetkým] stredných školách, headhunteri, a podobne).

Momentálnym trendom v ostatných rokoch v európskych krajinách je potom aj spolupráca medzi verejným sektorom a súkromným sektorom v podobe agentúr dočasného zamestnávania. Vo všetkých prípadoch je cieľom dosiahnutia čo najvhodnejšieho mixu možností pre fyzické osoby, aby mohli čo najplynulejšie a najpohodľnejšie uplatňovať svoje ústavou garantované právo na prácu zakotveného Ústavou Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava SR“).¹

Agentúrne zamestnanie sa všeobecne pokladá za jeden zo základných prostriedkov moderného trhu práce, ktorý umožňuje zamestnávateľom flexibilne reagovať na zmenené hospodárske a výrobné podmienky v prípade väčšej alebo menšej potreby práce.² Než sa však dostaneme k agentúrnemu zamestnávaniu, treba si zodpovedať viacero korelujúcich otázok, a to najmä z pohľadu, skade sa tento druh služby zamestnanosti do nášho právneho poriadku dostal.

V rámci tohto článku sa preto budeme venovať historickému exkurzu ohľadom poskytovania služieb v oblasti zamestnávania z pohľadu verejného a súkromného sektora. Cieľom článku je preto odpovedať na

¹ Samozrejme len v medziach zákonov (čl. 51 ods. 1 Ústavy SR: Domáhať sa práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 tejto ústavy sa možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.).

² Olšovská, A., Švec, M. Pracovný pomer na dobu určitú agentúrnych zamestnancov. In Časopis pro právní vědu a praxi. Roč. 22, č. 3 (2014), s. 229. Dostupné na: <<https://journals.muni.cz/cvp/article/view/5383/4471>>, cit. 2021-12-18 a Hamulák, J. Alternatívne spôsoby zamestnávania v Slovenskej republike – agentúrne zamestnanie a dočasné pridelenie. In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. – Roč. 34, č. 1 (2015), s. 57-66. – ISSN 1336-6912.

otázku, kde je pôvod tejto služby poskytovanej osobám. Tento článok je pritom len prvým z radu členkov, kde sa chceme venovať aj ďalším oblastiam agentúrneho zamestnávania.³

Na účely dosiahnutia cieľov tohto článku budeme využívať viaceré metódy vedeckého bádania, a to najmä analýzu, komparáciu, syntézu, či historické metódy.

Historický vývoj agentúr dočasného zamestnávania

V rámci tejto časti článku postupne predstavíme myšlienky, ktoré vôbec viedli k vzniku poskytovania služieb zamestnanosti z pohľadu súkromného sektora a ktoré sú jednoznačným základom pre nasledujúci vývoj, ktorého vyvrcholením je aj zamestnávanie prostredníctvom agentúr dočasného zamestnávania.

Z časového hľadiska možno považovať za najstaršie formy poskytovania služieb v oblasti zamestnanosti služby verejné, ktoré poskytoval štát, resp. chcel poskytovať štát.⁴ Hoci z modernejšieho uhla pohľadu sa služby štátu v tejto oblasti „udomácnili“ a rozšírili v rámci jednotlivých štátov postupne až od 19. storočia.⁵ Verejné, ako aj súkromné služby zamestnanosti v prvom rade vznikali v industrializovaných štátoch na konci 19. storočia ako dôsledok obáv týkajúcich sa spoločenského a ekonomického dopadu nezamestnanosti. Pôvodne sa tieto služby zaoberali iba sprostredkovaním práce, t. j. procesom, keď záujemcovia o prácu získavali prácu a zamestnávateľia vedeli obsadiť prázdnu pozíciu; neskôr sa systém vyvinul aj k systému poskytovania podpory v nezamestnanosti.⁶

História tu však siaha oveľa dlhšie. Prvé zmienky o možnostiach podpory služieb zamestnanosti siahajú až do polovice 17. storočia do Veľkej Británie, keď štát postupne prestal nazeráť na masu nezamest-

---

³ Menovite: súčasnej úprave témy agentúr dočasného zamestnávania z pohľadu medzinárodných a európskych záväzkov Slovenskej republiky; právnej úpravy *de lege lata* agentúr dočasného zamestnávania predovšetkým z pohľadu správneho práva; komparácie právnej úpravy agentúr dočasného zamestnávania vo vybraných štátoch (komparácia s právnou úpravou Slovenskej republiky).

⁴ Treba totiž uviesť, že v mnohom tieto služby neboli poskytované na zodpovedajúcej úrovni.

⁵ Napríklad v Spojených štátoch sú prvé služby v oblasti zamestnanosti poskytované na regulárnej báze najprv na úrovni jednotlivých miest a municipalít už v prvej polovici 19. storočia (napríklad New York 1834; San Francisco 1868; Los Angeles a Seattle v 1893) a vo Veľkej Británii na základe zákona o nezamestnaných pracovníkoch (*Unemployed Workmen Act*) z 1905; porovnaj Encyclopædia Britannica. Employment agency. Dostupné na: <<https://www.britannica.com/topic/employment-agency>>, cit. 2021-12-18.

⁶ Pozri Phan, T., Hansen, E., Price, D. The public employment service in a changing labour market. Ženeva : International Labour Office, 2001, s. xv. Dostupné na: <https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2001/101B09_8_engl.pdf>, cit. 2021-12-22.

naných ľudí ako na „monštrum zla“,⁷ ale ako na „objekt“ svojho záujmu, ktorý je tvarovateľný, a teda napomáha dosiahnuť ciele vtedajšieho začiatku priemyselnej produkcie.

Už v roku 1650 Henry Robinson navrhol britskému parlamentu zriadenie verejných výmen pracovnej sily, avšak tento návrh bol odmietnutý. H. Robinson následne na to sám zriadil Úrad adres a stretnutí⁸ (*Office of Addresses and Encounters*), kde, okrem iného, poskytoval aj informácie o ľuďoch, ktorí boli aktuálne bez práce a nejakú hľadali, ako aj o zamestnávateľoch, ktorí aktuálne hľadajú ľudí pre konkrétne pracovné pozície. Za túto službu si účtoval poplatok (6 pencí), hoci (údajne) pre chudobných ju poskytoval zadarmo. Tento podnik však nemal dlhého trvania.⁹

V súvislosti s rozmáhajúcou sa priemyselnou revolúciou v západnom svete a prechodom na manufaktúrnú výrobu sa čoraz viac ľudí sťahovalo do mestských oblastí. Už o sto rokov neskôr sú preto v Londýne relatívne bežné súkromné agentúry, ktoré pomáhali hľadať si zamestnanie. Protichodne proti všeobecne prijímanému názoru, mali ľudia v danej dobe často viacero zamestnaní, aby mohli vyžiť.¹⁰ To však prišlo za určitú cenu – agentúry účtovali záujemcom o prácu vysoké poplatky za vedenie údajov o danej osobe a za sprostredkovanie práce ako takej.¹¹

Práve poskytovanie služieb zamestnanosti súkromnými agentúrami a za poplatok bolo vnímané negatívne, keďže agentúry a ich postavenie nebolo nijak regulované a tiež preto, lebo zneužívali svoje postavenie na úkor nezamestnaných, resp. osôb hladujúcich si prácu. Medzinárodná organizácia práce (MOP) sa tomuto uvedenému problému pravidelne venuje už od svojho vzniku po konci prvej svetovej vojny.

Agentúram, ktoré svoje služby poskytovali za odmenu, ktorú získavali od osôb, sa venovalo hneď prvé odporúčanie prijaté touto medzi-

---

⁷ Dokonané a prekonané vo Veľkej Británii až v druhej polovici 18. storočia, keď známy filozof A. Smith o ľuďe vyhlásil, že je „bohatsvom národa“. Porovnaj Martínez, T. *The Human Marketplace. An Examination of Private Employment Agencies*. s. 12-13. Dostupné na: <https://books.google.sk/books?id=ntPP1ob7urwC&pg=PA13&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>, cit. 2021-12-18.

⁸ Treba si uvedomiť, že v danom čase neexistovalo súčasné vedenie adres; ulice často nemali názvy a jednotlivé podniky sa od seba odlišovali len svojimi logami. Myšlienkou tohto (súkromného) úradu bolo, aby pomohol osôbám vyhľadať konkrétny hľadaný podnik na určitej adrese.

⁹ Pozri *London Merchants of 1677*. Dostupné na: <<http://freepages.rootsweb.com/~frpayments/history/LM1677/>>, cit. 2021-12-18.

¹⁰ Tawny, P. *The gig economy of the 18th Century*. Dostupné na: <<https://www.bbc.com/worklife/article/20170721-the-gig-economy-of-the-18th-century>>, cit. 2021-12-20.

¹¹ Pozri Rhodes, M. *Employment Agencies in 18c London*. Dostupné na <<https://digipodcast.org/2018/07/15/employment-agencies-18c-london-and-boobs/>>, cit. 2021-12-20.

národnou organizáciou. Odporúčanie 1 o nezamestnanosti z roku 1919 vymedzilo v čl. 1 odporúčanie, podľa ktorého MOP odporúčalo, aby členské štáty prijali také opatrenia, ktoré budú viesť k zákazu zriadenia agentúr zamestnávania, ktoré si účtujú poplatky alebo ktoré usku- točujú svoju činnosť na účely zisku. Tam, kde takéto agentúry už exis- tovali, sa tiež odporúčalo, aby poskytovali svoje služby len na základe vládnych licencií a aby boli prijaté všetky uskutočniteľné opatrenia, ktorých cieľom je čo najskôr zrušiť takéto agentúry.¹²

Toto odporúčanie boli prijaté Generálnou konferenciou Medziná- rodnej organizácie práce už na svojom prvom zasadnutí konanom dňa 29. októbra 1919.¹³ Generálna konferencia Medzinárodnej organizá- cie práce v Ženeve na svojom 90. zasadnutí 18. júna 2002 rozhodla stiahnuť (anulovať) Odporúčanie Medzinárodnej organizácie práce č. 1 z roku 1919 v súlade s čl. 45a svojho Rokovacieho poriadku, pretože je zastarané a vo svojom zámere stratilo svoj účel, ako aj dlhšie obdo- bie užitočne neprispievalo k cieľom Medzinárodnej organizácie práce.¹⁴

Prvým záväzným dohovorom, ktorý sa venoval problematike agen- túram práce, bol Dohovor č. 34 o agentúrach zamestnania za úhra- du. Dohovor prijala Generálna konferencia Medzinárodnej organizá- cie práce v Ženeve na svojom 17. zasadnutí 29. júna 1933. Dohovor nadobudol platnosť 18. októbra 1936.¹⁵ Dohovor nadobudol pre Československú republiku platnosť 12. júnom 1951.¹⁶ Slovenská repub- lica oznámila sukcesiu tohto dohovoru na základe bodu 15 oznáme- nia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 110/1997 Z. z., a to s účinnosťou od 1. januára 1993. V súčasnosti tento dohovor Slovenskú republiku už nezaväzuje, pretože s účinnosťou od 25. júla 2007 Slovensko ohlásilo odstúpenie od tohto dohovoru.¹⁷ Dohovor bol revidovaný v roku 1949 Dohovorom MOP o agentúrach zamestnania za

---

¹² Dostupné na: <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:10619479835873::NO::P12100_SHOW_TEXT:Y:>.

¹³ Tamtiež.

¹⁴ Dohovory a odporúčania Medzinárodnej organizácie práce (pracovné normy Medzinárodnej organizácie práce). Chronologický prehľad s vysvetlivkami, s. 63. Dostupné na: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace-mop/dohovory-a-odporucania-mop-1919-2011-chronologicky-prehľad.pdf>>, cit. 2021-12-21.

¹⁵ Dohovory a odporúčania Medzinárodnej organizácie práce (pracovné normy Medzinárodnej organizácie práce) prehľad podľa tematických okruhov (1919 – 2011). Vecný prehľad s vysvetlivkami, s. 12. Dostupné na: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace-mop/dohovory-a-odporucania-mop-1919-2011-vecny-prehľad.pdf>>, cit. 2021-12-21.

¹⁶ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 440/1990 Zb.

¹⁷ Pozri: <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312179>, cit. 2021-12-21.

úradu č. 96 a v roku 1997 Dohovorom MOP o súkromných agentúrach zamestnania č. 181. Po nadobudnutí platnosti Dohovoru MOP č. 96 už Dohovor MOP č. 34 nie je možné ratifikovať.¹⁸

Dohovor 34 v čl. 1 vymedzil platené sprostredkovateľne (agentúry) práce, a to vo vzťahu k zárobkovému sprostredkovaniu práce,¹⁹ ako aj k nezárobkovému sprostredkovaniu práce.²⁰ Dohovor 34 sa výslovne nevzťahoval na sprostredkovanie práce námorníkov (čl. 1). Podľa Dohovoru 34 malo dôjsť k postupnému zrušeniu zárobkového sprostredkovania práce, a to do troch rokov odo dňa, keď dohovor nadobudne účinnosť pre dotknutý členský štát. Okrem toho sa v tejto lehote nemali zriaďovať žiadne nové zárobkové sprostredkovateľne práce činné za odplatu a zárobkové sprostredkovateľne práce činné za odplatu mali byť podrobené dozoru príslušného úradu a mohli si účtovať len poplatky a náklady obsiahnuté v sadzobníku schválenom menovaným úradom (čl. 2). Výnimky z tohto pravidla boli možné na základe rozhodnutia príslušného úradu a len po prerokovaní so zúčastnenými organizáciami zamestnávateľov a pracovníkov (čl. 3). Dôvodom možnosti udelenia výnimiek boli zrejme možné problémy, ktoré mohlo úplné zrušenie agentúr práce činných za odplatu priniesť pre niektoré druhy povolání v štátoch, v ktorých bezplatné verejné služby zamestnanosti neboli dovtedy v takom postavení, aby nahradili zrušené agentúry práce.²¹

Nezárobkové sprostredkovateľne práce tiež museli mať povolenie príslušného úradu a podrobiť sa dozoru menovaného úradu, nemohli účtovať odmenu prekračujúcu sadzobník, ktorý určil príslušný úrad, majúť presne na zreteli skutočné výdavky (čl. 4).

---

¹⁸ Dohovory a odporúčania Medzinárodnej organizácie práce (pracovné normy Medzinárodnej organizácie práce). Chronologický prehľad s vysvetlivkami, s. 16. Dostupné na: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace-mop/dohovory-a-odporucania-mop-1919-2011-chronologicky-prehľad.pdf>>, cit. 2021-12-21.

¹⁹ Zárobkové sprostredkovateľne zamestnania, to je ktorúkoľvek osobu, spoločnosť, ústav, zastupiteľstvo alebo inú organizáciu, ktorá je činná ako sprostredkovateľ, aby zaobstarala zamestnanie pracovníkovi alebo pracovníka zamestnávateľovi tak, aby od jedného alebo od druhého dostala priamy alebo nepriamy hmotný zisk. Toto vymedzenie sa nevzťahuje na časopisy ani iné tlačoviny okrem tých, ktorých výlučným alebo hlavným účelom je konať ako sprostredkovateľ medzi zamestnávateľmi a pracovníkmi.

²⁰ Nezárobkové sprostredkovateľne zamestnania, to je zamestnanie sprostredkujúce služby spoločnosť, ústavov, zastupiteľstiev alebo iných organizácií, ktoré síce nesledujú cieľ hmotného zisku, ale vyberajú od zamestnávateľa alebo od pracovníka za menované služby zápisné, príspevok alebo akúkoľvek odmenu

²¹ Komendová, J. Úprava agentur práce v normách prijatých Mezinárodní organizací práce. In Časopis pro právní vědu a praxi. Roč. 21, č. 3 (2013), s. 348. Dostupné na: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5697/4792>>, cit. 2021-12-21.

Za akékoľvek porušenie tak ustanovení článkov Dohovoru 34, ako aj predpisov ich vykonávajúcich, malo vnútroštátne zákonodarstvo ustanoviť vhodné trestné opatrenia zahŕňajúce, ak to bolo potrebné, odňatie licencie alebo povolení uvedených v tomto dohovore (čl. 6).

Prijatie Dohovoru č. 34 o agentúrach práce činných za odplatu malo v praxi pomerne zanedbateľný význam, pretože tento dohovor bol ratifikovaný len malým počtom členských štátov (menej než 10).²² Preto bol v roku 1949 prijatý nový dohovor upravujúci danú problematiku, a to Dohovor č. 96 o agentúrach práce činných za odplatu, ktorý mal dopĺňať Dohovor 88 o službách zamestnanosti z roku 1948 upravujúci zachovanie bezplatných verejných služieb zamestnanosti. Dohovor č. 88 o službách zamestnanosti a na neho nadväzujúce odporúčanie č. 83 vychádzali z myšlienky plnej zamestnanosti ako prirodzeného výsledku rozumne organizovaného trhu práce.²³

Na základe oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 171/1991 Zb. nadobudol Dohovor 88 platnosť pre Československú republiku 12. júnom 1951 a na základe bodu 29 oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 110/1997 Z. z. sa stala Slovenská republika sukcesorom tohto Dohovoru, a to s účinnosťou od 1. januára 1993. Na strane druhej Slovenská republika, ako ani Československá republika, Dohovor 96 ako taký nikdy neratifikovala.

Podľa Dohovoru 88 každý členský štát MOP, pre ktorý je tento Dohovor účinný, mal vykonávať bezplatné verejné služby pre sprostredkovanie práce alebo dbať na to, aby sa také služby vykonávali. Hlavnou povinnosťou služieb pre sprostredkovanie práce bolo zabezpečiť, kde je to potrebné v súčinnosti s inými zúčastnenými verejnými alebo súkromnými orgánmi, čo najlepšiu organizáciu pracovného trhu ako neodlučiteľnú súčasť celoštátneho programu dosiahnutia a udržiavania plnej zamestnanosti a rozvoja a využívania výrobných zdrojov. Organizácia služieb pre sprostredkovanie práce mala pozostávať z celoštátnej sústavy úradovní pre sprostredkovanie práce riadených štátnym orgánom, pričom sústava musela zahŕňať sieť miestnych úradovní, a kde to bolo vhodné, aj regionálnych úradovní v dostatočnom počte pre potreby všetkých zemepisných oblastí štátu a vhodne umiestnených pre zamestnávateľov i pracovníkov. Všeobecné zásady sprostredkovania práce, pokiaľ išlo o upozorňovanie pracovníkov na voľné miesta, sa mali určovať po porade so zástupcami zamestnáva-

²² V súčasnosti je tento dohovor platný len v Chile; pozri <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312179>, cit. 2021-12-22.

²³ Komendová, J. Úprava agentur práce v normách prijatých Mezinárodní organizací práce. In Časopis pro právní vědu a praxi. Roč. 21, č. 3 (2013), s. 348. Dostupné na: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5697/4792>>, cit. 2021-12-21.

teľov a pracovníkov prostredníctvom poradných komisií uvedených v článku 4 dohovoru. Sprostredkovanie práce malo byť organizované tak, aby zabezpečovalo účinný nábor a umiestňovanie pracovníkov.

Význam Dohovoru 88 sa vidí hlavne v tom, že v plnej miere rozpracoval úlohu národných služieb zamestnanosti na medzinárodnej úrovni.²⁴

Dohovor 96 jednoznačne vychádzal z pôvodného Dohovoru 34. Rovnako vymedzoval zárobkové sprostredkovateľne (agentúry) práce, ako aj nezárobkové sprostredkovateľne práce, pričom upravoval v časti 2 a časti 3 Dohovoru spôsob, akým tieto agentúry môžu fungovať a poskytovať svoje služby. Hoci aj Dohovor 96 vychádzal z myšlienky zákazu pôsobenia zárobkových sprostredkovateľní práce, na rozdiel od Dohovoru 34 už neustanovoval žiadne lehoty, v ktorých sa uvedené malo dosiahnuť. Samotná regulácia sprostredkovateľní práce bola potom upravené v spomenutých častiach 2 a 3 Dohovoru.

Časť 2 Dohovoru 96 a postup podľa nej zvolí štát vtedy, ak sa rozhodol postupne zrušiť agentúry poskytujúce svoje služby za odmenu. Zároveň táto časť upravovala reguláciu (t. j. ďalšie fungovanie bez nutnosti zrušenia) ostatných druhov agentúr. Postup podľa časti 3 bol možný vtedy, ak štát len chcel regulovať postavenie a činnosť agentúr bez rozdielu (t. j. postup podľa tejto časti nevedol k zrušeniu fungujúcich agentúr prác). Výber bol na zvážení štátu (pozri čl. 2 Dohovoru 96).

Podľa časti 2 Dohovoru 96 (čl. 3 až 9) zárobkové sprostredkovateľne (agentúry) práce mali byť zrušené, avšak v lehote, ktorú na to určil príslušný národný orgán, pričom k ich zrušeniu nemalo dôjsť skôr ako boli ustanovené verejné (národné) služby v oblasti zamestnanosti. Počas tohto medziobdobia sa však museli tieto agentúry podrobiť dohľadu príslušného orgánu, ktorý mal byť primárne zameraný na odstránenie zneužívania postavenia takejto agentúry. Okrem toho si agentúra mohla účtovať poplatky už len vo výške, ktorú tiež schvaľoval tento orgán.

Členský štát sa mohol rozhodnúť poskytnúť výnimku pre zárobkové agentúry, avšak v takom prípade (okrem iných povinností) museli najmä získať licenciu, ktorú bolo potrebné obnovovať každý rok.

Pravidlo o získaní príslušného povolenia zo strany štátu platilo aj pre nezárobkové sprostredkovateľne práce, avšak v ich prípade Dohovor neupravoval dobu platnosti tohto povolenia. Museli sa okrem toho podrobiť aj dohľadu zo strany príslušného orgánu a požadovať platby nad

---

²⁴ Employment for Social Justice and a Fair Globalization. Overview of ILO programmes. Dostupné na: <http://www.oit.org/wcms5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_140947.pdf>, cit. 2021-12-22.

rozsah tých, ktoré boli schválené týmto orgánom. Príslušný orgán bol tiež povinný uskutočniť nevyhnutné kroky, ktorých cieľom bolo zabezpečiť, aby tieto agentúry vykonávali svoju činnosť bezodplatne.

Dohovor umožňoval členskému štátu vytvoriť systém vyvodzovania zodpovednosti za nedodržovanie ustanovení Dohovoru, a to vrátane možnosti odobratia povolení.

V časti 3 (čl. 10 až 14) Dohovoru 96 bola upravená druhá možnosť existencie agentúr. V zásade podmienky ich fungovania boli rovnaké ako v prípade časti 2 Dohovoru 96, len s tým rozdielom, že v prípade, ak sa štát rozhodol postupovať podľa tejto časti, nezaviazal sa k postupnému rušeniu jednotlivých agentúr.

Dohovor 96 bol ratifikovaný 42 štátmi, z ktorých väčšina zvolila plnenie z neho vyplývajúcich záväzkov prostredníctvom postupného rušenia agentúr práce činných za úhradu,²⁵ t. j. postupovať podľa časti 2 Dohovoru 96. Na prístup členských štátov k obmedzovaniu, či dokonca rušeniu agentúr práce činných za úhradu mala zrejme vplyv myšlienka, že na sprostredkovanie zamestnania sa má v prevažnej miere podieľať štát a jeho orgány prostredníctvom verejných bezplatných služieb zamestnanosti. (...) Plnenie záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru 96 o agentúrach práce činných za úhradu sa však pre niektoré štáty stalo v priebehu doby značne problematické. Iné štáty zas prehodnotili postoj k pôsobeniu agentúr práce s ohľadom na nedostatočnú efektívnosť fungovania verejných služieb zamestnanosti. Tieto skutočnosti viedli k tomu, že niektoré členské štáty Dohovor 96 o agentúrach práce činných za úhradu ratifikovali, následne od svojich záväzkov odstúpili.²⁶ Niektoré členské štáty zase tento Dohovor ratifikovali znovu a namiesto možnosti postupného zrušenia agentúr práce činných za úhradu zvolili možnosť prijať iba opatrenia vedúce k ich regulácii.²⁷ Stále prebiehala diskusia týkajúca sa organizácie a fungovania služieb umiestnenia do zamestnania najmä, či tieto služby majú byť verejné alebo súkromné. (...) Tento vývoj následne vyústil do rozhodnutia MOP prehodnotiť úpravu súkromných agentúr práce. Jedným z dôvodov tohto rozhodnutia bol názor, že časť 3 Dohovoru 96 o agentúrach práce činných za úhradu už nezodpovedala požiadavkám vtedajšej praxe väčšiny trhov

²⁵ V súčasnosti je tento Dohovor účinný v 23 štátoch, z nich len 8 so zvolilo možnosť postupu podľa časti 3 Dohovoru 96; pozri: <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11300:0::NO::P11300_INSTRUMENT_ID:312241>, cit. 2021-12-22.

²⁶ Zo spomínaných 42 štátov, do dnešného dňa od Dohovoru 96 odstúpilo 5 štátov a 14 ďalších ho už neuplatňuje automaticky v dôsledku ratifikácie Dohovoru 181; pozri: <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11300:0::NO::P11300_INSTRUMENT_ID:312241>, cit. 2021-12-22.

²⁷ T. j. postup podľa časti 3 Dohovoru 96.

práce a jeho časť 3 v mnohých ohľadoch nedorážala vtedajšiu realitu vzhľadom na svoj nízky rozsah pôsobnosti, nedostatočne flexibilnému dohľadu a vzhľadom na obmedzujúce alebo nadbytočné ustanovenia vo vzťahu k fungovaniu moderných trhov práce.²⁸

Výsledkom bolo prijatie Dohovoru č. 181 o súkromných agentúrach zamestnania a Odporúčania č. 188 o súkromných agentúrach zamestnania, ktoré sú platné a účinné až dodnes. Z medzinárodného pohľadu, najmä pohľadu európskeho práva, je treba ešte spomenúť, že problematika agentúr práce je pokrytá predovšetkým Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2008/104/ES z 19. novembra 2008 o dočasnej agentúrnej práci. Táto smernica, ako aj Dohovor č. 181 a Odporúčanie č. 188 bude predmetom nášho nasledujúceho článku venovanému problematike agentúrnemu zamestnávaniu, keďže svojím obsahom sa už dotýka súčasnej právnej úpravy *de lege lata*.

Záver

Pri porovnaní súčasného stavu aplikácie tzv. agentúrneho zamestnávania so stavom, ktorý opisuje uvedený historický exkurz vývoja právnej úpravy agentúrneho zamestnávania, môžeme konštatovať, že sa táto forma využívania pracovnej sily výrazne odklonila od pôvodne zamýšľaného účelu. Oproti minulosti dochádza v posledných rokoch k zvýšenému podielu a k rastu agentúrneho zamestnávania, pričom dochádza k nahrádzaniu tzv. „klasickej“ formy zamestnávania práve agentúrnym zamestnáváním. Z nášho pohľadu to v istých konotáciach súvisí predovšetkým so zmenou jeho funkcie v praxi. Tá sa vo väzbe na načrtnutý historický exkurz už v súčasnosti vymyká z rámca, ktorý určoval účel tohto inštitútu v praxi. Totiž ako sme aj uviedli v tomto príspevku, tak pôvodne bolo agentúrne zamestnávanie považované za istý flexibilný nástroj nahradenia zamestnancov počas krátkeho obdobia (napr. súvisiaceho so zastupovaním počas čerpania materskej alebo rodičovskej dovolenky, dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnancov alebo dovolenky na oddych a zotavenie a pod.).²⁹ Tento účel bol však postupom rokov modifikovaný a využívanie agentúrneho zamestnávania sa postupne posúvalo smerom k zabezpečeniu vyššej flexibility výrobného procesu pri kolísaní jeho vlastných výrobných cyklov. Stotožňujeme

²⁸ Komendová, J. Úprava agentur práce v normách prijatých Mezinárodní organizací práce. In Časopis pro právní vědu a praxi. Roč. 21, č. 3 (2013), s. 348-349. Dostupné na: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5697/4792>>, cit. 2021-12-21.

²⁹ HANZELOVÁ, E., OLŠOVSKÁ, A. *Aplikačná prax agentúrneho zamestnávania v SR*. Záverečná správa. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny SR, s. 5.

sa názormi niektorých autorov, ktorí uvádzajú, že agentúrne zamestnávanie spolu s ostatnými atypickými pracovnoprávnymi vzťahmi (pracovný pomer na dobu určitú, dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru a pod.) vytvárajú pre podniky tzv. pružnú nárazníkovú vrstvu, ktorá má ochrániť kmeňových zamestnancov pred prípadným ohrozením straty pracovného miesta v okamihu nepriaznivého hospodárskeho vývoja podniku. V okamihu straty objednávky a potreby racionalizácie kapacít ľudských zdrojov môže zamestnávateľ primárne uprednostniť uvoľnenie agentúrnych zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činných osôb v záujme ochrany a zabezpečenia stabilizácie kvalifikovaného jadra zamestnancov v podniku.³⁰

Z tohto uhla pohľadu je preto pre pracovnoprávnu legislatívu veľkou výzvou správne nastaviť legálne hranice využívania tohto inštitútu. Úlohou zákonodarcu je na jednej strane zvyšovať mieru ochrany pracovných a mzdových podmienok agentúrnych zamestnancov a na strane druhej udržať správnu mieru regulácie tejto formy zamestnávania pretože prispieva vo svojej podstate k znižovaniu miery nezamestnanosti v oblastiach, ktoré túto formu zamestnávania nutne využívajú na zabezpečenie pracovného a výrobného procesu.

Agentúrne zamestnávanie je veľmi zložitou problematikou, ktorá je regulovaná viacerými právnymi odvetviami, ktoré navzájom vytvárajú právny rámec pôsobenia agentúr na trhu práce. Agentúrne zamestnávanie má viacodborový charakter, pretože je okrem pracovnoprávnej regulácie realizované aj prostredníctvom občianskoprávných, ale aj obchodnoprávných inštitútov a v neposlednom rade je regulované inštitútni správneho práva. Zložitosť nevyplýva len zo spleti procesných pravidiel a postupov týkajúcich sa vzniku a povoľovacích procesov na začatie činnosti agentúr, ale aj v aplikácii štátneho dozoru nad ich činnosťou. Môžeme povedať, že napriek sprísneniu podmienok ich činnosti, ako aj samotného zamestnávania sa v praxi objavujú mnohé prípady zneužívania pracovnej sily cez tzv. agentúrne zamestnávanie a práve úloha štátu a jeho orgánov je v zlepšovaní podmienok agentúrneho zamestnávania nezastupiteľná.

---

³⁰ Private employment agencies, promotion of decent work and improving the functioning of labour markets in private services sectors. Issues paper for discussion at the Global Dialogue Forum on the Role of Private Employment Agencies in Promoting Decent Work and Improving the Functioning of Labour Markets in Private Services Sectors. Dostupné na internete: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/meetingdocument/wcms_164611.pdf, In Olšovská, A. a kol. *Agentúrne zamestnávanie*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015, s. 4.

Použitá literatúra

1. Barancová, H., Olšovská A., Hamulák, J., Dolobáč, M., *Slovenské pracovné právo*. – Bratislava : Sprint 2, 2019. – S. 59-78. – ISBN 978-80-89710-48-5, 664 s.
2. Dohovory a odporúčania Medzinárodnej organizácie práce (pracovné normy Medzinárodnej organizácie práce). Chronologický prehľad s vysvetlivkami, s. 63. Dostupné na: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace-mop/dohovory-a-odporucania-mop-1919-2011-chronologicky-prehľad.pdf>>,
3. Dohovory a odporúčania Medzinárodnej organizácie práce (pracovné normy Medzinárodnej organizácie práce) prehľad podľa tematických okruhov (1919 – 2011). Vecný prehľad s vysvetlivkami, s. 12. Dostupné na: <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace-mop/dohovory-a-odporucania-mop-1919-2011-vecny-prehľad.pdf>>,
4. Employment for Social Justice and a Fair Globalization. Overview of ILO programmes. Dostupné na: <http://www.oit.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_140947.pdf>,
5. Encyclopædia Britannica. Employment agency. Dostupné na: <<https://www.britannica.com/topic/employment-agency>>,
6. Hamulák, J. Alternatívne spôsoby zamestnávania v Slovenskej republike – agentúrne zamestnávanie a dočasné pridelenie, In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae. – Roč. 34, č. 1 (2015), s. 57-66. – ISSN 1336-6912
7. Komendová, J. Úprava agentur práce v normách prijatých Mezinárodní organizací práce. In Časopis pro právní vědu a praxi. Roč. 21, č. 3 (2013),
8. London Merchants of 1677. Dostupné na: <<http://freepages.rootsweb.com/~frpayments/history/LM1677/>>,
9. Martinez, T. The Human Marketplace. An Examination of Private Employment Agencies. s. 12-13. Dostupné na: <https://books.google.sk/books?id=ntPP1ob7urwC&pg=PA13&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>,
10. Olšovská, A., Švec, M. Pracovný pomer na dobu určitú agentúrnych zamestnancov. In Časopis pro právní vědu a praxi. Roč. 22, č. 3 (2014),
11. Olšovská, A a kol. Agentúrne zamestnávanie, Wolters Kluwer 2015, ISBN: 978 808 168 2889, 384 s.
12. Phan, T., Hansen, E., Price, D. The public employment service in a changing labour market. Ženeva : International Labour Office, 2001,

13. Rhodes, M. Employment Agencies in 18c London. Dostupné na <<https://digpodcast.org/2018/07/15/employment-agencies-18c-london-and-boobs/>>,
14. Tawny, P. The gig economy of the 18th Century. Dostupné na: <<https://www.bbc.com/worklife/article/20170721-the-gig-economy-of-the-18th-century>>.

Recenzenti:

doc. JUDr. Lenka Freel, PhD.

doc. JUDr. Marián Giba, PhD.

prof. JUDr. Juraj Vačok, PhD.

RECENZIE

DAUDRIKH, Y. – SZAKÁCS, A.
Colné právo a menové právo

Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, 148 s. ISBN 978-80-571-0456-8

Vysokoškolská učebnica „*Colné právo a menové právo*“ v spoluautorstve dr. Y. Daudrikh a dr. A. Szakács z Katedry finančného práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského predstavuje po dlhšom čase publikáciu, ktorá sa venuje aj okrajovým (rozumej skôr nie ťažiskovým) témam odvetvia finančného práva. V tejto súvislosti je preto potrebné publikačnú snahu autoriek o to viac vyzdvihnúť a osobitne oceniť.

Úvodom je nutné zmieniť, že text učebnice zohľadňuje platný a účinný právny stav v oboch pododvetviach k 1. decembru 2021, čím učebnica predstavuje (resp. bude predstavovať začiatkom roka 2022) najaktuálnejšie dielo v tejto oblasti. Predložený rukopis je preto o to viac prínosný pre odbor finančného práva a najmä jeho pedagogické účely.

Z hľadiska štruktúry je rukopis učebnice rozdelený na dva samostatné a nesúvisiace tematické celky – podľa pododvetví „Colné právo“ a „Menové právo“. Každý z týchto blokov je následne štruktúrovaný do dvoch častí: všeobecnej a osobitnej časti.

Všeobecná časť je zvlášť rozpracovaná pre oblasť colného práva a menového práva. Všeobecná časť colného práva pozostáva z teoretického vymedzenia konkrétnych hmotnoprávných a procesnoprávných inštitútov, v rámci ktorých sa okrem iného bližšie rozpracovávajú prvky colno-právneho vzťahu, funkcie cla, ako aj pramene colného práva. Osobitná pozornosť sa sústreďuje aj na oblasť colnej únie a vnútorného trhu, kde autorky objasňujú fungovanie spoločného trhu EÚ v intenciách uplatnenia princípov voľného pohybu tovaru, osôb, služieb a kapitálu.

Všeobecná časť menového práva je zameraná na vymedzenie pojmu a predmetu menového práva, v rámci ktorej, okrem iného, sa rozpracovávajú aj základné funkcie peňazí. Všeobecná časť ďalej približuje problematiku formovania hospodárskej a menovej únie, ktorá následne vyúsťuje do bližšieho opisu troch etáp realizácie hospodárskej a menovej únie. Súčasťou tejto časti je aj spracovanie problematiky Maastrichtských konvergenčných kritérií, ktoré aj v súčasnosti predstavujú základnú podmienku pre prijatie meny euro členskými štátmi EÚ.

Osobitná časť, obdobne ako v prípade všeobecnej časti, je osobitne spracovaná tak pre oblasť colného práva, ako aj menového práva. Osobitná časť colného práva, použitím jednotnej štruktúry výkladu o colnom konaní, približuje čitateľom celkový proces realizácie colného konania colnými úradmi SR. Nosnú časť tvorí problematika dovozných a vývozných colných režimov, v rámci ktorej sa autorky postupne venujú jednotlivým dovozným a vývozným colným režimom, opisujúc ich základné prvky a podmienky ich aplikácie. Okrem vyššie spomínaného autorky v jednotlivých kapitolách rozoberajú aplikáciu zjednodušených postupov v colnom konaní a v záverečných kapitolách sa hlbšie venujú colnému dohľadu a colnej kontrole po prepustení. Záverečná kapitola o zodpovednosti za porušenie colných právnych predpisov syntetizuje vyššie uvedené poznatky a rozpracováva možnosť uloženia sankcií za colný delikt a colný priestupok.

V osobitnej časti menového práva sa autorky v úvodných kapitolách postupne venujú Európskemu systému centrálnych bánk, Eurosystemu a ECB. V nasledujúcich kapitolách sa autorky zameriavajú na oblasť inštitucionálneho zabezpečenia menovej politiky na úrovni EÚ a SR. Dôraz sa kladie na spoluprácu medzi NBS a ECB v menovej oblasti. Ostatné kapitoly dopĺňajú obsah publikácie o relevantnú právnu reguláciu v menovej oblasti. V časti nástroje menovej politiky NBS a ECB sa bližšie špecifikujú jednotlivé druhy menovopolitických operácií ECB a NBS, vrátane nastavenia povinných minimálnych rezerv pre úverové inštitúcie. V záverečnej kapitole je priestor venovaný aj administratívnoprávnej zodpovednosti (príslušným deliktom) v oblasti menového práva.

Je potrebné uviesť, že text je po vecnej stránke značne „pregnantný“ („nabitý“) množstvom informácií k jednotlivým inštitútom colného/menového práva.

Rukopis učebnice obsahuje tiež početný citačný aparát a tzv. „dovysvetľujúce“ poznámky pod čiarou poukazujú na kontext rozoberanej parciálnej témy. Napokon, text rukopisu obsahuje okrem vlastnej substantívnej časti diela (jadra) aj štandardné súčasti, ako je predhovor, zoznam použitých skratiek a bohatý zoznam zdrojov.

Vzhľadom na komplexnosť samostatného spracovania predmetnej problematiky predložená vysokoškolská učebnica nepochybne obohacuje odbornú literatúru v oblasti finančného práva. Jej cieľovú skupinu budú predstavovať predovšetkým študenti v právnických študijných programoch a príbuzných študijných programoch, avšak môže poslúžiť aj ako prehľadná pomôcka pre širšiu verejnosť so záujmom o problematiku.

prof. JUDr. Lubomír Čunderlík, PhD.¹

---

¹ prof. JUDr. Lubomír Čunderlík, PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva, email: lubomir.cunderlik@flaw.uniba.sk

NEVEČEŘALOVÁ, N. – SCHWEIGL, J.
Právní aspekty evropských fondů finanční asistence.
Edice Scientia

Brno: Masarykova univerzita, 2020, 136 s. ISBN 978-80-210-9617-2

Dvojica autorov z Katedry finančného práva a národného hospodárství Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne si predsavzala analyzovať existujúce mechanizmy finančnej asistencie, a to monografickým spracovaním tejto témy. Úvodom je potrebné vyzdvihnúť voľbu témy monografie, ktorá je v našom právnom prostredí skôr opomínanou problematikou na pomedzí medzinárodného práva a (európskeho) finančného práva. Odborná literatúra s dôrazom na spracovanie z právneho hľadiska absentuje, prípadne rezignuje na učebnicové výstupy alebo parciálne analýzy v ojedinelých výstupoch (svetlou výnimkou v našich podmienkach je napríklad príspevok kolegu doc. Kačaljaka z Katedry finančného s názvom „Európsky finančný stabilizačný mechanizmus a rozpočtová disciplína členských štátov eurozóny“ prezentovaný na konferencii Právo ako zjednocovateľ Európy – veda a prax Bratislava v roku 2010). Recenzovaná monografia je súčasne výstupom projektu realizovaného na Masarykovej univerzite v Brne.

Výber témy, resp. názvu pre monografiu je súčasne originálny, pričom akcentuje funkciu „záchranu“ (tzv. „back stop-u“) zvolených fondových entít a tendenčne upúšťa od pojmu „menový“, a to z dôvodu snahy o vylúčenie zámeny s výlučne menovo-politickou tematikou. Ako autori monografie sami správne poukázali v rámci diskusie o názve „Európskeho menového fondu“, niektoré authority EÚ, ako je napríklad Európska centrálna banka, napadli správnosť takéhoto označenia pre fond (viď podkapitolu 8.2).

Pokiaľ ide o prínos v teoretických poznatkoch, text monografie pri naša predovšetkým nové odborné spätné pohľady (retrospektívu) na vývoj udalostí okolo kreovania vybraných fondov záchranu v priestore EÚ (Európsky finančný stabilizačný mechanizmus, Európsky finančný stabilizačný nástroj, Európsky stabilizačný mechanizmus, Európsky

menový fond), ktoré v sebe zahŕňajú nielen právne často kontroverzné diskusie pri ich vytváraní, ale aj vtedajšie ekonomické pozadie, ktoré si ich vyžiadalo. Autori sumarizujú známe poznatky a dopĺňajú ich o aktualizované a nové informácie, pričom výsledkom ich snahy je veľmi detailne spracovaný faktografický text.

Z metodologického hľadiska je text cielený na skúmanie relevantných ekonomicko-právnych prvkov typických pre všetky analyzované fondy, a to s dôrazom na nasledovné konkrétne kritériá: okolnosti vzniku, právna povaha (súvisiaca otázka právnej subjektivity) a prípadné pochybnosti pri kreovaní toho ktorého fondu, zodpovedajúca judikatúra, samosprávne orgány entity, rozpočet, zodpovednostný vzťah za záväzky a reálne čerpaná pomoc zo strany konkrétnych štátov.

Zvolenému metodologickému prístupu, ktorý cieľi na prehľadnosť monografie a sleduje logický koncept, sa prispôsobuje aj štruktúra textu. Publikácia pozostáva z 10 kapitol a záveru. Prvé štyri kapitoly sú teoretickým úvodom do problematiky, ktorý zahŕňa aj všeobecný právny základ na úrovni EÚ. Nasledujúce kapitoly sa venujú rozboru jednotlivých zmienovaných fondov finančnej asistencie. V poslednej kapitole dochádza ku komparácii jednotlivých fondov pomocou kritéria inkorporácie do práva EÚ, právnej subjektivity, existencie garancie („ručenia“ členskými štátmi EÚ), možnosti priamej rekapitalizácie, doby trvania, možnosti emitovania vlastných dlhových nástrojov a makroekonomických cieľov (ktorých spojovacím znakom je zabezpečenie finančnej stability).

Možno konštatovať, že publikácia svojím zameraním a jeho obsahovým spracovaním odráža aktuálne perspektívy diania v oblasti verejných fondových zdrojov na úrovni EÚ, ktoré vznikli ako reakcia na porušovanie rozpočtovej disciplíny v niektorých členských štátoch EÚ (Írsko, Portugalsko, Španielsko, osobitne potom Grécko), respektíve na akceleráciu negatívneho ekonomického vývoja v týchto štátoch v dôsledku hospodárskej krízy prvej dekády 21. storočia.

Zo spätného pohľadu (k dátumu publikácie monografie v roku 2020) stojí za zmienku, že autori sa opatrne pokúsili (v deviatej kapitole) v danom čase anticipovať aj ďalší vývoj, pričom v rámci konfrontácie s ekonomickými dopadmi korona krízy neboli ich očakávania zatiaľ naplnené.

Veľmi vhodným doplnením textu sú prehľady zostavené v tabuľkách a obrázky, ktoré lepšie ilustrujú najmä chronológiu a kvantitatívne údaje o poskytnutej pomoci vybraným členským štátom v EÚ v jednotlivých záchranných schémach. Z hľadiska bežnosti spracovania zvolenej témy v našom právnom priestore ide skôr o zriedkavejšiu problematiku, preto osobitne vhodné je aj jej spracovanie v právnom kontexte a pri

zohľadnení finančno-právnych aspektov, keďže ide o verejné finančné fondy, či už z pohľadu európskeho alebo medzinárodného práva.

Poznámkový aparát predstavuje vyše 330 poznámok pod čiarou, čo možno považovať v pomere k rozsahu textu monografie skôr za nadpriemerné, najmä ak zohľadníme skutočnosť, že ide prevažne o internetové a zahraničné zdroje, ktorých použitie sa javí ako nevyhnutné kvôli špecifickosti témy. Zoznam zdrojov (vrátane internetových) obsahuje takmer 180 prameňov rôznej povahy (literatúra, národná judikatúra členských štátov EÚ, judikatúra SD EÚ, primárne a sekundárne pramene európskeho práva, tlačové správy rôznych orgánov verejnej moci na úrovni EÚ/členského štátu EÚ).

Monografia má podľa môjho názoru výraznú pozitívnu väzbu na odbor finančné právo, resp. finančnú vedu, a to z hľadiska sledovania účelu analyzovaných entít. Táto väzba vychádza z cieľa realizovaného projektového výskumu, ktorým bolo vymedzenie právno-ekonomickej podstaty zmienených fondov z pohľadu teórie finančného práva. Dôsledkom recenzovanej publikácie je tak aj skutočnosť, že autorom sa mimovoľne podarilo zdôvodniť zaradenie právnej regulácie vymedzených fondov do teórie a systému finančného práva.

prof. JUDr. Lubomír Čunderlík, PhD.¹

---

¹ prof. JUDr. Lubomír Čunderlík, PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra finančného práva